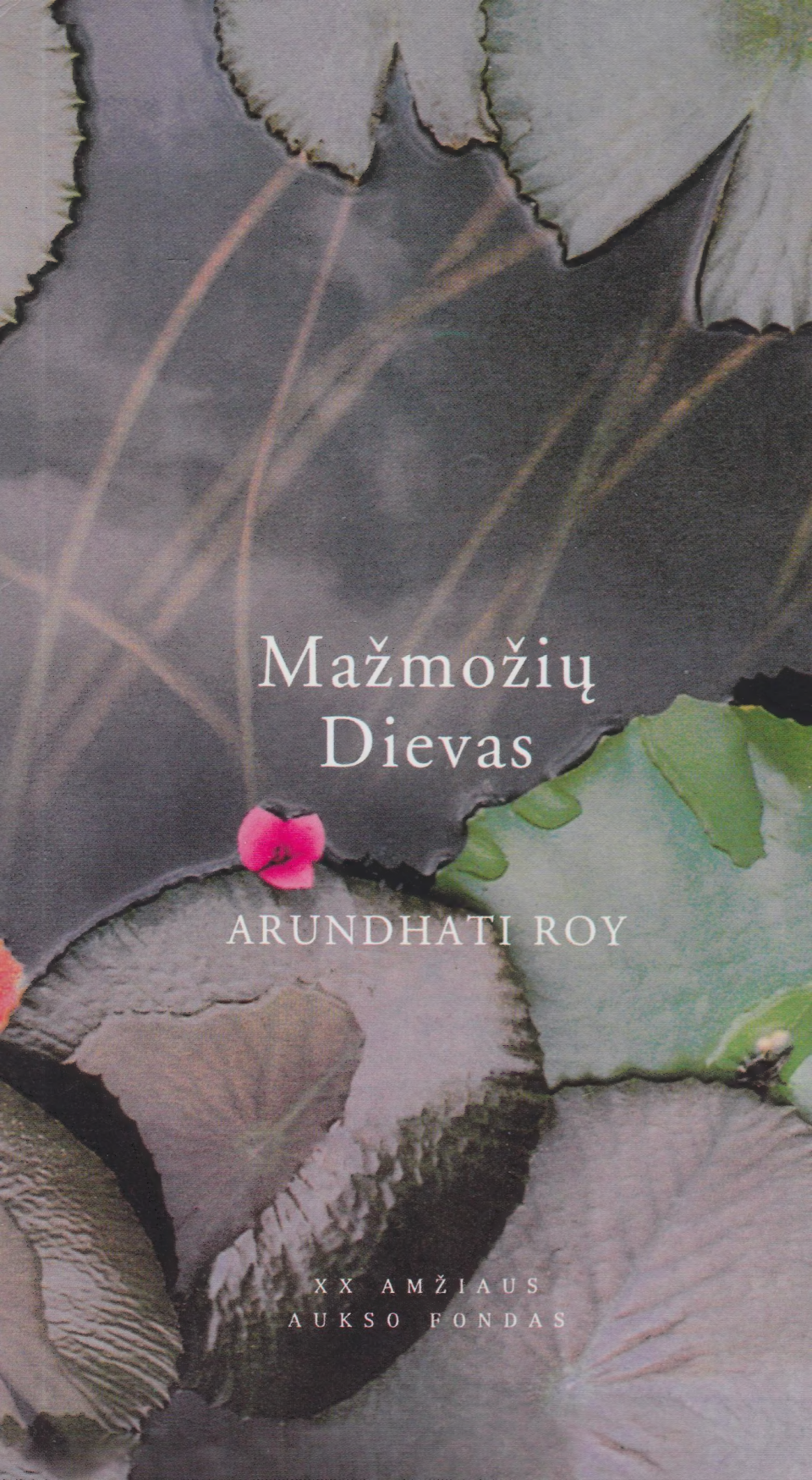

Mažmožių Dievas

ARUNDHATI ROY

XX AMŽIAUS
AUKSO FONDAS

XX AMŽIAUS AUKSO FONDAS

Mažmožių Dievas

ARUNDHATI ROY

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Danguolė Žalytė

Alma littera
1998

UDK 820–3
Ro–64

Arundhati Roy
THE GOD OF SMALL THINGS
Harper Collins Publishers, London 1997

ISBN 9986–02–488–9

© *Arundhati Roy, 1997*
© *Vertimas į lietuvių kalbą, Danguolė Žalytė, 1998*

Skiriu Merei Roy, kuri mane užaugino. Kuri mane išmokė sakyti „atsiprašau“, kai prie Žmonių norėdavau ją pertraukti. Kuri mylėjo mane taip, kad paleido.

Skiriu LKC, kuris atsilaikė, kaip ir aš.

Jau niekas nepapasakos istorijos taip, lyg ji būtų vienintelė.

JOHN BERGER

1

„Rojaus konservai ir uogienės“...

Gegužė Ajemeneme yra karštas, neramus mėnuo. Dienos ilgos ir drėgnos. Upė nusenka, ir nejudančiuose dulkėtai žaliuose medžiuose juodos varnos punta šviesius mango. Noksta raudonieji bananai. Sproginėja duonmedžio vaisiai. Pasileidėlės dvėselinės musės vangiai zvimbia vaisių kvapo prisisunkusiame ore. Paskui jos trenkiasi į skaidrų lango stiklą ir pastimpa pertvinkusios saulės.

Naktys giedros, bet sklidinos tingulio ir niūraus laukimo.

Tačiau birželio pradžioje atūžia pietvakarių musonas, atnešdamas tris mėnesius vėjo ir vandens su trumpomis akinamai žėrinčios saulės valandėlėmis, kurias gaudo žaidimų ištroškę vaikai. Laukai akiplėšiškai sužaliuoja. Kai tapijokų gyvatvorės įsišaknija ir pražysta, nusitrina ežios. Plytų sienos pažaliuoja lyg apsitraukusios samanomis. Pipirų virkščios it gyvatės apsirango elektros stulpus. Laukiniai vijokliai prasismelkia pro raudonžemio pylimus ir nubarsto užtvindytus kelius. Po turgų siuva valtys. O klanais virtusiose vieškelių skrodėse atsiranda žuvyčių.

Rahelė sugrįžo į Ajemenemą lyjant. Įžambios sidabrinės virvės talžė purią žemę, vagodamos ją it šautuvų papliūpos. Status dvišlaitis senojo namo ant kalvos stogas buvo panašus į užmaukšlintą ant ausų skrybėlę. Sienos, išmargintos samanų dryžių, suminkštėjo ir šiek tiek išsipūtė nuo drėgmės, besisunkiančios iš žemės. Sulaukėjęs, užžėlęs sodas buvo pilnas mažų padarėlių šnaresio ir skubos. Trake į spindintį akmenį trynėsi žaltys. Pilnos vilties geltonos jaučiavarlės suko ratus mauruotame tvenkinyje, ieškodamos poros. Lapais nuklotu taku nuskuodė kiaurai permirkusi mangusta.

Namas atrodė negyvenamas. Durys užrakintos, langinės užka-

bintos. Priekinė veranda tuščia. Nė vieno baldo. Tačiau lauke tebestovėjo žydras „Plimutas“ chromo stabilizatoriais, o viduje vis dar gyvaliojo Mažė-kočama.

Ji buvo jauniausioji Rahelės motinos teta, jaunesnioji senelio sesuo. Tikrasis jos vardas Navomi, Navomi Ipė, tačiau visi vadino ją Maže. Kočama* Mažė tapo sulaukusi tetos amžiaus. Tačiau Rahelė atvyko ne su ja pasimatyti. Nei anūkė, nei jaunesnioji senelio sesuo dėl to nepuoselėjo jokių iliuzijų. Rahelė atvyko pasimatyti su broliu Estha. Jie buvo, anot gydytojų, dizigotiniai dvyniai. Išsivystę iš skirtingų, bet vienu metu apvaisintų kiaušinėlių. Estha – Esthapenas – buvo aštuoniolika minučių vyresnis.

Estha ir Rahelė niekad nebuvo itin panašūs, ir net vaikystėje plonarankių, plokščiakrūtinių, pilnų kirminų mažylių pašiaustais kaip Elvio Preslio kuodais nei perdėtai šypsulingi giminaičiai, nei sirų stačiatikių vyskupai, kurie dažnai apsilankydavo šiame Ajemenemo name, tikėdamiesi šalpos, neklausinėdavo dvyniams įprastų: „Kas yra kas?“ ir „Katras yra katras?“.

Painiava slypėjo giliau.

Pirmaisiais miglotais metais, kai atmintis ką tik užsimezgusi, gyvenimas kupinas Pradžių be Pabaigos ir Viskas yra Amžina, Esthapenas su Rahele manė esą vienas „Aš“, o atskirai, individualiai – „Mes“ ar „Mus“. Lyg juodu būtų reta Siamo dvynių rūšis – atskiri kūnai, bet viena siela.

Dabar, po šitiek metų, Rahelė prisimena, kaip vieną naktį pabudo kikendama, nes Estha sapnavo juokingą sapną.

Ji prisimena ir kitus dalykus, kurių neturi teisės prisiminti.

Tarkim, ji prisimena (nors ten ir nebuvo), ką Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas padarė Esthai „Abhilaš Tokiz“ kino teatre. Ji prisimena sviestainių su pomidorais – *Esthos* sviestainių, kuriuos valgė *Estha,* – skonį pašto traukinyje pakeliui į Madrasą.

Ir tai tik mažmožiai.

Tačiau dabar Estha ir Rahelė jai yra *Jie*, nes abudu jau ne *Tie*, *Kokie* buvo ar manė kada nors *Būsią*.

Kada nors.

* Pagarbus kreipinys į moterį. (*Čia ir kitur – vertėjos pastabos.*)

Dabar jų gyvenimai turi dydį ir formą. Esthos vienokį, Rahelės kitokį.

Atskiruose jų horizontuose kaip trolių būrys pasirodė Briaunos, Sienos, Ribos, Kraštai ir Normos. Trumpuliai ilgais šešėliais Migloto Galo sargyboje. Abiem po akimis nusėdo švelnūs pusmėnuliai, o metų jie dabar turi tiek, kiek Mamytė, kai mirė. Trisdešimt vienerius.

Neseni.

Nebejauni.

Gyvybingo mirštamo amžiaus.

Kad kiek, juodu, Estha su Rahele, būtų gimę autobuse. Automobilis, kuriuo Baba (Tėtis) vežė Amu (Mamytę) į Šilongo ligoninę jų gimdyti, sugedo vingiuotame Asamo arbatžolių plantacijos kelyje. Jie paliko automobilį ir susistabdė perpildytą valdišką autobusą. Iš keistos skurdžių užuojautos palyginti pasiturintiems, o gal vien dėl didžiulio nėščios Mamytės pilvo keleiviai pasislinko, kad vyras su žmona galėtų atsisėsti, ir likusį kelią Esthos ir Rahelės tėvui teko laikyti motinos pilvą (su jais viduje), kad nedrebėtų. Tada jie dar nebuvo išsiskyrę, o Mamytė negrįžusi į Keralą.

Anot Esthos, jei jie būtų gimę autobuse, galėtų jais nemokamai važinėtis visą gyvenimą. Neaišku, iš kur jis tai ištraukė ar kaip sužinodavo tokius dalykus, tačiau dvynukai daug metų šiek tiek piktinosi, kad tėvai nusuko jiems nemokamus viso gyvenimo pasivažinėjimus autobusu.

Dar jie manė, kad jei tave suvažinės gatvės perėjoje, tai už laidotuves mokės vyriausybė. Buvo šventai įsitikinę, kad perėjos tik tam ir sugalvotos. Dėl nemokamų laidotuvių. Žinoma, Ajemeneme nebuvo perėjų, kur tave galėtų suvažinėti, jų nebuvo net Kotajame, artimiausiame mieste, bet jie matė kelias pro automobilio langą, nuvykę į Kočiną, iki kurio buvo dvi valandos kelio.

Vyriausybė nemokėjo už Sofi-mol* laidotuves, nes jos perėjoje nesuvažinėjo. Ją pašarvojo senojoje naujai dažytoje Ajemenemo bažnyčioje. Sofi buvo Esthos ir Rahelės pusseserė, dėdės Čako

* „Mol“ – „mergytė“, „mon“ – „berniukas“ (*malajalių*).

duktė. Atvažiavo paviešėti iš Anglijos. Esthai su Rahele buvo septyneri metai, kai ji mirė. Sofi-mol – beveik devyneri. Ji gulėjo vaikiškame karstelyje.

Išmuštame atlasu.

Blizgančia žalvario rankena.

Ji gulėjo karste geltonomis kliošinėmis krempleno kelnėmis, kaspinu surištais plaukais, su prašmatnia Pagaminta Anglijoje rankine, kurią dievino. Veidelis buvo išblyškęs ir raukšlėtas it skalbėjos nykštys, nes per ilgai mirko vandeny. Parapijiečiai susibūrė aplink karstą, ir geltona bažnyčia nuo liūdnų giesmių išsipūtė kaip gerklė. Garbanotabarzdžiai šventikai mojavo smilkyklėmis ir nesišypsojo kūdikiams kaip įprastą sekmadienį.

Ilgos žvakės ant altoriaus buvo sulinkusios. Trumpos ne.

Sena ponia, apsimetanti tolima giminaite (kurios niekas nepažinojo) ir per laidotuves dažnai išnyranti šalia numirėlio (svaiginasi laidotuvėmis? o gal slapta nekrofilė?), sudrėkino odekolonu kuokštelį vatos ir, nutaisiusi pamaldžią bei atsargiai įžūlią miną, patepė Sofi-mol kaktą. Sofi-mol kvepėjo odekolonu ir karsto medžiu.

Margareta-kočama, Sofi-mol motina anglė, nesileido Čako, Sofi-mol tėvo, apkabinama ir raminama.

Šeima stovėjo susispietusi į krūvą. Margareta-kočama, Čakas, Mažė-kočama, greta jos brolienė Mamačė – Esthos, Rahelės (ir Sofi-mol) senelė. Mamačė buvo beveik akla ir iš namų išeidavo tik užsidėjusi tamsius akinius. Iš po jų ritosi ašaros ir drebėjo ant žandikaulio it lietaus lašai ant stogo krašto. Susisupusi į standų kone baltą sarį, atrodė mažutė ir ligota. Čakas buvo vienintelis Mamačės sūnus. Dėl savo bėdų ji liūdėdavo. Dėl jo visiškai sugniuždavo.

Nors Amu, Esthai ir Rahelei leido dalyvauti laidotuvėse, juos nuvarė stovėti atskirai nuo kitų šeimos narių. Niekas į juos nežiūrėjo.

Bažnyčioje buvo karšta, balti kalijų krašteliai sudžiūvo ir užsirietė. Gėlėje prie karsto numirė bitė. Amu rankos su maldaknyge drebėjo. Oda buvo šalta. Estha beveik miegodamas, skaudančiomis akimis, kurios žėrėjo kaip stiklas, stovėjo šalia Mamytės ir de-

gančiu skruostu glaudėsi prie nuogos virpančios jos rankos, spaudžiančios maldaknygę.

Tačiau būdravo Rahelė, didžiai atsargi, trapi ir išsekinta kovos su Tikruoju Gyvenimu.

Ji pastebėjo, kad Sofi-mol per savo laidotuves nemiega. Jinai parodė Rahelei Du Dalykus.

Pirmas Dalykas buvo aukštas naujai ištapytas geltonosios bažnyčios kupolas, į kurį Rahelė niekad nežiūrėdavo iš vidaus. Jis buvo žydras kaip dangus su nupieštais plaukiančiais debesimis ir skrodžiančiais orą mažučiais reaktyviniais lėktuvėliais, paliekančiais debesyse baltus kryžmus pėdsakus. Teisybė (ir tai reikia pasakyti), tokius dalykus lengviau pastebėti gulint karste ir žiūrint į lubas, o ne stovint klaupte, apsuptai liūdnų žmogystų užpakalių ir maldaknygių.

Rahelė galvojo apie žmogų, nepabijojusį taip aukštai užsikarti su dažų – baltų debesims, mėlynų dangui, sidabrinių lėktuvams – skardinėmis, teptukais ir skiedikliu. Įsivaizdavo jį panašų į Veluthą, nuogu blizgančiu kūnu, sėdintį ant lentos, kybantį ant pastolių po aukštu kupolu, mėlyname bažnyčios danguje tapantį sidabrinius reaktyvinius lėktuvus.

Pamanė, kas atsitiktų, jei nutrūktų virvė. Įsivaizdavo, kaip jis lyg tamsi žvaigždė krinta iš dangaus, kurį sukūrė. Kaip guli ištiškęs ant karštų bažnyčios grindų, o tamsus kraujas sunkiasi iš kaukolės kaip išdavystė.

Tada Esthapenas su Rahele jau žinojo, kad pasaulyje esama ir kitų būdų žmogui nugalabyti. Tas kvapas jiems jau buvo pažįstamas. Šleikščiai saldus. It vėjuje vystančių rožių.

Antras Dalykas, kurį Sofi-mol parodė Rahelei, buvo šikšnosparniukas.

Per gedulingas pamaldas Rahelė stebėjo mažą juodą šikšnosparniuką; atsargiai kabindamasis riestais piršteliais, jis ropštėsi brangiu šermeniniu Mažės-kočamos sariu. Kai jis priropojo vietą tarp sario ir palaidinukės, jos liulantį liūdesį, jos nuogą liemenį, Mažė-kočama suspigo ir pradėjo švaistytis ore maldaknyge. Giesmę nutraukė „Kas yra? Kas atsitiko?“, plaukuotų sparnų švilpimas ir sario plazdesys.

Liūdni šventikai pirštais, apmaustytais auksiniais žiedais, šluostė dulkes nuo garbanotų barzdų, lyg jas staiga būtų aptraukę voratinkliais nežinia iš kur atsiradę vorai.

Šikšnosparniukas nuskrido į dangų ir virto reaktyviniu lėktuvu, nepaliekančiu kryžmo pėdsako.

Tik Rahelė pastebėjo, kad Sofi-mol vogčiom sujudėjo karste.

Vėl suskambo liūdna giesmė, ir tas pats graudus posmelis buvo sugiedotas du kartus. O geltonoji bažnyčia vėl išsipūtė nuo balsų kaip gerklė.

Kai Sofi-mol karstą leido į duobę kapinaitėse už bažnyčios, Rahelė žinojo, kad ji dar nemirusi. Ji girdėjo (lyg būtų Sofi-mol) tyliai tekšint raudoną purvą ir garsiai trinksint oranžinį raudonžemį, sutepusius blizgantį karsto laką. Per lakuotą karsto medį, per atlasinį karsto išmušalą ji girdėjo duslius smūgius. Liūdnus šventikų balsus, prislopintus purvo ir medžio.

Į tavo rankas, gailestingiausiasis Tėve,
Atiduodame mus apleidusio vaiko dvasią,
O jos kūną atiduodame žemei,
Žemė į žemę, pelenai į pelenus, dulkės į dulkes.

Sofi-mol žemėje klykė ir dantimis draskė atlasą. Bet šauksmų per žemę ir akmenį neišgirsi.

Sofi-mol mirė, nes negalėjo kvėpuoti.

Ją nužudė laidotuvės. *Dulkės į dulkes į dulkes į dulkes.* Antkapyje buvo parašyta: *Saulės spindulys, per trumpai duotas mums.*

Mamytė vėliau paaiškino, kad Trumpas reiškia ir Neilgai Trunkantis.

Po laidotuvių Amu vėl nusivedė dvynius į Kotajamo policijos nuovadą. Ta vieta jiems buvo pažįstama. Vakar ten praleido kone visą dieną. Prisiminę troškų kaip dūmai užsistovėjusio šlapimo, kurio buvo prisigėrusios sienos ir baldai, tvaiką, jie užsiėmė nosis gerokai anksčiau, negu jį užuodė.

Amu pasiprašė pas Nuovados Viršininką, o kai ją palydėjo į jo kabinetą, pasakė, kad padaryta siaubinga klaida ir kad ji norinti duoti parodymus. Paprašė leisti jai pasimatyti su Velutha.

Inspektoriaus Tomo Metjaus ūsai krutėjo kaip mielo maharadžos iš „Air India“ Reklamos, tačiau akys buvo klastingos ir godžios.

– Nemanai, kad šiek tiek per vėlu? – tarė jis. Kalbėjo šiurkščia malajalių kalbos Kotajamo tarme. Šnekėdamas spoksojo į Amu krūtis. Pasakė, kad Kotajamo policija žinanti viską, ko jai reikia, ir nesiklausanti *paleistuvių* ar jų mergvaikių parodymų. Amu atšovė: „Pažiūrėsim“. Inspektorius Tomas Metjus išlindo iš už rašomojo stalo ir su policininko lazda prisiartino prie Amu.

– Tavim dėtas, – tarė jis, – tylutėliai smukčiau namo. – Tada bakstelėjo „bananu“ jai į krūtis. Nesmarkiai. *Bakst bakst.* Lyg rinktųsi iš pintinės mango. Rodytų, kuriuos suvynioti ir nunešti jam. Atrodė, kad inspektorius Tomas Metjus žino, prie ko gali kibti ir prie ko ne. Policininkai tai jaučia.

Už jo raudonai mėlynoje lentoje buvo parašyta:

Paslaugumas
Objektyvumas
Lojalumas
Išsiauklėjimas
Civilizuotumas
Intelektualumas
Jautrumas
Atidumas

Išeidama iš nuovados, Amu verkė, todėl Estha su Rahele nepaklausė, ką reiškia *paleistuvė*. Ar *mergvaikis*. Jie pirmą kartą matė motiną verkiant. Ji neraudojo. Veidas buvo kaip iškaltas iš akmens, tik akyse tvenkėsi ašaros ir riedėjo sustingusiais skruostais. Dvynukams pasidarė bloga iš baimės. Amu ašaros viską, kas iki tol atrodė netikra, pavertė tikrove. Į Ajemenemą jie grįžo autobusu. Konduktorius, smulkus žmogelis rusvai žalsvais drabužiais, autobuso turėklais prislinko prie jų. Jis atsirėmė kaulėtais klubais į sėdynės atramą ir spragtelėjo komposteriu Amu pusėn. Spragtelėjimas turėjo reikšti *Kur?* Rahelė užuodė bilietų ir gaižų plieninių turėklų kvapą, sklindančius nuo konduktoriaus rankų.

– Jis miręs, – sušnibždėjo jam Amu. – Aš jį nužudžiau.

– Ajemeneman, – greit išpyškino Estha, kol konduktorius nepritrūko kantrybės.

Jis išėmė pinigus iš Amu piniginės. Konduktorius padavė bilietus. Estha rūpestingai juos sulankstė ir įsikišo į kišenę. Tada mažomis rankelėmis apkabino sustingusią verkiančią motiną.

Po dviejų savaičių Estha buvo Grąžintas. Mamytę privertė išsiųsti jį pas tėvą, kuris, metęs darbą nuošalioje Asamo arbatžolių plantacijoje, persikėlė į Kalkutą ir dirbo kompanijoje, gaminančioje techninę anglį. Jis antrą kartą vedė, nustojo girtuokliauti (daugmaž) ir nusitašydavo tik retkarčiais.

Nuo to laiko Estha su Rahele nesimatė.

O dabar, po dvidešimt trejų metų, Estha buvo Vėl Grąžintas. Tėvas parsiuntė jį į Ajemenemą su lagaminu ir laišku. Lagaminas buvo pilnas puošnių naujų drabužių. Mažė-kočama parodė Rahelei laišką. Jis buvo parašytas pakrypusia moteriška vienuolyno mokyklos rašysena, bet pasirašytas tėvo. O gal tik pavardė buvo tėvo. Rahelė vis tiek nebūtų atpažinusi parašo. Laiške buvo parašyta, kad jis, jų tėvas, metė darbą techninės anglies gamykloje ir išvyksta į Australiją, kur keramikos fabrike gavo Apsaugos Viršininko darbą, ir kad negali pasiimti Esthos. Jis linkėjo sėkmės visiems giminaičiams Ajemeneme ir pridūrė, kad aplankysiąs Esthą, jei kada nors grįšiąs į Indiją, nors, rašė toliau, vargu ar taip bus.

Mažė-kočama pasakė Rahelei, kad ši galinti pasilikti laišką, jei nori. Rahelė vėl įdėjo jį į voką. Popierius buvo suminkštėjęs ir lankstėsi kaip audeklas.

Ji buvo užmiršusi, koks drėgnas musoninis oras Ajemeneme. Išbrinkusios spintos girgždėdavo. Užkabintos languinės atsilapodavo. Knygų lapai suminkštėdavo ir susiraitydavo. Vakarais kaip mintys užplūsdavo keisti vabzdžiai ir sudegdavo ant blausių Mažės-kočamos keturiasdešimties vatų lempučių. Dieną jų traškūs suanglėję lavonėliai nusėdavo grindis, palanges, ir kol koču-Marija nesušluodavo jų į plastmasinį šiukšlių samtelį, ore trenkdavo Degėsiais.

Birželio Lietus nepasikeitė.

Atsivėrė dangus, ir žemyn siūbtelėjo vanduo, atgaivindamas atkaklų seną šulinį, aptraukdamas žaliomis samanomis kiaulidę be kiaulių, visiškai subombarduodamas ramias arbatos spalvos balas it atmintis, bombarduojanti ramias arbatos spalvos smegenines. Drėgnai žalia žolė atrodė patenkinta. Laimingi violetiniai sliekai išdykavo purvyne. Lingavo žalios dilgėlės. Sviro medžiai.

Toli vėjuje ir lietuje upės krantu, staigioje perkūnijos tamsoje ėjo Estha. Vilkėjo suglamžytais aviečių spalvos sportiniais marškinėliais, iš pažiūros tamsesniais, nes buvo kiaurai permirkę, – jis žinojo, kad atvažiavo Rahelė.

Estha visuomet buvo tykus vaikas, todėl niekas tiksliai negali pasakyti, kada (nors kuriais metais, jei jau neįmanoma nustatyti mėnesio ar dienos) jis nustojo kalbėti. Visiškai nustojo kalbėti. „Nuo kada" pasakyti negalima, nes jis tilo po truputį, lyg mažintų apyvartą prieš uždarydamas parduotuvę. Nebylys darėsi nepastebimai. Lyg paprasčiausiai būtų baigęs pokalbį ir nebeturėjęs ko pasakyti. Tačiau Esthos tylėjimas nebuvo slegiantis. Nei įkyrus. Nerėžė ausies. Jo tylėjimas nekaltino, neprotestavo, jis buvo panašesnis į vasarinę augalų ramybę, apsnūdimą, psichologiškai atitiko dvikvapių žuvų elgseną per sausrą, tik Esthai sausra, rodės, niekad nesibaigs.

Laikui bėgant, jis išmoko susilieti su vietomis, kuriose būdavo, – knygų lentynomis, sodais, užuolaidomis, tarpduriais, gatvėmis, – ir neišlavintai akiai atrodydavo negyvas, beveik nematomas daiktas. Prašalaičiai Esthą paprastai pastebėdavo ne iš karto, net atsidūrę su juo viename kambaryje. Dar daugiau laiko praeidavo, kol jie pastebėdavo, kad jis nekalba. Kai kurie taip ir nepastebėdavo.

Pasaulyje Estha užėmė labai nedaug vietos.

Kai po Sofi-mol laidotuvių Estha buvo Grąžintas, tėvas atidavė jį į berniukų mokyklą Kalkutoje. Estha nebuvo itin gabus, nebuvo ir atsilikęs, neturėjo ypatingų bėdų dėl jokio dalyko. *Vidutiniškas mokinys* arba *Mokosi patenkinamai* paprastai rašydavo mokytojai Ataskaitose apie jo Per Metus Padarytą Pažangą. Nuolat kartojosi ir

vienas nusiskundimas: *Nedalyvauja Grupinėje Veikloje.* Nors ką reiškia „Grupinė Veikla“, mokytojai neaiškino.

Estha baigė mokyklą pusėtinais pažymiais, tačiau stoti į koledžą atsisakė. Užuot mokęsis, ėmėsi namų ruošos darbų, iš pradžių trikdydamas tėvą ir pamotę. Lyg stengėsi atidirbti už išlaikymą. Šlavė ir plovė grindis, skalbė rūbus. Išmoko virti valgį ir pirkti daržoves. Turgaus prekiautojai, sėdintys už aliejum išteptų, blizgančių daržovių piramidžių, atpažindavo jį ir aptarnaudavo kitiems pirkėjams triukšmingai piktinantis. Jie duodavo Esthai surūdijusių filmų skardinių išsirinktoms daržovėms susidėti. Jis niekad nesiderėdavo. Jie niekad jo neapgaudinėdavo. Kai daržovės būdavo pasvertos ir apmokėtos, perdėdavo jas į jo pintinę iš raudonos plastmasės (svogūnai dugne, baklažanai ir pomidorai viršuje) ir dar veltui duodavo kalendros šakelę bei saują žalių ankštinių pipirų. Estha perpildytu tramvajumi parsiveždavo jas namo. Tykus burbuliukas, plaukiojantis triukšmo jūroje.

Kai visi susėdę valgydavo, ko nors prireikus, jis atsistodavo ir pasiimdavo.

Įsiskverbusi tyla pasiliko Esthoje ir plėtėsi. Išsprūdo iš jo galvos ir apglėbė lipniomis rankomis. Čiūčiavo jį pirmykščiu embriono širdies plakimo ritmu. Slaptingi čiuptuvėliai su siurbtukais colis po colio šliaužė jo smegenimis, išliežDami atminties kalnus ir klonius, išraudami senus sakinius, nubaidydami juos nuo liežuvio galiuko. Ji atėmė iš jo minčių žodžius ir paliko jas apgenėtas ir nuogas. Neišsakomas. Nebylias. Taigi stebėtojui galbūt net neegzistuojančias. Metams bėgant, Estha lėtai traukėsi iš pasaulio. Jis priprato prie neramaus aštuonkojo, kuris gyveno jame, purkšdamas ant praeities juodus raminamuosius. Pamažu jo nebylystės priežastis buvo paslėpta, giliai palaidota guodžiančiose tylos klostėse.

Kai Khubčandas, jo mylimas, aklas, nuplikęs, nebelaikąs šlapimo septyniolikos metų kiemsargis ryžosi ilgai ir apgailėtinai mirčiai, prieš kankinamą galą Estha slaugė jį, lyg nuo to būtų priklausiusi jo paties gyvybė. Paskutiniais gyvenimo mėnesiais Khubčandas, kurio ketinimai buvo kuo geriausi, tačiau pūslė visiškai nepatikima, nusivilkdavo iki landos duryse, išpjautos į daržą šu-

niui, iškišdavo pro ją galvą ir trūkčiodamas skaisčiai geltonai nusišlapindavo *troboje*. Tada tuščia pūsle ir ramia sąžine žvilgtelėdavo į Esthą nepermatomomis žaliomis it mauruota kūdra akimis, išvirtusiomis iš žilos kaukolės, ir nukeverzodavo atgal prie savo drėgnos pagalvėlės, palikdamas ant grindų šlapius pėdsakus. Khubčandui stimpant ant tos pagalvėlės, Estha pamatė, kad jo glotniuose violetiniuose kiaušiniuose atsispindi miegamojo langas. Ir dangus už jo. Kartą net praskrendantis paukštis. Esthai – prisisunkusiam vystančių rožių kvapo, pripratusiam prie palūžusio žmogaus prisiminimų – pasirodė stebuklinga, kad toks trapus, toks nepakeliamai gležnas dalykas išliko, kad jam *leista* egzistuoti. Skrendančio paukščio atspindys seno šuns kankaluose. Be garso nusijuokė.

Khubčandui padvėsus, Estha atsidėjo pasivaikščiojimams. Vaikščiodavo ilgas valandas be atokvėpio. Iš pradžių slampinėdavo tik aplinkui, tačiau pamažu nueidavo nuo namų vis toliau.

Žmonės įprato jį nuolat matyti kelyje. Gražiai apsirengusį ramios eisenos vyriškį. Jo veidas patamsėjo ir sugrubo. Sušiurkštėjo. Nuo saulės jį išvagojo raukšlės. Atrodė išmintingesnis, negu buvo iš tikrųjų. Kaip žvejys mieste. Kupinas jūros paslapčių.

Vėl Grąžintas Estha vaikščiojo po visą Ajemenemą.

Kartais jis vaikščiodavo krantais upės, kuri trenkė išmatomis ir pesticidais, nupirktais už Pasaulinio banko paskolas. Beveik visos žuvys išdvėsė. Toms, kurios išgyveno, puvo žvynai, jas išvertė pūslės.

Kartais jis eidavo keliu. Pro naujus, ką tik iškeptus, it cukrumi glaistytus naftos kompanijų pinigais apmokėtus namus, kuriuos pasistatė seselės, mūrininkai, elektrikai ir bankų tarnautojai, liūdnai plušantys svečiose šalyse. Pro pagiežingus senesnius namus, kurie, pažaliavę iš pavydo, gūžėsi savo keliukų gale tarp savo kaučiukmedžių. Griūvantys dvareliai su savais epais.

Jis eidavo pro miestelio mokyklą, kurią jo prosenelis pastatė Neliečiamųjų vaikams.

Pro geltonąją Sofi-mol bažnyčią. Pro Ajemenemo jaunimo kunfu klubą. Pro „Gležnųjų pumpurų" vaikų darželį (Liečiamiesiems), pro maisto produktų parduotuvę, kurioje prekiaujama ry-

žiais, cukrumi ir bananais, geltonomis kekėmis karančiais nuo stogo. Pigūs saikingai nešvankūs žurnalai apie išgalvotus Pietų Indijos seksualinius maniakus drabužių spaustukais buvo prisegti prie virvių, nukarusių nuo lubų. Jie tingiai sukiojosi šiltam vėjeliui pučiant, dorus maisto produktų pirkėjus gundydami šmėsčiojančiais brandžių nuogų moterų, gulinčių netikro kraujo klanuose, vaizdais.

Kartais Estha praeidavo pro „Sėkmingąją Spaustuvę" su sena draugo K. N. M. Pilajo spausdinimo mašina, buvusią Ajemenemo Komunistų Partijos būstinę, kurioje vidurnakčiais vykdavo susirinkimai, buvo spausdinami ir platinami ugningi Marksistinės Partijos dainų tekstai. Vėliava, plazdėdavusi ant stogo, išskido ir išbluko. Raudona spalva visiškai nukraujavo.

Draugas Pilajis rytą irgi išeidavo į lauką, apsivilkęs papilkėjusia liemene, po minkštu baltu mundumi* pūpsančiais kiaušiniais. Jis tepdavosi šiltu kokoso aliejum su pipirais, maigydamas seną sudribusią mėsą, lengvai atšokstančią nuo kaulų – it kramtomoji guma. Dabar gyveno vienas. Žmona Kaljani mirė nuo kiaušidžių vėžio. Sūnus Leninas išsikėlė į Delį, kur dirbo komunalinių paslaugų rangovu užsienio ambasadoms.

Jei draugas Pilajis lauke tepdavosi aliejumi, kai Estha eidavo pro šalį, jis būtinai sveikindavosi.

– Estha-mon! – šaukdavo jis plonu spigiu balsu, dabar pridususiu ir išskydusiu it cukranendrė nulupta žieve. – Labas rytas! Kasdieninis mocionas?

Estha praeidavo pro šalį nei šiurkščiai, nei mandagiai. Ramiai, ir tiek.

Draugas Pilajis plekšnodavo visą kūną, kad pagreitėtų kraujo apytaka. Negalėjo pasakyti, ar Estha atpažino jį po šitiek metų, ar ne. Nelabai jam ir rūpėjo. Nors jo vaidmuo anoje istorijoje tikrai nebuvo nesvarbus, draugas Pilajis nemanė esąs nors kiek asmeniškai atsakingas už tai, kas įvyko. Jis išmetė tą reikalą iš galvos kaip Neišvengiamą Būtinos Politikos Padarinį. Kur malkas kerta, ten skiedros lekia. Bet juk draugas K. N. M. Pilajis buvo iš esmės poli-

* Vyriškas drabužis iš audeklo gabalo, kuriuo apsisiaučiama kaip sijonu.

tiškas žmogus. Medkirtys profesionalas. Šmurkščiojo po pasaulį kaip chameleonas. Nelįsdamas į akis, slėpdamas, kad nelenda. Išnirdamas iš chaoso sveikutėlis.

Jis pirmasis Ajemeneme sužinojo, kad grįžo Rahelė. Žinia ne tiek jį sujaudino, kiek sužadino smalsumą. Esthos draugas Pilajis beveik visiškai nepažinojo. Iš Ajemenemo šį išgrūdo labai staiga, labai šiurkščiai ir labai seniai. Tačiau Rahelę draugas Pilajis gerai pažino. Stebėjo, kaip ji auga. Spėliojo, kodėl grįžo. Po šitiek metų.

Prieš atvykstant Rahelei, Esthos galvoje tvyrojo ramybė. Tačiau ji atsivežė pravažiuojančių traukinių dundesį, šviesas ir šešėlius, krintančius ant tavęs, jei sėdi prie lango. Daugelį metų kalėjęs pasaulis staiga siūbtelėjo į vidų, ir per triukšmą Estha nebegirdėjo savęs. Traukiniai. Eismas. Muzika. Birža. Užtvanka griuvo, ir negailestingi vandenys sūkuriuodami nušlavė viską. Kometas, smuikus, paradus, vienatvę, debesis, barzdas, fanatikus, sąrašus, vėliavas, žemės drebėjimus, neviltį – viską nušlavė nerimastingas sūkurys.

Ir Estha, eidamas upės krantu, nejuto nei lietaus drėgmės, nei sušalusio šunyčio, laikinai pripažinusio jį šeimininku ir maknojančio prie šono, staigaus krūpčiojimo. Pro seną garciniją jis nuėjo prie raudonžemio kyšulio krašto upėje. Atsitūpė ir sūpavosi lietuje. Šlapias purvas po batais bjauriai šliurpsėjo. Sušalęs šunytis drebėjo – ir žiūrėjo į jį.

Kai Estha buvo Vėl Grąžintas, Ajemenemo Rūme begyveno tik Mažė-kočama ir koču-Marija, gižli, ūmi neūžauga virėja. Mamačė, jų senelė, buvo mirusi. Čakas gyveno Kanadoje, nesėkmingai prekiaudamas antikvariniais daiktais.

O Rahelė...

Po Amu mirties (kai ši paskutinį kartą parvažiavo į Ajemenemą, ištinusi nuo kortizono, krūtinėje jai gargė, it kažkas tolumoje šūkautų) Rahelė abejingai leidosi nešama gyvenimo tėkmės. Iš mokyklos į mokyklą. Atostogaudavo Ajemeneme. Čakas su Mamače beveik nepastebėdavo jos (jie ištižo iš sielvarto, susmuko nuo netekties it pora girtuoklių, bare prisisiurbusių palmių degtinės), o ji beveik nepastebėdavo Mažės-kočamos. Čakas ir Mamačė bandė,

bet nesugebėjo auklėti Rahelės. Jie ją maitino, rengė, mokėjo už mokslą, bet meilės nedavė.

Sofi-mol Netektis tykiai lyg ramus padarėlis vienomis kojinėmis slampinėjo po Ajemenemo Rūmą. Ji slėpėsi knygose ir valgyje. Mamačės smuiko futliare. Šašuose ant Čako blauzdų, kuriuos jis nuolat nudraskydavo. Jo glebiose moteriškose kojose.

Keista, kad kartais mirtis prisimenama daug ilgiau negu gyvenimas, kurį ji pavogė. Metams bėgant, prisiminimai apie Sofi-mol (norėjusią viską žinoti: *Kur skrenda stipti pasenę paukščiai? Kodėl nebegyvi jie kaip akmenys nekrenta iš dangaus?;* apreiškusią žiaurią tikrovę: *Jūs abu, nors ir suvakarėję, esat gryni indai, o aš tik pusiau;* mokiusią kraujotroškos: *Mačiau avarijoje žmogų, kurio akies obuolys kabėjo ant nervo galiuko kaip jo-jo)* pamažu dilo, o Sofi-mol Netektis augo ir stiprėjo. Visada jutai ją šalia. Kaip vaisių, kurio sezonas prasidėjo. Visais metų laikais. Pastovią kaip valdiška tarnyba. Sofi-mol Netektis lydėjo Rahelę visą vaikystę (iš mokyklos į mokyklą), kol ši tapo subrendusia moterimi.

Pirmą kartą į juodąjį sąrašą Rahelė pateko vienuolikos metų Nazareto vienuolyne, kai ją sučiupo už Auklėtojos sodo vartų gėlytėmis puošiant šviežio karvės mėšlo krūvą. Kitą rytą Susirinkime ją privertė susirasti Oksfordo žodyne *nuodėmingumo* reikšmę ir perskaityti garsiai. *Ištvirkimo ar sugedimo yda ar būsena,* – skaitė Rahelė, jai už nugaros eile sėdėjo vienuolės griežtai sučiauptomis lūpomis, o priešais kikeno marios mokinukių. – *Iškrypusi savybė, moralinis iškrypimas; vidinis žmogaus prigimties sugedimas dėl gimtosios nuodėmės; Ir išrinktieji, ir neišrinktieji ateina į šį pasaulį būdami nuodėmingi ir nutolę nuo Dievo, todėl patys negali nieko, tik toliau daryti nuodėmes. J. H. Blunt.*

Po šešių mėnesių ją pašalino dėl nuolatinių augesnių mergaičių skundų. Ją kaltino (visiškai teisingai) slapstantis už durų ir tyčia atsitrenkiant į vyresnes mokines. Direktorės klausinėjama (įkalbinėjama gražiuoju, mušama lazda, marinama badu), kodėl taip elgiasi, ji galų gale prisipažino norėjusi sužinoti, ar skauda krūtis. Toje krikščioniškoje įstaigoje apie krūtis nebuvo kalbama. Elgtasi, lyg jos apskritai neegzistuotų, tai kaip gali skaudėti nesamą daiktą?

Taip ją pirmą kartą išmetė iš mokyklos. Antrą kartą už rūkymą. Trečią kartą už sudegintą Auklėtojos šinjoną, kurį ji, priremta prie sienos, prisipažino pavogusi.

Visų mokyklų, kurias ji lankė, mokytojos pažymėjo, kad ji:

(a) Nepaprastai mandagus vaikas.

(b) Neturi draugių.

Tai buvo kultūringa, reta ištvirkimo forma. Kaip tik dėl to – nutarė visos (gardžiuodamosi pedagoginiu nepritarimu, liesdamos jį liežuviu, čiulpdamos kaip saldainį) – itin pavojinga.

Lyg ji nežinotų, kaip būti mergaite, šnibždėjosi jos.

Ir nelabai klydo.

Keista, bet giminaičių abejingumas netikėtai išlaisvino jos dvasią.

Rahelei augant, niekas jai neįkyrėdavo pamokymais. Niekas nesirūpino jos ištekinti. Niekas nesiruošė duoti jai kraičio, todėl jos horizonte nešmėkščiojo neišvengiamas vyras.

Kol nekrito į akis, galėjo ramiai aiškintis, ką norėjo: kas yra krūtys ir kaip jas skauda. Kas yra šinjonai ir kaip jie dega. Kas yra gyvenimas ir kaip jį gyventi.

Baigusi mokyklą, ji įstojo į antrarūšį Architektūros koledžą Delyje. Ne dėl to, kad būtų rimtai domėjusis architektūra. Tiesą pasakius, net paviršutiniškai ja nesidomėjo. Tiesiog atsitiktinai pabandė laikyti stojamąjį egzaminą ir atsitiktinai išlaikė. Komisijai padarė įspūdį veikiau jos anglimi pieštų natiurmortų eskizų dydis (milžiniškas) negu meistriškumas. Nerūpestingos, beprotiškos linijos apsirikus buvo palaikytos menininko pasitikėjimu, nors iš tiesų jų kūrėja nebuvo menininkė.

Koledže ji praleido aštuonerius metus, bet nebaigė penkerių metų studijų ir negavo diplomo. Mokestis už mokslą nebuvo didelis, o sukrapštyti pragyvenimui nesunku, jei gyveni bendrabutyje, valgai dotuojamoje studentų valgykloje ir, užuot lankiusi paskaitas, dirbi braižytoja niūriose architektūros firmose, kurios naudoja pigų studentų darbą, kai reikia pavyzdinių brėžinių ir atpirkimo ožių kam nors nepavykus. Kitus studentus, ypač vaikinus, gąsdino Rahelės keistumas ir beveik nemaloni garbėtroškos stoka. Jie paliko

ją ramybėje. Jos niekad nekviesdavo į jaukius namus ar triukšmingus pobūvius. Net profesoriams kiek įtartinai atrodė tiek ji, tiek jos keisti neįgyvendinami projektai, nubraižyti pigiame rudame popieriuje, tiek jos abejingumas jų karštai kritikai.

Kartais ji parašydavo Čakui ir Mamačei, tačiau į Ajemenemą nebegrįžo. Net kai mirė Mamačė. Net kai Čakas emigravo į Kanadą.

Mokydamasi Architektūros mokykloje, ji susitiko Larį Makkesliną, kuris Delyje rinko medžiagą daktaro disertacijai *Energijos efektyvumas regioninėje architektūroje.* Jis pirmą kartą pastebėjo Rahelę mokyklos bibliotekoje, paskui po kelių dienų – Khan Markete. Ji mūvėjo džinsais ir buvo apsivilkusi baltus sportinius marškinėlius. Iš paskos kaip apsiaustas vilkosi senos skiautinių lovatiesės gabalas, susegtas po kaklu. Sutaršyti plaukai buvo surišti, kad atrodytų tiesūs, nors tokie nebuvo. Vienoje šnervėje blykčiojo deimančiukas. Raktikauliai buvo beprotiškai gražūs, o bėgo ji dailiai ir sportiškai.

Kaip džiazo melodija – pamanė Laris Makkeslinas ir nuėjo jai iš paskos į knygyną, kuriame nė vienas nežiūrėjo į knygas.

Rahelė abejingai nuėjo prie altoriaus it keleivis, žingsniuojantis prie laisvos kėdės oro uosto laukiamajame. Ketindamas Atsisėsti. Į Bostoną Laris grįžo su ja.

Laris buvo aukštas ir, kai spausdavo glėby žmoną, skruostu prisiglaudusią jam prie širdies, matydavo jos viršugalvį, tamsius susivėlusius plaukus. Pridėjęs pirštą jai prie burnos kampučio, jusdavo silpnai tvinkčiojant pulsą. Mylėjo tą vietą. Ir silpną, netolygų plastėjimą po oda. Liesdavo klausydamasis akimis it būsimas tėvas, pajutęs, kaip spardosi motinos įsčiose jo negimęs kūdikis.

Jis laikė ją kaip dovaną. Duotą jam su meile. Tylų mažą daiktelį. Nepakeliamai brangų.

Tačiau kai jie mylėdavosi, jos akys jį užgaudavo. Žiūrėdavo, lyg būtų kažkieno kito. Stebėtojo. Žiūrinčio pro langą į jūrą. Į valtį jūroje. Arba į skrybėlėtą praeivį migloje.

Jis pyko, nes nežinojo, ką *reiškia* tas žvilgsnis. Lyg abejingumą, lyg neviltį. Jis nežinojo, kad kai kuriuose kraštuose, tarkim, Šalyje, iš kurios atvyko Rahelė, dėl pirmenybės varžosi įvairios nevil-

ties rūšys. Ir kad *vieno* žmogaus neviltis niekad nebūna itin baisi. Kad asmeniškai bėdai šleptelėjus pakelėje greta didžiulės, įnirtingos, besisukančios ratu, persekiojančios, juokingos, pamišusios, neįtikėtinos, viešos nacionalinės sumaišties šventyklos, šis tas atsitinka. Kad Didysis Dievas stūgauja it karštas vėjas ir reikalauja nuolankumo. Tada Mažasis Dievas (jaukus ir santūrus, asmeniškas ir ribotas) atbukęs pasišalina nelinksmai juokdamasis iš beprotiškos savo drąsos. Nuolat pratinamas prie savo nereikšmingumo, jis surambėja ir iš tiesų tampa viskam abejingas. Viskas nesvarbu. Niekas neturi reikšmės. Ir kuo nesvarbiau, tuo geriau. Juk iš tiesų tai niekad neturėjo reikšmės. Juk atsitikdavo Baisesnių Dalykų. Šalyje, iš kurios ji atvyko, amžiams įstrigusioje tarp karo baimės ir taikos siaubo, nuolat atsitikdavo Baisesnių Dalykų.

Taigi Mažasis Dievas slopiai nusijuokdavo ir džiugiai nustriksėdavo sau. Nelyginant turtingos šeimos atžala trumpomis kelnytėmis. Švilpaudamas, spardydamas akmenukus. Trapaus jo džiaugsmo šaltinis buvo palyginti menka jo nelaimė. Jis įsiropšdavo į žmonių akis ir virsdavo susierzinimu.

Rahelės akyse atsispindėjo ne neviltis, kaip atrodė Lariui Makkeslinui, o savotiškas primestas optimizmas. Ir duobė, kur pirmiau gyveno Esthos žodžiai. Negali tikėtis, kad Laris supras. Jog vieno dvynio tuštuma yra tik antrojo ramybės atmaina. Kad šie du dalykai prisiderinę. Kaip suglausti šaukštai. Kaip labai artimų meilužių kūnai.

Po skyrybų Rahelė keletą mėnesių dirbo viename indiškame Niujorko restorane padavėja. Paskui keletą metų naktine pardavėja neperšaunamoje kabinoje degalinėje už Vašingtono, kur girtuokliai kartkartėm privemdavo į pinigų padėklą, o suteneriai siūlydavo pelningesnį darbą. Dukart ji matė šaudant į žmones pro automobilio langą. O kartą iš važiuojančios mašinos buvo išmestas vyriškis su peiliu nugaroje.

Po to Mažė-kočama parašė, kad Estha Vėl Grąžintas. Rahelė metė darbą degalinėje ir su džiaugsmu apleido Ameriką. Grįžo į Ajemenemą. Pas Esthą lietuje.

Senajame name ant kalvos prie valgomojo stalo sėdėjo Mažė-kočama, storai, kad net tiško, lupdama kartumą nuo peraugusio agurko. Ji vilkėjo minkštus languotus indiško lino naktinius marškinius pūstomis rankovėmis, išteptus geltonuoju imbieru. Mataravo po stalu mažomis kojelėmis dailiai apkarpytais lakuotais nagučiais it vaikas, pasodintas ant aukštos kėdės. Kojos buvo pabrinkusios nelyginant pripučiamos pagalvėlės. Seniau, kam nors apsilankius Ajemeneme, Mažė-kočama būtinai atkreipdavo dėmesį į didžiules svečio kojas. Prašydavo leisti pasimatuoti jo sandalus ir sakydavo: „Žiū, kokie dideli!“ Ir įsispyrusi į juos šlepsėdavo po namus šiek tiek pasikėlusi sarį, kad visi galėtų pasigrožėti jos mažutėmis kojytėmis.

Ji drožė agurką beveik neslėpdama pasitenkinimo. Džiūgavo, kad Estha nepasakė Rahelei nė žodžio. Kad pasižiūrėjo į ją ir praėjo pro šalį. Į lietų. Pasielgė kaip su visais kitais.

Jai buvo aštuoniasdešimt treji. Akys už storų akinių stiklų išsklido kaip sviestas.

– Ar nesakiau? – tarė ji Rahelei. – Ko tu tikėjaisi? Ypatingo elgesio? Sakiau, kad jis neteko proto! *Nebepažįsta* žmonių! Ką tu sau manei?

Rahelė nieko netarė.

Ji juto Esthos sūpavimosi ritmą, lietaus lašus ant odos. Girdėjo triukšmingą, šurmuliuojantį pasaulį jo galvoje.

Mažė-kočama susirūpinusi pakėlė akis į Rahelę. Jau gailėjosi parašiusi, kad Estha grįžo. Tačiau kas jai liko daryti? Iki gyvenimo pabaigos užsikarti jį ant sprando? *Kuriam* galui? Jinai už jį neatsako.

O gal atsako?

Tyla įsitaisė tarp anūkės ir senelio sesers it trečias asmuo. Nepažįstamas. Išsipūtęs. Kenksmingas. Mažė-kočama priminė sau, kad nakčiai užsirakintų miegamojo duris. Pabandė sugalvoti, ką čia pasakius.

– Kaip tau mano trumpai nukirpti plaukai?

Ranka su agurku palietė naują šukuoseną; prie akies liko karti agurko syvų dėmė.

Rahelė nežinojo, ką sakyti. Žiūrėjo, kaip Mažė-kočama lupa agurką. Jos krūtinę nutaškavo geltonos žievelės atplaišos. Juodi

kaip derva dažyti plaukai gaubė galvą it nesukti siūlai. Dažai pilkšvai ištepė odą jai ant kaktos, galėjo atrodyti, kad toje vietoje kalasi plaukai. Rahelė pastebėjo, kad Mažė-kočama pradėjusi dažytis. Lūpas. Akis. Slapčiom rausvinti skruostus. O kadangi namai buvo uždaryti ir tamsūs, kadangi ji pasitikėjo tik keturiasdešimties vatų lemputėmis, lūpų dažais nupiešta burna šiek tiek nukrypo nuo tikrosios.

Veidas ir pečiai sulyso, ir iš apskritos moteriškės ji virto kūgine. Tačiau sėdėdama prie valgomojo stalo, slepiančio jos milžiniškus klubus, Mažė-kočama atrodė kone gležna. Blausioje valgomojo šviesoje išnyko veido raukšlės, dabar jis atrodė keistai, įdubusiais žandais – ir jaunesnis. Buvo apsikarsčiusi brangenybėmis. Mirusios Rahelės senelės brangenybėmis. Visomis. Kibirkščiuojančiais žiedais. Deimantiniais auskarais. Aukso apyrankėmis ir dailaus darbo plokščia aukso grandine, kurią kartkartėmis paliesdavo norėdama dar sykį įsitikinti, kad ji tebėra ir priklauso jai. Kaip jaunamartė, negalinti patikėti savo laime.

Ji gyvena atbulai, pamanė Rahelė.

Keista, bet tinkama mintis. Mažė-kočama *iš tiesų* gyveno atbulai. Būdama jauna, išsižadėjo pasaulio, o dabar, pasenusi, negalėjo juo atsidžiaugti. Naudojosi jo teikiamais malonumais, ir pasaulis neliko skolingas.

Būdama aštuoniolikos metų, Mažė-kočama įsimylėjo gražų jauną airį vienuolį, tėvą Maligeną, atsiųstą į Keralą iš seminarijos Madrase metų stažuotei. Jis tyrinėjo induizmo šventuosius raštus, norėdamas tinkamai juos kritikuoti.

Kiekvieno ketvirtadienio rytą tėvas Maligenas ateidavo į Ajemenemą aplankyti Mažės-kočamos tėvo, E. Džono Ipės, Mar Thoma (Šv. Tomo) bažnyčios dvasininko. Šventikas Ipė buvo gerai žinomas krikščionių bendruomenei, nes jį asmeniškai palaimino Antiochijos patriarchas, sirų stačiatikių bažnyčios galva – šis įvykis tapo Ajemenemo tautosakos dalimi.

1876 metais, kai Mažės-kočamos tėvui buvo septyneri, tėvas nusivežė jį pamatyti patriarcho, lankančio sirų stačiatikius Keraloje. Jie atsidūrė pačiame priekyje žmonių grupės, kuriai patriarchas sakė pamokslą nuo labiausiai į vakarus nutolusios Kalenio namo

verandos Kočine. Nutaikęs progą, tėvas kažką sušnibždėjo vaikėzui į ausį ir stumtelėjo jį į priekį. Būsimasis šventikas įsikirto kulnais į žemę ir pastiręs iš baimės prispaudė drebančias lūpas prie žiedo ant patriarcho didžiojo piršto, apseilėdamas jį. Patriarchas nusišluostė žiedą į rankovę ir palaimino berniūkštį. Net po daugelio metų, užaugęs ir tapęs dvasininku, šventikas Ipė tebebuvo žinomas *Punjan Kundžu* – Palaimintojo Mažylio – vardu, o žmonės atplaukdavo valtimis ilgiausią kelią iš Alepėjaus ir Ernakulamo, kad jis palaimintų jų vaikus.

Nors tėvo Maligeno ir šventiko Ipės amžius labai skyrėsi, nors jie priklausė skirtingoms Bažnyčioms (kurias jungė tik abipusis nepalankumas), tačiau abiem vyrams drauge buvo malonu, ir tėvas Maligenas dažnai pasilikdavo pietų. Iš dviejų vyriškių tik vienas atpažino jaudulį, it potvynio vanduo užplūstantį liekną merginą, besisukinėjančią aplink seniai nukraustytą stalą.

Iš pradžių Mažė-kočama bandė suvilioti tėvą Maligeną kas savaitę rodydama jam, kokios yra geros širdies. Kiekvieną ketvirtadienio rytą, prieš pat pasirodant tėvui Maligenui, Mažė-kočama prie šulinio per prievartą čiupdavo prausti kietu raudonu muilu kokį vargšą kaimo vaikiūkštį, kad šiam net išsišovusius šonkaulius suskausdavo.

– Labas rytas, tėve! – šūktelėdavo Mažė-kočama, pamačiusi jį, ir nusišypsodavo taip, kad visiškai nebuvo įmanoma patikėti, jog ji gali kaip replėmis spausti liesą ir slidžią nuo muilo vaiko rankelę.

– Labas rytas, Maže! – atsakydavo tėvas Maligenas, sustodamas ir suglausdamas skėtį.

– Aš norėjau jus kai ko paklausti, tėve, – sakydavo Mažė-kočama. – Pirmame laiške korintiečiams, dešimto skirsnio dvidešimt trečioje eilutėje sakoma: „Viskas valia!“ Bet ne viskas naudinga! „Viskas valia!“ Bet ne viskas ugdo!“ Tėve, kaip viskas gali būti leidžiama? Suprantu, kad *kai kas* gali būti leidžiama, bet...

Tėvui Maligenui teikė nemažą malonumą jausmas, kurį pažadino patraukliai jaunai mergaitei, stovinčiai priešais virpančiomis, sukurtomis bučiuoti lūpomis ir liepsnojančiomis, juodomis kaip anglis akimis. Jis irgi buvo jaunas ir galbūt nujautė, kad iškilmingus aiškinimus, kuriais sklaido jos tariamas abejones dėl Švėntojo Raš-

to, visiškai paneigia jaudinamas pažadas jo spindinčiose smaragdinėse akyse.

Kiekvieną ketvirtadienį, neišsigandę žiaurios vidurdienio saulės, jie stovėdavo prie šulinio. Jauna mergaitė ir bebaimis jėzuitas, abudu virpantys iš nekrikščioniškos aistros. Prisidengę Šventuoju Raštu, kad galėtų būti drauge.

Vidury pokalbio nelaimingas, muiluotas per prievartą vaikiūkštis neišvengiamai sugebėdavo ištrūkti, tėvas Maligenas atsikvošėdavo ir tardavo: „Ajajai! Reikėtų jį pagauti, kol nesusigriebė ligos".

Jis vėl išskleisdavo skėtį ir nueidavo – šokolado spalvos drabužiu, patogiais sandalais – it orus kupranugaris, skubantis į sutartą susitikimą. Už pavadžio nusivesdavo sopančią jaunutės Mažės-kočamos širdį, liuoksinčią iš paskos, kliūvančią už lapų ir akmenukų. Sumuštą ir beveik sudaužytą.

Prabėgo ištisi ketvirtadienių metai. Galų gale tėvui Maligenui atėjo laikas grįžti į Madrasą. Kadangi gera širdis apčiuopiamų rezultatų nedavė, pakvaišusi jaunoji Mažė-kočama visas viltis sudėjo į tikėjimą.

Atkakliai siekdama tikslo (anais laikais tokia jaunos mergaitės savybė buvo ne mažiau baisi už fizinį trūkumą – kokią nors kiškio lūpą ar šleivumą), Mažė-kočama paniekino tėvo norus ir tapo Romos katalike. Gavusi ypatingą Vatikano leidimą, padarė įžadus ir tapo vieno Madraso vienuolyno naujoke. Vylėsi, kad taip įgis teisę būti su tėvu Maligenu. Įsivaizdavo, kaip jie abu tamsiuose gūdžiuose kambariuose sunkiomis aksomo užuolaidomis kalbasi apie teologiją. Ji norėjo tik tiek. Tik tiek drįso tikėtis. Tik būti šalia jo. Taip arti, kad galėtų užuosti jo barzdą. Pamatyti šiurkštų jo sutanos audinį. Mylėti jį vien akimis.

Ji labai greit suprato, kokios tuščios šios pastangos. Paaiškėjo, kad vyresniosios seserys susiglobusios kunigus ir vyskupus, o jų abejonės dėl Šventojo Rašto tokios sudėtingos, kokios niekada nebus jos abejonės, ir kad gali praeiti begalė metų, kol ji bent iš tolo išvys tėvą Maligeną. Vienuolyne darėsi vis neramesnė ir nelaimingesnė. Galvos odą nuolat berdavo tose vietose, kurias lietė gobtuvas. Juto, kad daug geriau kalba angliškai už kitas. Todėl buvo dar vienišesnė.

Nepraėjus nė metams po įstojimo į vienuolyną, tėvas pradėjo iš jos gauti mįslingus laiškus. *Brangiausias Tėti, aš sveika ir laiminga, tarnaudama Dievo Motinai. Tačiau Kohinur atrodo nelaiminga ir ilgisi namų. Brangiausias Tėti, šiandien po pietų Kohinur vėmė, jai pakilo temperatūra. Brangiausias Tėti, atrodo, kad Kohinur netinka vienuolyno maistas, nors man jis skanus. Brangiausias Tėti, Kohinur nusiminusi, nes jos šeima nesupranta jos ir nesirūpina jos gerove...*

Šventikas E. Džonas Ipė buvo girdėjęs tik apie vieną Kohinur – didžiausią (tuo metu) pasaulio deimantą. Jis nesuprato, kaip mergaitė musulmonišku vardu atsidūrė katalikų vienuolyne.

Galų gale Mažės-kočamos motinai toptelėjo, kad Kohinur ne kas kitas, o pati Mažė-kočama. Ji prisiminė prieš daugelį metų rodžiusi Mažei-kočamai savo tėvo (Mažės-kočamos senelio) testamentą, kuriame šis apie anūkus buvo parašęs: *Turiu septynis brangakmenius, o vienas iš jų – Kohinur.* Toliau jis rašė apie pinigus ir brangenybes, paliekamus kiekvienam iš jų, tačiau nepaaiškino, kas ta jo Kohinur. Mažės-kočamos motina suprato, kad Mažė-kočama nei iš šio, nei iš to nutarusi, jog jis turėjęs omeny *ją* – ir po šitiek metų vienuolyne, žinodama, kad visus laiškus vienuolyno viršininkė prieš išsiųsdama perskaito, prikėlė iš mirusių Kohinur, kad galėtų išpasakoti šeimai savo bėdas.

Šventikas Ipė išvyko į Madrasą ir atsiėmė dukterį iš vienuolyno. Ji su džiaugsmu jį paliko, tačiau užsispyrė nebekeisianti tikėjimo ir iki gyvenimo pabaigos liko Romos katalikė. Šventikas Ipė suprato, kad duktė netekusi gero vardo ir vyro veikiausiai nebesusiras. Jis nusprendė, kad jeigu jau negalės ištekėti, tai tegu mokosi, blogiau nebus. Todėl pasirūpino, kad ji įstotų į Ročesterio universitetą Amerikoje.

Po dvejų metų Mažė-kočama grįžo iš Ročesterio su diplomu, kad baigė dekoratyvinės sodininkystės studijas, bet tėvą Maligeną mylėjo labiau negu bet kada. Anos lieknos patrauklios mergaitės neliko nė pėdsako. Mokydamasi Ročesteryje, Mažė-kočama baisiai sustambėjo. Galima tiesiai pasakyti – nutuko. Net baikštus Čangemo tilto siuvėjas Čelapenas reikalavo, kad už jos palaidinukes, dėvimas po sariu, būtų mokama kaip už gerus marškinius.

Kad Mažė-kočama mažiau galvotų, tėvas patikėjo jai rūpintis sodu priešais Ajemenemo Rūmą, ir ši įveisė nuožmų kartėlio sodą, kurio pažiūrėti žmonės atvykdavo net iš Kotajamo.

Tai buvo apskritas nuolaidus žemės sklypas, it kilpa apjuostas stačiu žvyruotu keliu. Mažė-kočama pavertė jį vešliu žemaūgių gyvatvorių, uolų ir akmens baidyklių labirintu. Iš gėlių ji labiausiai mėgo anturį. *Anthurium andraeanum.* Turėjo jų rinkinį: „Raudonąjį", „Medaus mėnesį" ir galybę japoninių veislių. Vienišais mėsingais įvairiausių spalvų – nuo taškuotos juodos iki kruvinai raudonos ir spindinčios oranžinės – papėdlapiais. Išsikišusiomis it nupieštomis punktyru geltonomis burbuolėmis. Mažės-kočamos sodo vidury, apsuptas pypyčių ir karklelių lysvių, į seklų tvenkinį, kuriame žydėjo vienišas žydras lotosas, marmurinis kerubas švirkštė lenktą nesibaigiančią sidabro čiurkšlę. Kiekviename tvenkinio kampe drybsojo po rausvą gipsinį nykštuką rožiniais veideliais ir smailia raudona kepure.

Popietes Mažė-kočama praleisdavo sode. Susisupusi į sarį ir apsiavusi guminius batus. Skaisčiai oranžinėse pirštinėse spausdama milžiniškas sodininko žirkles. It liūtų tramdytoja jaukino besipinančius vijoklius ir maitino pasišiaušusius kaktusus. Retino bonsus ir paikino retas orchidėjas. Kovojo su oro sąlygomis. Bandė auginti edelveisus ir kinines guavas.

Kiekvieną vakarą ji išsitepdavo kojas geru kremu ir atstumdavo odelę aplink kojų pirštų nagus.

Neseniai, daugiau kaip po pusės amžiaus nepaliaujamo, priekabaus dėmesio, sodas buvo apleistas. Paliktas likimo valiai, jis išsišakojo ir sulaukėjo kaip cirkas, kurio žvėrys užmiršo savo numerius. Piktžolė, žmonių vadinama komunistine (nes klestėjo Keraloje tarsi komunizmas), nustelbė egzotiškesnius augalus. Tik vijokliai tebeaugo nelyginant lavono nagai. Prasiskverbę pro rausvų gipsinių nykštukų šnerves, žydėjo tuščiavidurėse jų galvose, o nykštukai atrodė lyg nustebę, lyg ketinantys nusičiaudėti.

Staiga ir be ceremonijų sodas buvo pamestas dėl naujos meilės. Mažei-kočamai ant Ajemenemo Rūmo stogo sumontavo „lėkštę". Per palydovinę televiziją ji iš svetainės viešpatavo pasauliui. Nesun-

ku įsivaizduoti, kaip Mažę-kočamą sujaudino televizija. Tai nebuvo lėtas procesas. Viskas atsitiko pernakt. Blondinės, karai, badas, futbolas, seksas, muzika, perversmai – visi atvažiavo tuo pačiu traukiniu. Kartu išsipakavo daiktus. Apsistojo tame pačiame viešbutyje. Kadaise Ajemeneme didžiausias įvykis būdavo melodinga autobuso sirena, dabar kaip tarnus galėjai pasišaukti karus, badą, vaizdingas skerdynes ir Bilą Klintoną. Taigi vystant ir džiūstant sodui, Mažė-kočama stebėjo Amerikos NBA lygos rungtynes, vienadienes kriketo varžybas ir visus „Grand Slam" teniso turnyrus. Šiokiadieniais žiūrėdavo *Žavius ir drąsius* su *Santa Barbara,* kuriuose trapios blondinės dažytomis lūpomis ir nuo lako pastiromis šukuosenomis gundė į žmones panašius robotus ir gynė savo sekso imperijas. Mažė-kočama dievino jų blizgančius rūbus ir šmaikščius, kandžius sąmojus. Visą dieną kikendavo prisiminusi pavienes nuotrupas.

Koču-Marija, virėja, tebenešiojo sunkius auksinius auskarus, visam laikui ištempusius ausų spenelius. Jai patiko WWF *Imtynių manijos* laidos, kuriose Grevelda Hoganas ir Ponas Tobulybė storesniais už galvas kaklais, apsimovę aptemptas lykros kelnes, papuoštas blizgučiais, negailestingai talžydavo vienas kitą. Koču-Marijos juokas skambėdavo žiaurokai, kaip kartais mažų vaikų.

Visą dieną jiedvi sėdėdavo svetainėje: Mažė-kočama krėsle ilgais ranktūriais arba ant kušetės (destis skaudėdavo jai kojas ar ne), koču-Marija šalia jos ant grindų (perjunginėdama kanalus, kai tik galėdavo), užsidariusios triukšmingoje Televizijos tyloje. Vienos plaukai balti kaip sniegas, antrosios nudažyti juodai kaip anglis. Jos dalyvaudavo visuose konkursuose, naudodavosi visomis reklamuojamomis nuolaidomis ir dukart laimėjo sportinius marškinėlius ir termosą – juos Mažė-kočama užrakino spintoje.

Mažė-kočama dievino Ajemenemo Rūmą ir brangino baldus, kuriuos paveldėjo pergyvenusi visus kitus. Mamačės smuiką ir smuiko stovą, Učio spinteles, plastmasines pintas kėdes, Delio lovas, Vienos tualetinį staliuką įtrūkusiais dramblio kaulo rankenėlių bumbulais. Raudonmedžio stalą, kurį padarė Velutha, stovintį valgomajame.

Ją gąsdino per BBC rodomas badas ir visur per Televiziją – ka-

rai, su kuriais susidurdavo perjunginėdama kanalus. Senuosius nuogąstavimus dėl Revoliucijos ir Marksizmo-Leninizmo grėsmės vėl įžiebė naujas televizinis nerimas dėl didėjančio netekusių vilties ir nuosavybės žmonių skaičiaus. Etninis valymas, badas ir genocidas, Mažės-kočamos nuomone, tiesiogiai kėlė grėsmę jos baldams.

Jos durys būdavo neužrakintos, langinės neužkabintos tik tada, kai jinai jomis naudodavosi. Langai buvo skirti ypatingiems tikslams. Įkvėpti Gryno Oro. Sumokėti už Pieną. Išleisti Netyčia Įskridusiai Vapsvai (kurią koču-Marijai tekdavo vaikytis po namus su rankšluosčiu).

Ji rakino net savo graudžiai atrodantį šaldytuvą apsilaupiusiais dažais, kuriame laikydavo savaitinę bandelių su kremu atsargą, – koču-Marija jas pirkdavo Kotajamo Geriausioje kepykloje. Ir du butelius ryžių vandens, kurį gerdavo vietoj paprasto. Ant lentynos po pertvaros padėklu ji laikė Mamačės pietų servizo su gluosniais likučius.

Kokį tuziną Rahelės jai atvežtų insulino buteliukų sudėjo į sūrio ir sviesto skyrelį. Ji spėjo, kad šiandien net iš pažiūros nekalti apvaliaakiai gali būti apgavikai, pasigviešę indų ir bandelių su kremu, ar vagišiai diabetikai, po visą Ajemenemą medžiojantys importinį insuliną.

Ji nepasitikėjo net dvyniais. Manė, kad jie Gali Padaryti Bet Ką. Viską. *Gali net išvogti savo dabartį,* pamanė ir skaudžiai pajuto, kaip greit vėl pradėjo galvoti apie juodu kaip apie vieną. Po šitiek metų. Buvo nusprendusi neleisti praeičiai užsiropšti ant kupros, todėl iškart nuginė šią mintį šalin. *Ji. Ji gali išvogti savo dabartį.*

Pažvelgė į Rahelę, stovinčią prie valgomojo stalo, ir pastebėjo tą patį klaikų slapumą, gebėjimą laikytis labai ramiai ir labai tyliai, kurį, rodos, tobulai išmanė Estha. Mažė-kočama šiek tiek išsigando Rahelės tykumo.

– Taigi, – pasakė ji šaižiu drebančiu balsu, – kokie tavo ketinimai? Kiek laiko manai čia būti? Ar jau nusprendei?

Rahelė bandė prabilti. Išspaudė kažką aštrų. Nelyginant skardos gabalėlį. Nuėjo prie lango ir atidarė jį. Įkvėpti Gryno Oro.

– Tik paskui uždaryk, – pasakė Mažė-kočama, ir jos veidas tapo uždaras it spinta.

Upės pro langą nebepamatysi.

Anksčiau matydavai, kol Mamačė neįstatė į užpakalinę verandą pirmųjų Ajemeneme stumdomųjų durų. Aliejiniais dažais nutapyti šventiko E. Džono Ipės ir Alejutės Amačės (Esthos ir Rahelės prosenelių) portretai iš užpakalinės verandos buvo perkelti į priešakinę.

Dabar jie, Palaimintasis Mažylis su žmona, kabėjo čia, abipus bizono galvos iškamšos.

Šventikas Ipė pasitikėdamas, kaip dera proseneliui, per visą verandą vietoj upės šypsojosi keliui.

Alejutė Amačė, rodės, dvejoja. Lyg norėtų, bet negalėtų apsigręžti. Galbūt jai nebuvo lengva atsižadėti upės. Akimis ji žiūrėjo ton pačion pusėn kaip ir vyras. Širdimi žiūrėjo kitur. Sunkūs blausaus aukso auskarai (Palaimintojo Mažylio Gerumo ženklai) ištempė jai ausis ir karojo iki pečių. Pro skylutes buvo matyti įkaitusi upė ir tamsūs prie jos palinkę medžiai. Ir žvejai valtyse. Ir žuvys.

Nors upės nebegalėjai matyti, Ajemenemo Rūme ji tebebuvo juntama – taip jūros dvelksmą išsaugo kriauklė.

Veržlų, vilnijantį, plaukiojančių žuvų kupiną dvelksmą.

Prie valgomojo lango Rahelė stovėjo vėjo draikomais plaukais ir žiūrėjo, kaip į surūdijusį skardinį buvusio senelės konservų fabriko stogą barbena lietus.

„Rojaus konservai ir uogienės“.

Jis stovėjo tarp namo ir upės.

Ten sūdydavo ir marinuodavo daržoves, virdavo uogienes, gamindavo tyres ir kario miltelius, konservuodavo ananasus. Virdavo ir bananų uogienę (nelegaliai), kai MPO (Maisto Produktų Organizacija) ją uždraudė, nes pagal jų specifikacijas tai nei uogienė, nei drebučiai. Per skysta drebučiams ir per tiršta uogienei. Neaiškios, neapibrėžiamos konsistencijos, pasakė jie.

Anot jų popierių.

Prisiminusi praeitį, Rahelė pamanė, kad klasifikuoti sunku ne tik uogienę ir drebučius, bet ir visą jų šeimą.

Galbūt Amu, Estha ir ji – didžiausi nusižengėliai. Tačiau ne vieninteliai. Kiti buvo neką geresni. Visi pažeidė taisykles. Visi įžengė į uždraustą teritoriją. Visi nesilaikė įstatymų, apibrėžusių, ką mylėti ir kaip. Ir kiek. Įstatymų, iš kurių malonės senelės tapdavo senelėmis, dėdės – dėdėmis, motinos – motinomis, pusseserės – pusseserėmis, uogienė – uogiene, o drebučiai – drebučiais.

Stojo metas, kai dėdės tapo tėvais, motinos – meilužėmis, o pusseserės numirė ir buvo palaidotos.

Stojo metas, kai neįtikimi dalykai tapo įtikimi ir atsitiko tai, kas neįmanoma.

Policija surado Veluthą dar prieš Sofi-mol laidotuves.

Jo rankos buvo pašiurpusios tose vietose, kur odą lietė antrankiai. Šalti antrankiai, trenkiantys rūgščiu metalu. It plieniniai autobuso turėklai ir į juos įsikibusios konduktoriaus rankos.

Kai viskas buvo baigta, Mažė-kočama pasakė: „Ką pasėjai, tą ir pjausi". Lyg *ji* nebūtų nė piršto prikišusi prie Sėjos ir Pjūties. Mažomis kojytėmis nutipeno prie savo rankdarbio, siuvinėjamo kryžiuku. Jos kojų piršteliai niekad neprisiliesdavo prie grindų. Tai ji sumanė, kad Estha turi būti Grąžintas.

Margaretos-kočamos sielvartas ir kartėlis dėl dukters mirties susisuko joje kaip pikta spyruoklė. Ji nieko nesakė, tačiau kol grįžo į Angliją, mušdavo Esthą kur benutverdama.

Rahelė žiūrėjo, kaip Amu pakuoja Esthos lagaminėlį.

– Gal jie teisūs, – šnibždėjo Mamytė. – Gal berniukui tikrai reikia Tėčio.

Rahelė pamatė, kad jos akys raudonos ir negyvos.

Buvo atsiklausta Dvynių Specialistės iš Haiderabado. Ji atrašė, kad vieno kiaušinėlio dvynių išskirti nepatartina, tačiau dviejų kiaušinėlių dvyniai niekuo nesiskiria nuo paprastų brolių bei seserų, ir nors jie, be abejonės, kankinsis kaip visi išsiskyrusių šeimų vaikai, bet tai ir viskas. Nieko ypatingo.

Taigi Estha su skardiniu lagaminu ir smailianosiais rusvai gelsvais batais, suvyniotais į rusvai žalsvą kelionmaišį, buvo Grąžintas traukiniu. Visą naktį važiavo Madraso pašto traukinio pirmosios klasės vagonu į Madrasą, o paskui su tėvo draugu – iš Madraso į Kalkutą.

Vežėsi priešpiečių maišelį su pomidorų sviestainiais. Ir „Eagle" termosą su ereliu. Vežėsi galvoje siaubingus vaizdus.

Lietų. Veržlų juodą vandenį. Ir kvapą. Šleikščiai saldų. Kaip vėjuje vystančių rožių.

Tačiau blogiausia, kad jis vežėsi atmintyje jauną vyriškį senio burna. Ištinusį veidą ir sudaužytą, apverstą šypseną. Besiplečiantį skaidraus skysčio klaną su jame atsispindinčia plika lempute. Krauju pasruvusią akį, kuri atsimerkė ir paklaidžiojusi įsmigo į jį. Esthą. O ką padarė Estha? Jis pažvelgė į tą mylimą veidą ir ištarė: Taip.

Taip, tai buvo jis.

Žodis, prie kurio Esthos aštuonkojis neįstengė prasibrauti: *Taip.* Siurbimas nepadėjo. Žodis buvo įstrigęs giliai kažkokioje raukšlėje ar vingyje, nelyginant mango plaušelis tarp krūminių dantų. Geriau jo nejudinti.

Patogiausia sakyti, ir tai tikriausiai būtų tiesa, kad viskas prasidėjo Sofi-mol atvykus į Ajemenemą. Galbūt viskas tikrai gali pasikeisti per dieną. Keli tuzinai valandų – pakeisti visą gyvenimą. O kai taip atsitinka, tuos kelis tuzinus valandų, nelyginant išgelbėtas sudegusių namų liekanas – apdegusį laikrodį, aprūkusią nuotrauką, apsvilusius baldus, – reikia prikelti iš mirusiųjų ir tyrinėti. Saugoti. Aiškinti.

Nereikšmingi įvykiai, kasdieniški dalykai, sunaikinti ir atkurti. Pilni naujos prasmės. Staiga jie tampa pabalusiais pasakojimo griaučiais.

Tačiau nuomonė, kad viskas prasidėjo Sofi-mol atvykus į Ajemenemą, yra tik viena iš daugelio.

Ne mažiau pagrįstai galima įrodinėti, kad iš tiesų viskas prasidėjo prieš tūkstančius metų. Gerokai prieš pasirodant marksistams. Prieš anglams paimant Malabarą, prieš įsiviešpataujant olandams,

prieš atplaukiant Vasko da Gamai, prieš zamorinui* paimant Kalikutą. Kai trys sirų stačiatikių vyskupai violetiniais drabužiais, nužudyti portugalų, dar nebuvo rasti plūduriuojant su jūrų gyvatėmis ir austrėmis, susiraičiusiomis ant krūtinių, įsipainiojusiomis į suveltas barzdas. Galima įrodinėti, kad viskas prasidėjo gerokai prieš krikščionybei atplaukiant valtimi ir kaip arbatai iš pakučio įsisunkiant į Keralą.

Kad iš tiesų viskas prasidėjo tomis dienomis, kai buvo paskelbti Meilės Įstatymai. Įstatymai, apibrėžę, ką mylėti ir kaip.

Ir kiek.

* Arabų, įsitvirtinusių Kalikute (Kožikodėje), valdovo titulas.

Vis dėlto, kadangi beviltiškai praktiškame pasaulyje taip patogiau...

2

Papačio peteliškė

... buvo šešiasdešimt devintųjų metų (tūkstantį devynis šimtus nutylėsime) gruodžio mėnesio diena žydru dangumi. Metas, kai kažkokio įvykio išjudinta jaukiai pasislėpusi šeimos moralė it burbulas iškyla į paviršių ir valandėlę plūduriuoja. Aiškiai matoma. Kad visi galėtų apžiūrėti.

Žydras „Plimutas“, kurio stabilizatoriuose atsispindėjo saulė, pro neseniai sužėlusius ryžių laukus ir senus kaučiukmedžius skriejo į Kočiną. Labiau į rytus, mažoje šalyje panašiu gamtovaizdžiu (džiunglės, upės, ryžių laukai, komunistai), buvo numesta tiek bombų, kad ją visą galėjai apkaustyti šešių colių storumo plienu. Tačiau čia viešpatavo taika, šeima „Plimute“ keliavo be baimės ar nuogąstavimų.

„Plimutas“ seniau priklausė Papačiui, Rahelės ir Esthos seneliui. Dabar, po jo mirties, mašina priklausė Mamačei, jų senelei, o Rahelė su Estha važiavo į Kočiną trečią kartą žiūrėti *Muzikos garsų*. Jie mokėjo visas dainas.

Paskui visi ketino apsistoti „Jūrų valdovės“ viešbutyje, kuris trenkė senu maistu. Kambariai buvo užsakyti. Rytoj anksti rytą jie važiuos į Kočino oro uostą pasitikti buvusios Čako žmonos – jų tetos anglės, Margaretos-kočamos – ir pusseserės, Sofi-mol, kurios Kalėdoms atskrenda iš Londono į Ajemenemą. Šiais metais antrasis Margaretos-kočamos vyras, Džo, žuvo automobilio avarijoje. Sužinojęs Čakas pakvietė jas į Ajemenemą. Aiškino negalįs nė pagalvoti, kad jos vienišos ir nelaimingos sutiks Kalėdas Anglijoje. Name, pilname prisiminimų.

Amu pasakė, kad Čakas niekad nesiliovė mylėjęs Margaretos-

kočamos. Mamačė nesutiko. Jai labiau patiko manyti, kad jis jos apskritai niekad nemylėjo.

Rahelė ir Estha niekad nebuvo matę Sofi-mol. Tačiau pastarąją savaitę apie ją išgirdo daug. Iš Mažės-kočamos, iš koču-Marijos, net iš Mamačės. Nė viena iš jų nebuvo jos mačiusios, tačiau elgėsi taip, lyg pažinotų. Savaitė prabėgo svarstant, *Ką Pamanys Sofi-mol.*

Visą tą savaitę Mažė-kočama nepailsdama slapta klausėsi dvynių pokalbių ir, kai tik nučiupdavo juos šnekantis malajalių kalba, paskirdavo baudą, kuri būdavo iškart atskaičiuojama. Iš kišenpinigių. Ji versdavo juos rašyti: *Aš visada kalbėsiu angliškai, aš visada kalbėsiu angliškai,* vadindama tai „papildomu darbu". Kiekvienam po šimtą kartų. Kai jie baigdavo rašyti, ji raudonu parkeriu perbraukdavo sakinius, kad jų nebūtų galima panaudoti naujoms bausmėms.

Ji privertė juos išmokti anglišką kelio dainą, kurią jie dainuos važiuodami namo. Dvyniai turėjo tinkamai sudarinėti žodžius ir ypač rūpintis tarimu. Tari MŪ.

Šlohovinkim Viehiešpatį aamžiais,
Džiūhūgaukim, kelkim linksmybes,
Šlohovinkim,
Šlohovinkim,
Džiūhūgaukim, kelkim linksmybes.

Esthos pilnas vardas yra Esthapenas Jakas. Rahelės – Rahelė. Šiuo tarpu jie neturi pavardės, nes Mamytė svarsto, ar nesusigrąžinus mergautinės, nors ir kalba, jog ar vyro, ar tėvo pavardę moteriai rinktis – tas pats galas.

Estha avėjo rusvai gelsvus smailianosius batus ir buvo pašiaušęs kuodą kaip Elvis. Ypatingą Išvykos Kuodą. Labiausiai mėgo Elvio dainą „Vakarėlis". *Some people like to rock, some people like to roll,* – niūniuodavo jis, kai niekas nematydavo, brązgindamas badmintono raketę, atviepęs lūpą kaip Elvis. *But moonin' an' a-groonin' gonna satisfy mah soul, less have a pardy...*

Įkypos Esthos akys buvo mieguistos, o neseniai išdygusių priekinių dantų kraščiukai vis dar nelygūs. Rahelės naujieji dantys tebetūnojo dantenose kaip žodžiai plunksnakotyje. Visi stebėjosi,

kad dėl aštuoniolikos minučių amžiaus skirtumo taip nevienodai prasikala priekiniai dantys.

Didžioji Rahelės plaukų dalis plaikstėsi ant viršugalvio it fontanas. Jie buvo surišti „Meile Tokijuje“ – gumele su dviem karoliukais, neturinčia nieko bendro nei su Meile, nei su Tokiju. Keraloje „Meilė Tokijuje“ atlaikė laiko bandymą, ir net šiandien jos paprašę bet kurioje padoresnėje moteriškų prekių krautuvėje, gausite tokią pačią. Gumelę su dviem karoliukais.

Ant žaislinio Rahelės laikrodėlio valandos buvo nupaišytos. Be dešimt dvi. Svajojo turėti laikrodį, kuris panorėjus keistų laiką (jos nuomone, Laikas pirmiausia tam ir skirtas). Pro raudonus plastmasinius geltonrėmius akinius nuo saulės pasaulis atrodė raudonas. Amu sakydavo, kad jie kenkia akims ir kuo rečiau ji juos nešiosianti, tuo geriau.

Jos Oro Uosto Suknelė buvo Amu lagamine. Kartu su priderintomis kelnaitėmis iki kelių.

Vairavo Čakas. Jis buvo ketveriais metais vyresnis už Amu. Rahelė su Estha negalėjo jo vadinti Čačenu, nes tada jis juos vadindavo Četanu ir Čeduthi*. Jei jie jį vadindavo Amavenu, jis juos vadindavo Apoi ir Amai**. Jei jie jį vadindavo Dėde, jis juos vadindavo Tetule, o prie Žmonių tai šiek tiek varžė. Todėl jie jį vadino Čaku.

Čako kambarys buvo nuo grindų iki lubų prigrūstas knygų. Jis jas visas perskaitė ir be jokios priežasties cituodavo ilgas pastraipas. O gal tik niekas nesugebėjo tos priežasties įžvelgti. Pavyzdžiui, tą rytą, kai jie važiavo pro vartus, rėkdami „sudiev“ verandoje stovinčiai Mamačei, Čakas staiga pasakė: *Ne, į galą Getsbis pakilo mano akyse, bet tai, kas jį kankino, tos nuodingos dujos, tvyrančios aplink jo svajonę, laikinai privertė mane pamiršti beprasmiškus žmonijos sielvartus ir slopstančius džiaugsmus****.

* Čačenas – tėvo brolis. Četanas – vyresnysis brolis, vyresniosios sesers vyras arba vyresnis vyriškis. Čeduthi – vyresnioji sesuo, vyresniojo brolio žmona arba moteris.

** Amavenas – motinos brolis. Apoi – tetos vyras. Amai – dėdės žmona.

*** Vertė G. Zolubienė.

Visi buvo prie to pripratę, todėl nei niuktelėjo vienas kitam, nei susižvalgė. Kadaise Čakas studijavo Oksforde, gaudamas Rodso stipendiją, todėl jam buvo leidžiami išsišokimai ir keistybės, ne taip kaip kitiems.

Jis tvirtino rašąs Šeimos Biografiją, už kurią Šeima turės jam sumokėti, jei nenorės, kad jis ją išleistų. Amu pareiškė, kad šeimoje tėra vienas tinkamas biografiniam šantažui kandidatas, būtent pats Čakas.

Žinoma, tai buvo anuo metu. Prieš Siaubą.

„Plimute" Amu sėdėjo priekyje, greta Čako. Tais metais jai sukako dvidešimt septyneri, ir paširdžiuose sustingo šaltas supratimas, kad gyvenimas nugyventas. Jai pasitaikė proga. Ji suklydo. Ištekėjo už netinkamo vyro.

Amu mokslai baigėsi tais pačiais metais, kai tėvas išėjo į pensiją ir persikėlė iš Delio į Ajemenemą. Papačis tvirtino, kad koledžas mergiotei – nereikalinga prabanga, todėl Amu nieko neliko, tik išvažiuoti iš Delio kartu su jais. Ajemeneme jaunai merginai nelabai yra ko veikti, tik laukti vedybinių pasiūlymų, padedant motinai dirbti namų ruošos darbus. Kadangi tėvas neturėjo pinigų tinkamam kraičiui, Amu niekas nesipiršo. Prabėgo dveji metai. Atėjo ir praėjo jos aštuonioliktas gimtadienis. Tėvai jo nepastebėjo, o gal tik nieko nesakė. Amu apėmė neviltis. Visą dieną svajodavo, kaip ištrūkti iš Ajemenemo ir pikčiurnos tėvo bei nepakenčiamos kankinės motinos gniaužtų. Subrandino keletą varganų sumanymų. Galų gale vieną pavyko įgyvendinti. Papačis sutiko vasarai išleisti ją pas tolimą giminaitę, gyvenančią Kalkutoje.

Tenai per kažkieno vestuves Amu susitiko būsimą vyrą.

Jis buvo parvykęs atostogų iš Asamo, kur dirbo arbatžolių plantacijos valdytojo pavaduotoju. Buvo kilęs iš kažkada turtingos zamindarų, žemvaldžių šeimos, kuri po Indijos padalijimo iš Rytų Bengalijos persikėlė į Kalkutą.

Vyriškis buvo smulkus, bet gražiai sudėtas. Malonaus veido. Nešiojo senamadiškus akinius, teikiančius jam rimtumo ir visiškai netinkančius prie nerūpestingo žavesio bei vaikėziško humoro jausmo, kuriam neįmanoma atsispirti. Jam buvo dvidešimt penkeri, arbatžolių plantacijose dirbo šešerius metus. Koledže nesimo-

kė, užtat ir juokavo kaip mokinukas. Jis pasipiršo Amu, praėjus penkioms dienoms po pirmojo susitikimo. Amu neapsimetinėjo mylinti. Tiesiog apsvarstė visas galimybes ir sutiko. Manė, kad *bet kas* geriau, negu grįžti į Ajemenemą. Parašė tėvams, ką nusprendusi. Jie neatsakė.

Kalkutoje įvyko prašmatnios Amu jungtuvės. Vėliau, prisiminusi tą dieną, Amu suprato, kad jaunikio akys karštligiškai blizgėjo ne iš meilės, ne iš susijaudinimo laukiant kūniškų malonumų, bet nuo kokių aštuonių gerų maukų viskio. Neatmiešto. Neatskiesto.

Amu šešuras vadovavo Geležinkelių valdybai ir kadaise boksavosi už Keimbridžą. Buvo BBMA – Bengalijos Boksininkų Mėgėjų Asociacijos – sekretorius. Jis padovanojo jaunavedžiams pagal užsakymą rausvai it pudra nudažytą „Fiatą", kuriuo po vestuvių pats ir nuvažiavo su visomis brangenybėmis bei dauguma kitų dovanų. Jis mirė dar negimus dvyniams – ant operacinio stalo, šalinant tulžies pūslę. Kremacijoje dalyvavo visi Bengalijos boksininkai. Gedėtojų ištįsusiais skruostais ir sulaužytomis nosimis suėjimas.

Kai Amu su vyru persikėlė į Asamą, Amu – graži, jauna ir įžūli – tapo Plantatorių klubo pažiba. Po sariu vilkėdavo palaidinukes apnuoginta nugara ir nešiodavosi sidabrinio audeklo rankinę ant grandinėlės. Rūkydavo ilgas cigaretes sidabriniu kandikliu ir išmoko tobulai išpūsti dūmų ratilus. Paaiškėjo, kad vyras ne šiaip smarkiai geria, bet yra tikrų tikriausias alkoholikas, negarbingas ir tragiškai žavus kaip jie visi. Kai kurių jo elgsenos ypatumų Amu taip niekad ir nesuprato. Praėjus daugeliui metų po to, kai pametė jį, vis dar spėliojo, kodėl jis be jokio reikalo taip begėdiškai meluodavo. *Ypač* kai nebūdavo jokio reikalo. Draugams pasakodavo, kaip mėgsta rūkytą lašišą, nors Amu žinojo, kad jis jos pakęsti negali. Arba grįžęs namo iš klubo sakydavo žiūrėjęs *Susitiksime Sen Luise,* nors iš tiesų buvo rodomas *Bronzinis kaubojus.* Sučiuptas meluojant, jis nieko neaiškindavo ir neatsiprašinėdavo. Tik kikendavo, neįsivaizduojamai ją siutindamas.

Amu buvo aštuntą mėnesį nėščia, kai prasidėjo karas su Kinija. Buvo 1962 metų spalis. Plantatorių žmonas ir vaikus iš Asamo evakavo. Amu liko plantacijoje, nes keliauti buvo per stora. Lap-

kričio mėnesį, po siaubingos kelionės kledaruojančiu autobusu į Šilongą, sklindant gandams, kad kinai užėmė Indiją ir šiai gresia pralaimėjimas, gimė Estha ir Rahelė. Prie žvakių šviesos. Ligoninėje, kurios langai buvo užtemdyti. Gimė nesukeldami didelių rūpesčių, vienas aštuoniolika minučių anksčiau už kitą. Du mažučiai vietoj vieno didelio. Dvyniai ruoniukai, slidūs nuo vaisiaus vandenų. Susiraukšlėję nuo pastangų gimti. Amu pirmiausia pažiūrėjo, ar jie neluoši, paskui užmerkė akis ir užmigo.

Suskaičiavo keturias akis, keturias ausis, dvi burnas, dvi nosis, dvidešimt pirštų ir dvidešimt tobulų kojų nagiukų.

Nepastebėjo, kad jie suaugę siela. Džiaugėsi, kad turi juos. Jų tėvas, drybsantis ant kieto suolo ligoninės koridoriuje, buvo girtas.

Kai dvyniams sukako dveji metai, jų tėvą nuo girtavimo ir nuošalaus arbatžolių plantacijos gyvenimo ištiko alkoholinis stuporas. Ištisas dienas jis gulėdavo lovoje ir nebėjo į darbą. Galų gale valdytojas anglas, ponas Holikas, iškvietė jį į savo vasarnamį „rimto pokalbio".

Amu sėdėjo verandoje ir jaudindamasi laukė, kol vyras grįš. Neabejojo, jog Holikas panoro su juo susitikti tik tam, kad praneštų apie atleidimą iš darbo. Nustebo, kai jis grįžo prislėgtas, bet nepalūžęs. Ponas Holikas jam kai ką pasiūlęs, paaiškino jis Amu, reikią tai aptarti su ja. Pradėjo kalbėti baikščiai, vengdamas jos žvilgsnio, tačiau pamažu įsidrąsino. Praktiniu požiūriu, pasakė jis, pasiūlymas ilgainiui bus naudingas jiems abiem. Tiesą pasakius, jiems visiems, kai pagalvoji apie vaikų mokslus.

Ponas Holikas su savo jaunu pavaduotoju kalbėjo atvirai. Pranešė apie skundus, gautus ir iš darbininkų, ir iš kitų pavaduotojų.

– Bijau, kad neturiu pasirinkimo, – tarė jis. – Rašykite pareiškimą, jog išeinate iš darbo.

Palaukė, kol tyla pasidarys slegianti. Kol apgailėtina žmogysta anapus stalo ims drebėti. Verkti. Tada Holikas vėl prabilo:

– Tiesą pasakius, *galbūt* dar įmanoma kai ką padaryti... galbūt galėtume ką nors sugalvoti. Visada tvirtinu, kad reikia mąstyti optimistiškai. Suskaičiuoti tau atitekusias Dievo dovanas. – Holikas nutraukė pokalbį ir liepė atnešti juodos kavos. – Jūs – laimingas žmogus: nuostabi šeima, gražūs vaikai, labai patraukli žmo-

na... – Jis prisidegė cigaretę ir negesino degtuko tol, kol šis beveik nudegino pirštus. – *Nepaprastai* patraukli žmona...

Verksmas nutilo. Suglumusios rudos akys pažvelgė į grėsmingas žalias, išraizgytas raudonų gyslelių. Gerdamas kavą, ponas Holikas pasiūlė Babai trumpam kur nors išvykti. Atostogų. Galbūt į kliniką gydytis. Nesirodyti tol, kol pagerės. O Amu, kol vyro nebus, ponas Holikas pasiūlė atsiųsti į jo vasarnamį, „kad neliktų be priežiūros".

Plantacijoje jau lakstė krūvos apdriskusių šviesiaodžių vaikų, kuriais Holikas apdovanojo patikusias arbatžolių rinkėjas. Tai buvo jo pirmasis bandymas įsiveržti į administracijos sferą.

Amu žiūrėjo, kaip juda vyro lūpos, tardamos žodžius. Nesakė nieko. Dėl jos tylėjimo jis pasijuto nejaukiai, o paskui įsiuto. Staiga šoko ant jos, griebė už plaukų, trenkė kumščiu ir nualpo nuo šitokių pastangų. Amu pasiėmė iš knygų spintos sunkiausią, *„Reader's Digest" pasaulio geografijos atlasą*, ir iš širdies aptalžė jį. Per galvą. Per kojas. Per nugarą ir pečius. Atgavęs sąmonę, jis stebėjosi, kad taip susidaužė. Nusižeminęs atsiprašė už mušimąsi, bet iškart pradėjo kaulyti, kad ji padėtų jam persikelti kitur. Taip elgtis virto įpročiu. Girtas mušdavosi, pagiringas zyzdavo. Amu pasibjaurėjo medicininiu nusikvėpusio alkoholio tvaiku, besisunkiančiu iš jo odos, sausais sukepusiais vėmalais, kas rytą it pyragas kūpsančiais jam ant burnos. Kai jis pradėjo mušti vaikus ir kilo karas su Pakistanu, Amu paliko vyrą ir grįžo pas tėvus į Ajemenemą, kur niekas jos nelaukė. Grįžo ten, iš kur vos prieš keletą metų pabėgo. Tiktai dabar turėjo du mažus vaikus. O svajonių nebe.

Papačis nepatikėjo pasakojimu – ne, nebuvo geros nuomonės apie jos vyrą, bet paprasčiausiai netikėjo, jog anglas, *bet kuris* anglas, gali geisti kito vyro moters.

Amu mylėjo vaikus (kitaip ir būti negalėjo), tačiau dvyniai išskėstomis iš nuostabos akimis buvo tokie bejėgiai, taip troško mylėti žmones, kuriems dėl jų buvo nei šilta, nei šalta, kad ji pyko ir kartais užsimanydavo juos įskaudinti – pamokydama, apsaugodama.

Lyg langas, už kurio dingo tėvas, tebebūtų laikomas atdaras, kad bet kas galėtų įeiti ir naudotis jų svetingumu.

Amu atrodė, kad jos dvynukai panašūs į dvi suglumusias varlytes, užsiėmusias tik viena kita ir sutartinai šlepsinčias greitkeliu, kuriuo švilpia mašinos. Visiškai nenutuokiančias, ką varlėms gali padaryti sunkvežimiai. Amu nirtulingai juos stebėjo. Budriai įsitempusi, susirūpinusi ir nerami. Ji greitai užsipuldavo vaikus, tačiau dar greičiau supykdavo, jei jie kam nors užkliūdavo.

Žinojo, kad jai daugiau jokių progų nepasitaikys. Dabar beliko tik Ajemenemas. Priekinė veranda ir užpakalinė veranda. Įkaitusi upė ir konservų fabrikas.

O fone netilo plonas, verksmingas, smerkiamas giminės kiauksėjimas.

Grįžusi į tėvų namus, Amu per pirmuosius keletą mėnesių išmoko atpažinti šlykštų užuojautos veidą ir jo neapkęsti. Senos giminaitės besikalančiomis barzdomis ir keliais liulančiais pagurkliais per naktį atskuodė į Ajemenemą pareikšti jai užuojautos dėl skyrybų. Jos gniaužė jai kelį ir piktdžiugiavo. Ji vos sutramdė norą trinktelėti joms. Arba pasukinėti spenelius. Veržlėrakčiu. Kaip Čaplinas *Naujuose laikuose.*

Žiūrinėdama savo vestuvių fotografijas, Amu jautėsi, lyg į ją žvelgtų nepažįstama moteris. Kažkokia kvaiša, apkarstyta brangenybėmis nuotaka. Šilkinis saulėlydžio spalvos saris, ataustas auksu. Žiedai ant kiekvieno piršto. Balti sandalmedžio pastos taškučiai virš lenktų antakių. Švelnias Amu lūpas iškreipdavo karti šypsenėlė, žiūrint į tokią save, prisiminus... ne, ne pačias vestuves, bet kad sutiko taip rūpestingai išsipuošti, prieš eidama į kartuves. Juk tai beprasmiška. Bergždžia.

Lyg poliruoti malkas.

Ji nuėjo pas kaimo auksakalį ir iš storo vestuvinio žiedo padarė plonutę apyrankę su gyvačių galvomis, kurią atidėjo Rahelei.

Amu žinojo, kad vestuvių visiškai panaikinti negalima. Praktiškai ne. Bet iki gyvenimo pabaigos gynė *kuklias* vestuves *paprastais* rūbais. Tada jos ne tokios vaiduokliškai šiurpios, manė ji.

Kartais klausantis per radiją mėgstamų dainų, joje kažkas krustelėdavo. Skaidrus skausmas pasklisdavo po oda, ir ji it burtininkė pasitraukdavo iš šio pasaulio į geresnę, laimingesnę vietą. Tokiomis dienomis atrodydavo nerami ir nesutramdoma. Lyg laikinai

būtų atmetusi motinai ir išsiskyrusiai moteriai deramą elgesį. Net jos eigastis iš saugiai motiniškos virsdavo kitokia, laukine. Ji įsipindavo gėlių į plaukus, o akyse šviesdavo stebuklingos paslaptys. Su niekuo nesikalbėdavo. Valandų valandas prasėdėdavo ant upės kranto su maža plastmasine radijyte, panašia į mandariną. Rūkydavo ir maudydavosi vidury nakties.

Kas kaltas, kad Amu kartais tapdavo Nepatikima? Nenuspėjama? Širdies gilumoje ji bandė su tuo kovoti. Su sprogstamuoju mišiniu. Begaliniu motinystės švelnumu ir beprotišku savižudės teroristės įniršiu. Jie augo joje ir galų gale naktį bloškė į glėbį vyriškiui, kuris dieną buvo jos vaikų numylėtinis. Naktį ji plaukdavo valtimi, kuria dieną naudodavosi jos vaikai. Valtimi, ant kurios sėdėdavo Estha, kurią rado Rahelė.

Kai radijas grodavo Amu dainas, visi jos šiek tiek prisibijodavo. Juto, kad ji gyvena prieblandos šešėliuose tarp dviejų pasaulių ir jiems nepavaldi. Kad moteriškė, kuri jau pasmerkta, nebeturi ko prarasti ir dėl to gali būti pavojinga. Todėl kai radijas grodavo Amu dainas, žmonės jos šalindavosi, ją lenkdavo iš tolo, nes visi sutarė, kad geriausia Atstoti Nuo Jos.

Kitomis dienomis, kai ji šypsodavosi, skruostuose atsirasdavo gilios duobutės.

Turėjo švelnų kaip iš marmuro iškaltą veidą juodais antakiais, lenktais it sklandančios žuvėdros sparnai, maža tiesia nosyte ir šviesiai rudą kaip riešutas odą. Tą žydrą gruodžio dieną jos sutaršytų garbanų sruogos išsprūdusios draikėsi automobilio sukeltame vėjuje. Po sariu vilkėjo palaidinukę be rankovių ir pečiai švytėjo lyg nupoliruoti. Gražesnės moters už ją Estha su Rahele nebuvo matę. Kartais. Ne visada.

Užpakalinėje „Plimuto“ sėdynėje, tarp Esthos ir Rahelės, sėdėjo Mažė-kočama. Buvusi vienuolė, einanti senelio sesers pareigas. Nelaimingi žmonės kartais neapkenčia tokių pat nelaimingų, taip ir Mažė-kočama neapkentė dvynių, nes manė, kad tai pasmerkti betėviai valkatėlės. Dar blogiau: Pusiau Induistai, Mišrūnai, su kuriais nesituoks nė vienas padorus sirų stačiatikis. Ji labai troško įkalti jiems į galvą, kad jie (kaip ir ji pati) Ajemenemo Rūme, jų

senelės iš motinos pusės namuose, tik pakenčiami, kad čia būti jie neturi teisės. Mažė-kočama piktinosi Amu, nes manė, jog ši nesitaiksto su likimu, kuriam ji, Mažė-kočama, kaip jai atrodė, noriai nusilenkusi. Apgailėtinam moters be Vyro – liūdnos Mažės-kočamos be tėvo Maligeno – likimui. Metams bėgant, jai pavyko save įtikinti, kad meilė tėvui Maligenui neišsipildė tik dėl jos savitvardos ir pasiryžimo elgtis kaip pridera.

Ji iš visos širdies pritarė įprastinei nuomonei, kad ištekėjusiai dukteriai tėvų namuose vietos nebėra. O *išsiskyrusiai* dukteriai, anot Mažės-kočamos, apskritai niekur nėra vietos. Žodžių trūksta apsakyti Mažės-kočamos pasipiktinimui, kai kalbama apie *išsiskyrusią* dukrą, kuri ištekėjo *iš meilės.* O apie *išsiskyrusią* dukterį, kuri *iš meilės* ištekėjo *už kitatikio,* iškalbingai drebanti Mažė-kočama buvo linkusi geriau patylėti.

Dvyniai buvo per maži ir nieko nesuprato, todėl Mažė-kočama pavydėjo jiems laimės akimirkų – kai pagautas laumžirgis kojytėmis pakelia akmenuką nuo delno, kai jiems leidžiama maudyti paršiukus arba kai jie randa dar šiltą vištos kiaušinį. Tačiau labiausiai ji pavydėjo, kad jie yra atrama vienas kitam. Vylėsi, kad juos išties bent jau simboliška nelaimė. Mažų mažiausiai.

Grįžtant iš oro uosto, Margareta-kočama sėdės priekyje greta Čako, nes buvo jo žmona. Sofi-mol sėdės tarp jų. Amu persikels ant užpakalinės sėdynės.

Jie vežasi dvi gertuves vandens. Virinto Margaretai-kočamai ir Sofi-mol, iš čiaupo visiems kitiems.

Daiktai bus sukrauti į bagažinę.

Rahelė manė, kad *bagažinė* puikus žodis. Daug geresnis negu, pavyzdžiui, *jėgingas. Jėgingas* – klaikus žodis. Nelyginant nykštuko vardas. *Jėgingas Košis Umenas* – malonus dievobaimingas vidurinio sios klasės nykštukas kone žeme besivelkančiais keliais ir su sklastymu šone.

Prie regzčio daiktams ant „Plimuto" stogo iš keturių pusių buvo pritvirtintas skarda apkaltas faneros lakštas, įmantriai išraitytomis raidėmis į visas keturias puses skelbiantis: *Rojaus konservai ir uogienės.* Po užrašu rikiavosi nupaišyti mišrių vaisių uogienės ir sūdytų

citrinų aliejuje stiklainiai su etiketėmis, kuriose buvo rūpestingai išvedžiota: *Rojaus konservai ir uogienės*. Greta stiklainių buvo išvardyti visi „Rojaus" gaminiai ir sijonų sūkuryje pavaizduotas kathakali* šokėjas žaliai nudažytu veidu. Palei jo S raidės forma išsipūtusio sijono apačią išraitytos raidės tvirtino: *Skonio karalystės valdovai* – tai buvo draugo K. N. M. Pilajo neprašytas prierašas, pažodinis *Ruchi lokathinde Rajavu*, skambančio ne taip juokingai, vertimas. Tačiau kadangi draugas Pilajis jau buvo etiketes atspausdinęs, niekam neužteko drąsos prašyti jo perdaryti visą užsakymą. Deja, *Skonio karalystės valdovai* tapo nuolatiniu „Rojaus konservų" etikečių požymiu.

Amu pasakė, kad kathakali šokėjas tik Atitraukia Dėmesį ir nieko bendro su konservais neturi. Čakas atšovė, kad jis suteikia gaminiams Tautinio Kolorito ir pravers, kai „Rojaus konservai" prasiskverbs į Užsienio Rinką.

Amu pasakė, kad jie su savo plakatu atrodo juokingai. It keliaujantis cirkas. Su stabilizatoriais.

Mamačė pradėjo gaminti konservus rinkai netrukus po to, kai Papačis išėjo iš valdiškos tarnybos Delyje ir parsikraustė gyventi į Ajemenemą. Kotajamo Biblijos draugija surengė mugę ir paprašė Mamačę išvirti jos garsiosios bananų uogienės ir pagaminti konservų iš neprinokusių mango vaisių. Jie buvo greit išparduoti, ir Mamačė gavo tiek užsakymų, kad suprato nebesusidorosianti. Paskatinta sėkmės, nusprendė ir toliau gaminti konservus bei virti uogienes, ir netrukus paaiškėjo, kad turės darbo kiaurus metus. Užtat Papačis sunkiai taikstėsi su pensininko negarbe. Buvo septyniolika metų vyresnis už Mamačę ir priblokštas suprato, kad jis jau senis, o žmona dar pačiame žydėjime.

Nors Mamačė buvo jau beveik akla, Papačis nepadėjo jai gaminti konservų, nes manė, kad tai nederamas užsiėmimas kadaise aukštą postą užėmusiam valstybės tarnautojui. Jis visada buvo pavydus, todėl baisiai piktinosi dėmesiu, kurio staiga susilaukė žmo-

* Vienas iš klasikinių Indijos šokių stilių, šokių drama, garsėjanti itin sudėtingais kostiumais ir grimu. Šoka vien vyrai.

na. Slampinėjo po fabriką apsivilkęs nepriekaištingai pasiūtu kostiumu, niūriai apeidamas ratu raudonųjų ankštinių pipirų ir šviežiai sumalto geltonojo imbiero krūvas, stebėdamas Mamačę, prižiūrinčią citrinų ir neprinokusių mango vaisių pirkimą, svėrimą, sūdymą ir džiovinimą. Kiekvieną naktį jis mušdavo ją žalvarine vaza. Mušimas nebuvo naujiena. Naujiena buvo, kad jis ją muša taip dažnai. Vieną naktį Papačis sulaužė Mamačės smuiko stryką ir išmetė pro langą.

Paskui iš Oksfordo vasaros atostogų parvažiavo Čakas. Užaugo stambus vyras ir tuo metu buvo stiprus, nes irklavo už Beiljelo koledžą. Praėjus savaitei po atvykimo jis nučiupo Papačį, kabinete mušantį Mamačę. Čakas įžengė į kambarį, nutvėrė Papačio ranką su vaza ir užlaužė už nugaros.

– Aš noriu, kad tai daugiau niekad nepasikartotų, – pasakė jis tėvui. – Niekad.

Papačis visą dieną sėdėjo verandoje ir pastėrusiu žvilgsniu spoksojo į sodą, nekreipdamas dėmesio į lėkštes su maistu, kurias jam atnešė koču-Marija. Vėlai vakare jis nuėjo į kabinetą ir išnešė laukan mėgstamiausią supamąją raudonmedžio kėdę. Pastatė ją kiemo vidury ir skečiamuoju veržlėrakčiu sudaužė į šipulius. Jam nuėjus, mėnulis apšvietė tik lakuotų vytelių ir medžio nuolaužų krūvą. Daugiau Mamačės jis nė pirštu nepalietė. Tačiau iki gyvenimo galo nepratarė jai nė žodžio. Ko nors prireikus, tarpininkaudavo koču-Marija arba Mažė-kočama.

Vakarais, sužinojęs, kad laukiama svečių, jis atsisėsdavo verandoje ir siūdavo į marškinius netrūkstamas sagas, norėdamas parodyti, jog Mamačė juo nesirūpina. Iš dalies jam pavyko įteigti, kad Ajemenemo nuomonė apie dirbančias žmonas teisinga.

Žydrą „Plimutą“ jis nusipirko Munare iš seno anglo. Platus Papačio automobilis, didingai riedantis siauru keliu su išoriškai elegantišku, bet išmuštu prakaito savininku vilnoniu kostiumu, Ajemenemo buvo įprastas vaizdas. Nei Mamačei, nei kitiems šeimos nariams jis neleido važinėti juo, net sėdėti jame. „Plimutas“ buvo Papačio kerštas.

Papačis buvo Karališkasis Puzos instituto Entomologas. Atgavus Nepriklausomybę ir išėjus anglams, iš Karališkojo Entomologo jis

virto vienu iš Entomologijos skyriaus direktoriaus pavaduotojų. Tais metais, kai išėjo į pensiją, buvo paaukštintas direktoriumi.

Didžiausia nesėkmė gyvenime jį ištiko tada, kai *jo* atrasta peteliškė nebuvo pavadinta jo vardu.

Vieną vakarą ji įkrito į viskį, kai jis sėdėjo poilsio namų verandoje po ilgos laukuose praleistos dienos. Išgriebęs ją, Papačis pastebėjo neįprastai tankius nugarinius šepetukus. Įsižiūrėjo įdėmiau. Vis labiau jaudindamasis prismeigė ją, išmatavo, o kitą rytą kelioms valandoms paliko saulėkaitoje, kad išgaruotų alkoholis. Tada artimiausiu traukiniu grįžo į Delį. Sudominti sistemintojų ir, vylėsi jis, išgarsėti. Po šešių nepakeliamų nerimo mėnesių didžiam Papačio nusivylimui buvo nuspręsta, kad jo peteliškė priklausanti gerai žinomai tropinės bangasparnių šeimos genčiai, tik rūšis šiek tiek neįprasta.

Tikrasis smūgis buvo suduotas po dvylikos metų, kai radikaliai pertvarkę klasifikavimą drugių specialistai nutarė, kad Papačio peteliškė vis dėlto *priklauso* atskirai rūšiai ir genčiai, iki tol nežinotoms mokslui. Aišku, tada Papačis jau buvo išėjęs į pensiją ir persikėlęs į Ajemenemą. Buvo per vėlu įrodinėti savo teisę į atradimą. Jo peteliškė buvo pavadinta jaunesniojo mokslinio bendradarbio, Entomologijos skyriaus direktoriaus pavaduotojo, vardu. Jo Papačis niekad nemėgo.

Vėlesniais metais, nors Papačis jau buvo bjauraus būdo gerokai prieš atrasdamas peteliškę, namiškiai dėl jo piktumo ir staigių įniršio priepuolių kaltindavo tik ją. Jos pražūtinga šmėkla – pilka, plaukuota, neįprastai ilgais nugariniais šepetukais – vaidendavosi visuose namuose, kuriuose jis gyveno. Ji kankino jį, jo vaikus ir jo vaikų vaikus.

Iki pat mirties net troškiame Ajemenemo karštyje Papačis kasdien vilkėdavo gerai išlygintu kostiumu su liemene ir nešiodavosi auksinį laikrodį su grandinėle. Ant jo rašomojo stalo greta odekolono ir sidabrinio plaukų šepečio stovėjo jauno Papačio sulaižytais plaukais nuotrauka, daryta fotoateljė Vienoje, kur jis šešis mėnesius lankė kursus, kad gautų diplomą, patvirtinantį tinkamumą Karališkojo Entomologo vietai. Kaip tik per tuos keletą mėnesių Vienoje Mamačė pradėjo mokytis griežti smuiku. Pamokos staigiai

nutrūko, kai Mamačės mokytojas, Launskis-Tyfentalis, padarė klaidą – pasakė Papačiui, kad jo žmona nepaprastai talentinga ir, jo nuomone, kada nors netgi galėtų koncertuoti.

Šeimyninių nuotraukų albume Mamačė priklijavo iškarpą iš *Indian Express,* pranešančią apie Papačio mirtį. Joje buvo rašoma:

> Garsus entomologas, Šri Benanas Džonas Ipė, velionio šventiko E. Džono Ipės iš Ajemenemo (žinomo Punjano Kundžu vardu) sūnus, ištiktas infarkto, praėjusią naktį mirė Kotajamo ligoninėje. Naktį apie 1 valandą 5 minutės jis pajuto krūtinės skausmus ir buvo skubiai nugabentas į ligoninę. Mirtis ištiko rytą, 2 valandą 45 minutės. Šri Ipė pastaruosius šešis mėnesius jautėsi blogai. Liūdi žmona Sošama ir du vaikai.

Per Papačio laidotuves Mamačė verkė, ir kontaktiniai lęšiai slidinėjo jos akyse. Amu pasakė dvyniams, kad Mamačė verkia ne dėl to, jog jį mylėjo, bet dėl to, jog buvo prie jo pripratusi. Pripratusi, kad jis slampinėja po konservų fabriką ir kartkartėm ją muša. Amu kalbėjo, jog žmonės yra įpročio vergai, galva neneša, prie ko jie negalėtų priprasti. Tik apsidairykite, kalbėjo Amu, ir pamatysite, kad mušimas žalvarinėmis vazomis – palyginti visai nekaltas įprotis.

Po laidotuvių Mamačė paprašė Rahelę padėti jai surasti ir maža oranžine pipete, įdėta į atskirą dėkliuką, išimti lęšius. Rahelė paklausė Mamačę, ar po Mamačės mirties ji galėsianti paveldėti pipetę. Amu išsivedė ją iš kambario ir apkūlė.

– Kad daugiau negirdėčiau šnekant su žmonėmis apie jų mirtį, – pagrasė ji.

Estha pasakė, kad Rahelė nusipelnė pylos už nejautrumą.

Papačio sulaižytais plaukais Vienos fotografija buvo naujai įrėminta ir pakabinta svetainėje.

Jis buvo fotogeniškas, dailiai apsirengęs, išpuoselėtas, kiek per didele galva, kaip dažnai mažų žmonių. Užsiaugino šiokį tokį pagurklį, matomą, kai žiūrėdavo žemyn ar linkčiodavo. Fotografuodamasis pasirūpino kilstelėti galvą, kad pagurklio nesimatytų, tačiau neužvertė jos, kad neatrodytų pasipūtęs. Šviesiai rudos akys

buvo mandagios, tačiau vis tiek panėšėjo į nusikaltėlio, lyg jis, stengdamasis maloniai elgtis su fotografu, svarstytų, kaip nudėjus jo žmoną. Viršutinės lūpos vidury styrojo mėsingas gumbelis, pakibęs virš apatinės lūpos, kuri dėl to atrodė bobiškai patempta it vaiko, nuolat čiulpiančio nykštį. Smakre buvo pailga duobutė, pabrėžianti paslėpto maniakiško įtūžio grėsmę. Savotiško tramdomo žiaurumo. Jis mūvėjo rusvai žalsvas jojimo kelnes, nors kaip gyvas nebuvo užsėdęs ant arklio. Jojimo batuose atsispindėjo fotoateljė šviesos. Ant kelių dailiai gulėjo rimbas dramblio kaulo rankena.

Fotografija dvelkė budria ramybe, nuo kurios šiltame kambaryje, kur ji kabėjo, imdavo krėsti šiurpas.

Po Papačio mirties liko pilni lagaminai brangių kostiumų ir skardinė nuo šokolado, prigrūsta rankogalių segtukų. Čakas išdalijo juos Kotajamo taksistams. Segtukai buvo išskirti ir virto žiedais bei pakabučiais netekėjusių dukterų kraičiui.

Paklausę, kam reikalingos sąsagos („Susegti rankogaliams“, – paaiškino jiems Amu), dvyniai nudžiugo aptikę trupinėlį logikos iki šiol nelogiškoje kalboje. *Su + segti = sąsaga.* Jų nuomone, ši lygtis tikslumu ir logika galinti varžytis su matematine. *Sąsagos* suteikė jiems besaikį (nors ir perdėtą) pasitenkinimą ir paskatino nuoširdžiai pamėgti anglų kalbą.

Amu pasakė, kad Papačis buvo neišgydomas britų či-či ponchas, sutrumpinus ČČP, hindi kalba tai reiškia šūdų kuopėją. Čakas paaiškino, kad teisingiau tokius žmones kaip Papačis vadinti *Anglofilais.* Jis privertė Rahelę ir Esthą susirasti *„anglofilą“ Didžiajame enciklopediniame „Reader's Digest“ žodyne.* Tenai buvo parašyta: *Asmuo, palankus anglams.* Paskui Esthai su Rahele teko susirasti *„palankų“.* Ten buvo parašyta:

1) pritariantis, simpatizuojantis,
2) tinkamas,
3) lengvai palenkiamas, lankstus; nuolankus, klusnus.

Čakas pasakė, kad Papačiui tinka trečioji reikšmė. Anot Čako, Papačis *lengvai palinko į visa, kas angliška,* ir mylėjo anglus.

Čakas pasakė dvyniams, kad nors jam bjauru pripažinti, bet jie visi Anglofilai. Anglofilų *šeima.* Pasukę ne ten, kur reikia, įstrigę už šalies istorijos ribų ir nebepajėgiantys grįžti, nes pėdsakai išdilo. Jis paaiškino, kad istorija panaši į seną namą naktyje. Kuriame uždegti visi žiburiai. O viduje kuždasi protėviai.

– Norėdami suprasti istoriją, – kalbėjo Čakas, – turime eiti vidun ir išklausyti, ką jie sako. Apžiūrėti knygas ir paveikslus ant sienų. Užuosti kvapus.

Estha su Rahele neabejojo, kad namas, apie kurį kalba Čakas, stovi anapus upės, apleistos kaučiukmedžio plantacijos vidury, kur jie niekad nebuvo. Kario Saipu namas. Juodojo Sahibo. Anglo, kuris gyveno kaip indas. Kuris kalbėjo malajalių kalba ir nešiojo mundų. Savas Ajemenemo Kurcas. Ajemenemas – slaptoji jo Tamsos Širdis. Prieš dešimt metų nusišovė į galvą, kai jaunučio jo meilužio tėvai atsiėmė berniuką ir išsiuntė mokytis. Kariui Saipu nusižudžius, jo virėjas ir sekretorius ilgai bylinėjosi dėl pono turto. Namas daug metų stovėjo negyvenamas. Jį matė vos keletas žmonių. Tačiau dvyniai galėjo jį įsivaizduoti.

Istorijos Namus.

Vėsiomis akmeninėmis grindimis, miglotomis sienomis ir banguojančiais laivų pavidalo šešėliais. Putnūs permatomi driežai įsikūrę po senais paveikslais, o vaškiniai trupantys protėviai diržingais kojų pirštų nagais ir geltonais žemėlapiais trenkiančiu alsavimu liežuvauja, jų kuždesys šlama it popierius.

– Bet mes negalime įeiti, – aiškino Čakas, – nes durys užrakintos. O pažvelgę pro langus, matome tik šešėlius. Kai bandome klausytis, girdime tik kuždesį. Kuždesio negalime suprasti, nes mūsų sielas sužalojo karas. Mes kariavome ir pralaimėjome. Bjauriausias karas iš visų, kokie tik gali būti. Karas, kuris paima į nelaisvę svajones ir persvajoja jas. Karas, kuris privertė mus dievinti nugalėtojus ir niekinti save.

– Greičiau *vesti* nugalėtojas, – sausai įsiterpė Amu, užsimindama apie Margaretą-kočamą. Čakas nekreipė į ją dėmesio. Jis privertė dvynius susirasti *„niekinti“*. Žodynas aiškino: *rodyti panieką, žiūrėti iš aukšto; laikyti menku dalyku, nepaisyti.*

Čakas pasakė, kad kalbėdamas apie karą – Svajonių Karą – jis visa tai ir turėjo omeny.

– Mes esame karo belaisviai, – kalbėjo Čakas. – Mūsų svajonės suklastotos. Mes neturime savo vietos. Mes be inkaro plaukiame neramia jūra. Galbūt mums niekad neleis išlipti į krantą. Mūsų sielvartas niekad nebus tikrai liūdnas. Mūsų džiaugsmas – niekad tikrai laimingas. Mūsų svajonės – niekad tikrai didelės. Mūsų gyvenimas – niekad tikrai svarbus. Kad kam nors ką nors reikštų.

Paskui, kad Estha su Rahele geriau suvoktų istorinę perspektyvą (nors būtent jos artimiausiomis savaitėmis Čakui labai trūks), jis papasakojo jiems apie Žemės Moterį. Privertė juos įsivaizduoti, kad žemė, kurios amžius keturi tūkstančiai šeši šimtai milijonų metų, yra keturiasdešimt šešerių metų moteriškė – kaip mokytoja Alejama, mokiusi juos malajalių kalbos. Prireikė viso Žemės Moters gyvenimo, kad žemė taptų tuo, kas dabar yra. Kad atsiskirtų vandenynai. Kad iškiltų kalnai. Žemės Moteriai buvo vienuolika metų, kalbėjo Čakas, kai atsirado pirmieji vienaląsčiai organizmai. Pirmieji gyvūnai, kirmėlės ir medūzos atsirado, kai jai sukako keturiasdešimt. Jai buvo kiek daugiau negu keturiasdešimt penkeri – prieš aštuonis mėnesius, – kai po žemę klaidžiojo dinozaurai.

– Visa žinoma žmonijos civilizacija, – aiškino dvyniams Čakas, – atsirado vos prieš *porą* Žemės Moters gyvenimo valandų. Tiek laiko mes važiuojam iš Ajemenemo į Kočiną.

Baimingos pagarbos ir nusižeminimo įkvepia mintis, kalbėjo Čakas *(Nusižeminimas* – geras žodis, pamanė Rahelė. *Nusižeminimo kupinas, keliauju per pasaulį be jokių rūpesčių)*, kad visa šiuolaikinė istorija, Pasauliniai Karai, Svajonių Karas, net Žmogus Mėnulyje, mokslas, literatūra, filosofija, žinių kaupimas – tėra vienas Žemės Moters mirktelėjimas.

– O mes, brangieji, viskas, kas mes esame ir kas kada nors būsime, tik žiburiukas jos akyse, – oriai kalbėjo Čakas, gulėdamas ant lovos, žiūrėdamas į lubas.

Apimtas tokios nuotaikos, Čakas kalbėdavo taip, lyg Garsiai Skaitytų. Jo kambaryje jausdavaisi nelyginant bažnyčioje. Jis ne-

sukdavo galvos, ar jo kas klausosi, ar ne. Jei klausydavosi, nesukdavo galvos, supranta, ką jis sako, ar ne. Amu sakydavo, kad jam užėjo Oksfordo Nuotaika.

Vėliau, to, kas atsitiko šviesoje, *žiburiukas* pasirodė visiškai netinkamas žodis Žemės Moters akių išraiškai apibūdinti. „Žiburiukas" buvo žodis vingiuotais, linksmais pakraštėliais.

Nors Žemės Moteris padarė dvyniams ilgalaikį įspūdį, iš tiesų juodu apžavėjo Istorijos Namai – mat buvo po ranka. Jie dažnai apie juos galvodavo. Namus anoj pusėj upės.

Dunksančius Tamsos Širdyje.

Namus, į kuriuos jie negali įžengti, kupinus šnibždesių, kurių jie negali suprasti.

Tada jie nežinojo, kad netrukus *įžengs* į vidų. Kad persikels per upę ir atsidurs ten, kur neturėjo būti, su žmogumi, kurio neturėjo mylėti. Kad išplėstomis it lėkštutės akimis žiūrės, kaip užpakalinėje verandoje pasirodo istorija.

Kol jų amžiaus vaikai mokėsi kitų dalykų, Estha su Rahele sužinojo, kaip istorija derasi dėl savo sąlygų ir renka duoklę iš tų, kurie laužo jos įstatymus. Jie išgirdo keliančius šleikštulį jos duslius smūgius. Jie užuodė jos kvapą ir niekad jo nepamiršo.

Istorijos kvapą.

Kaip vėjuje vystančių rožių.

Jis visam laikui įsismelkė į paprastus dalykus. Paltų pakabas. Pomidorus. Asfaltą. Kai kurias spalvas. Restorano lėkštes. Nesamus žodžius. Ir tuštumą akyse.

Jie augo bandydami grumtis su tuo, kas įvyko. Jie stengėsi išaiškinti sau, kad geologinio laiko požiūriu tas įvykis visiškai nesvarbus. Tik blyksnis Žemės Moters akyse. Kad atsitikdavo ir Baisesnių Dalykų. Kad nuolat atsitinka Baisesnių Dalykų. Bet ši mintis ramybės neatnešė.

Čakas pareiškė, kad išvyka žiūrėti *Muzikos garsų* yra išplėstinė Anglofilijos treniruotė.

– Dėl Dievo, liaukis, – užginčijo Amu, – visas pasaulis žiūri *Muzikos garsus*. Tai Pasaulinis Hitas.

– Ir vis dėlto, brangioji, – atšovė Čakas Garsiai Skaitančiojo balsu. – Ir Vis. Dėl. To.

Mamačė dažnai sakydavo, kad Čakas, be abejonės, yra vienas iš protingiausių Indijos žmonių. „Kas taip sako? – klausdavo Amu. – Kuo remdamasis?“ Mamačė labai mėgo perpasakoti Čako istoriją apie tai, kaip vienas Oksfordo dėstytojas pareiškęs, esą Čakas nepaprastai talentingas ir turįs ministro pirmininko duomenų.

Į tai Amu atšaudavo: „Cha! Cha! Cha!“ – nelyginant komiksų veikėja.

Ji sakydavo:

(a) Mokslai Oksforde nebūtinai prideda proto.

(b) Protas nebūtinai reiškia, kad būsi geras ministras pirmininkas.

(c) Žmogus nesugeba net konservų fabrikui vadovauti taip, kad šis duotų pelno, kaip jis valdys visą šalį?

Tačiau svarbiausia, kad:

(d) Visos indės motinos dievina savo sūnus, todėl nesugeba blaiviai vertinti jų gabumų.

Čakas atkirto:

(a) Kvailiai į Oksfordą *nepatenka*.

Ir

(b) Mokydamasis Oksforde, *nebūtinai* svajoji apie ministro pirmininko kėdę.

– Svajoji apie ką nors arčiau žemės? – klausdavo Amu. – Nuo žemės tu *tikrai* sunkiai atitrūksti. Kaip ir tavo garsieji lėktuvėliai.

Amu pasakė, kad liūdnas, bet lengvai nuspėjamas Čako lėktuvėlių likimas yra nešališkas jo gabumų matas.

Kartą per mėnesį (išskyrus musonų laikotarpį) Čakas išperkamuoju mokesčiu gaudavo siuntinį. Jame būdavo aviamodelio detalės iš balzos. Paprastai Čakui prireikdavo nuo aštuonių iki dešimties dienų lėktuvui su mažučiu degalų baku ir motorizuotu propeleriu surinkti. Kai lėktuvėlis būdavo padarytas, jis pasiimdavo Esthą su Rahele į ryžių laukus Natakome, kad tie padėtų jį pa-

leisti. Lėktuvėlis niekad neišsilaikydavo ore ilgiau kaip minutę. Kas mėnesį Čako rūpestingai padaryti aviamodeliai duždavo žalių ryžių laukų purvynėje, o Estha su Rahele lakstydavo kaip dresuoti medžiokliniai šunys, gelbėdami tai, kas liko.

Uodegą, baką, sparną.

Sulūžusį lėktuvėlį.

Čako kambarys buvo užverstas sulūžusiais mediniais lėktuvėliais. Bet jis kiekvieną mėnesį gaudavo naują detalių komplektą. Dėl lėktuvo sudužimo Čakas niekad nekaltindavo detalių.

Čakas metė dėstytojo darbą Madraso krikščioniškajame koledže ir namo į Ajemenemą su Beiljelo Irklu ir Konservų Magnato svajonėmis parvyko tik po Papačio mirties. Atsiėmė įnašus iš pensijų fondo indiškam stiklainių uždarymo prietaisui nupirkti. Jo irklas (su auksinėmis komandos narių pavardėmis) karojo ant geležinių lankų fabriko sienoje.

Iki Čako grįžimo fabrikėlis buvo nedidelė, bet pelninga įmonė. Mamačė jame tvarkėsi nelyginant didelėje virtuvėje. Čakas įregistravo bendrovę ir pranešė Mamačei, kad ji bus pasyvi partnerė. Jis investavo kapitalą į įrangą (konservavimo prietaisus, katilus, virykles) ir priėmė daugiau darbininkų. Beveik iškart pajamos pradėjo mažėti, tačiau jas dirbtinai palaikė beprotiškos banko paskolos, kurias Čakas ėmė užstatydamas šeimos ryžių laukus aplink Ajemenemo Rūmą. Nors Amu dirbo fabrike ne mažiau už Čaką, kalbėdamasis su maisto kontrolieriais ar santechnikais, jis visada sakydavo „*mano* fabrikas“, „*mano* ananasai“, „*mano* konservai“. Juridiškai taip ir buvo, nes Amu, gimusi dukterim, į turtą jokių teisių neturėjo.

Čakas pasakė Rahelei su Estha, kad Amu neturi *locus standi**.

– Mūsų nuostabios vyrų valdomos visuomenės dėka, – atšovė Amu.

– Kas tavo, yra mano, o kas mano, irgi yra mano, – atsakė Čakas.

Šis aukštas ir storas vyriškis juokdavosi netikėtai plonai. O juokdamasis visas kretėdavo, nors ir atrodydavo, kad nejuda.

* Padėtis visuomenėje (*lot.*).

Kol Čakas parvyko į Ajemenemą, Mamačės fabrikas buvo bevardis. Visi vadindavo jos konservus ir uogienes Sošos Žaliais Mango arba Sošos Bananų Uogiene. Soša buvo Mamačės vardas. Sošama.

„Rojaus konservais ir uogienėmis" fabriką pakrikštijo bei etiketes nupiešė ir draugo K. N. M. Pilajo spaustuvėje atspausdino Čakas. Iš pradžių jis norėjo pavadinti įmonę „Dzeuso konservais ir uogienėmis", bet šiai minčiai niekas nepritarė, nes visiems atrodė, kad Dzeusas – baisiai miglota asmenybė, neatspindinti vietinio kolorito, o Rojus visai tinkamas. (Draugo Pilajo pasiūlymui – „Parašuramo* konservai" nebuvo pritarta dėl priešingos priežasties: per *ryškaus* vietinio kolorito.)

Nutapyti reklaminį skydą ir pritaisyti prie bagažinės ant „Plimuto" stogo irgi sumanė Čakas.

Pakeliui į Kočiną skydas barškėjo, ir atrodė, kad tuoj nukris.

Netoli Vaikomo teko sustoti ir nusipirkti virvės jam tvirčiau pririšti. Tam sugaišo dar dvidešimt minučių. Rahelė sunerimo, ar nepavėluos jie į *Muzikos garsus*.

Kai privažiavo Kočino apylinkes, nusileido raudonai baltas geležinkelio pervažos užkardas. Rahelė suprato, kad taip atsitiko, nes ji vylėsi, jog neatsitiks.

Ji dar nebuvo išmokusi valdyti savo Vilčių. Estha sakė, kad tai Blogas Ženklas.

Taigi jie nepamatys filmo pradžios. Kai Džulija Endrius, kaip taškelis išdygusi ant kalvos, vis didėja, kol užplūsta ekraną kartu su savo balsu nelyginant šaltas vanduo ir šaltmėte kvepiančiu alsavimu.

Raudonas ženklas ant raudonai balto užkardo sakė: STOK.

– KOTS, – tarė Rahelė.

Ant geltonos tvoros raudonai buvo užrašyta: BŪK INDAS, PIRK INDIŠKUS GAMINIUS.

– SUINIMAG SUKŠIDNI KRIP SADNI KŪB, – tarė Estha.

Dvyniai labai anksti išmoko skaityti. Žaibiškai prarijo *Senąjį šunį*

* Vienas iš dievo Višnaus įsikūnijimų, brahminas karys, išgalabijęs 21 kšatrijų kartą.

Tomą, Dženetę ir Džoną ir *Ronaldo Ridouto darbus.* Vakare Amu skaitydavo jiems Kiplingo *Džiunglių knygą.*

Štai naktį Čilas parneša, peslys,
Kurią šikšnosparnis išlaisvins, Mangas...

Plaukučiai ant jų rankų pasišiaušdavo, naktinės lempos šviesoje blizgėdami auksu. Amu balsas skaitant pasidarydavo žemas ir šiurkštus kaip Širchano. Arba inkščiantis kaip Tebakio.

– Panorėsime! Panorėsime! Kokios čia gali būti kalbos apie jūsų norus? Kad jus mano nugalabytasis bulius rautų! Ar ilgai aš čia stovėsiu įkišęs nosį į jūsų susmirdusią olą, laukdamas, kol atiduosit, kas man teisėtai priklauso? Žinokit, kad aš, Širchanas, jus klausiu!

– Žinok, kad aš, Rakša Demonė, tau, klišiau, atsakau! – plonai sušukdavo dvynukai. Ne vienu balsu, bet beveik.

– Taigi klausyk! Tas žmonių vaikas priklauso man, pas mane jis ir liks. Niekam neduosiu jo žudyti. Jis gyvens su mūsų ruja – kartu medžios, drauge bėgios. Bet štai ką gerai įsikalk sau į galvą tu, plikų vaikų medžiotojau, varlių rijike, žuvų meškeriotojau: nuners jis tau kailį užaugęs. **

Mažė-kočama, kuriai buvo patikėta juos mokyti, perskaitė jiems sutrumpintą Čarlzo ir Merės Lembų *Audros* variantą.

– Lyg bitutė aš brendu nuo žiedų vėl ant žiedų, – be paliovos kartodavo Estha su Rahele. – *Guolį, kai nakčia gūdu, aš raktažolėj randu.** Todėl kai Mažės-kočamos draugė, Australijos misionierė panelė Miten, atvykusi pasisvečiuoti į Ajemenemą, padovanojo Esthai su Rahele mažiukų knygelę *Voverytės Suzės nuotykiai,* dvyniai buvo giliai įžeisti. Iš pradžių jie ją perskaitė įprastai. Panelė Miten, priklausanti atgimusių krikščionių sektai, pasakė Truputį Nusivylusi dvyniais, kai šie jai balsu perskaitė knygelę atbulai.

* Vertė J. Čebanauskas.

** Vertė A. Miškinis.

– *iaikytouN sėzuS sėtyrevoV. satyr oirasavap ovuB. odubap ėzuS ėtyrevoV.*

Jie parodė panelei Miten, kad *malayalam* ir *Madam I'm Adam* galima skaityti ir atgal, ir pirmyn. Jos tai neprajuokino, be to, paaiškėjo, kad ji nežino, kas yra *malayalam*. Jie paaiškino, kad tai malajalių kalba, kuria visi kalba Keraloje. Ji pareiškė maniusi, jog Keraloje kalbama kerališkai. Estha, tuo metu jau nuoširdžiai neapkentęs panelės Miten, atšovė, kad, jo supratimu, tai Labai Kvaila Nuomonė.

Panelė Miten pasiskundė Mažei-kočamai dėl Esthos įžūlumo ir dvynių skaitymo atbulai. Ji pareiškė Mažei-kočamai, kad vaikų akyse slypi šėtonas. *sanotėš ipyls esyka.*

Juos privertė rašyti: *Daugiau neskaitysime atbulai. Daugiau neskaitysime atbulai.* Šimtą kartų. Pirmyn.

Po kelių mėnesių panelę Miten Hobarte, kitoje kelio iš kriketo aikštelės pusėje, sutraiškė pienvežis. Dvyniai slapčiom nusprendė, kad teisingumas nugalėjo, nes pienvežis važiavo *atbulas.*

Iš abiejų užkardo pusių stovėjo ir daugiau autobusų bei automobilių. Greitosios pagalbos automašina su užrašu *Švenčiausiosios Širdies ligoninė* buvo pilna vestuvininkų. Pro galinį langą žiūrėjo nuotaka, jos veidą iš dalies užstojo apsilaupęs, raudonais dažais nubrėžtas milžiniškas kryžius.

Visi autobusai vadinosi mergaičių vardais. Liusikuti, Molikuti, Bina-mol. Bina-mol buvo pilna maldininkų, Tirupatyje* nusiskutusių galvas. Rahelė matė daug plikų galvų prie autobuso lango, virš lygiais tarpais išsidėsčiusių vėmalų drūžių. Vėmimas ją labai domino. Jai niekad neteko vemti. Nė kartelio. Estha vemdavo; tada jo oda įkaisdavo ir blizgėdavo, akys pasidarydavo bejėgės ir gražios, o Amu mylėdavo jį labiau negu paprastai. Čakas pasakė, kad Estha su Rahele nepadoriai sveiki. Kaip ir Sofi-mol. Jis paaiškino, kad taip yra, nes jie neišsigimę kaip dauguma sirų stačiatikių ir parsų, kurie Tuokiasi Su Giminaičiais.

* Turtingiausia Indijos šventykla Andhra Pradešo valstijoje. Joje maldininkai dievui Venkatesvarui aukoja savo plaukus.

Mamačė pareiškė, kad jau geriau jos anūkai būtų Išsigimę. Ji norėjo pasakyti, jog turėti išsiskyrusius tėvus dar blogiau. Lyg žmonėms būtų suteiktos tik dvi galimybės: Giminaičių Santuoka arba Skyrybos.

Rahelė nesuprato, kodėl geriau ji būtų išsigimusi, bet kartais nutaisydavo liūdną veidą ir dūsaudavo prieš veidrodį.

– Tai, ką darau, daug geriau už viską, ką esu kada padariusi, – liūdnai sakydavo sau. Tada Rahelė jausdavosi Sidniu Kartonu, apsimetusiu Čarlzu Darnėjumi, kai šis stovi ant laiptų laukdamas, kol jam komiksiniame „Iliustruotos klasikos" serijos *Dviejų miestų istorijos* variante nukirs galvą.

Ji svarstė, kodėl plikagalviai maldininkai taip vienodai vemia ir ar jie vėmė kartu ritmingai tampydamiesi (gal net pagal muziką, autobuse skambančią bhadžaną*), ar atskirai, po vieną.

Iš pradžių, kai užkardas ką tik nusileido, Orą skrodė nekantrus išjungta pavara dirbančių variklių burzgimas. Tačiau kai pervažos sargas suriestomis kojomis išlindo iš būdelės ir nušlubavo prie arbatinės, vairuotojai, iš šio ženklo supratę, kad laukti teks ilgai, išjungė variklius ir trepinėjo aplink mankštindami kojas.

Netyčia linktelėjęs nuobodžiaujančia mieguista galva, Geležinkelio Pervažos Dievas sukūrė elgetas, apsiraišiojusius tvarsčiais, prekeivius su padėklais, nukrautais šviežio kokoso riešuto gabaliukais ir bananų lapais, ant kurių gulėjo *parippu vadas***. Ir buvo gaivių gėrimų. Kokakolos, „Fantos", „Rožių pieno".

Raupsuotasis purvinais tvarsčiais prie automobilio lango paprašė išmaldos.

– Panašu į antiseptiką, – apibūdino jo neįprastai ryškų kraują Amu.

– Sveikinu, – tarė Čakas. – Pasakei kaip tikra buržujė.

Amu nusišypsojo, ir jie paspaudė vienas kitam ranką, lyg jai iš tiesų būtų įteiktas Diplomas su Pagyrimu, kad yra dora Tikra Buržujė. Šitokias akimirkas dvyniai brangino ir vėrė it brangakmenius ant (potrumpio) siūlo.

* Himnas Dievo garbei, giedamas per bendruomenės religinius susirinkimus.

** Žirnių ar lęšių paplotėliai, pagardinti ankštiniais pipirais *(malajalių)*.

Rahelė su Estha prisiplojo nosimis prie „Plimuto“ langelių. Guminukų troškimas buvo didesnis už juos pačius. Tačiau Amu griežtai ir tvirtai pasakė: „Ne“.

Čakas prisidegė „Čarminarą“. Giliai įkvėpė ir nukrapštė tabako trupinėlį, prilipusį prie liežuvio.

„Plimute“ Rahelei nebuvo lengva pamatyti Esthą, nes Mažė-kočama stūksojo tarp jų kaip kalnas. Amu užsispyrė, kad jie sėdėtų atskirai, nes tuomet nesimuš. Susipešus Estha vadindavo Rahelę Pabėgėle Gyvalazde. Rahelė vadindavo jį Pilvūzu Elviu ir raitydamasi šokdavo juokingą šokį, kuris varė Esthą į pasiutimą. Kai jie kaip reikiant susipliekdavo, galėdavo muštis be galo, mat jėgos buvo visiškai lygios, tad viskas, kas pasitaikydavo po ranka – stalinės lempos, peleninės, vandens ąsočiai, – duždavo arba būdavo nepataisomai sugadinami.

Mažė-kočama laikėsi už priekinės sėdynės atlošo. Automobiliui kryptelėjus, lašiniai jai ant rankų liulėdavo kaip sunkūs skalbiniai vėjuje. Dabar jie kybojo kaip mėsinga užuolaida, atskirdami Esthą nuo Rahelės.

Esthos kelio pusėje stovėjo aptriušusi arbatinė, kurioje buvo pardavinėjama arbata ir sužiedėję sausainiai su gliukoze blausiose stiklinėse dėžutėse, pilnose musių. Dar buvo citrininio gazuoto vandens storuose buteliuose mėlyno stiklo kamščiais, kad neišsivadėtų. Ir raudona ledų dėžė, ant kurios poliūdniai buvo užrašyta: *Viskas geriau lenda užsigeriant kokakola.*

Murlidharanas, pervažos kvailelis, sukryžiavęs kojas, idealiai tiesiai sėdėjo ant kelio rodyklės. Jo nukarusios sėklidės ir varpa rodė į užrašą:

KOČINAS
23

Murlidharanas buvo nuogas, tik ant galvos kažkas jam užmovė aukštą plastmasinį maišelį, panašų į permatomą virėjo kepurę, pro kurį vis dar buvo galima įžiūrėti vaizdą, – aptemusį, virėjo kepurės formos, bet nedingusį. Jis negalėjo nuimti tos kepurės, net jei būtų norėjęs, nes neturėjo rankų. Jas jam nutraukė 1942 metais

Singapūre, pirmąją savaitę po to, kai pabėgo iš namų įsijungti į Indijos nacionalinės kariuomenės kovotojų gretas. Atgavus Nepriklausomybę, jis buvo įregistruotas I Laipsnio Kovotoju už Laisvę ir gavo leidimą visą gyvenimą nemokamai važinėtis geležinkelio pirmąja klase. Tą jis irgi pametė (kartu su protu), taigi nebegalėjo gyventi traukiniuose ar geležinkelio stočių užkandinėse. Murlidharanas neturėjo namų, nei durų, kurias reiktų rakinti, tačiau liemenį rūpestingai juosė virvutė su jo senaisiais raktais. Blizgantis ryšulys. Jo galva buvo pilna spintelių, užverstų slaptais malonumais.

Žadintuvas. Raudonas melodingai signalizuojantis automobilis. Raudonas vonios ąsotis. Žmona su deimantu. Lagaminas su svarbiais dokumentais. Grįžimas namo iš kontoros. *Atleiskite, pulkininke Sabhapathi, tačiau bijau, kad savo pasakiau.* Trapūs bananų traškučiai vaikams.

Jis žiūrėdavo, kaip atvažiuoja ir nuvažiuoja traukiniai. Ir skaičiuodavo raktus.

Jis žiūrėdavo, kaip ateina į valdžią ir nuverčiamos vyriausybės. Ir skaičiuodavo raktus.

Jis žiūrėdavo į miglotus vaikus už automobilių langų guminukų ištroškusiomis nosimis.

Benamiai, bejėgiai, ligoti, maži ir sutrikę – visi vorele pratipendavo pro jo langą. O jis skaičiuodavo raktus.

Jis niekad nebuvo įsitikinęs, kurią spintelę gali reikti atrakinti ir kada. Sėdėjo ant įkaitusios akmeninės rodyklės suveltais plaukais ir akimis, panašiomis į langus, džiaugdamasis, kad kartais gali nusisukti. Skaičiuoti ir perskaičiuoti raktų.

Skaičiai tinka.

Nebylystė tiesiog puiku.

Skaičiuodamas Murlidharanas judindavo lūpas ir aiškiai ištardavo žodžius.

Oner.

Runder.

Muner. *

Estha pastebėjo, kad plaukai ant jo galvos žili ir garbanoti, plau-

* Vienas, du, trys *(malajalių)*.

kai vėjo nugairintose berankėse pažastyse juodi ir ploni, o šakumo plaukai juodi ir tamprūs. Žmogus vienas, plaukai trejopi. Estha svarstė, kaip tat gali būti. Bandė sugalvoti, ko čia paklausus.

Rahelė buvo pritvinkusi Laukimo, jai net pasirodė, kad netrukus sprogs. Dirstelėjo į laikrodėlį. Be dešimt dvi. Galvojo apie Džuliją Endrius ir Kristoferį Plamerį, kurie bučiavosi pakreipę galvas į šoną, kad nesusidurtų nosimis. Ji svarstė, ar žmonės visada bučiuojasi šonu. Bandė sugalvoti, ko čia paklausus.

Paskui sustabdytas mašinas iš tolo siekė klegesys ir apsiautė nelyginant mantija. Vairuotojai, miklinę kojas, susikraustė atgal į automobilius ir užtrenkė dureles. Elgetos ir prekiautojai dingo. Per keletą minučių ant kelio nebeliko nieko. Tik Murlidharanas. Prisispaudęs užpakaliu prie įkaitusios akmeninės rodyklės. Ramus ir labai menkai tesidomįs tuo, kas vyksta.

Skubotas pagyvėjimas. Policijos švilpukai.

Iš už laukiančių ir vis daugėjančių automobilių išniro vis garsiau kleganti žmonių kolona su raudonomis vėliavomis.

– Uždarykit langus, – liepė Čakas. – Ir nepameskit galvos. Jie mums nieko nedarys.

– Kodėl neprisidedi prie jų, drauge? – paklausė Čaką Amu. – Aš pavairuosiu.

Čakas nutylėjo. Po lašinių sluoksniu įsitempė žandikaulio raumuo. Jis išmetė cigaretę ir uždarė langą.

Čakas skelbėsi esąs marksistas. Jis kviesdavosi dailias fabriko darbininkes į savo kambarį – tariamai paaiškinti darbininkų teisių bei profsąjungų įstatymo – ir begėdiškai prie jų kabinėdavosi. Vadindavo jas draugėmis ir reikalaudavo, kad jos taip pat vadintų jį draugu (jos kikendavo). Didžiam jų sumišimui ir Mamačės išgąsčiui jis versdavo jas sėstis greta prie stalo ir gerti arbatą.

Kartą jis net nusivežė būrelį į profsąjungų kursus Alepėjuje. Jie išvažiavo autobusu, o grįžo valtimi. Moteriškės parvyko laimingos, pasipuošusios stiklinėmis apyrankėmis ir prisipynusios į plaukus gėlių.

Amu pareiškė, kad niekai. Išlepęs kunigaikštukas, vaidinantis *Draugą*. Senojo zamindarų mąstymo Oksfordo avataras – žem-

valdys, prievarta brukantis savo palankumą moterims, kurių pragyvenimas priklauso nuo jo.

Kolonai artėjant, Amu uždarė langą. Estha irgi. Rahelė irgi. (Sunkiai, nes juodas rankenėlės bumbulas buvo nukritęs.)

Staiga žydras „Plimutas" siaurame duobėtame kelyje ėmė rodytis beprotiškai prabangus. Kaip storulė, suspausta siaurame koridoriuje. Kaip Mažė-kočama bažnyčioje, einanti prie Dievo stalo.

– Žiūrėkit žemyn! – liepė Mažė-kočama, kai prie automobilio prisiartino pirmosios demonstrantų eilės. – Stenkitės nežiūrėti į akis. Tai juos labai erzina.

Jos kaklo šone tvinkčiojo pulsas.

Per kelias minutes kelią užtvindė šimtai demonstrantų. Automobilių eilės žmonių jūroje. Oras paraudo nuo vėliavų: jos leidosi ir kilo, demonstrantams lendant po užkardu, raudona banga užliejo geležinkelio bėgius.

Tūkstančiai balsų išsiskleidė virš paralyžiuoto eismo nelyginant Triukšmo Skėtis.

– *Inkilab Zindabad! Thožilali Ekta Zindabad!* Tegyvuoja Revoliucija! – šaukė jie. – Visų šalių proletarai, vienykitės!

Net Čakas negalėjo įtikinamai paaiškinti, kodėl Komunistų Partija Keraloje susilaukė kur kas didesnio pasisekimo negu kitose Indijos valstijose, na, galbūt išskyrus Bengaliją.

Buvo keletas besivaržančių teorijų. Viena teigė, kad taip yra dėl didelio krikščionių skaičiaus valstijoje. Dvidešimt procentų Keralos gyventojų sudaro sirų stačiatikiai, tikintys, kad jie yra palikuonys šimto brahminų, kuriuos po Prisikėlimo į Rytus nukeliavęs apaštalas Tomas atvertė į krikščionybę. Struktūriškai, aiškino ši naivoka teorija, marksizmas tapo krikščionybės pakaitalu. Pakeiskite Dievą Marksu, šėtoną – buržuazija, Dangų – neklasine visuomene, Bažnyčią – Partija, o kelionės pobūdis ir tikslas lieka panašūs. Bėgimas su kliūtimis ir prizu pabaigoje. Induisto protui prisitaikyti sudėtingiau.

Visa bėda, kad dauguma Keralos sirų stačiatikių buvo turtingi žemvaldžiai (konservų fabrikantai), kuriems komunizmas buvo baisesnis už mirtį. Jie visada balsavo už Kongreso partiją.

Antra teorija tvirtino, kad komunizmas išplitęs dėl palyginti didelio raštingumo valstijoje. Galbūt. Tiek, kad raštingumas išplito daugiausia *dėl* komunistinio judėjimo.

Iš tiesų komunizmui sekėsi dėl to, kad į Keralą jis įsėlino apgaule. Šis reformistinis sąjūdis niekad viešai neabejojo tradicinėmis be galo konservatyvios, susiskaidžiusios kastomis bendruomenės vertybėmis. Marksistai darbavosi atskiruose sluoksniuose, neardydami sistemos, tačiau neparodydami, kad jos neardo. Jie siūlė kokteilių revoliuciją. Svaigų rytietiško marksizmo ir konservatyviojo induizmo mišinį, praskiestą lašu demokratijos.

Nors Čakas neturėjo partinio bilieto, tačiau atsivertė anksti ir visuose likimo vingiuose išliko prisiekęs šalininkas.

Kilus 1957 metų euforijai, kai komunistai valstijoje laimėjo rinkimus ir Neru pasiūlė jiems sudaryti vyriausybę, Čakas mokėsi paskutiniame Delio universiteto kurse. Čako dievas, draugas E. M. S. Nambudiripadas, puikuolis brahminas, vyriausias Keralos marksizmo žynys, tapo pirmosios demokratiškai išrinktos komunistinės vyriausybės pasaulyje ministru pirmininku. Staiga komunistai atsidūrė nepaprastoje, anot kritikų – kvailoje padėtyje: reikėjo vienu metu valdyti tautą ir daryti revoliuciją. Draugas E. M. S. Nambudiripadas sukūrė teoriją, kaip tai daryti. Čakas su maniakišku paauglio uolumu ir nepažįstančiu abejonių aistringo garbintojo pritarimu studijavo jo traktatą *Taikus Pereinamasis į Komunizmą Laikotarpis.* Jame buvo smulkiai išdėstyta, kaip draugo E. M. S. Nambudiripado vyriausybė ketinanti vykdyti žemės reformą, panaikinti policiją, teismo organus ir „Surišti Rankas Reakcingai Antiliaudinei Kongreso Vyriausybei Centre".

Deja, nė metams nepraėjus, Taikioji Taikaus Pereinamojo Laikotarpio dalis pasibaigė.

Kas rytą per pusryčius Karališkasis Entomologas pajuokdavo savo vaidingą marksistą sūnų – garsiai skaitydavo laikraščių pranešimus apie maištus, streikus, policijos savivalę, drebinančius Keralą.

– Na, Karlai Marksai! – šaipydavosi Papačis, kai Čakas ateidavo prie stalo. – Ką dabar darysime su tais velnio studentais? Tie

kopūstgalviai agituoja prieš mūsų Liaudies Vyriausybę. Gal juos sunaikinti? Be abejo, studentai – jau nebe Liaudis?

Per kitus porą metų politiniai nesutarimai, kurstomi Kongreso partijos ir Bažnyčios, virto anarchija. Tuo metu, kai Čakas gavo humanitarinių mokslų bakalauro laipsnį ir išvyko į Oksfordą gauti dar vieno, Kerala atsidūrė ant pilietinio karo slenksčio. Neru paleido komunistų vyriausybę ir paskelbė naujus rinkimus. Kongreso partija grįžo į valdžią.

Draugo E. M. S. Nambudiripado partija buvo perrinkta tik 1967 metais – praėjus dešimčiai metų po pirmojo atėjimo į valdžią. Šį kartą kaip dviejų dabar jau atskirų partijų – Indijos Komunistų Partijos ir Indijos Komunistų (Marksistų) Partijos – koalicija. IKP ir IKP(M).

Tuo metu Papačis jau buvo miręs. Čakas išsiskyręs. „Rojaus konservams" sukako septyneri metai.

Kerala gaivelėjosi po bado ir sausros, neatėjus musoninėms liūtims. Žmonės krito kaip musės. Badas turėjo būti vienas pirmųjų punktų bet kurios vyriausybės prioritetų sąraše.

Antrą kartą atėjęs į valdžią, draugas E. M. S. Taikų Pereinamąjį Laikotarpį įgyvendino nuosaikiau. Todėl užsitraukė Kinijos komunistų partijos rūstybę. Ši pasmerkė jį už „Parlamentinį Kretinizmą" ir apkaltino, jog „teikia žmonėms lengvatų ir tokiu būdu bukina Liaudies Sąmonę bei tolina ją nuo Revoliucijos".

Pekinas ėmėsi globoti naujausią, karingiausią IKP(M) frakciją – naksalitus, kurie organizavo ginkluotą sukilimą Bengalijos kaime Naksalberyje. Jie pavertė valstiečius koviniais kadrais, užgrobė žemę, išvijo žemvaldžius ir įkūrė Liaudies Teismus Klasiniams Priešams teisti. Naksalitų judėjimas išplito visoje šalyje ir sėjo siaubą kiekvieno buržujaus širdyje.

Keraloje į orą, ir taip pritvinkusį išgąsčio, jie iškvėpė jaudulio ir baimės gūsį. Šiaurėje prasidėjo žudynės. Tų metų gegužės mėnesį laikraščiuose pasirodė neaiški Palghato dvarininko, pririšto prie žibinto stulpo ir nukirsdinto, nuotrauka. Jo galva gulėjo ant šono kiek toliau nuo kūno tamsiame klane, galbūt vandeny, galbūt kraujuje. Sunku pasakyti, kai nespalvota nuotrauka. Pilkoje priešaušrio šviesoje.

Jo nustebusios akys buvo atmerktos.

Draugas E. M. S. Nambudiripadas *(Bėgantis Šuo, Sovietų Marionetė)* pašalino naksalitus iš partijos ir toliau stengėsi panaudoti pyktį parlamentiniams tikslams.

Demonstracija, tą žydrą gruodžio mėnesio dieną sūkuriuojanti aplink žydrą „Plimutą", buvo to proceso dalis. Ją organizavo Travankoro–Kočino Marksistinė Darbo Sąjunga. Jų draugai Trivandrame nužygiuos į Biurą ir pačiam draugui E. M. S. įteiks Liaudies Reikalavimų Chartiją. Orkestras, teikiantis peticiją dirigentui. Jie reikalavo, kad darbininkams, plušantiems ryžių laukuose kasdien po vienuolika su puse valandos, nuo septynių ryto iki pusės septynių vakaro, būtų leista turėti vienos valandos pietų petrauką. Kad moterims atlyginimas būtų padidintas nuo vienos rupijos dvidešimt penkių paisų iki trijų rupijų, o vyrams – nuo dviejų rupijų penkiasdešimties paisų iki keturių rupijų penkiasdešimties paisų per dieną. Dar jie reikalavo, kad neliečiamųjų daugiau nevadintų kastų pavadinimais. Jie reikalavo, kad į juos daugiau *nebūtų* kreipiamasi Aču *Parajanai,* Kelanai *Paravanai* ar Kutanai *Pulajanai,* bet tik Aču, Kelanai arba Kutanai.

Kardamono Karaliai, Kavos Kunigaikščiai ir Kaučiuko Magnatai – seni draugai nuo mokyklos laikų, – atvykę iš savo nuošalių, toli išblaškytų plantacijų, Buriuotojų klube gurkšnojo atšaldytą alų. Pakėlė taures. „Jei vadinsim rožę kitu žodžiu"*, pasakė jie ir sukikeno norėdami nuslėpti kylančią paniką.

Tą dieną demonstracijoje dalyvavo partiniai darbuotojai, studentai ir patys juodadarbiai. Liečiamieji ir Neliečiamieji. Ant kupros jie nešėsi seno pykčio statinaitę neseniai uždegtu sprogdikliu. Šis pyktis buvo kiek naksalitiškas ir naujas.

Pro „Plimuto" langą Rahelė matė, kad garsiausiai jie taria *Zindabad.* Ir kad gyslos iššoksta ant kaklų, kai jie taria šį žodį. Kad rankos, kurios neša vėliavas, gumbuotos ir sudiržusios.

„Plimute" buvo tylu ir karšta.

Mažės-kočamos baimė susiraitė ant automobilio grindų lyg

* V. Šekspyro „Romeo ir Džuljeta".

drėgnas, lipnus cigaras. Tai buvo pradžia. Baimės, kuri metų metais augs ir grauš ją. Iš baimės ji rakins duris ir uždarinės langines. Iš baimės atsiras dvi plaukų pašaknės ir du pagurkliai. Jos baimė irgi buvo sena, daugelio amžių. Baimė netekti nuosavybės.

Ji bandė varstyti žalius rožinio poteriukus, tačiau negalėjo susikaupti. Kažkas plaštaka trenkė į automobilio langą.

Kumštis žiebė per įkaitusį žydrą kapotą. Kapotas pakilo. „Plimutas" atrodė nelyginant kampuotas mėlynas zoologijos sodo žvėris, kuris prašosi pašeriamas.

Bandele.

Bananu.

Kitas kumštis vėl trenkė per kapotą, ir šis užsidarė. Čakas atidarė langelį ir šūktelėjo tai padariusiam vyriškiui:

– Dėkui, *keto! Valarej** dėkui!

– Nesinerk iš kailio, drauge, – pasakė Amu. – Tai atsitiktinumas. Iš tiesų jis nė neketino padėti. Iš kur jis *gali* žinoti, kad šiame sename automobilyje plaka tikro marksisto širdis?

– Amu, – ramiai ir tyčia nerūpestingai pasakė Čakas, – gal liautumeis viską vertinti ciniškos nevykėlės matu?

Mašiną kaip išpampusi kempinė užpildė tyla. *Nevykėlė* įsmigo it peilis į minkštimą. Saulė, trūksmingai atsidususi, tebeplieskė. Tai ir yra šeimos narių trūkumas. Jie, kaip neprielankūs daktarai, žino, kur skauda.

Kaip tik tada Rahelė pamatė Veluthą. Velijos Papeno sūnų Veluthą. Mylimiausią savo draugą Veluthą. Veluthą, žygiuojantį su raudona vėliava. Baltais marškiniais ir mundumi, piktai išsprogusiomis kaklo gyslomis. Šiaip marškinių jis niekada nevilkėdavo.

Rahelė žaibiškai atidarė langelį.

– Velutha! Velutha! – pašaukė jį.

Valandėlę jis sustingo ir klausėsi suspaudęs vėliavos kotą. Išgirdo pažįstamą balsą labai neįprastomis aplinkybėmis. Rahelė, atsistojusi ant sėdynės, išlindo pro „Plimuto" langą nelyginant palaidas, bergždžiai mataruojantis automobilio formos žolėdžio ragas.

* „Keto" – „paklausykite". „Valarej" – „labai" *(malajalių)*.

Su fontanu, suveržtu „Meile Tokijuje“, ir raudonais geltonrėmiais akiniais nuo saulės.

– Velutha! *Ividay*!* Velutha! – Jai kakle irgi išvirto gyslos.

Jis žengė į šalį ir mikliai dingo pagiežoje, sūkuriuojančioje aplinkui.

Amu automobilyje staigiai atsisuko, jos akys buvo piktos. Ji pliaukštelėjo Rahelei per blauzdas, vienintelę viduje likusią kūno dalį. Blauzdas ir rudas pėdas „Bata“ sandalais.

– Elkis kaip pridera! – tarė Amu.

Mažė-kočama trūktelėjo Rahelę žemyn, ir ši nustebusi šleptelėjo ant sėdynės. Pamanė, kad kažkoks nesusipratimas.

– Ten buvo Velutha! – šypsodamasi paaiškino. – Ir jis nešė vėliavą!

Jai atrodė, kad vėliava – labai įspūdinga aprangos dalis. Kaip tik tinkama jos draugui.

– Tu maža kvaila mergiotė! – pareiškė Amu.

Jos staigus nuožmus pyktis smeigte prismeigė Rahelę prie automobilio sėdynės. Rahelė suglumo. Kodėl Amu taip supyko? Dėl ko?

– Bet tai tikrai buvo *jis!* – spyrėsi Rahelė.

– Užsičiaupk! – paliepė Amu.

Rahelė pamatė, kad Amu kakta ir viršutinė lūpa išrasojo, o žvilgsnis pasidarė kietas kaip akmuo. Nelyginant Papačio Vienos fotoateljė darytoje nuotraukoje. (Kaip Papačio Peteliškė plazda jo vaikų gyslose!)

Mažė-kočama uždarė Rahelės langą.

Po daugelio metų gaivų rudens rytą šiaurinėje Niujorko valstijos dalyje važiuodama sekmadienio traukiniu iš centrinės geležinkelio stoties į Kroton Harmoną, Rahelė staiga prisiminė. Amu veido išraišką. It įsimaišiusią kitos mozaikos dalelę. It klaustuką, sklandantį virš knygos lapų, bet taip ir nepadėtą sakinio gale.

Kietą kaip akmuo Amu žvilgsnį. Prakaitą, sublizgusį ant jos viršutinės lūpos. Ir staigios įsižeidusios tylos šaltį.

* Čia *(malajalių)*.

Ką visa tai reiškė?

Sekmadienio traukinys buvo beveik tuščias. Kitoje vagono pusėje ūsuota moteriškė išsišovusiais skruostikauliais atsikosėjusi spjaudė ir vyniojo skreplius į popieriaus skiautes, plėšdama jas nuo sekmadieninių laikraščių šūsnies ant kelių. Mažus paketėlius ji tvarkingai dėjo ant tuščios sėdynės priešais, lyg būtų ketinusi atidaryti skreplių kioskelį. Dirbdama maloniu raminamu balsu šnekėjo su savimi.

Atmintis buvo ta moteris traukinyje. Nelyginant beprotė kilnojo tamsius daiktelius spintoje ir ištraukdavo kuo neįtikimiausius: dirstelėjimą, jausmą. Dūmų kvapą. Priekinio stiklo valytuvą. Akmenines motinos akis. Ir visai kaip sveiko proto, palikdavo milžiniškus tamsos plotus, pridengtus šydu. Neprisimintus.

Bendrakeleivės beprotybė Rahelę ramino. Traukė arčiau prie pamišusių Niujorko įsčių. Stūmė nuo kito, siaubingesnio dalyko, kuris jai vaidendavosi. *Gaižus metalo kvapas nelyginant plieninių autobuso turėklų ir konduktoriaus rankų, įsikibusių į juos. Jaunas vyriškis senio burna.*

Už traukinio lango mirguliavo Hudzonas, medžiai buvo raudonai rudų rudens spalvų. Šalveno.

– Ore kybo spenelis, – pasakė Rahelei Laris Makkeslinas ir švelniai uždėjo delną ant jos norinčio protestuoti šalto spenelio po medvilniniais sportiniais marškinėliais. Nustebo, kodėl ji nešyptelėjo.

Ji stebėjosi, kodėl visada tėvynę įsivaizduoja tamsių spalvų – alyvuoto valčių medžio ir liepsnos liežuvėlių, mirgančių žalvario lempose, tuščiavidurių šerdžių.

Tai *buvo* Velutha.

Dėl to Rahelei abejonių nekilo. Jinai jį matė. Jis matė ją. Ji būtų jį pažinusi bet kur, bet kada. Ir jei nebūtų vilkėjęs marškinių, būtų jį pažinusi iš nugaros. Ji gerai pažino jo nugarą. Jis ją nešiodavo ant kukšteros. Tiek kartų, kad ji ir suskaičiuoti nebemokėjo. Ant nugaros buvo šviesiai rudas apgamas, panašus į sudžiūvusį lapą smailiu galiuku. Velutha sakydavo, kad tas lapas nešąs laimę, kad tik dėl

jo musoninės liūtys prasidedančios laiku. Rudas lapas ant juodos nugaros. Rudenio lapas naktyje.

Lapas, nešantis laimę, bet ne kiekvienam.

Velutha neturėjo būti stalius.

Jį pavadino Velutha – malajalių kalba tai reiškia Baltuolis, – nes buvo juodutėlis. Jo tėvas, Velija Papenas, buvo paravanas. Palmių sulos leidėjas. Viena jo akis buvo stiklinė. Kartą, kai plaktuku skaldė granito luitą, skeveldra pataikė į akį ir perskrodė ją.

Kai buvo dar mažas, Velutha su Velija Papenu ateidavo prie užpakalinių Ajemenemo Rūmo durų ir atnešdavo kokoso riešutų, priskintų nuo palmių jų žemėje. Papačis paravanų į trobą neįleisdavo. Niekas neįleisdavo. Jiems neleisdavo liesti nieko, ką liesdavo liečiamieji. Kastiniai induistai ir kastiniai krikščionys. Mamačė sakė Esthai ir Rahelei prisimenanti, kaip jos jaunystėje paravanai turėdavę šliaužti atbuli ir šluota užbraukti pėdas, kad brahminai ar sirų stačiatikiai nesusiterštų netyčia užmynę ant paravano pėdsako. Mamačės laikais paravanams, kaip ir kitiems neliečiamiesiems, nebuvo leidžiama vaikščioti vieškeliais, prisidengti drabužiu viršutinės kūno dalies, nešiotis skėčių. Kalbėdami jie turėdavo užsidengti burną ranka, kad jų nešvarus kvėpavimas nesuteptų žmonių, į kuriuos kreipiasi.

Kai į Malabarą atsikraustė anglai, daugelis paravanų, pelajų ir pulajų (tarp jų ir Veluthos senelis Kelanas) atsivertė į krikščionybę ir tapo anglikonais, tikėdamiesi atsikratysią Neliečiamumo rykštės. Kaip paskatinimą, gavo šiek tiek maisto ir pinigų. Juos praminė Ryžių krikščionimis. Veikiai neliečiamieji suprato nuo vilko užbėgę ant meškos. Teko melstis atskirose bažnyčiose, kuriose atskiras mišias aukodavo atskiri kunigai. Kaip ypatingą malonę, jie gavo netgi savo atskirą parijų vyskupą. Atgavus Nepriklausomybę paaiškėjo, kad jie neturi teisės į vyriausybės numatytas lengvatas: rezervuotas darbo vietas ar lengvatines banko paskolas, nes oficialiai, popieriuje, jie buvo krikščionys, taigi be kastos. Tai šiek tiek priminė būtinybę užtrinti pėdsakus neturint šluotos. Arba, dar blogiau, *draudimą* apskritai palikti pėdsakus.

Nepaprastai nagingas mažojo Veluthos rankas pirmoji pastebėjo Mamačė, parvažiavusi atsigauti nuo Delio ir Karališkosios Entomologijos. Tada Velutha turėjo vienuolika metų ir buvo kokiais trejais metais jaunesnis už Amu. Nelyginant mažas burtininkas, jis mokėjo padaryti sudėtingus žaislus – mažučius vėjo malūnus, barškučius, miniatiūrines brangenybių dėžutes iš džiovintų palmių plaušų; iš tapijokos stiebų mokėjo išdrožti gražiausias valteles ir figūrėles – iš kešju riešutų. Jis juos atnešdavo Amu atkišęs ant delno (kaip buvo išmokytas), kad ji galėtų paimti žaisliukus jo nepaliesdama. Nors buvo jaunesnis, bet vadindavo ją Amukuti – Mažąja Amu. Mamačė įkalbėjo Veliją Papeną leisti jį į neliečiamųjų mokyklą, kurią įkūrė jos šešuras, Punjanas Kundžu.

Veluthai buvo keturiolika, kai Johanas Kleinas, Bavarijos stalių gildijos stalius, atvyko į Kotajamą ir trejus metus vadovavo Krikščioniškųjų misijų draugijos dirbtuvei, mokydamas vietinius stalius. Kiekvieną dieną po pamokų Velutha važiuodavo autobusu į Kotajamą, kur iki sutemų dirbdavo su Kleinu. Šešiolikos metų Velutha baigė mokyklą ir tapo puikiu staliumi. Jis turėjo nuosavą įrankių komplektą ir kurdavo tipiškai vokiško jausmingumo projektus. Iš raudonmedžio padarė Mamačei Bauhauzo stiliaus valgomojo stalą su dvylika kėdžių ir tradicinę bavarišką kušetę – iš šviesesnio duonmedžio. Kasmetiniams Mažės-kočamos Kalėdų vaidinimams jis padarė šūsnį viela apvedžiotų angelų sparnų, kuriuos vaikai užsidėdavo ant nugarų it kuprines, kartoninius debesis, tarp kurių pasirodydavo arkangelas Gabrielius, ir išardomą prakartėlę, kurioje gimė Kristus. Kai sidabrinė sodo kerubo čiurkšlė nepaaiškinamai išdžiūvo, pūslę jam pagydė daktaras Velutha.

Velutha buvo ne tik įgudęs stalius, bet nusimanė ir apie mašinas. Mamačė (su nesuvokiama liečiamosios logika) dažnai sakydavo, kad jei jis nebūtų paravanas, galėtų tapti inžinierium. Jis taisė radijo aparatus, laikrodžius, vandens siurblius. Prižiūrėjo vandentiekį ir visus elektros prietaisus namuose.

Kai Mamačė nusprendė aptverti užpakalinę verandą, stumdomąsias duris, dėl kurių vėliau pasimaišė visas Ajemenemas, suprojektavo ir padarė Velutha.

Apie fabriko mechanizmus Velutha nusimanė geriau už visus kitus.

Kai Čakas metė darbą Madrase ir grįžo į Ajemenemą su indišku stiklainių uždarymo įtaisu, jį iš naujo sumontavo ir paleido Velutha. Naują konservavimo mašiną ir automatinę ananasų pjaustyklę aptarnavo Velutha. Velutha tepdavo vandens siurblį ir mažą dyzelinį generatorių. Velutha padarė aliuminio lakštais padengtus, lengvai valomus pjaustymo stalus ir krosnis vaisiams virti.

Tačiau Veluthos tėvas, Velija Papenas, buvo Senojo pasaulio paravanas. Jis dar prisiminė dienas, kai Šliauždavo Atbulas, ir jo dėkingumas Mamačei bei jos šeimai už tai, ką jie dėl jo padarė, buvo platus ir gilus kaip upė per potvynį. Kai jį suluošino akmens skeveldra, Mamačė užsakė ir apmokėjo stiklinę akį. Jis dar neatidirbo skolos, ir nors žinojo, kad niekas to nesitiki, kad jis niekad negalės jos grąžinti, jautėsi, lyg akis jam nepriklausytų. Iš dėkingumo vis labiau platėjo jo šypsena ir linko nugara.

Velija Papenas bijojo dėl savo jaunesniojo sūnaus. Nebūtų galėjęs pasakyti, kas jį gąsdina. Ne žodžiai, kuriuos jis kalba. Ne darbai, kuriuos atlieka. Ne *ką* sako, bet *kaip* sako. Ne *ką* daro, bet *kaip* daro.

Galbūt jį gąsdino neryžtingumo stoka. Nepateisinamas pasitikėjimas. Eisena. Tai, kaip laiko galvą. Ramiai pateikiami pasiūlymai, kai niekas jo neklausia. Arba ramiai nepaisomi patarimai, nors ir neatrodo, kad jis maištauja.

Šios savybės, visiškai priimtinos, gal net pageidautinos liečiamiesiems, Velijos Papeno nuomone, paravanui gali būti (ir bus, ir net *turi* būti) palaikytos įžūlumu.

Velija Papenas bandė perspėti Veluthą. Tačiau kadangi jis negalėjo pirštu prikišamai nurodyti, kas jam kelia nerimą, Velutha neteisingai suprato jo neaiškų susirūpinimą. Jam pasirodė, kad tėvas pavydi jo neilgo mokslo ir įgimtų gabumų. Velijos Papeno geri norai greitai virto ujimu, barniais ir nuolatiniais nesusipratimais tarp tėvo ir sūnaus. Didžiam motinos sielvartui Velutha pradėjo vengti namų. Dirbdavo iki išnaktų. Upėje gaudydavo žuvį ir kepdavo ant laužo. Miegodavo lauke ant upės kranto.

Kol vieną dieną pradingo. Ketverius metus niekas nežinojo, kur

jis. Sklido gandas, kad dirba Socialinės rūpybos ir gyvenamųjų namų ministerijos statybose Trivandrame. Vėliau neišvengiamai pasiekė gandas, kad tapęs naksalitu. Kad sėdėjęs kalėjime. Žmonės kalbėjo, kad kažkas jį matęs Kvilone.

Niekas nežinojo, kur jį rasti, kai Veluthos motina Čela mirė nuo džiovos. Paskui Kutapenas, jo vyresnysis brolis, iškrito iš kokosinės palmės ir susižalojo nugarkaulį. Jį suparalyžiavo, taigi dirbti nebegalėjo. Velutha apie šią nelaimę sužinojo tik po metų.

Jau penki mėnesiai, kai jis grįžo į Ajemenemą. Niekad nepasakodavo, kur buvęs ar ką veikęs.

Mamačė vėl pasamdė Veluthą fabriko staliumi ir paskyrė techninės priežiūros vadovu. Tuo didžiai pasipiktino liečiamieji fabriko darbininkai, nes, jų supratimu, paravanai *negali* dirbti staliais. O kažkur valkiojęsi paravanai, be abejo, neturėtų vėl gauti darbo.

Kad jie nemurmėtų, be to, žinodama, jog niekas kitas Veluthai nepatikės staliaus darbų, Mamačė mokėjo jam mažiau negu liečiamajam staliui, tačiau daugiau, negu priklauso paravanui. Mamačė nebuvo linkusi įsileisti jo į trobą (nebent reikėdavo ką nors sutaisyti arba įrengti). Jos nuomone, jis turįs būti dėkingas, kad jį apskritai įleidžia į fabriko teritoriją ir nedraudžia liesti daiktų, kuriuos liečia liečiamieji. Ji kalbėjo, kad paravanui tai didelis dalykas.

Grįžęs į Ajemenemą po šitiek metų, praleistų svetur, Velutha tebebuvo toks pat sumanus. Pasitikintis savimi. O Velija Papenas dabar bijojo dėl jo labiau negu anksčiau. Bet šį kartą jis brangino ramybę. Todėl nieko nesakė.

Nieko nesakė, kol jo neapėmė Siaubas. Kol nepamatė, kad kiekvieną naktį per upę iriasi valtelė. Kol nepamatė, kad ji grįžta auštant. Kol nepamatė, ką palietė jo sūnus, neliečiamasis. Ne tik palietė.

Įėjo.

Mylėjo.

Kai Veliją Papeną apėmė siaubas, jis nuėjo pas Mamačę. Žiūrėjo į tolį savo stikline akimi. Verkė gyvąja. Vienas skruostas blizgėjo nuo ašarų. Kitas tebebuvo sausas. Jis purtė galvą į šonus, kol Mamačė liepė liautis. Drebėjo it drugio krečiamas. Mamačė liepė jam liautis, tačiau jis negalėjo, nes baimei neįsakysi. Net paravano bai-

mei. Velija Papenas papasakojo Mamačei, ką matęs. Meldė Dievą atleisti jam, kad išperėjęs pabaisą. Pasisiūlė pats nudėti sūnų plikomis rankomis. Sunaikinti, ką buvo sukūręs.

Gretimame kambaryje triukšmą išgirdo Mažė-kočama ir atėjo išsiaiškinti, kas čia dedasi. Nujautė Sielvartą ir Bėdą ir širdies gilumoje slapta džiūgavo.

Ji pasakė (be kitų dalykų):

— *Kaip ji galėjo pakęsti smarvę? Negi jūs nepastebėjot, kad tų paravanų savotiškas kvapas?*

Ir teatrališkai krūptelėjo, nelyginant vaikas, kuriam per prievartą kemša špinatus. Labiau prie širdies jai buvo airio jėzuito, o ne savotiškas paravano kvapas.

Kur kas labiau. Kur kas.

Velutha, Velija Papenas ir Kutapenas gyveno mažoje raudonžemio žeminėje žemyn upe nuo Ajemenemo Rūmo. Esthapenui ir Rahelei trys minutės kelio bėgte pro kokosines palmes. Jie buvo ką tik atvykę į Ajemenemą su Amu ir per maži prisiminti, koks buvo Velutha, kai išvyko. Tačiau per tuos mėnesius po jo grįžimo jie tapo geriausi draugai. Jiems buvo draudžiama užeiti į jo namus, tačiau jie užeidavo. Tupėdavo su juo valandų valandas — susikūprinę klaustukai medžio drožlių jūroje — ir spėliodavo, iš kur jis gali žinoti, kokie glotnūs pavidalai slypi medyje. Juos žavėjo minkštėjantis, plastilinu Veluthos rankose tampantis medis. Jis mokė juos obliuoti. Jo namas (gražią dieną) kvepėdavo šviežiomis medžio drožlėmis ir saule. Raudonu žuvies kariu, troškintu su juoduoju tamarindu. Esthos nuomone, skaniausiu žuvies kariu visame pasaulyje.

Kaip tik Velutha padarė Rahelei jos geriausią meškerę ir išmokė ją su Estha žvejoti.

Ir tą žydrą gruodžio dieną pro raudonus akinius nuo saulės ji tikrai matė *jį,* prie pervažos Kočino pakraštyje žygiuojantį su raudona vėliava.

Šaižūs it plienas policijos švilpukai subadė Triukšmo Skėtį. Pro tas dantytas skyles Rahelė išvydo raudono dangaus lopinėlius. O raudoname danguje, dairydamiesi žiurkių, suko ratus iki raudonu-

mo įkaitę pesliai. Jų geltonose aptrauktose akyse atsispindėjo kelias ir raudonos demonstrantų vėliavos. Ir balti marškiniai ant juodos nugaros su apgamu.

Demonstracija.

Siaubas, prakaitas ir talko milteliai sumišo į rausvai violetinę pastą tarp riebalų ringių ant Mažės-kočamos kaklo. Seilės lūpų kampučiuose sukepė į baltas apnašas. Jai pasirodė, kad tarp demonstrantų išvydo vyriškį iš nuotraukos laikraščiuose, naksalitą, vardu Radžanas, kuris, anot gandų, iš Palghato persikraustęs į pietus. Jai pasirodė, kad jis žiūri tiesiai į ją.

Žmogus gumbuotu veidu ir su raudona vėliava atidarė Rahelės dureles, nes jos buvo neužrakintos. Prisigrūdo vyrų, sustojusių paspoksoti.

– Karšta, mažyte? – malajalių kalba meiliai paklausė Rahelę vyras gumbuotu veidu. Ir nemeiliai pridūrė: – Paprašyk tėtį, kad nupirktų Kondicionierių! – Ir jis džiaugsmingai nusižvengė iš savo sąmojo, pasakyto pačiu laiku. Rahelė nusišypsojo jam nudžiugusi, kad Čaką jis palaikė jos tėvu. Palaikė juos paprasta šeima.

– Neatsakyk! – kimiai sušnibždėjo Mažė-kočama. – Žiūrėk žemyn! Žiūrėk žemyn, ir viskas!

Žmogus su vėliava atkreipė dėmesį į ją. Ji žiūrėjo į automobilio grindis. Nelyginant drovi, išgąsdinta nuotaka, kurią ištekino už nepažįstamo vyro.

– Sveika, sesele, – rūpestingai ištarė vyriškis anglų kalba. – Prašom pasakyti, koks jūsų vardas?

Mažė-kočama neatsakė, ir jis atsisuko į kitus užkabinėtojus.

– Ji neturi vardo.

– Gal Modalali Marijakuti? – kikendamas pasiūlė kažkas. „Modalali" malajalių kalba reiškia „žemvaldį".

– A, B, C, D, X, Y, Z, – nepagarbiai mestelėjo dar kažkas.

Aplink susibūrė daugiau studentų. Ant galvų, kad neperkaitintų saulė, visi ryšėjo nosines ar raštuotus „Bombėjaus dažų" rankšluostėlius. Buvo panašūs į statistus, atklydusius iš malajalietiškos *Paskutinės Sindbado kelionės* versijos.

Žmogus gumbuotu veidu padovanojo Mažei-kočamai raudoną vėliavą.

– Prašom, – pasakė jis. – Paimkit.

Mažė-kočama paėmė vis dar nežiūrėdama į jį.

– Mosuokite, – įsakė jis.

Teko pamosuoti. Pasirinkimo nebuvo. Vėliava kvepėjo nauju audeklu ir parduotuve. Buvo standi ir dulkėta. Ji stengėsi mojuoti ja taip, lyg iš tikrųjų nemojuotų.

– Dabar pasakykite: *Inkilab Zindabad!*

– *Inkilab Zindabad,* – sušnibždėjo Mažė-kočama.

– Kokia gera mergytė.

Minia raitėsi iš juoko. Šaižiai nuaidėjo švilpukas.

– Na, gerai, – angliškai pasakė vyriškis Mažei-kočamai, lyg jie būtų sudarę sėkmingą sandorį. – Iki pasimatymo!

Jis užtrenkė žydras dureles. Mažė-kočama susvyravo. Minia aplink automobilį išsisklaidė ir nužygiavo toliau.

Mažė-kočama suvyniojo raudonąją vėliavą ir padėjo ant lentynėlės už užpakalinės sėdynės. Po palaidinuke, greta savo melionų, ji vėl įsikišo rožinį. Krapštėsi stengdamasi išgelbėti orumo likučius.

Kai pro šalį praėjo paskutiniai demonstrantai, Čakas pasakė, kad dabar galima atidaryti langus.

– Tu įsitikinusi, kad tai jis? – paklausė Rahelę Čakas.

– Kas? – Rahelė staiga pajuto pavojų.

– Tu įsitikinusi, kad tai buvo Velutha?

– Mm... – mykė Rahelė, norėdama laimėti laiko paklaikusiems Esthos signalams, perduodamiems mintimis, iššifruoti.

– Aš klausiu, ar tu įsitikinusi, kad vyriškis, kurį matei, buvo Velutha? – trečią kartą paklausė Čakas.

– Mmm... ntaip... nn... nnebeveik, – mykė Rahelė.

– Beveik įsitikinusi? – neatstojo Čakas.

– Ne... tai buvo beveik Velutha, – pasakė Rahelė. – Beveik panašus į jį...

– Tai tu *nesi* įsitikinusi?

– Beveik ne. – Rahelė dirstelėjo į Esthą, laukdama pritarimo.

– Tikriausiai buvo jis, – įsiterpė Mažė-kočama. – Trivandramas jį sugadino. Visi jie važiuoja ten ir grįžta dideli politikai.

Neatrodė, kad jos įžvalgumas daro įspūdį.

– Reikėtų jį pasekti, – tarė Mažė-kočama. – Jei jis įkurs fabrike profsąjungą... Pastebėjau kai kurių ženklų, savotišką atšiaurumą, savotišką nedėkingumą... Anądien paprašiau parinkti uolienų mano akmenų sodui, o jis...

– Aš mačiau Veluthą namie prieš mums išvažiuojant, – gudriai įsiterpė Estha. – Tai kaip jis galėjo būti čia?

– Jo paties labui, – grėsmingai pareiškė Mažė-kočama, – tikiuosi, kad ne jis. Ir kitą kartą, Esthapenai, nepertraukinėk.

Ji suirzo, kad niekas nepaklausė jos, kas yra akmenų sodas.

Vėliau Mažė-kočama visą įtūžį dėl viešo pažeminimo nukreipė į Veluthą. Smailino savo siutą it pieštuką. Jos mintyse jis tapo demonstracijos simboliu. Žmogumi, kuris privertė ją mosuoti Marksistinės Partijos vėliava. Ir žmogumi, kuris pakrikštijo ją Modalali Marijakuti. Ir visais tais, kurie iš jos juokėsi.

Pradėjo jo nekęsti.

Amu laikė galvą taip, kad Rahelė suprato – vis dar pyksta. Rahelė dirstelėjo į laikrodėlį. Be dešimt dvi. Traukinys vis dar nepasirodė. Ji atsirėmė smakru į palangę. Pajuto, kaip į odą įsirėžia pilkas veltinis. Nusiėmė akinius, kad galėtų geriau įžiūrėti sutraiškytą varlę ant kelio. Ji buvo taip aiškiai negyva ir taip smarkiai suplota, kad labiau panėšėjo į varlės formos dėmę ant kelio negu į varlę. Rahelė svarstė, ar panelė Miten, kai ją pervažiavo pienvežis, irgi virto panelės Miten formos dėme.

Velija Papenas buvo šventai įsitikinęs ir tvirtino dvyniams, kad juodų kačių pasaulyje nėra. Jis sakė, kad yra tik juodos katės formos skylės Visatoje.

Ant kelio buvo begalė dėmių.

Sutraiškytos panelės Miten formos dėmės Visatoje.

Sutraiškytų varlių formos dėmės Visatoje.

Sutraiškytos varnos, kurios bandė sulesti sutraiškytų varlių formos dėmes Visatoje.

Sutraiškyti šunys, kurie ėdė sutraiškytų varnų formos dėmes Visatoje.

Plunksnos. Mango. Skrepliai.

Visą kelią į Kočiną.

Saulė pro „Plimuto“ langą plieskė tiesiai į Rahelę. Ji užsimerkė ir atspindėjo šviesą. Net pro užmerktus vokus šviesa spigino ir kaitino. Dangus buvo oranžinis, o kokosinės palmės – panašios į aktinijas, krutinančias čiuptuvėlius, bene sučiups ir suės nerūpestingą debesėlį. Dangumi plaukė permatoma dėmėta gyvatė dvišaku liežuviu. Paskui permatomas romėnų kareivis ant dėmėto žirgo. Keista, bet, sprendžiant iš komiksų, jie nepaprastai rūpinosi šarvais ir šalmais, tačiau kojos likdavo plikutėlės. Rahelės nuomone, kvailiau negali būti. Kojos šąla, ir šiaip.

Amu papasakojo jiems apie Julijų Cezarį ir kaip jį senate nudūręs geriausias draugas Brutas. Kaip jis susmukęs ant grindų su įsmeigtais į nugarą peiliais ir ištaręs: *Et tu? Brute?* (Ir tu? Brutai?) – *Griūk, Cezari.*

– Tai rodo, – pasakė Amu, – kad niekuo negalima pasikliauti. Nei motina, nei tėvu, nei broliu, nei vyru, nei geriausiu draugu. Niekuo.

„Pagyvensim – pamatysim“, – atsakė ji, kai jie paklausė, ar ir vaikais negalima pasitikėti. Paaiškino, kad visiškai galimas dalykas, jog Estha, pavyzdžiui, užaugęs taps Moterų Niekintoju.

Naktį Estha atsistodavo lovoje susisukęs į paklodę, ištardavo: *Et tu? Brute? – Griūk, Cezari!* ir griūdavo ant lovos nelenkdamas kelių, it nudurtas. Koču-Marija, miegodavusi ant demblio, pasakė, kad skųsis Mamačei.

– Pasakyk motinai, kad tave išvežtų į tėvo namus, – tarė ji. – Ten galėsi laužyti lovas, kiek širdis geis. Šitos lovos ne tavo. Čia ne *tavo* namas.

Estha prisikeldavo iš mirusiųjų, atsistodavo ant lovos, ištardavo: *Et tu? Koču-Marija? – Griūk, Estha!* ir vėl griūdavo.

Koču-Marija neabejojo, kad *Et tu* – kažkoks angliškas keiksmažodis, ir laukė tinkamos progos apskųsti Esthą Mamačei.

Moteriškės gretimame automobilyje burna buvo aplipusi sausainio trupiniais. Jos vyras po sausainių prisidegė cigaretę. Jis išleido pro šnerves dvi dūmų iltis ir trumpą valandėlę buvo panašus į šerną. Ponia Šernienė Saldžiu Balseliu paklausė Rahelę, kuo ji vardu.

Rahelė apsimetė neišgirdusi ir netyčia išpūtė seilių burbulą.

Amu tūždavo, kai jie pūsdavo seilių burbulus. Sakydavo, kad tada prisimenanti Babą. Jų tėvą. Sakydavo, kad jis mėgdavo pūsti seilių burbulus ir drebinti kojį. Anot Amu, taip elgiasi tik pardavėjai, o ne aristokratai.

Aristokratai – tai žmonės, kurie nepučia seilių burbulų ir nedrebina kojų. Ir valgo gražiai.

Nors Baba nebuvo pardavėjas, Amu sakydavo, kad dažnai elgdavosi, lyg būtų.

Būdami vieni, Estha ir Rahelė kartais apsimesdavo pardavėjais. Jie pūsdavo seilių burbulus, drebindavo kojas ir rydavo kaip slibinai. Jie prisimindavo tėvą, kokį pažinojo tarp Indijos karų su Kinija ir Pakistanu. Kartą jis davė jiems užtraukti cigaretę ir suirzo, nes jie čiulpdami seilėmis sušlapino filtrą.

– Čia ne saldainis, velniai griebtų, – įtūžo jis.

Jie prisiminė jo pyktį. Amu pyktį irgi. Jie prisiminė, kaip kartą buvo stumdomi po kambarį it bilijardo kamuoliai nuo Amu pas Babą, pas Amu, pas Babą. Amu atstūmė Esthą: „Še, pasiimk vieną. Aš negaliu rūpintis abiem“. Vėliau, kai Estha apie tai paklausė Amu, ši apkabino jį ir pasakė, kad nereikia įsivaizduoti nesąmonių.

Vienintelėje jo fotografijoje, kurią jie matė (kartą Amu leido jiems į ją pasižiūrėti), tėvas vilkėjo baltus marškinius ir buvo su akiniais. Atrodė tarsi gražus stropus kriketo žaidėjas. Viena ranka prilaikė Esthą, sėdintį ant peties. Estha šypsojosi įrėmęs smakrą į tėvo galvą. Kita ranka glaudė prie savęs Rahelę. Suirzusi ir pikta, ji mataravo putniomis kojytėmis. Kažkas nupiešė rausvas dėmes jiems ant skruostų.

Amu pasakė, kad jis paėmė juos ant rankų tik dėl nuotraukos ir net tada buvęs toks girtas, kad ji bijojusi, jog išmes juos. Amu pasakė, kad ji stovi greta, pasiruošusi juos sugriebti, jei taip atsitiktų, tik nuotraukoje jos nematyti. Vis dėlto, jei ne išterlioti žandai, Estha su Rahele būtų manę, kad nuotrauka puiki.

– Ar nesiliausi! – pasakė Amu taip garsiai, kad Murlidharanas, nušokęs nuo kelio rodyklės paspoksoti į „Plimutą“, atsitraukė baimingai trūkčiodamas bigėmis.

– Ką? – tarstelėjo Rahelė, bet iškart suprato, kad dėl seilių burbulo. – Atleisk, mamyte.

– Nuo atsiprašymo numirėlis neprisikelia, – pareiškė Estha.

– Gana, – tarė Čakas. – Jau pradedi nurodinėti, ką jai daryti su savo *seilėmis!*

– Nekišk nosies, kur nereikia, – atšovė Amu.

– Jos jai kai ką primena, – išmintingai paaiškino Čakui Estha.

Rahelė užsidėjo akinius nuo saulės. Pasaulis nusidažė pikta spalva.

– Nusiimk tuos kvailus akinius! – paliepė Amu.

Rahelė nusiėmė kvailus akinius.

– Tu elgiesi su jais kaip fašistė, – pasakė Čakas. – Net vaikai turi šiokių tokių teisių, dėl Dievo!

– Neminėk Dievo vardo be reikalo, – įsiterpė Mažė-kočama.

– Nieko panašaus, – atkirto Čakas, – reikalas yra, ir svarbus.

– Liaukis vaizdavęs Didįjį vaikų Užtarėją! – pyktelėjo Amu. – Iš tikrųjų tau į juos nusispjauti. Į mane irgi.

– Ir ką? – paklausė Čakas. – Ar aš už juos atsakingas? – Ir pridūrė, kad Amu, Estha ir Rahelė jam kaip akmuo ant kaklo.

Rahelės kojos sudrėko ir suprakaitavo. Slidinėjo ant oda aptrauktos automobilio sėdynės iš putplasčio. Ji ir Estha suprato, ką reiškia akmuo ant kaklo. Iš *Maišto „Bauntyje"* žinojo, kad jūroje mirusius suvyniodavo į baltą paklodę ir išmesdavo per bortą, pririšę ant kaklo akmenį, kad lavonas neplūduriuotų. Estha neįsivaizdavo, iš kur jūreiviai galėdavo žinoti, kiek akmenų pasiimti į kelionę.

Estha nuleido galvą ant kelių.

Jo kuodas buvo išardytas.

Varlių dėmėmis išmargintu keliu atsklido tolimas traukinio dundėjimas. Jamso lapai abiejose geležinkelio pusėse pradėjo linkčioti vieningai pritardami. *Taiptaiptaiptaiptaip.*

Plikagalviai „Bina-mol" autobuso maldininkai užtraukė dar vieną bhadžaną.

– Jau tie induistai, – pamaldžiai ištarė Mažė-kočama. – Nė nenutuokia, kad *drumsčia ramybę.*

– Jie raguoti ir žvynuotos odos, – sarkastiškai leptelėjo Čakas. – Dar girdėjau, kad jų vaikai išsirita iš kiaušinių.

Rahelei ant kaktos buvo du gumbeliai, iš kurių, anot Esthos, iš-

augs ragai. Nors vienas ragas, nes ji – pusiau induistė. Ji ne iš karto sumojo paklausti apie *jo* ragus. Nes kokia yra Ji, toks ir Jis.

Traukinys pradundėjo pro šalį, užstotas tirštų juodų dūmų kolonos. Jis vilko trisdešimt du vagonus pilnutėliais tarpduriais jaunų vyrų šalmus primenančiomis šukuosenomis, vykstančių į Pasaulio Kraštą pažiūrėti, kas atsitinka žmonėms, kurie nuo jo nukrenta. Tie, kurie per toli ištiesdavo kaklą, nukrisdavo patys. Į čaižią tamsą, išverstomis į kitą pusę šukuosenomis.

Traukinys dingo taip greit, kad sunku buvo patikėti, jog visi šitiek laukė tokio nieko. Pravažiavus traukiniui, jamso lapai dar ilgai linkčiojo, lyg būtų visiškai su tuo sutikę ir jiems nekilę jokių abejonių.

Voratinklinė anglių dulkių antklodė nusklendė žemyn nelyginant purvinas palaiminimas ir švelniai apgaubė mašinas.

Čakas paleido „Plimuto" variklį. Mažė-kočama bandė dėtis linksma. Ji užtraukė:

Salėj laikrodis valandas muša,
Skamba bokšto varpaiii, o vaikų
Kambaryyy kvailas mažas paukšteeelis
Pasirodo ištarti...

Ji žvilgtelėjo į Esthą su Rahele laukdama, kad jie ištartų *Ku kū*.

Jie neištarė.

Pūtė automobilio sukeltas vėjelis. Pro langus skriejo žali medžiai ir telefono stulpai. Judančiais laidais, nelyginant neatsiimtas bagažas oro uoste, slinko nejudantys paukščiai.

Sekdamas iš paskos visur, kur jie važiavo, danguje kybojo blyškus milžiniškas dienos mėnulis. Didelis kaip alaus mėgėjo pilvas.

3

Dideliam Žmogui *Laltain,* Mažam Žmogui *Mombatti*

Nešvarumai apsiautė Ajemenemo Rūmą nelyginant viduramžių kariauna, puolanti priešo pilį. Jie krešėjo visuose plyšiuose ir prikepė prie langų stiklų.

Arbatinukuose zyzė mašalai. Tuščiose vazose gulėjo negyvi vabzdžiai.

Grindys buvo lipnios. Baltos sienos virto dėmėtai pilkomis. Žalvariniai vyriai ir durų rankenos apsiblausė, prisilietęs jusdavai, kokie jie glitūs. Retai naudojamus šakučių lizdus užkimšo purvas. Ant lempučių buvo užsidėjusi aliejaus plėvelė. Blizgėjo tik milžiniški tarakonai, šmižinėjantys aplink it pasiuntinukai tarp filmo dekoracijų.

Mažė-kočama seniai liovėsi pastebėti tokius dalykus. Koču-Marija, pastebinti viską, nebesuko galvos.

Į pūvančių kušetės, ant kurios pusiaugulom sėdėdavo Mažė-kočama, apmušalų plyšius buvo prikišta sutraiškytų žemės riešutų kevalų.

Nesąmoningais televizijos primestos demokratijos judesiais abi, ponia ir tarnaitė, apgraibom naršydavo tame pačiame riešutų inde. Koču-Marija riešutus į burną įsimesdavo. Mažė-kočama dailiai *įsidėdavo*.

Laidoje *Geriausia, ką gali Donahju* studijos publika žiūrėjo klipą, kuriame juodaodis gatvės muzikantas metro stotyje dainuoja *Kažkur virš vaivorykštės.* Jis dainavo nuoširdžiai, lyg iš tiesų tikėdamas dainos žodžiais. Mažė-kočama dainavo drauge plonu, virpančiu balseliu, prisikimšusi į burną riešutų. Šypsojosi prisimi-

nusi žodžius. Koču-Marija nužvelgė šeimininkę, lyg ši būtų išprotėjusi, ir čiupo kur kas daugiau riešutų, negu priklausė. Gatvės dainininkas atmesdavo galvą dainuodamas aukštas gaidas (žodžio *kažkur – kur*), ir jo gūbriuotas rausvas gomurys užpildydavo televizoriaus ekraną. Jis buvo gauruotas kaip roko žvaigždė, tačiau trūko dantų, oda buvo nesveikai išblyškusi, ir tai iškalbingai liudijo gyvenimą, kupiną nepriteklių ir nevilties. Jam tekdavo nutraukti dainą, kai atvažiuodavo ar išvažiuodavo traukinys, o taip atsitikdavo dažnai.

Paskui šviesos studijoje užsidegė ir Donahju pristatė dainininką; tas, davus iš anksto sutartą ženklą, pradėjo dainuoti kaip tik nuo tos vietos, kur turėjo nutilti (dėl traukinio), – sumaniai ir jaudinamai Metro įveikdamas Daina.

Gatvės dainininką dar kartą vidury posmo pertraukė Filas Donahju – apkabino jį ir pasakė: „Dėkui. Labai dėkui".

Vienas dalykas, kai tave pertraukia Filas Donahju, ir, žinoma, visiškai kitas – kai metro dundesys. Būti pertrauktam Filo Donahju – malonumas. Garbė.

Studijos publika plojo ir rodė užuojautą.

Gatvės dainininkas švytėjo iš Brangiausio Reklamų Laiko Laimės, nepritekliai valandėlę atsitraukė. Jis pasakė turėjęs svajonę padainuoti Donahju laidoje, nesuvokdamas, kad iš jo ką tik ją atėmė.

Esama didelių ir mažų svajonių. „Dideliam Žmogui *Laltain,* Mažam Žmogui *Mombatti*", – sakydavo apie svajones senas Biharo nešikas, kuris geležinkelio stotyje pasitikdavo Esthos mokyklos ekskursantus (kiekvienais metais, nė karto nepraleido).

Dideliam Žmogui Žibintas. Mažam Žmogui Lajaus Žvakė.

Dideliam Žmogui Rampos Šviesos – tai jis nutylėdavo. *O Mažam Žmogui Metro Stotis.*

Mokytojai ginčydavosi su juo dėl kainos, kol jis kėblindavo paskui juos, vilkdamas berniukų bagažą, dar labiau išlenkęs kreivas kojas, o žiaurūs vaikėzai mėgdžiodavo jo eiseną. Jie jį vadino Kiaušiniais skliaustuose.

Mažiausiam Žmogeliui Išsiplėtusios Venos – visiškai pamiršdavo

pridurti jis, kai klibikščiuodavo šalin, gavęs mažesnę pusę to, ko prašė, ir dešimtąją to, ko buvo vertas.

Lietus lauke liovėsi. Pilkas dangus užsitraukė, o debesys sušoko į gumuliukus nelyginant blogai prikimštas čiužinys.

Virtuvės duryse pasirodė šlapias (ir išmintingesnis, negu yra iš tikrųjų) Estha. Už jo žibėjo aukšta žolė. Greta ant laiptų stovėjo šunytis. Lietaus lašai slydo lenkta surūdijusio stogvamzdžio apačia lyg spindintys skaitytuvų rutuliukai.

Mažė-kočama atitraukė žvilgsnį nuo televizoriaus.

– Štai ir jis, – pranešė Rahelei, nesistengdama pritildyti balso. – Dabar žiūrėk. Jis nieko nesakys. Eis *tiesiai* į savo kambarį. Žiūrėk!

Šunytis bandė pasinaudoti proga ir prasmukti drauge. Koču-Marija piktai šėrė delnais į grindis ir sušuko:

– Lauk! Lauk! *Poda Patti!**

Taigi šunelis išmintingai liovėsi bandęs. Atrodo, kad jis buvo įpratęs prie tokios tvarkos.

– Žiūrėk! – pakartojo Mažė-kočama. Virpėjo iš susijaudinimo. – Jis eis *tiesiai* į savo kambarį ir skalbs rūbus. Baisus švareiva... neištars *nė žodžio!*

Ji buvo panaši į medžioklės varovą, rodantį į žvėrį žolėje. Didžiavosi, kad gali nuspėti jo veiksmus. Kad geriau už Esthą žino jo įpročius ir pomėgius.

Esthos plaukai buvo sulipę kuokštais it išversti gėlės žiedlapiai. Prasišvietė baltos odos dryžiai. Veidu ir kaklu bėgo vandens upeliukai. Jis nuėjo į savo kambarį.

Aplink Mažės-kočamos galvą nušvito piktdžiugiška aureolė.

– Matai? – tarė ji.

Koču-Marija pasinaudojo proga perjungti kanalus ir pasižiūrėti nors kiek *Puikiųjų Kūnų*.

Rahelė nuėjo paskui Esthą į jo kambarį. Amu kambarį. Buvusį.

* Eik lauk, šunie! *(Malajalių.)*

Kambarys tebelaikė paslaptis. Jis nieko neišdavė. Nei sujaukto patalo, nei netvarkingai nuspirto bato, nei drėgno rankšluosčio, kabančio ant kėdės atlošo. Ar nebaigtos skaityti knygos. Kambarys atrodė kaip ligoninės palata, kurią ką tik sutvarkė slaugė. Grindys švarios, sienos baltos. Spinta uždaryta. Batai tvarkingai padėti. Šiukšlių dėžė tuščia.

Maniakiška kambario švara buvo vienintelis požymis, kad Esthai dar kažkas rūpi. Vienintelė menka užuomina, kad jis galbūt Ketina Kažkaip Gyventi. Vienintelis nenoro misti kitų išėdomis kuždesys. Palangėje prie sienos ant lyginimo lentos stovėjo lygintuvas. Krūva sulankstytų, suglamžytų drabužių laukė, kol juos išlygins.

Tarytum slapta netektis kambaryje tvyrojo tyla.

Siaubingos neįmanomų užmiršti žaislų šmėklos spietėsi aplink ventiliatoriaus mentes palubėj. Laidynė. Koala (gauta iš panelės Miten) su tabaluojančiomis sagučių akimis. Pripučiama žąsis (kurią susprogdino policininko cigaretė). Du šratinukai su nebyliais gatvių vaizdais ir raudonais Londono autobusais, plaukiojančiais viršun apačion.

Estha atsuko čiaupą, ir į plastmasinį kibirą ėmė barbenti vandens srovelės. Švytinčiame vonios kambaryje jis nusirengė. Išlipo iš savo permirkusių džinsų. Standžių. Tamsiai mėlynų. Iš tokių sunku išsinerti. Nusitraukė sumaigytus dulsvai raudonus sportinius marškinėlius, sukryžiavęs ant kūno glotnias, laibas raumeningas rankas. Jis neišgirdo prie durų stovinčios sesers.

Rahelė žiūrėjo, kaip jis įtraukia pilvą, kaip kyla krūtinės ląsta, šlapiems marškinėliams atsiskiriant nuo šlapios medaus spalvos odos. Jo veidas, kaklas ir V formos trikampis žemiau kaklo buvo tamsesni negu visas kūnas. Rankos irgi buvo dviejų spalvų. Tamsesnės ten, kur baigėsi rankovės. Tamsiai rudas vyras šviesaus medaus drabužiais. Šokoladinis su kavos priemaiša. Išsišovę skruostikauliai ir užguitos akys. Žvejys baltomis plytelėmis išklotame vonios kambaryje su jūros paslaptimis akyse.

Ar jis ją mato? Gal iš tiesų išprotėjęs? Ar žino, kad ji čia?

Jie niekad nesidrovėjo vienas kito kūno, bet buvo per maži (kol buvo kartu) suprasti, kas yra drovumas.

Dabar jau nebemaži. Nebejauni. Neseni.

Seni.

Gyvybingo mirštamo amžiaus.

Koks keistas žodis *senas*, ištartas atskirai, pamanė Rahelė ir pakartojo sau: *Senas*.

Rahelė prie vonios kambario durų. Grakščiais klubais. („Pasakyk jai, kad teks daryti cezario pjūvį!" – pareiškė jos vyrui girtas ginekologas, kai jie degalinėje laukė grąžos.) Jos išblukusius sportinius marškinėlius užtūpęs driežas ant žemėlapio. Ilgi sutaršyti plaukai, švytintys sodriai rudai, neklusniais pirštais kabinosi jai į sprandą. Deimantas šnervėje žybčiojo. Kartais. O kartais ne. Plona auksinė apyrankė su gyvatės galvomis liepsnojo jai aplink riešą kaip oranžinės šviesos ratas. Laibos besikuždančios gyvatės, galva prie galvos. Išlydytas motinos vestuvinis žiedas. Pūkeliai švelnino aštrias liesų, kampuotų rankų linijas.

Iš pirmo žvilgsnio atrodė, kad ji kaip du vandens lašai panaši į motiną. Išsišovę skruostikauliai. Gilios duobutės, kai šypsosi. Tačiau ji buvo aukštesnė, standesnė, plokštesnė, kampuotesnė už Amu. Galbūt ne tokia žavi tiems, kurie mėgsta apvalias ir minkštas moteris. Tiktai akys buvo nepalyginti gražesnės. Didžiulės. Švytinčios. *Kaip akivarai,* – pasakė Laris Makkeslinas ir savo kailiu patyrė, ką reiškia jose nuskęsti.

Rahelė ieškojo brolio nuogume savęs. Kelių forma. Kelties linkis. Nuolaidūs pečiai. Alkūnės kampas. Smailėjantys kojų pirštų nagai. Lyg skulptoriaus išduobti įdubimai abiejose stamantraus, dailaus užpakalio pusėse. Kietos slyvos. Vyrams užpakaliai taip ir neužauga. It mokyklinės kuprinės, jie akimirksniu primena vaikystę. Dvi skiepų žymės rankoje bliksėjo kaip monetos. Rahelės buvo ant šlaunies.

Mergaičių visada būna ant šlaunies, sakydavo Amu.

Rahelė stebėjo Esthą smalsiai, kaip motina – savo šlapią vaiką. Kaip sesuo – brolį. Moteris – vyrą. Dvynė – dvynį.

Vienu kartu bandė įžvelgti šitiek prasmių.

Jis buvo nuogas atsitiktinai sutiktas nepažįstamasis. Tas, kurį ji pažinojo prieš prasidedant Gyvenimui. Tas, kuris kadaise išvedė (išplukdė) ją iš gražuolės jų motinos įsčių.

Du nepakeliamai priešingi dalykai. Nesutaikomai tolimi.

Ant Esthos ausies lezgelio tviskėjo lietaus lašas. Didelis, šviesoje spindintis sidabru lyg sunkus gyvsidabrio karoliukas. Ji ištiesė ranką. Palietė jį. Pasiėmė.

Estha nė nepažvelgė į ją. Jis vėl pasitraukė į tylą. Lyg jo kūnas būtų galėjęs sugrūsti pojūčius (sutrauktus, kiaušinio formos) į vidų, toliau nuo odos paviršiaus, į gilesnę, sunkiau prieinamą įdubą.

Tyla pasikaišė sijonus ir lyg Moteris Voras ėmė ropštis slidžia vonios kambario siena.

Estha sudėjo šlapius rūbus į kibirą ir pradėjo skalbti trupančiu skaisčiai mėlynu muilu.

4

„Abhilaš Tokiz“

„Abhilaš Tokiz“ skelbėsi esąs pirmasis Keralos kino teatras, turintis 70 mm sineraminį ekraną. Kad visi suprastų, ką tai reiškia, jo fasadas buvo sumūrytas taip, jog būtų panašus į lenktą panoraminį ekraną. Viršuje (betoninės raidės, neono šviesos) anglų ir malajalių kalbomis buvo parašyta: *Abhilaš Tokiz*.

Tualetai buvo skirti JAM ir JAI. JAI – Amu, Rahelei ir Mažei-kočamai. JAM – vienam Esthai, nes Čakas nuėjo patikrinti, ar užsakyti kambariai „Jūros valdovės“ viešbutyje.

– Susitvarkysi vienas? – nerimavo Amu.

Estha linktelėjo.

Pro raudonas plastmasines duris, kurios pačios lėtai užsidarė, Rahelė nusekė paskui Amu ir Mažę-kočamą į moterų tualetą. Ji atsisuko pamojuoti anapus slidžių it alyva išteptų marmurinių grindų stovinčiam Esthai Vienišajam (su šukomis), avinčiam rusvai gelsvais smailianosiais batais. Estha lūkuriavo purviname marmuriniame koridoriuje su liūdnais, budriais veidrodžiais, kol raudonosios durys pasiglemžė seserį. Tada apsisuko ir nukiūtino į vyrų tualetą.

Moterų tualete Amu patarė Rahelei nusišlapinti nesėdant ant klozeto. Ji paaiškino, kad Viešųjų Tualetų Klozetai Nešvarūs. Kaip Pinigai. Niekad nežinai, kas juos lietė. Raupsuotieji. Mėsininkai. Mechanikai. (Pūliai. Kraujas. Tepalas.)

Kartą, kai koču-Marija nusivedė Rahelę į mėsos parduotuvę, ši pastebėjo, kad prie žalio penkių rupijų banknoto, kurį joms padavė mėsininkas, prilipęs mažytis raudonos mėsos gumulėlis. Koču-

Marija nykščiu jį nubraukė. Kraujas paliko raudoną dėmę. Ji įsikišo pinigą už liemenėlės. Kruviną mėsa dvokiantį pinigą.

Rahelė buvo per maža šlapintis nesisėdant ant klozeto, todėl Amu ir Mažė-kočama pakėlė ją ir laikė ant sunertų rankų. Rahelės kojos, apautos „Bata" sandalais, buvo šleivos. Tabalavo ore numautomis kelnėmis. Iš pradžių nieko neišėjo, ir Rahelė pažvelgė į motiną su jaunesniąja senelio seserim šelmiškai ir klausiamai (o kas dabar?).

– Na, daryk, – įkalbinėjo Amu. – Sssss...

Ssss vietoj Sisiuko. Mmmm vietoj „Mūūūzikos garsų".

Rahelė sukikeno. Amu sukikeno. Mažė-kočama sukikeno. Kai srovelė ištryško, jiedvi pakeitė jos padėtį ore. Rahelei tai netrukdė. Ji baigė, ir Amu išsitraukė tualetinio popieriaus.

– Dabar tu ar aš? – paklausė Amu Mažė-kočama.

– Tas pats, – atsakė Amu. – Pirmyn. Tu.

Rahelė laikė jos rankinę. Mažė-kočama pasikėlė suglamžytą sarį. Rahelė tyrinėjo milžiniškas jaunesniosios senelio sesers kojas. (Po daugelio metų per istorijos pamoką mokykloje – *Imperatoriaus Baburo oda buvo kviečių spalvos, o šlaunys kaip kolonos* – jai prieš akis švystelės šis vaizdas. Mažė-kočama, nelyginant didelis paukštis pakibusi virš klozeto. Mėlynos venos, it kauburiuoti mezginiai išraizgiusios jos permatomas blauzdas. Riebūs keliai su duobutėmis. Apaugę plaukais. Vargšės kojytės, nešančios šitokią naštą!) Mažė-kočama akimirką luktelėjo. Atkišusi galvą į priekį. Kvailai išsišiepusi. Nukarusia krūtine. Lyg palaidinėn būtų prikrauta melionų. Pakeltu ir atkištu užpakaliu. Kai pasigirdo gurgesys ir burbuliavimas, ji klausėsi akimis. Geltonas šaltinėlis čiurleno kalnų tarpekliu.

Rahelei patiko. Kad laiko rankinę. Kad visos nesivaržydamos šlapinasi. Kaip draugės. Tada ji nežinojo, koks tai brangus dalykas. *Kaip draugės.* Daugiau jos niekad nepatirs tokio jausmo. Amu, Mažė-kočama ir ji.

Kai Mažė-kočama baigė, Rahelė dirstelėjo į laikrodėlį.

– Kaip ilgai tu šlapinaisi, Maže-kočama, – tarė ji. – Jau be dešimt dvi.

Maudos bobos šiūru šiūru (galvojo Rahelė),
Trys už uždarytų durų,
Palūkėkit, sako Lėtas.

Ji manė, kad Lėtas yra žmogus. Lėtas Kurienas. Lėtas Kutis. Lėta Mol. Lėta Kočama.

Lėtas Kutis. Greitas Vergezė. Ir Kuriakosė. Trys pleiskanoti broliai.

Amu šlapinimasis buvo panašus į kuždesį. Į klozeto šoną, kad nesigirdėtų. Jos akyse nebeliko tėvo atšiaurumo, tai vėl buvo Mamytės akys. Šypsojosi su giliomis duobutėmis ir neatrodė, kad pyktų. Dėl Veluthos ar seilių burbulo.

Tai buvo Geras Ženklas.

Estha Vienišasis vyrų tualete turėjo šlapintis ant naftalino rutuliukų ir cigarečių nuorūkų pisuare. Šlapintis į klozetą reiškė Žlugti. Šlapintis į pisuarą jis buvo per mažas. Jam trūko Ūgio. Jis paieškojo Ūgio ir tualeto kampe rado. Nešvarią šluotą, pustuštį vaisvandenių butelį su pieniška skysčiu (fenilu), kuriame plūduriavo kažkokie juoduliai. Minkštą grindų plaušinę ir dvi surūdijusias skardines be nieko. Jos galėjo būti kad ir nuo „Rojaus konservų" gaminių. Ananasų skiltelių sirupe. Arba griežinėlių. Ananasų griežinėlių. Esthos Vienišojo gerą vardą išgelbėjo senelės skardinės. Jis pastatė skardines be nieko priešais pisuarą. Atsistojo ant jų, viena koja ant vienos, kita ant kitos, ir atsargiai, beveik nesvirduliuodamas, nusišlapino. Kaip tikras Vyras. Permirkusios nuorūkos dar kartą sušlapo ir ėmė suktis ratu. Sunku būtų pridegti. Nusišlapinęs Estha nunešė skardines prie kriauklės prieš veidrodį. Nusiplovė rankas, sudrėkino plaukus. Paskui, dar mažesnis dėl per didelių jam Amu šukų, rūpestingai atkūrė savo kuodą. Sušukavo plaukus į viršų, tada stumtelėjo į priekį ir galų gale susuko iš šonų. Vėl įkišo šukas į kišenę, nulipo nuo skardinių ir padėjo ten, kur buvo radęs, – prie butelio, plaušinės ir šluotos. Visiems nusilenkė. Visai kompanijai. Buteliui, šluotai, skardinėms, minkštai grindų plaušinei.

– Lenkis, – pasakė jis ir nusišypsojo, nes kai buvo mažesnis, manydavo, kad lenkiantis reikia sakyti: „Lenkis". Kad reikia *pasakyti,* jei nori padaryti. „Lenkis, Estha", – liepdavo jam. Ir jis

lenkdavosi sakydamas: „Lenkis“, žmonės susižvalgydavo ir juokdavosi, o jam darydavosi neramu.

Estha Vienišasis nelygiais dantimis.

Išėjęs palaukė motinos, sesers ir jaunesniosios senelio sesers. Kai jos pasirodė, Amu paklausė:

– Viskas gerai, Esthapenai?

Estha atsakė: „Gerai“ ir atsargiai papurtė galvą, kad kuodas būtų papuręs.

Gerai? Gerai. Jis įdėjo šukas atgal į jos rankinę. Amu staiga pajuto, kaip suspaudė širdį iš meilės santūriam, oriam sūneliui rusvai gelsvais smailianosiais batais, pirmą kartą atlikusiam suaugusio vyro darbą. Mylinčiais pirštais pašiaušė jam plaukus. Ir išardė kuodą.

Žmogus su metaliniu Visada Šviečiančiu Žibintuvėliu liepė paskubėti, nes filmas jau prasidėjęs. Teko lėkti raudonais laiptais, užtiestais senu raudonu kilimu. Raudonais laiptais su raudonomis skreplių dėmėmis* raudoname kampe. Žmogus su Žibintuvėliu pasikaišė mundų ir kaire ranka laikė jį įspraudęs po kiaušiniais. Kopiant jo blauzdų raumenys susitraukdavo po oda it plaukuoti patrankos sviediniai. Žibintuvėlį jis laikė dešinėje rankoje. Skubėjo mintimis.

– Seniausiai prasidėjo, – tarė jis.

Taigi pradžią jie pražiopsojo. Nematė, kaip kyla raibuliuojančio aksomo uždanga su lemputėmis geltonų kutų kekėse. Lėtai į viršų, skambant *Drambliuko Pasivaikščiojimui iš Hatari.* Arba *Pulkininko Bogio Maršui.*

Amu laikė Esthą už rankos. Mažė-kočama vilkosi laiptais į viršų, laikydama už rankos Rahelę. Mažė-kočama, prie žemės lenkiama savo melionų, net sau nebūtų prisipažinusi, kad nori pamatyti filmą. Jai labiau patiko manyti, kad žiūri tik dėl vaikų. Mintyse ji tvarkingai, rūpestingai registravo Dalykus, Kuriuos Padarė Kitiems, ir Dalykus, Kurių Kiti Jai Nepadarė.

Labiausiai ji mėgo pirmuosius epizodus su vienuolėmis ir vylėsi, kad jų dar neparodė. Amu paaiškino Esthai ir Rahelei, kad žmonėms visada labiausiai patinka tai, su kuo jie gali *Susitapatin-*

* Betelio lapai, kuriuos kartu su įvyniotais areko palmės riešutais kramto indai, nudažo seiles raudonai.

ti. Rahelei atrodė, kad ji labiausiai Susitapatina su Kristoferiu Plameriu, kuris vaidino Kapitoną fon Trapą. Čakas nė kiek su juo neSusitapatino ir vadino jį Kapitonu Vaizdalium.

Rahelė jautėsi kaip nenustygstantis moskitas ant pasaito. Skrendanti. Besvorė. Du laipteliai į viršų. Du į apačią. Vienas į viršų. Ji užkopdavo penkiais raudonais laipteliais, kol Mažė-kočama užsiropšdavo ant vieno.

Aš jūreivis mažuliukas bum bum
Man ant ratų nameliukas bum bum
Kol duris aš atlapoju
Nebesilaikau ant kojų
Aš jūreivis mažuliukas bum bum.

Du laipteliai į viršų. Du į apačią. Vienas į viršų. Strykt, strykt.
– Rahele, – pasakė Amu, – tu dar Nepasimokei. Tiesa?
Rahelė pasimokė: *Džiaugsmas Visada Baigiasi Ašaromis*. Bum bum.

Jie įžengė į parterio fojė. Praėjo pro Gaiviųjų Gėrimų Barą, kur laukė apelsinų gėrimai. Laukė citrinų gėrimai. Apelsinų per daug apelsininiai. Citrinų per daug citrininiai. Šokoladukai per daug aptirpę.

Žmogus su Žibintuvėliu atidarė sunkias parterio duris į dūzgiančių ventiliatorių, triauškiamų žemės riešutų tamsą. Ji trenkė žmonių kvėpavimu ir plaukų aliejum. Ir senais kilimais. Stebuklingu *Muzikos garsų* kvapu, kurį Rahelė prisiminė ir brangino. Kvapai, kaip ir muzika, išsaugo prisiminimus. Ji giliai įkvėpė ir užkonservavo jį palikuonims.

Bilietus turėjo Estha. Žmogeliukas. Jo ant ratų name-liukas. Bum, bum.

Žmogus su Žibintuvėliu apšvietė rausvus bilietus. J eilė. 17, 18, 19, 20 vietos. Estha, Amu, Rahelė, Mažė-kočama. Jie spraudėsi pro piktus žmones, kurie visaip kreipė kojas, kad padarytų vietos. Reikėjo nuleisti kėdžių sėdynes. Mažė-kočama laikė nuleidusi Rahelės, kol ši atsisėdo. Buvo per lengva, todėl sėdynė vėl pakilo suspausdama ją lyg sumuštinio pertepimą, ir ji žiūrėjo filmą pro tar-

pą tarp keliukų. Du keliai ir fontanas. Estha buvo oresnis ir sėdėjo ant kėdės krašto.

Ant tuščių ekrano pakraščių krito ventiliatorių šešėlis.

Žibintuvėlis užgeso. Įsižiebė Pasaulinio Hito šviesa.

Kamera sklandė aukštame žydrame (automobilio spalvos) Austrijos danguje, į kurį atsimušė aiškus, liūdnas bažnyčios varpų aidas.

Toli apačioje, ant žemės, vienuolyno kieme, švytėjo grindinys. Juo vaikščiojo vienuolės. Panašios į lėtus cigarus. Tykios vienuolės ramiai būrėsi aplink Vyresniąją, kuri niekad neskaitydavo jų laiškų. Jos spietėsi lyg skruzdės aplink skrebučio trupinį. Cigarai aplink Cigarų Motinėlę. Neplaukuotais keliais. Be melionų palaidinėse. Gaiviu, šaltmėtėm kvepiančiu alsavimu. Ketindamos pasiskųsti Vyresniajai. Saldžiai išdainuoti skundus. Dėl Džulijos Endrius, kuri kalnuose dainavo: *Užplūdę kalnus muzikos garsai* ir vėl vėlavo į pamaldas.

Ji karstos po medžius, todėl, –

melodingai suokė vienuolės.

Jos rūbai sudraskyti.
Bažnyčion valso žingsneliu
Ji striksi kaip mergytė...

Žiūrovai pradėjo dairytis.

– Ššš! – šnypštė jie.

Šš! Šš! Šš!

O droviai pridengti plaukai
Suktukais suraityti!

Balsas sklido ne iš ekrano. Švariai ir taisyklingai jis skrodė dūzgiančių ventiliatorių, triauškiamų žemės riešutų tamsą. Tarp žiūrovų būta vienuolės. Galvos sukiojosi it butelių kamštukai. Juodaplaukiai pakaušiai virto veidais su burnomis ir ūsais. Šnypščiančiais dantingais it ryklio žabtais. Daug veidų. Kaip lipdukų lentoje.

– Ššš! – šnypštė jie visi kartu.

Dainavo Estha. Vienuolė su kuodu. Pilvūzas Elvis Vienuolė. Jis negalėjo susilaikyti.

– Išveskite jį iš čia, – paliepė Žiūrovai, aptikę Esthą.

Užsičiaupk arba Nešdinkis. Nešdinkis arba Užsičiaupk.

Žiūrovai buvo Dideli. Estha buvo Mažas ir turėjo bilietus.

– Estha, dėl Dievo, užsiČIAUPK! – piktai sušnibždėjo Amu.

Taigi Estha užsiČIAUPĖ. Burnos ir ūsai nusisuko. Tačiau daina netikėtai sugrįžo ir Estha nebegalėjo tylėti.

– Mamyte, ar galiu eiti ir dainuoti lauke? – paklausė Estha (kol Amu jam nepliaukštelėjo). – Po dainos sugrįšiu.

– Bet nesitikėk, kad vėl tave kur nors vesiuos, – atšovė Amu. – Tu trukdai mums *visiems*.

Bet Estha nieko negalėjo padaryti. Pakilo eiti. Pro piktą Amu. Pro Rahelę, įdėmiai žiūrinčią į ekraną pro tarpą tarp kelių. Pro Mažę-kočamą. Pro žiūrovus, kuriems vėl teko raityti kojas. Įvienąirįkitąpusę. Raudonoje iškaboje virš durų raudonai švietė IŠĖJIMAS. Estha IŠĖJO.

Fojė laukė apelsinų gėrimai. Laukė citrinų gėrimai. Laukė aptirpęs šokoladas. Laukė plieno mėlynumo putplasčio sofos, aptrauktos oda ir panašios į automobilio sėdynes. Laukė plakatai *Greit ekranuose!*

„Abhilaš Tokiz" parterio fojė Estha Vienišasis atsisėdo ant plieno mėlynumo putplasčio sofos, aptrauktos oda ir panašios į automobilio sėdynę, ir uždainavo. Vienuolės balsu, skaidriu it švarus vanduo.

Bet kaip ją sulaikyti
Ir viską išsakyti?

Vyriškis už Gaiviųjų Gėrimų Baro, miegojęs ant taburečių, laukdamas pertraukos, pabudo. Užtinusiomis akimis išvydo Esthą Vienišąjį rusvai gelsvais smailianosiais batukais. Ir jo išardytą kuodą. Pardavėjas nušluostė marmurinį barą purvo spalvos skuduru. Ir laukė. O laukdamas šluostė. O šluostydamas laukė. Ir žiūrėjo, kaip Estha dainuoja.

Kaip sutrukdyti smėlin susigerti bangai?
Kaip pažaboti pramuštgalvę šią – Marii...ją?

– Ei! *Eda čeruka!** – miegūstu balsu šiurkščiai tarė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas. – Ką, po velnių, čia darai?

Kaip spindulį
mėnulio
išlaikyti rankoj? –

dainavo Estha.

– Ei! – tarė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas. – Klausyk, dabar man Poilsio Metas. Netrukus turėsiu keltis ir dirbti. Todėl negaliu tau leisti čia traukti angliškų dainų. Nustok. – Jo auksinį laikrodį beveik slėpė garbanoti dilbio plaukai. Jo auksinę grandinėlę beveik slėpė plaukai ant krūtinės. Jo balti terileno marškiniai buvo atsagstyti iki pilvo. Buvo panašus į nedraugišką apsikarsčiusį brangenybėmis lokį. Jam už nugaros kabėjo veidrodžiai, kad žmonės galėtų pasižiūrėti į save, kai perka gaiviųjų gėrimų ir užkandžių. Pasitvarkyti kuodus ir garbanas. Veidrodžiai stebėjo Esthą.

– Galėčiau Parašyti Skundą prieš tave, – pasakė Pardavėjas Esthai. – Kaip tau patiktų? Raštiškas Skundas?

Estha liovėsi dainuoti ir pakilo eiti.

– Dabar, kai jau atsikėliau, – pasakė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas, – kai tu pažadinai mane Poilsio Metu, kai *sudrumstei man ramybę,* bent jau galėtum ko nors išgerti. Nors taip atsilyginti.

Jo veidas buvo neskustas, dideliais žandikauliais. Dantys, panašūs į geltonus fortepijono klavišus, stebėjo Pilvūzą Elvį.

– Dėkui, ne, – mandagiai atsisakė Elvis. – Manęs laukia šeima. Ir kišenpinigių nebeturiu.

– *Kišeeenpinigių?* – pakartojo Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas, o jo dantys tebetykojo. – Iš pradžių angliškos dainos, o dabar *Kišeeenpinigiai!* Kur tu gyveni? Mėnulyje?

* Ei, berniuk! (*Malajalių.*)

Estha apsisuko eiti.

– Palauk palauk! – dygiai tarė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas. – Valandėlę! – pridūrė švelniau. – Man regis, aš tave kai ko klausiau.

Jo geltoni dantys buvo kaip magnetas. Jie matė, jie šypsojosi, jie dainavo, jie uodė, jie judėjo. Jie traukė.

– Klausiau tave, kur gyveni, – pakartojo regzdamas šlykštų voratinklį.

– Ajemeneme, – atsakė Estha. – Aš gyvenu Ajemeneme. Mano senelei priklauso „Rojaus konservai ir uogienės". Ji yra Pasyvi Partnerė.

– Mat kaip? – pasakė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas. – Šalta lovoje, ką? – Ir nusikvatojo šlykščiu juoku, kurio Estha nesuprato. – Nekreipk dėmesio. Vis tiek nesuprasi. Eikš atsigerti, – pasakė jis. – Gaivusis Gėrimas Nemokamai. Eikš. Eikš čia ir papasakok man apie senelę.

Estha priėjo. Traukiamas geltonųjų dantų.

– Čionai. Už prekystalio, – pasakė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas. Jis pritildė balsą. – Teks gerti slapčiom, nes iki pertraukos prekiauti gėrimais negalima. Tai yra Nusižengimas Taisyklėms. Teismingas, – pridūrė patylėjęs.

Estha nuėjo už Prekystalio gerti Nemokamo Gaiviojo Gėrimo. Pamatė tris aukštas taburetes, sustatytas į eilę, kad Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas galėtų ant jų miegoti. Medį buvo nublizginęs jo užpakalis.

– Dabar prašyčiau palaikyti šitą, – pasakė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas, pro minkšto balto muslino dhotį iškišdamas varpą, – o aš įpilsiu tau atsigerti. Apelsinų? Citrinų?

Estha ir laikė, nes nieko kito neliko.

– Apelsinų? Citrinų? – paklausė Pardavėjas. – Citrinų apelsinų?

– Prašom citrinų, – mandagiai atsakė Estha.

Jis gavo šaltą butelį ir šiaudelį. Taigi vienoje rankoje laikė butelį, o kitoje varpą. Kietą, karštą, gyslotą. Koks jau čia mėnulio spindulys.

Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjo ranka sugniaužė Est-

hai ranką. Nykščio nagas buvo ilgas kaip moters. Jis stumdė Esthos ranką aukštyn ir žemyn. Iš pradžių lėtai. Paskui greitai.

Citrinų gėrimas buvo šaltas ir saldus. Varpa karšta ir kieta.

Fortepijono klavišai būdravo.

– Sakai, tavo senelei priklauso fabrikas? – paklausė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas. – Koks fabrikas?

– Daug visokių gaminių, – atsakė Estha, nepakeldamas akių, su šiaudeliu burnoje. – Tyrės, konservai, uogienės, kario milteliai. Ananasų kompotai.

– Gerai, – pagyrė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas. – Puiku.

Jo ranka stipriau sugniaužė Esthai ranką. Tvirta ir prakaituota. Dar greičiau.

Greitai, greitai, dar greičiau,
Tikslas vis arčiau,
Pailsėti nesustok,
Dar sparčiau, berniok.

Permirkusiu popieriniu šiaudeliu (beveik susiplojusiu nuo seilių ir baimės) kilo skystas citrinų saldumas. Pro šiaudelį (kol ana ranka judėjo) Estha pūtė į butelį burbulus. Lipnius saldžius citrininio gėrimo, kurio negalėjo gerti, burbulus. Mintyse vardijo senelės gaminius.

KONSERVAI	TYRĖS	UOGIENĖS
Mango	*Apelsinų*	*Bananų*
Žaliųjų pipirų	*Vynuogių*	*Įvairių vaisių*
Karčiųjų moliūgų	*Ananasų*	*Greipfrutų marmeladas*
Česnakų	*Mango*	
Sūdytų citrinų		

Paskui šeriuotas veidas sutrūkčiojo, o Esthos ranka sudrėko, įkaito ir sulipo. Joje gulėjo kiaušinio baltymas. Baltas kiaušinio baltymas. Šiek tiek apvirtas.

Citrinų gėrimas buvo šaltas ir saldus. Varpa – minkšta ir susi-

traukusi lyg tuščia odinė piniginė. Purvo spalvos skuduru vyriškis nušluostė aną Esthos ranką.

– Pabaik gėrimą, – pasakė jis ir meiliai gnybtelėjo Esthai į užpakalį. Kietos slyvos siaurutėse kelnėse. Ir rusvai gelsvi smailianosiai batukai. – Negalima palikti, – pridūrė. – Pagalvok apie vargšus, kurie neturi ko valgyti ar gerti. Tau pasisekė, esi turtingas berniokas, turi kišenpinigių ir paveldėsi senelės fabriką. Turėtum Dėkoti Dievui, kad gyveni be rūpesčių. Dabar pabaik gėrimą.

Taigi už Gaiviųjų Gėrimų Baro „Abhilaš Tokiz" parterio fojė, kino teatre su pirmuoju Keraloje 70 mm panoraminiu ekranu, Esthapenas Jakas baigė gerti nemokamą šnypščiančios citrinų skonio baimės butelį. Per citriniško skonio, per šaltos. Per saldžios. Purslai mušė jam į nosį. Netrukus jis gaus dar vieną butelį (nemokamos šnypščiančios baimės). Tačiau to dar nežinojo. Jis laikė lipnią Aną Ranką atokiau nuo kūno.

Ji neturi nieko liesti.

Kai Estha baigė gerti, Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas tarė:

– Baigei? Gerazberniukas.

Jis paėmė tuščią butelį, suplotą šiaudelį ir liepė Esthai eiti žiūrėti *Muzikos garsų.*

Vėl atsidūręs plaukų aliejumi trenkiančioje tamsoje, Estha laikė Aną Ranką rūpestingai ištiesęs (delnu į viršų, lyg laikytų įsivaizduojamą apelsiną). Jis prasmuko pro Žiūrovus (visaip kraipančius kojas), pro Mažę-kočamą, pro Rahelę (ant vis dar nenuleistos sėdynės), pro Amu (vis dar suirzusią). Estha atsisėdo tebelaikydamas savo lipnų apelsiną.

Ekrane viešpatavo Kapitonas fon Vaizdalius. Kristoferis Plameris. Pasipūtęs. Kietaširdis. Panašia į plyšį burna. Su šaižiu it plienas policijos švilpuku. Kapitonas su septynetu vaikų. Švarių vaikučių, nelyginant šaltmėčių ryšelis. Jis apsimetė jų nemylįs, bet iš tikrųjų mylėjo. Jis juos mylėjo. Jis mylėjo ją (Džuliją Endrius), ji mylėjo jį, jie mylėjo vaikus, vaikai mylėjo juos. Jie visi mylėjo vienas kitą. Vaikučiai buvo švarūs, balti, o jų lovos apklotos minkštais dygsniuotais pūkiniais Už. Ties. Alais.

Jie gyveno name su ežeru ir sodu, plačiais laiptais, baltomis durimis, langais ir gėlėtomis užuolaidomis.

Švarūs balti vaikučiai, net didieji, bijojo griaustinio. Kad juos nuramintų, Džulija Endrius suguldė visus į savo švarią lovą ir dainavo jiems švarią dainelę apie savo mėgstamiausius dalykus. Štai keletas jų:

1) Mergytės baltom suknytėm su mėlyno atlaso diržais.
2) Laukinės žąsys su mėnuliu ant sparnų.
3) Blizgantys variniai arbatiniai.
4) Durų varpeliai, rogių žvanguliai ir pjausnys su makaronais.
5) Ir taip toliau.

Ir tada dizigotinių dvynukų, dviejų iš „Abhilaš Tokiz" žiūrovų, galvose sukirbėjo keletas klausimų, į kuriuos reikėjo atsakyti, pavyzdžiui:

a) *Ar Kapitonas fon Vaizdalius drebina koją?*
Ne.

b) *Ar Kapitonas fon Vaizdalius pučia seilių burbulus? Pučia?*
Žinoma, ne.

c) *Ar jis godžiai valgo?*
Ne.

Oi, Kapitone fon Trapai, Kapitone fon Trapai, ar galėtum mylėti tą berniūkštį su apelsinu dvokiančioje žiūrovų salėje?

Jis ką tik laikė rankoje Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjo pimpalą, ar vis tiek galėtum jį mylėti?

O jo dvynę seserį? Įstrigusią tarp kėdės atlošo ir sėdynės, su fontanu, suveržtu „Meile Tokijuje"? Ar ją irgi galėtum mylėti?

Kapitonas fon Trapas irgi turėjo klausimų.

a) *Ar jie švarūs balti vaikučiai?*
Ne. *(Bet Sofi-mol — taip.)*

b) *Ar jie pučia seilių burbulus?*
Taip. *(Bet Sofi-mol — ne.)*

c) *Ar jie drebina koją? Kaip pardavėjai?*
Taip. *(Bet Sofi-mol — ne.)*

d) *Ar jie, vienas ar abu, kada nors laikė rankoje nepažįstamo žmogaus pimpalą?*

N...Ntaip. *(Bet Sofi-mol – ne.)*

– Tada labai apgailestauju, – tarė Kapitonas fon Vaizdalius, – tačiau apie meilę negali būti nė kalbos. Aš negaliu jų mylėti. Negaliu būti jų Baba. O ne.

Kapitonas fon Vaizdalius negali.

Estha nuleido galvą ant kelių.

– Kas atsitiko? – paklausė Amu. – Jei vėl ožiuosies, tuoj pat keliausi namo. Prašom sėdėti tiesiai. Ir žiūrėti. Tam ir buvai čia atvežtas.

Pabaik gėrimą.

Žiūrėk filmą.

Pagalvok apie vargšus.

Tau pasisekė, tu turtingas berniokas, turi kišeeenpinigių. Gyveni be rūpesčių.

Estha atsisėdo tiesiai ir žiūrėjo. Jo pilvas įsitempė. Jautėsi, lyg plūduriuotų bedugnėje ant žalsvų neramių, sunkių bangų tarp jūros dumblių su bedugne širdyje.

– Mamyte? – prabilo jis.

– O dabar KAS? – piktai atšovė, atkirto, išspjovė Amu.

– Rodos, man bloga, – tarė Estha.

– Rodos ar tikrai? – sunerimo Amu.

– Nežinau.

– Gal eikim pamėginti? – pasakė Amu. – Pasijusi geriau.

– Gerai, – sutiko Estha.

Gerai? Gerai.

– Kur einate? – panoro sužinoti Mažė-kočama.

– Estha pabandys išsivemti, – paaiškino Amu.

– Kur eini? – paklausė Rahelė.

– Man bloga, – atsakė Estha.

– Ar galiu eiti pasižiūrėti?

– Ne, – atsakė Amu.

Vėl pro žiūrovus (visaip kraipančius kojas). Paskutinį kartą jo eita dainuoti. Dabar – pabandyt vemti. Išeinama pro IŠĖJIMĄ.

Marmuriniame fojė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas valgė saldainį. Žande nuo judančio saldainio buvo iššokęs gumbas. Jis tyliai čiulpsėjo – lyg iš rezervuaro tekėtų vanduo. Ant prekystalio gulėjo žalias pakelis. Šitam vyrui už saldainius mokėti nereikia. Jis turi daug išrikiuotų blausių butelių su nemokamais saldainiais. Šluostė marmurinį prekystalį purvo spalvos skuduru, kurį laikė plaukuotoje rankoje su laikrodžiu. Išvydus švytinčią moterį poliruotais pečiais ir mažą berniuką, jo veidu perbėgo šešėlis. Paskui jis nusišypsojo kilnojamojo fortepijono šypsena.

– Taibgreit išeini? – paklausė.

Estha jau žiaukčiojo. Amu nusivedė apkvaitusį sūnų į parterio tualetą. MOTERŲ.

Amu laikė jį pakėlusi ir įspraudusi tarp nešvarios kriauklės ir savo kūno. Tabaluojančiomis kojomis. Virš rūdžių dėmėmis išmargintos kriauklės kyšojo plieniniai čiaupai. Ją buvo išraizgęs rudas plonų it plaukas įtrūkimų voratinklis, panašus į painų didmiesčio kelių žemėlapį.

Esthą tąsė, tačiau jis nieko neišvėmė. Tik mintis. Jos plūstelėdavo lauk ir vėl veržtis atgal. Amu jų nematė. Jos tvenkėsi virš Kriauklės Miesto kaip audros debesys. Tačiau kriauklės vyrai ir kriauklės moterys tebedirbo įprastus kriauklės darbus. Kriauklės automobiliai ir kriauklės autobusai tebešvilpė aplink. Kriauklės gyvenimas ėjo toliau.

– Ne? – paklausė Amu.

– Ne, – atsakė Estha.

Ne? Ne.

– Tada nusiprausk veidą, – paliepė Amu. – Vanduo visada padeda. Nusiprausk veidą ir einam išgerti putojančio citrinų gėrimo.

Estha nusiprausė veidą ir rankas, ir veidą, ir rankas. Jo blakstienos sušlapo ir sulipo.

Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas sulankstė žalią saldainių pakelį ir perbraukė per sulenkimą smailiu nykščio nagu. Susuktu žurnalu pritrenkė musę. Atsargiai nušveitė ją per baro kraštą ant grindų. Ši gulėjo ant nugaros ir silpnai krutino kojytes.

– Mielazberniukas, – pasakė jis Amu. – Gražiai dainuoja.

– Čia mano sūnus, – tarė Amu.

– Iš tiesų? – nepatikėjo Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas ir nužvelgė Amu, iššiepęs dantis. – Iš tiesų? Jūs atrodot per jauna!

– Jis blogai jaučiasi, – tarė Amu. – Pamaniau, kad išgėręs šalto limonado pasijus geriau.

– Žinoma, – pritarė Pardavėjas. – Žinomažinoma. Apelsinų-citrinų? Citrinųapelsinų?

Baisus, gąsdinantis klausimas.

– Ne, dėkui. – Estha pažvelgė į Amu. Žalios bangos, jūros dumbliai, širdyje bedugnė be dugno.

– Gal jūs išgertumėt? – paklausė Amu Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas. – KokakolosFantos? LedųRožiųpieno?

– Ne. Man ne. Dėkui, – atsakė Amu. Švytinti moteris su giliomis duobutėmis skruostuose.

– Prašom, – pasakė Pardavėjas, imdamas saują saldainių lyg dosni stiuardesė. – Čia jūsų berniukui.

– Ne, dėkui, – pasakė Estha, žiūrėdamas į Amu.

– Imk, Estha, – paliepė Amu. – Nebūk nemandagus.

Estha paėmė.

– Padėkok, – priminė Amu.

– Dėkui, – tarė Estha. (Už saldainius, už baltą kiaušinio baltymą.)

– Nėra už ką, – angliškai atsakė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas.

– Taigi, – prabilo jis, – berniukas sako, kad jūs iš Ajemenemo?

– Taip, – atsakė Amu.

– Aš ten dažnai nuvažiuoju, – pasakė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas. – Žmonos giminės gyvena Ajemeneme. Žinau, kur jūsų fabrikas. „Rojaus konservai", tiesa? Jis man sakė. Jūsų berniukas.

Jis žino, kur rasti Esthą. Štai ką jis bandė pasakyti. Tai įspėjimas.

Amu išvydo karščiu degančias sūnaus akis it sagutes.

– Reikia eiti, – pasakė ji. – Negalime susirgti. Rytoj atskrenda jų pusseserė, – paaiškino ji Dėdei. Paskui nerūpestingai pridūrė: – Iš Londono.

– Iš Londono? – Dėdės akyse sušvito dar didesnė pagarba. Šeimai, turinčiai giminių Londone.

– Estha, pabūk su Dėde. Einu Mažės-kočamos ir Rahelės, – pasakė Amu.

– Eikš, – tarė Dėdė. – Eikš pasėdėti su manim ant aukštos taburetės.

– Ne, Mamyte! Ne, Mamyte, ne! Aš noriu eiti su tavim!

Amu, nustebinta tokio atkaklaus paprastai tylaus sūnelio spiegimo, atsiprašė Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Dėdę.

– Paprastai jis taip nesielgia. Einam, Esthapenai.

Vėl senasis salės kvapas. Ventiliatorių šešėliai. Pakaušiai. Sprandai. Apykaklės. Plaukai. Kuodai. Kasos. Arklių uodegos.

Fontanas, suveržtas „Meile Tokijuje". Maža mergytė ir buvusi vienuolė.

Septyni šaltmėtiniai kapitono fon Trapo vaikai, išsimaudę savo šaltmėtinėse voniose, stovėjo šaltmėtinėje eilėje sulaižytais plaukais ir klusniais šaltmėtiniais balsais dainavo moteriai, kurios Kapitonas vos nevedė. Šviesiaplaukei baronienei, švytinčiai kaip deimantas.

Užplūdę kalnus
Muzikos garsai...

– Teks eiti, – pasakė Amu Mažei-kočamai ir Rahelei.

– Bet Amu! – spyrėsi Rahelė. – Dar neatsitiko Svarbiausi Dalykai! Jis jos net *nepabučiavo!* Jis net Hitlerio vėliavos nenuplėšė! Jų net *neišdavė* Paštininkas Rolfas!

– Estha serga, – paaiškino Amu. – Greičiau!

– Dar net naciai nepasirodė!

– Greičiau! – pakartojo Amu. – Kelkis!

– Jie net nepadainavo *Aukštai ant kalno vienišas ožkaganys stovėjo!*

– Estha turi būti sveikas, kai atvažiuos Sofi-mol, ar ne taip? – paklausė Mažė-kočama.

– Nieko jis neturi, – atšovė Rahelė, bet sau po nosim.

– Ką pasakei? – paklausė Mažė-kočama, suvokusi mintį, tačiau žodžių neišgirdusi.

– Nieko, – atsakė Rahelė.

– Aš *girdėjau,* – pagrasė Mažė-kočama.

Už salės durų Dėdė perstatinėjo savo blausius butelius. Purvo spalvos skuduru šluostė žiedo formos vandens dėmes, kurias jie paliko ant jo marmurinio Gaiviųjų Gėrimų Baro. Ruošėsi Pertraukai. Švarus Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Dėdė. Stiuardesės širdis lokio kūne.

– Tai išeinat? – paklausė jis.

– Taip, – atsakė Amu. – Kur galėtume pasigauti taksi?

– Už vartų kiek paėjėjus į kairę, – paaiškino jis, žiūrėdamas į Rahelę. – Nepasakėt, kad turite ir mažą mergytę. – Ir atkišdamas dar vieną saldainį: – Imk, mergyte, čia tau.

– Imk mano, – skubiai įsiterpė Estha, nenorėdamas, kad Rahelė prisiartintų prie to vyriškio.

Tačiau Rahelė jau ėjo prie jo. Jai artinantis jis nusišypsojo, ir nuo tos kilnojamojo fortepijono šypsenos, nuo nejudraus žvilgsnio, kuriuo nudelbė ją, Rahelė susigūžė. Nieko šlykštesnio kaip gyva nebuvo mačiusi. Apsisuko pažiūrėti į Esthą.

Atsitraukė nuo plaukuotojo vyro.

Estha įspraudė saldainius jai į delną, ir ji pajuto, kad jo karščiuojančių, įkaitusių pirštų galiukai šalti kaip numirėlio.

– Sudiev, berniuk, – pasakė Esthai Dėdė. – Kada nors susitiksime Ajemeneme.

Ir vėl raudonieji laiptai. Šį kartą atsiliko Rahelė. Vos vilkosi. Ne, aš nenoriu eiti. Tona plytų ant pasaitėlio.

– Koks malonus vyriškis tas Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas, – pasakė Amu.

– Čhi!* – metė Mažė-kočama.

– Iš pažiūros ne kažin kas, bet kaip meiliai jis elgėsi su Estha, – toliau kalbėjo Amu.

– Tai kodėl tau už jo neištekėjus? – suirzo Rahelė.

Laikas ant raudonųjų laiptų sustojo. Sustojo Estha. Sustojo Mažė-kočama.

* Šūdas *(hindi)*.

– Rahele, – ištarė Amu.

Rahelė pastiro. Ji baisiausiai gailėjosi, kad taip pasakė. Nežinojo, iš kur ištraukė tuos žodžius. Nežinojo, kad jie glūdi joje. Tačiau dabar jie ištarti, ir atgal nesusigrąžinsi. Šlaistosi ant raudonųjų laiptų lyg Valstybinės įstaigos tarnautojai. Vieni stovi, kiti sėdi ir drebina kojas.

– Rahele, – paklausė Amu, – ar supranti, ką padarei?

Išsigandusios akys ir plaukų fontanas sužiuro į Amu.

– Nieko nieko. Neišsigąsk, – kalbėjo Amu. – Tik atsakyk man. Supranti?

– Ką? – tyliai tyliai paklausė Rahelė.

– Supranti, ką padarei? – pakartojo Amu.

Išsigandusios akys ir fontanas žiūrėjo į Amu.

– Žinai, kas atsitinka, kai užgauni žmones? – paklausė Amu. – Jie ima tave mažiau mylėti. Štai ką padaro neatsargūs žodžiai. Jie mažina kitų žmonių meilę mums.

Šalta peteliškė neįprastai tankiais nugariniais šepetukais švelniai nutūpė Rahelei ant širdies. Vietos, kur prisilietė jos ledinės kojytės, pašiurpo. Šešiose vietose pašiurpo jos nerūpestinga širdis.

Mamytė myli ją truputį mažiau.

Taigi pro vartus, galelis kelio ir į kairę. Taksi stotelė. Įžeista motina, buvusi vienuolė, sukaitęs vaikas ir sušalęs vaikas. Šešiose vietose pašiurpusi širdis ir peteliškė.

Taksi tvoskė miegu. Senais susuktais į ritinį drabužiais. Drėgnais rankšluosčiais. Pažastimis. Juk tai – vairuotojo namai. Jis gyvena mašinoje. Tai vienintelė vieta, kurioje jis gali laikyti savo kvapus. Sėdynės buvo nuniokotos. Perskrostos. Išsprūdęs nešvaraus geltono porolono kuokštas drebėjo ant užpakalinės sėdynės it milžiniškos sergančiojo geltlige kepenys. Vairuotojas buvo budrus kaip šeškiūkštis. Kumpa romėno nosimi ir Ričardo Mažojo ūsiukais. Buvo toks mažas, kad kelią stebėjo pro vairą. Važiuojantiems pro šalį galėjo pasirodyti, kad taksi veža keleivius be vairuotojo. Jis važiavo greitai, akiplėšiškai, puldinėdamas į tuščius tarpus, stumdydamas kitas mašinas iš kelio. Perėjose didindamas greitį. Lėkdamas per raudoną šviesą.

– Galėtumėt pasidėti paklotą ar pagalvėlę, – draugiškai patarė Mažė-kočama. – Geriau matysite.

– Galėtumėt nekaišioti nosies kur nereikia, sesele, – nedraugiškai atšovė taksistas.

Važiuodamas pro juodą kaip rašalas jūrą, Estha iškišo galvą. Burnoje pajuto karšto sūraus vėjo skonį. Juto, kaip jis šiaušia plaukus. Suprato, kad jei Amu sužinos, ką darė juodu su Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėju, jinai jį irgi mylės mažiau. Kur kas mažiau. Pajuto skrandyje kylant gėdos užmaišytą šleikštulį. Ilgėjosi upės. Vanduo visada gelbsti.

Pro taksi langą skriejo lipni neoninė naktis. Mašinoje buvo karšta ir tylu. Mažė-kočama atrodė išraudusi ir susijaudinusi. Ją skaudindavo nepalankumas. Kai tik į kelią išbėgdavo valkataujantis šuo, taksistas nuoširdžiai stengdavosi jį nudėti.

Peteliškė išskleidė aksominius sparnelius virš Rahelės širdies, ir kaulus jai persmelkė šaltis.

„Jūrų valdovės" viešbučio automobilių stovėjimo aikštelėje žydras „Plimutas" liežuvavo su kitomis, mažesnėmis mašinomis. *Šu šu šu.* Didelė ponia mažesnių ponių pobūvyje. Vibruojančiais stabilizatoriais.

– Kambarių numeriai 313 ir 327, – pasakė registratorius. – Be kondicionierių. Lovos dvigulės. Liftas remontuojamas.

Pasiuntinukas, kuris juos palydėjo į kambarius, seniai išaugo iš paauglio amžiaus. Jo akys buvo apsiblaususios, o nutrintame kaštonų spalvos švarke trūko dviejų sagų. Matėsi papilkę apatiniai baltiniai. Kvailą pasiuntinuko kepurėlę jis turėjo nešioti pakreipęs ant šono, ir standus plastmasinis dirželis įsirėžė į nukabusį pagurklį. Nereikalingas žiaurumas šitaip užmaukšlinti senukui ant šono kepurėlę ir užgaidžiai nuspręsti, kaip amžius turi svarinti jo pagurklį.

Vėl reikėjo lipti raudonais laiptais. Tas pats raudonas kino salės kilimas visur sekė jiems iš paskos. Stebuklingas skraidantis kilimas.

Čakas buvo savo kambaryje. Užkluptas puotaujant. Kepta vištа, bulvės „fri", vištienos sriuba su kukurūzais, dvi parathos* ir vaniliniai ledai su šokolado užpilu. Padažinėje. Čakas dažnai sakydavo, kad svajoja mirti nuo persivalgymo. Mamačė aiškino, kad tai tikras

* Sluoksniuota rupių kvietinių miltų duona.

ženklas, jog žmogus širdies gilumoje nelaimingas. Čakas tvirtino, jog nieko panašaus. Jo nuomone, tai Paprasčiausias Godumas.

Čakas nustebo, kad visi taip anksti grįžo, bet neišsidavė. Valgė toliau.

Iš pradžių buvo manyta, kad Estha miegos su Čaku, o Rahelė su Amu ir Maže-kočama. Bet dabar, kai Estha sunegalavo ir Meilę teko perdalyti (Amu mylėjo Rahelę truputį mažiau), Rahelei teks miegoti su Čaku, o Esthai – su Amu ir Maže-kočama.

Amu išėmė iš lagamino Rahelės pižamą su dantų šepetuku ir padėjo ant lovos.

– Štai, – pasakė Amu.

Dukart spragtelėjo uždaromas lagaminas.

Spragt. Vėl spragt.

– Mamyte, – paklausė Rahelė, – gal man už bausmę nevalgyti vakarienės?

Ji karštai troško išsiderėti bausmę. Nevalgys vakarienės, kad tik Amu mylėtų ją kaip anksčiau.

– Kaip nori, – atsakė Amu. – Bet patarčiau valgyti. Žinoma, jei nori užaugti. Gal Čakas duotų tau gabalėlį vištos.

– Gal duotų, o gal ir ne, – atšovė Čakas.

– O mano bausmė? – paklausė Rahelė. – Tu man nepaskyrei bausmės!

– Kai kurie nusižengimai kartu yra ir bausmė, – pasakė Mažė-kočama. Lyg aiškintų Rahelei nesuprantamą aritmetikos uždavinį.

Kai kurie nusižengimai kartu yra ir bausmė. Neatskiriami kaip miegamieji su sieninėmis spintomis. Netrukus jie visi daugiau sužinos apie bausmes. Kad kai kurios didelės lyg spintos su sieniniais miegamaisiais. Kad klaidžiojant po jų tamsias lentynas gali prabėgti visas gyvenimas.

Po Mažės-kočamos bučinio nakčiai ant Rahelės skruosto liko seilių. Ji nubraukė jas peteliu.

– Labanakt, telaimina Dievas, – pasakė Amu. Atsukusi nugarą. Jau išėjusi.

– Labanakt, – pasakė Estha, per daug liguistas mylėti seserį.

Rahelė Vienišoji žiūrėjo, kaip jie tolsta viešbučio koridoriumi nelyginant nebylios, bet apčiuopiamos šmėklos. Dvi didelės, viena

maža, rusvai gelsvais smailianosiais batukais. Raudonas kilimas slopino jų žingsnius.

Rahelė stovėjo viešbučio kambario tarpdury pilna liūdesio.

Joje tilpo liūdesys, kad atvažiuoja Sofi-mol. Liūdesys, kad Amu ją myli truputį mažiau. Ir liūdesys dėl to, ką Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas padarė Esthai „Abhilaš Tokiz" kino teatre.

Geliantis vėjas nutvilkė jos sausas peršinčias akis.

Čakas atskyrė Rahelei ketvirtį lėkštės su vištos kulšimi ir trupučiu bulvių.

– Dėkui, ne, – tarė Rahelė vildamasi, kad jei pati save nubaus, Amu atšauks savo bausmę.

– O ledų su šokolado užpilu? – paklausė Čakas.

– Dėkui, ne, – atsakė Rahelė.

– Puiku, – tarė Čakas. – Bet tu nežinai, ką prarandi.

Jis sukirto visą vištą, o paskui ir ledus.

Rahelė persirengė pižama.

– Tik prašom nepasakoti, už ką tave nubaudė, – tarė Čakas. – Baisiai nemėgstu apie tai klausytis. – Parathos kąsneliu jis dažė iš lėkštutės šokolado užpilo likučius. Bjauriai grandė paskutinį saldumą. – Tai ką iškrėtei? Kaseisi moskitų įkandimus, kol šie pradėjo kraujuoti? Nepadėkojai taksistui?

– Daug blogiau, – neišdavė Amu Rahelė.

– Gali nepasakoti, – tarė Čakas. – Nenoriu žinoti.

Jis paskambino, ir nuvargęs tarnas atėjo paimti lėkščių ir kaulų. Bandė surinkti ir vakarienės kvapus, tačiau šie paspruko ir įsiropštė į minkštas rudas viešbučio užuolaidas.

Nevalgiusi dukterėčia, nelaiminga katorgininkė dryžuota pižama ir Fontanu, suveržtu „Meile Tokijuje", ir persivalgęs dėdė apatiniais marškiniais ir kelnėmis drauge valėsi dantis „Jūrų valdovės" viešbučio vonios kambaryje. Jo marškiniai, ankšti, aptraukę pilvą nelyginant antroji oda, žemiau bambos kadaravo laisvai.

Kai Rahelė, užuot šiūravusi putotu šepetuku dantis, brūžino dantimis šepetuką, o jis nepasakė, kad taip negalima.

Jis – ne fašistas.

Jie iš eilės nusispjovė. Rahelė rūpestingai apžiūrėjo baltą „Binaca" dantų pastos putą, varvančią kriauklės šonu, bene ką pamatys.

Kokios spalvos keisti padarėliai išskalauti jai iš tarpudančių? Šiąnakt nieko. Nieko ypatingo. Tik „Binaca" burbuliukai.

Čakas užgesino Didžiąją Šviesą.

Lovoje Rahelė išsisegė „Meilę Tokijuje" ir padėjo prie akinių nuo saulės. Jos fontanas truputį aplėpo, bet visiškai nesusmuko.

Čakas gulėjo lovoje, užlietas naktinės lempos šviesos. Storas vyras tamsioje scenoje. Paėmė marškinius, kurie suglamžyti gulėjo kojūgaly. Išsitraukė iš kišenės piniginę ir pažvelgė į Sofi-mol nuotrauką, prieš dvejus metus atsiųstą Margaretos-kočamos.

Rahelė stebėjo jį, ir šalta peteliškė vėl išskleidė sparnus. Lėtai išskleidė. Lėtai suskliautė. Tingiu plėšrūno mirktelėjimu.

Paklodės buvo šiurkščios, bet švarios.

Čakas užsegė piniginę ir užgesino šviesą. Tamsoje prisidegė „Čarminarą" ir mąstė, kaip dabar atrodo jo duktė. Devynerių metų. Paskutinį kartą matyta, kai buvo raudona ir raukšlėta. Beveik nepanaši į žmogų. Po trijų savaičių žmona Margareta, jo vienintelė meilė, verkdama papasakojo jam apie Džo.

Margareta pasakė Čakui, kad nebegali su juo gyventi. Pasakė, kad jai reikia erdvės. Lyg Čakas būtų dėjęs *savo* rūbus ant *jos* lentynų. Nors Čakas veikiausiai taip ir darė.

Ji paprašė skyrybų.

Paskutines kankinamas naktis prieš palikdamas ją Čakas išsmukdavo iš lovos su žibintuvėliu ir žiūrėdavo į savo miegantį vaiką. Norėdamas ją pažinti. Įsidėmėti. Neabejoti, kai galvos apie vaiką, ar tiksliai ją prisimena. Įsiminė rudus pūkus ant jos švelnios kaukolės. Surauktą judrią burnytę. Tarpupirščius. Apgamo užuomazgą. O paskui nejučiom pradėjo ieškoti savo vaike Džo bruožų. Kūdikis laikė sugniaužęs jo smilių, kol jis – pakvaišęs, palūžęs, pavyduliaujantis – tyrinėjo pasišviesdamas žibintuvėliu. Jos bamba kyšojo iš persisotinusio atlasinio pilvuko tarsi paminklas su kupolu ant kalvos. Čakas pridėjo prie jo ausį ir su nuostaba klausėsi urzgimo viduje. Pranešimų, siunčiamų iš vienos vietos į kitą. Nauji organai pratinosi vieni prie kitų. Nauja vyriausybė kūrė savo sistemas. Organizavo darbo pasidalijimą, sprendė, kas ką veiks.

Ji kvepėjo pienu ir šlapimu. Čakas stebėjosi, kad tokia maža, nenusakoma, nežinia į ką panaši būtybė be išlygų valdo suaugusio vyro dėmesį, meilę, *sveiką protą.*

Išeidamas juto, kad iš jo kažką išplėšė. Didelį gabalą.

Tačiau Džo nebegyvas. Žuvo automobilio avarijoje. Numiręs ir palaidotas. Džo formos skylė Visatoje.

Čako nuotraukoje Sofi-mol septyneri metai. Balta ir mėlyna. Rausvom lūpom, jokio panašumo į sirų stačiatikę. Nors Mamačė, įsižiūrėjusi į fotografiją, tvirtino, kad ji paveldėjusi Papačio nosį.

– Čakai? – paklausė Rahelė iš savo užtemdytos lovos. – Ar galiu tau duoti vieną klausimą?

– Kad ir du, – atsakė Čakas.

– Čakai, ar tu myli Sofi-mol Labiau už Viską Pasaulyje?

– Ji – mano duktė, – atsakė Čakas.

Rahelė apgalvojo atsakymą.

– Čakai? Ar žmonės *būtinai* TURI mylėti savo vaikus Labiau už Viską Pasaulyje?

– Taisyklių nėra, – atsakė Čakas. – Bet paprastai taip būna.

– Čakai, ar gali būti, pavyzdžiui, taip, – nenurimo Rahelė, – tik *pavyzdžiui,* na, kad Amu pamils Sofi-mol labiau už mudu su Estha? Ar kad tu mylėsi mane labiau už Sofi-mol, *pavyzdžiui?*

– Žmogaus Prigimčiai viskas Įmanoma, – atsakė Čakas Garsiai Skaitančiojo balsu. Kalbėjo tamsai, staiga pasidaręs abejingas savo mažai dukterėčiai į fontaną panašiu kuodeliu. – Meilė. Beprotybė. Viltis. Begalinis Džiaugsmas.

Rahelei pasirodė, kad iš keturių Žmogaus Prigimčiai Įmanomų dalykų liūdniausiai skamba *Begalinis Džiaugsmas.* Gal kad Čakas jį taip ištarė.

Begalinis Džiaugsmas. Giedamai it bažnyčioje. Lyg tai būtų liūdna, apaugusi žvynais žuvis.

Šalta peteliškė pakėlė šaltą kojelę.

Cigaretės dūmo žiedeliai raitėsi į naktį. O storas vyriškis ir maža mergytė būdraudami gulėjo tyloje.

Už kelių kambarių, suknarkus jaunesniajai senelio seseriai, pabudo Estha.

Amu miegojo ir buvo graži grotuotoje mėlynoje pro grotuotą mėlyną langą iš gatvės krintančioje šviesoje. Miegodama šypsojosi lyg sapnuodama delfinus ir gilią grotuotą mėlynę. Žmogus, kuris šitaip šypsosi, nė kiek nepanašus į bombą, pasiruošusią sprogti.

Estha Vienišasis nusvirduliavo į vonios kambarį. Išvėmė skaidrų, kartų, citrininį, žaižaruojantį, šnypščiantį skystį. Aitrias Mažo Žmogeliuko pirmojo susidūrimo su Baime atrūgas. Bum bum.

Pasijuto truputį geriau. Apsiavė batukus, išėjo iš kambario, nusliūkino koridoriumi, vilkdamas batų raištelius, ir tyliai sustojo prie Rahelės durų.

Rahelė atsistojo ant kėdės ir atsklendė duris.

Čakas nesuko galvos svarstydamas, iš kur ji sužinojo, kad už durų stovi Estha. Buvo pripratęs prie kartais keistoko jų elgesio.

Kaip į krantą išmestas banginis, jis gulėjo ant siauros viešbučio lovos ir tingiai svarstė, ar Rahelė iš tiesų matė Veluthą. Nelabai tikėtina. Velutha per daug pasiekęs gyvenime. To paravano laukia puiki ateitis. Svarstė, ar Velutha – Marksistinės Partijos narys. Ir ar jis pastaruoju metu nesusitikinėja su draugu K. N. M. Pilaju.

Metų pradžioje draugo Pilajo politinės ambicijos netikėtai suvešėjo. Du vietiniai Partijos nariai, draugas Dž. Katukaranas ir draugas Guhanas Menonas, buvo pašalinti, nes įtarti simpatijomis naksalitams. Vienas iš jų – draugas Guhanas Menonas – neoficialiai buvo numatytas Kotajamo srities Partijos kandidatu kitą kovą vyksiančiuose papildomuose rinkimuose į Įstatymų leidžiamąjį susirinkimą. Pašalinus jį iš Partijos, atsirado laisva vieta, į kurią visaip gudraudamas taikė ne vienas vilties pilnasis. Tarp jų ir draugas K. N. M. Pilajis.

Atidžiai, lyg atsarginis per futbolo varžybas, draugas Pilajis ėmė stebėti, kas dedasi „Rojaus konservuose“. Įkurti naują darbininkų kuopelę, kad ir mažą, kaip jis vylėsi, būsimojoje rinkiminėje apygardoje būtų puiki kelio į Įstatymų leidžiamąjį susirinkimą pradžia.

Iki tol „Rojaus konservuose“ *Drauge! Drauge!* (anot Amu) buvo nekenksmingas žaidimas po darbo valandų. Tačiau visiems (išsky-

rus Čaką) buvo aišku, kad, pastačius ant kortos rimtesnius dalykus ir išplėšus dirigento lazdelę Čakui iš rankų, fabriką, jau paskendusį skolose, ištiks bėda.

Kadangi verstasi sunkiai, darbininkai gaudavo mažesnį darbo užmokestį negu profsąjungos numatytas. Beje, tai jiems nurodė pats Čakas, pažadėjęs padidinti atlyginimus, kai reikalai pagerės. Jis manė, kad jie pasitiki juo ir žino, jog jis nuoširdžiai rūpinasi jų interesais.

Tačiau kai kas manė kitaip. Vakarais, pasibaigus pamainai, draugas K. N. M. Pilajis tykodavo „Rojaus konservų" darbininkų ir vesdavosi juos į savo spaustuvę. Šaižiu, spiegiamu balsu ragindavo juos sukilti. Jo kalbos buvo gudrus aktualių vietinių reikalų ir įspūdingos maoistinės gražbylystės, dar įspūdingesnės malajalių kalba, mišinys.

– Visų šalių proletarai, – suokė jis, – būkite drąsūs, *išdrįskite* kovoti, *nepaisykite* sunkumų ir kilkite banga po bangos. Tada visas pasaulis priklausys Liaudžiai. Visokie išsigimėliai bus sunaikinti. Jūs privalote reikalauti to, kas jums teisėtai priklauso. Metinių premijų. Pensijų fondo. Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų. – Kadangi kalbos iš dalies buvo ruošiamos tam laikui, kai draugas Pilajis, Įstatymų leidžiamojo susirinkimo narys, kreipsis į susigrūdusius milijonus, jų tonas ir intonacijos skambėjo šiek tiek neįprastai. Jo balse buvo žali ryžių laukai ir raudonos vėliavos, banguojančios mėlyname danguje, o ne mažame įkaitusiame kambariūkštyje, prisigėrusiame spaustuvės dažų kvapo.

Draugas K. N. M. Pilajis niekad atvirai neužsipuolė Čako. Savo kalbose rūpestingai vengė užsiminti apie kokias nors žmogiškas ano savybes ir šnekėdavo apie jį kaip apie kažkokios didžiulės sistemos sraigtelį. Teorinį darinį. Siaubingo buržuazijos sąmokslo Revoliucijai sunaikinti įkaitą. Jis niekad nevadino jo vardu, visada „Administracija". Lyg Čakas būtų daug žmonių. Taktiniu požiūriu tai buvo teisinga, be to, atskyręs žmogų ir darbą, draugas Pilajis išvengė sąžinės priekaištų dėl savo slaptų sandorių su Čaku. Gavęs užsakymą spausdinti „Rojaus konservų" etiketes, prasimanė jam žūtbūt reikalingų pinigų. Pasakė sau, kad Čakas-

Užsakovas ir Čakas-Administracija yra du skirtingi žmonės. Be abejo, visiškai kiti nei draugas Čakas.

Draugo K. N. M. Pilajo planams kliudė tik Velutha. Iš visų „Rojaus konservų" darbininkų tik jis vienas buvo Partijos narys, taigi draugas Pilajis įsigijo sąjungininką, kurio mielai būtų atsisakęs. Jis žinojo, kad visi liečiamieji fabriko darbininkai griežia ant Veluthos dantį dėl senų kaip pasaulis priežasčių. Draugas Pilajis atsargiai aplenkdavo šią raukšlę, laukdamas tinkamos progos jai išlyginti.

Jis nuolat palaikė ryšį su darbininkais. Stengdavosi tiksliai žinoti, kas vyksta fabrike. Pajuokdavo juos, kam taikstosi su tokiais atlyginimais, kai valdo *jų* vyriausybė, Liaudies vyriausybė.

Kai buhalteris Punačenas, kiekvieną rytą skaitantis Mamačei laikraščius, pranešė, kad darbininkai ketiną reikalauti didesnių atlyginimų, Mamačė įsiuto.

– Liepkite jiems pasiskaityti laikraščius. Visur badas. Darbų nėra. Žmonės miršta badu. Jie turėtų būti dėkingi, kad *dar* turi darbo.

Kai tik fabrike atsitikdavo koks rimtas dalykas, naujieną visada pirmiau pranešdavo Mamačei, o ne Čakui. Gal todėl, kad Mamačė puikiai atitiko įprastinio gyvenimo sampratą. Ji buvo Modalali. Ji elgėsi taip, kaip dera. Jos veiksmai, kad ir kokie griežti, buvo tiesūs ir įmanomi numatyti. Antra vertus, Čakas, nors ir Šeimos Galva, nors ir tvirtinantis: *„Mano* konservai, *mano* uogienės, *mano* kario milteliai", taip stropiai kaitaliojo vaidmenis, kad fronto linija pasidarė nebeaiški.

Mamačė bandė įspėti Čaką. Jis išklausė ją, tačiau jam pro vieną ausį įėjo, pro kitą išėjo. Nepaisydamas pirmųjų nepasitenkinimo murmesių „Rojaus konservų" fabrike, Čakas teberepetavo Revoliuciją ir tebežaidė *Drauge! Drauge!*

Tą naktį siauroje viešbučio lovoje jis miegūstas galvojo aplenkti draugą Pilajį ir suburti savo darbininkus į savotišką privačią kuopelę. Surengs jiems rinkimus. Privers balsuoti. Atstovais jie bus renkami iš eilės. Nusišypsojo pagalvojęs apie derybas prie apskritojo stalo su drauge Sumathi arba dar geriau – drauge Liusikuti, kurios plaukai daug gražesni.

Mintimis vėl grįžo prie Margaretos-kočamos ir Sofi-mol. Karšti meilės lankai jam taip suveržė krūtinę, kad vos neužduso. Būdravo ir skaičiavo, po kiek valandų reiks važiuoti į oro uostą.

Gretimoje lovoje miegojo apsikabinę jo sūnėnas ir dukterėčia. Karštas dvynys ir šaltas dvynys. Jis ir Ji. Mes ir Mus. Ne iki galo, tačiau suvokę lemties užuominą ir tai, kas jų laukia.

Jie sapnavo savo upę.

Kokosines palmes, palinkusias prie vandens ir kokosų akimis žiūrinčias į pro šalį slenkančias valtis. Rytą prieš srovę. Vakare pasroviui. Ir slopų, niūrų bambukinių valtininko karčių dunksėjimą į tamsų alyvuotą valties medį.

Šiltas buvo vanduo. Pilkai žalias. Kaip raibuliuojantis šilkas.

Jame plaukiojo žuvys.

Atsispindėjo medžiai ir dangus.

O naktį – nuskilęs geltonas mėnulis.

Kai vakarienės kvapams nusibodo laukti, jie išsliuogė iš užuolaidų ir išsprūdo pro „Jūrų valdovės“ langus šokti kiaurą naktį vakariene kvepiančioje jūroje.

Buvo be dešimt dvi.

5

Dievo išrinktas kraštas

Kai Rahelė po daugelio metų grįžo prie upės, ši pasveikino ją pamėkliška kaukolės šypsena – šiepdama švarples vietoj dantų – ir glebiu rankos kilstelėjimu iš ligoninės lovos.

Atsitiko abu dalykai.

Upė sunyko. O Rahelė užaugo.

Žemiau upėje mainais už įtakingo ryžių augintojo grupuotės balsus buvo pastatyta sūraus vandens užtvara. Ji reguliavo sūraus vandens įtekėjimą iš užtakio, susisiekiančio su Arabijos jūra. Taigi dabar per metus buvo nuimami du derliai vietoj vieno. Daugiau ryžių upės sąskaita.

Nors buvo birželis ir lijo, upė atrodė ne didesnė už patvinusį griovį. Siauras kaspinas drumsto vandens, alsiai skalaujančio purvinus krantus, kartais sublizgančio sidabriniu nebegyvos žuvies dryžiu. Ją smaugė mėsingos žolės, jų plaukuotos rudos šaknys it ploni čiuptuvėliai bangavo po vandeniu. Paviršiumi judėjo vandeniniai čiuožikai bronziniais sparnais. Šleivai, atsargiai.

Kadaise ji turėjo galios įkvėpti baimę. Keisti gyvenimus. Tačiau dabar dantys buvo išrauti, dvasia palaužta. Ji virto lėta dumblina žalio kaspino veja, plukdančia į jūrą dvokiančias atmatas. Jos klampiu, žolėm užaugusiu paviršiumi, nelyginant subtropinės skraidančios gėlės, sklandė ryškūs plastikiniai maišeliai.

Akmeniniai laiptai, kadaise vedę mauduolius tiesiai prie vandens, o žvejus prie žuvų, buvo visiškai nuogi ir vedė iš niekur į niekur lyg beprasmiškas išsikišęs paminklas, neprimenantis nieko atmintino. Pro plyšius kalėsi paparčiai.

Kitoje upės pusėje statūs purvo krantai staigiai perėjo į žemas vargingų lūšnynų purvo sienas. Vaikai atkišdavo užpakalius ir tuštindavosi tiesiai į teškantį, klampų pliko upės dugno purvą. Mažiukai susirasdavo kelią apačion pagal paliktus garstyčių spalvos takelius. Galiausiai pavakare upė pagyvėdavo, priimdavo dienos aukas ir nušliuksėdavo į jūrą, palikdama užpakaly banguotas tirštų baltų maurų linijas. Labiau į aukštupį švaruolės motinos skalbdavo drabužius ir mazgodavo puodus nepraskiestuose fabriko nutekamuosiuose vandenyse. Žmonės maudydavosi. Atkirsti liemenys prausdavosi muilu, sukaišioti siauroje liulančioje kaspino vejoje tarytum tamsūs biustai.

Šiltomis dienomis išmatų smarvė pakildavo virš upės ir kybodavo ties Ajemenemu nelyginant skrybėlė.

Tamsos Širdį, esančią toliau nuo upės, anoje pusėje, nusipirko penkių žvaigždučių viešbučių tinklas.

Į Istorijos Namus (kuriuose kadaise kuždėdavosi žemėlapiais alsuojantys protėviai diržingais kojų pirštų nagais) iš upės patekti nebebuvo galima. Jie atsuko Ajemenemui nugarą. Viešbučio gyventojus ten nuplukdydavo keltu per užtakį tiesiai iš Kočino. Jie atvykdavo greitaeigiu kateriu, skrosdami vandenį į pleištą panašia puta, o užpakaly driekdavosi vaivorykštinė benzino plėvelė.

Iš viešbučio vėrėsi gražus reginys, tačiau vanduo ir čia buvo drumstas, nuodingas. Teko iškabinti lenteles su dailiomis raidėmis išraitytais užrašais *Plaukioti draudžiama.* Buvo pastatyta aukšta siena lūšnynui paslėpti ir užkirsti jam kelią į Kario Saipu valdas. Tačiau smarvės įveikti nepavyko.

Užtat viešbutyje buvo baseinas plaukikams. O valgiaraštyje kepti karšiai ir *crêpe suzette**.

Medžiai tebebuvo žali, dangus mėlynas – vis šis tas. Taigi nesustota pusiaukelėje, ir dvokiantis rojus, prospektuose vadinamas „Dievo Išrinktu Kraštu“, toliau buvo įkyriai reklamuojamas – mat gudruoliai Viešbutininkai žinojo, jog prie smarvės, kaip ir prie kitų žmonių skurdo, galima priprasti. Tereikia pratintis. Drausmė ir Kondicionuotas Oras. Daugiau nieko.

* Lietiniai su įdaru, užpilti degančiu brendžiu.

Kario Saipu namas buvo atnaujintas ir nudažytas. Tapo centriniu sudėtingo komplekso, išraižyto dirbtinių tiltais sujungtų kanalų, statiniu. Ant vandens sūpavosi valtelės. Senąjį kolonijinį vienaaukštį didele veranda ir dorėniškomis kolonomis supo mažesnės, senesnės medinės trobos – protėvių namai, kuriuos viešbučių tinklas nupirko iš senų šeimų ir perkėlė į Tamsos Širdį. Žaislinės Istorijos turtingiems turistams pažaisti. Senieji namai – lyg ryžių pėdai Juozapo sapne, lyg nekantrių čiabuvių minia, teikianti prašymą anglui valdininkui, – buvo sustatyti aplink Istorijos Namus pagarbiomis pozomis. Viešbutis vadinosi „Paveldu".

Viešbutininkai mėgdavo pasakoti svečiams, kad seniausias iš medinių namų su oro nepraleidžiančiu, lentomis išmuštu sandėliu, kuriame tilptų užtektinai ryžių visus metus šerti kariuomenei, priklausė protėviams draugo E. M. S. Nambudiripado, „Keralos Mao Dze-duno", kaip aiškinta neišmanėliams. Buvo eksponuojami kartu su namu nupirkti baldai ir niekučiai. Nendrinis skėtis, pinta kušetė. Medinė kraičio skrynia. Prie jų buvo prisegti paaiškinamieji užrašai: *Tradicinis Keralos skėtis* ir *Tradicinė nuotakos kraičio skrynia.*

Šitaip verslas užverbavo istoriją ir literatūrą. Kurcas su Karlu Marksu, sudėję rankas, indiškai sveikindavo iš valties lipančius turtingus svečius.

Draugo Nambudiripado namas buvo paverstas viešbučio restoranu, kuriame pusiau įdegę turistai maudymosi kostiumais gurkšnodavo malonaus skonio kokoso pieną (patiektą kokoso kevale), o seni komunistai ryškiais tautiniais rūbais, dirbantys šunuodegiaujančiais padavėjais, linkdavo po gėrimų našta ant padėklų.

Vakarais (vis dėl tautinio kolorito) turistams buvo siūlomi sutrumpinti kathakali spektakliai. („Negali ilgai sukaupti dėmesio", – paaiškino Viešbutininkai šokėjams.) Tad senoviniai pasakojimai būdavo suardomi ir apkapojami. Šešių valandų klasikiniai spektakliai apdoroti virsdavo dvidešimties minučių niekeliais.

Spektakliai vykdavo prie plaukymo baseino. Būgnininkams mušant būgnus ir šokėjams šokant, viešbučio gyventojai su vaikais išdykaudavo vandenyje. Kuntei ant upės kranto atskleidžiant Karnai savo paslaptį, meilužiai tepdavo vieni kitus įdegio kremais. Tėvams

žaidžiant sublimuotus seksualinius žaidimus su brandžiomis pauglėmis dukromis, Pūthana žindydavo mažylį Krišną užnuodytomis krūtimis. Bhima perskrosdavo Dušasanai pilvą ir ištrinkdavo Draupadei galvą jo krauju.

Užpakalinė Istorijos Namų (kur susirinko liečiamųjų policininkų būrys, kur buvo susprogdinta pripučiama žąsis) veranda buvo atitverta ir paversta lengvabūdiška viešbučio virtuve. Dabar čia nerastum nieko baisesnio už kepsnius ir karamelinį pieno plakinį su kiaušiniais. Siaubas išnyko. Įveiktas maisto kvapo. Nutildytas virėjų klegesio. Linksmo imbiero ir česnako smulkinimo. Mažesnių gyvulių – paršiukų, ožkų – dorojimo. Mėsos pjaustymo. Žuvies skutimo.

Žemėje kažkas buvo palaidota. Po žole. Po dvidešimt trejais birželio lietaus metais.

Mažas užmirštas daiktelis.

Pasaulis tokio nepasiges.

Plastmasinis vaiko laikrodėlis su nupieštu laiku.

Be dešimt dvi.

Būrys vaikų sekė išėjusiai pasivaikščioti Rahelei įkandin.

– Sveika, hipe, – pasakė jie dvidešimt penkeriais metais per vėlai. – Kuo tu vardu?

Paskui kažkas metė į ją akmenį, ir vaikystė pabėgo mataruodama liesomis rankelėmis.

Grįždama Rahelė padarė vingį aplink Ajemenemo Rūmą ir atsidūrė vieškelyje. Čia irgi kaip grybų buvo pridygę namų, ir tik dėl to, kad jie glaudėsi po medžiais, o prie jų vedantys siauri atsišakoję nuo vieškelio takai netiko važiuoti, Ajemenemas vis dar atrodė kaimiškai ramus. Iš tiesų pagal gyventojų skaičių jis jau prilygo miesteliui. Už gležno žalumos fasado gyveno galinti žaibiškai susirinkti minia. Negyvai sumušti neatsargaus autobuso vairuotojo. Išdaužti priekinio automobilio, išdrįsusio pasirodyti Opozicijos visuotinio streiko dieną, stiklo. Pavogti Mažės-kočamos importinio insulino ir bandelių su kremu iš GeriausiosKotajamoKepyklos.

Draugas K. N. M. Pilajis stovėjo lauke prie „Sėkmingosios spaustuvės“ ties jo valdas ribojančia siena ir kalbėjosi su ž nogumi kitoje pusėje. Draugo Pilajo rankos buvo sukryžiuotos nt krūti-

nės, ir jis godžiai spaudė sau pažastis, lyg kas būtų paprašęs jas paskolinti, o jis atsisakęs. Žmogus anapus sienos apsimestinai susidomėjęs žiūrinėjo nuotraukas plastmasiniame dėkle. Daugiausia jose buvo draugo K. N. M. Pilajo sūnus Leninas, kuris gyveno ir dirbo Delyje: rūpinosi olandų ir vokiečių ambasadų dažymu, vandentiekiu ir elektros įrenginiais. Nenorėdamas kelti užsakovams baimės savo politinėmis pažiūromis, jis šiek tiek pakeitė vardą. Dabar vadinosi Levinas. P. Levinas.

Rahelė bandė prasmukti pro šalį nepastebėta. Be reikalo puoselėjo tokias kvailas viltis.

– *Ajo,* Rahele-mol! – pašaukė draugas K. N. M. Pilajis, iškart ją atpažinęs. – *Orkunilej?* Draugas Dėdė?

– *Uver,* – atsakė Rahelė.

Ar jinai jį prisimenanti? O taip, prisimenanti.

Ir klausimas, ir atsakymas tebuvo mandagi įžanga. Ir jis, ir ji žinojo, kad kai ką galima pamiršti. O kai ko ne – tokie dalykai tupi dulkėtose lentynose it paukščių iškamšos grėsmingomis, įdėmiai žiūrinčiomis į šalis akimis.

– Taigi! – prabilo draugas Pilajis. – Man regis, tu dabar Amerikoj?

– Ne, – atsakė Rahelė. – Aš čia.

– Taip, taip, – jo balsas skambėjo nekantrokai, – bet šiaip, manau, Amerikoj?

Draugas Pilajis nuleido rankas. Virš sienos kaip liūdno Šv. Bernardo akys išlindo jo speneliai.

– Atpažinai? – paklausė draugas Pilajis žmogų su fotografijomis, smakru durdamas Rahelės pusėn.

Tas neatpažino.

– Senosios „Rojaus konservų" Kočamos dukters duktė, – paaiškino draugas Pilajis.

Žmogus regimai sutriko. Buvo aišku, kad jis nečionykštis. Ir nevalgo konservų. Draugas Pilajis pabandė kitaip.

– Punjanas Kundžu? – paklausė jis. Antiochijos Patriarchas šmėkštelėjo danguje ir pamojavo išdžiūvusia ranka.

Žmogui su fotografijomis kai kas ėmė aiškėti. Jis džiaugsmingai sulinkčiojo.

– Punjano Kundžu sūnus? Benanas Džonas Ipė? Kuris gyveno Delyje? – kalbėjo draugas Pilajis.

– *Uver, uver, uver,* – linksėjo žmogus.

– Šičia jo dukters duktė. Dabar Amėrikoj.

Linkčiotojas vis linkčiojo, Rahelės protėvių genealogija pamažu aiškėjo.

– *Uver, uver, uver*. Dabar Amėrikoj, ar ne. – Tai buvo ne klausimas. Gryniausias susižavėjimas.

Jis miglotai prisiminė kažkokio skandalo nuotrupas. Smulkmenas buvo užmiršęs, bet prisiminė, kad jis siejosi su seksu ir mirtimi. Laikraščiai rašė. Po trumpos tylos ir dar dešimt kartų sulinksėjęs žmogus padavė draugui Pilajui dėklą su nuotraukomis.

– Nagerai, drauge, einu.

Jam reikėjo spėti į autobusą.

– Taigi! – Draugo Pilajo šypsena pasidarė dar platesnė, kai jis it prožektorių nukreipė visą dėmesį į Rahelę. Dantenos buvo stebėtinai rausvos – atlygis už bekompromisį vegetaro gyvenimą. Buvo iš tų žmonių, kuriuos sunku įsivaizduoti jaunus. Ar mažus. Atrodė, lyg būtų *gimęs* vidutinio amžiaus. Jau pradėjęs plikti.

– Kur vyras? – norėjo žinoti jis.

– Neatvažiavo.

– Nuotraukų turi?

– Ne.

– Vardas?

– Laris. Lorensas.

– *Uver.* Lorensas. – Draugas Pilajis pritariamai linktelėjo. Lyg jei jam būtų buvę patikėta išrinkti vardą, būtų išrinkęs kaip tik šį.

– Palikuonių yra?

– Ne, – tarė Rahelė.

– Tikriausiai dar neprisiruošėt? O gal laukiesi?

– Ne.

– Vieno būtinai reikia. Berniuko, mergytės. Ko nors, – pasakė draugas Pilajis. – Tu, žinoma, norėtum dviejų.

– Mes nebegyvenam kartu. – Rahelė vylėsi, kad jis bus toks pritrenktas, jog nutils.

– Nebe-gyvenat? – ištarė jis tokiu aukštu balsu, kad klaustukui pritrūko kvapo. Ištarė žodį taip, lyg jis reikštų mirties formą.

– Didžiai apgailestautina, – pasakė atsikvošėjęs. Nežinia kodėl prabilo jam nebūdinga knygine kalba. – Didžiai.

Draugui Pilajui toptelėjo, kad ši karta veikiausiai moka už buržuazinį protėvių supuvimą.

Vienas beprotis. Kita išsiskyrusi. Veikiausiai nevaisinga.

Galbūt *tai* ir yra tikroji revoliucija. Krikščioniškoji buržuazija pradėjo naikinti save.

Draugas Pilajis pritildė balsą, lyg aplink ausis ištempę klausytųsi žmonės, nors niekur nebuvo nė gyvos dvasios.

– O brolis? – suokalbiškai sušnibždėjo jis. – Kaip jam sekasi?

– Puikiai, – atsakė Rahelė. – Jam sekasi puikiai.

Puikiai. Glotnus ir medaus spalvos. Jis skalbia savo rūbus trupančiu muilu.

– *Ajo pavam*, – sušnibždėjo draugas Pilajis, ir jo speneliai nulėpo iš apsimestinio liūdesio. – Vargšas vaikinas.

Rahelė spėliojo, ką jis pešė šitaip ją tardydamas, o paskui visiškai nekreipdamas dėmesio į atsakymus. Jis akivaizdžiai nesitikėjo, kad ji jam pasakys tiesą, tačiau kodėl net nebandė apsimesti?

– Leninas dabar Delyje, – pagaliau išpyškino draugas Pilajis, nebeįstengdamas slėpti pasididžiavimo. – Dirba užsienio ambasadoms. Žiūrėk!

Jis padavė Rahelei celofanuotą dėklą. Jame daugiausia buvo Lenino ir jo šeimos nuotraukos. Jo žmona, jo vaikas, jo naujas „Bajaj" skuteris. Vienoje nuotraukoje Leninas spaudė ranką itin gerai apsirengusiam, itin rausvam vyriškiui.

– Vokietijos Pirmasis Sekretorius, – paaiškino draugas Pilajis.

Nuotraukose Leninas su žmona atrodė linksmi. Lyg svetainėje turėtų naują šaldytuvą ir būtų įmokėję pradinį įnašą už butą.

Rahelė prisiminė įvykį, dėl kurio Leninas pakliuvo į jos ir Esthos akiratį kaip Gyvas Žmogus, – jie daugiau nemanė, kad tai tik dar viena jo motinos sario klostė. Jai su Estha buvo po penkerius, Leninui gal treji ar ketveri metai. Jie susitiko daktaro Vergezės Vergezės (garsiausio Kotajamo Pediatro ir Motinų Grabinėtojo) klini-

koje. Rahelė buvo su Amu ir Estha (jis užsispyrė eiti kartu). Leninas buvo su motina, Kaljani. Ir Rahelę, ir Leniną buvo ištikusi ta pati bėda – Nosyje Įstrigęs Svetimkūnis. Dabar tai atrodo neįprastas sutapimas, tačiau tada taip neatrodė. Keista, kad politika slypi net daiktuose, kuriuos vaikai įsikiša į nosį. Ji – Karališkojo Entomologo anūkė, jis – paprasto kaimiečio, Marksistinės Partijos darbuotojo sūnus. Taigi jos nosyje – stiklo karoliukas, jo – žalias nuto žirnis.

Laukiamasis buvo pilnutėlis.

Už daktaro užuolaidos šnabždėjosi bloga lemiantys balsai, kuriuos pertraukdavo kankinamų vaikų staugsmas. Į metalą dzingtelėjo stiklas, pasigirdo kuždesys ir verdančio vandens burbuliavimas. Su medine iškaba ant sienos *„Daktaras PRIIMA Daktaras IŠĖJĘS“* žaidė berniūkštis, tai nuleisdamas, tai pakeldamas žalvarinę plokštelę. Prie motinos krūtinės žagsėjo karščiuojantis kūdikis. Palubėje lėtas ventiliatorius nesibaigiančia spirale, kuri raitydamasi pamažu leidosi ant grindų nelyginant begalinės bulvės lupena, pjaustė tirštą išgąsdintą orą.

Niekas neskaitė žurnalų.

Iš už menkos užuolaidos, pakabintos tarpduryje, vedančiame tiesiai į gatvę, sklido nepaliaujamas bekūnių sandalais apautų kojų šlepsėjimas. Triukšmingas, nerūpestingas Tų, Kurie Nieko Neįsikišę į Nosį, pasaulis.

Amu ir Kaljani apsikeitė vaikais. Nosys pakeltos, galvos atloštos ir atsuktos į šviesą, bene viena motina pamatys ką nors pražiūrėta antrosios. Kai iš to nieko neišėjo, Leninas, apvilktas taksi spalvomis – geltonais marškiniais, juodomis elastinėmis trumpikėmis, – grįžo į nailoninę motinos sterblę (ir *atgavo* saldainių maišelį). Jis sėdėjo ant sario gėlių ir iš tos neįveikiamos tvirtovės ramiai apžiūrinėjo laukiamąjį. Kairį smilių giliai įgrūdo į laisvąją šnervę ir garsiai kvėpavo pro burną. Jo plaukai buvo dailiai sušukuoti į šoną ir sutepti ajurvediniu aliejumi. Kol daktaras jo nepriėmė, galėjo *laikyti* saldainius, o po priėmimo suvalgyti. Pasaulyje viskas gerai. Galbūt jis buvo per mažas ir nesuprato, kad Laukiamojo Nuotaikos bei Klyksmai Anapus Užuolaidos logiškai turėtų reikšti, kad Daktaro V. V. Sveikai Bijoma.

Žiurkė šeriuotais mentikauliais kelis kartus gyvai sukorė kelią nuo daktaro priimamojo iki spintos apačios laukiamajame ir atgal.

Pro apdriskusią daktaro durų užuolaidą pasirodydavo ir vėl dingdavo seselė. Ji laikė rankose keistus įnagius. Mažutį buteliuką. Stiklinį stačiakampį, išteptą krauju. Mėgintuvėlį šviesoje žaižaruojančio šlapimo. Nerūdijančio plieno padėklą su išvirintomis adatomis. Panašius į suktą vielą plaukus ant jos kojų buvo prispaudusios permatomos baltos kojinės. Stačiakampės baltų nunešiotų basučių pakulnės buvo numintos į vidų, todėl kojos linko viena prie kitos. Blizgantys juodi segtukai kaip ištiesintos gyvatės spaudė krakmolytą seselės kepuraitę prie riebaluotos galvos.

Matyt, jos akiniai turėjo žiurkių vaizdo nepraleidžiančius filtrus. Ji nepastebėjo šeriuotosios žiurkės, net kai ši praturseno pro pat jos kojas. Žemu kaip vyro balsu ji pakviesdavo: „A. Ninanas... S. Kusumalatha... B. V. Rošini... N. Ambadis“. Ji nepaisė sunerimusio, spirale besivejančio oro.

Esthos akys virto išsigandusiom lėkštutėm. Jį užhipnotizavo lentelė *Daktaras PRIIMA Daktaras IŠĖJĘS.*

Rahelę užliejo baimės banga.

– Amu, pabandykim dar kartą.

Viena ranka Amu suėmė Rahelei už pakaušio. Nosine apvyniotu nykščiu užspaudė šnervę be karoliuko. Visos akys laukiamajame nukrypo į Rahelę. Tai turėjo būti didžiausias laimėjimas jos gyvenime. Estha nutaisė išraišką, tarsi ketintų šnypštis nosį. Kaktą išvagojo raukšlės, jis giliai įkvėpė.

Rahelė sukaupė visas jėgas. *Dieve, prašau padaryti, kad jis iškristų.* Įsikirtusi pėdom į žemę, iš širdies nusišnypštė į motinos nosinę.

Ir jis su snargliais ir palengvėjimu išlindo. Mažas rausvai violetinis karoliukas spindinčiame gleivių guolyje. Išdidus it perlas kriauklėje. Vaikai susibūrė juo pasigrožėti. Berniūkštis, žaidęs iškaba, su panieka paskelbė:

– Galėčiau lengvai tai padaryti!

– Pamėgink, jei nori gauti per užpakalį, – pagrasė jo motina.

– Panelė Rahelė! – šūktelėjo seselė ir apsidairė.

– Išlindo! – pasakė seselei Amu. – Iškrapštytas. – Ji atkišo suglamžytą nosinę.

Seselė nesuprato, apie ką ji kalba.

– Viskas gerai. Mes išeiname, – pasakė Amu. – Karoliukas išlindo.

– Toliau, – pasakė seselė ir užmerkė akis už žiurkių nepraleidžiančių filtrų. („Visokių yra“, – tarė sau.) – S. V. S. Kurupas!

Kupinas paniekos berniūkštis užkaukė, kai tik motina stumtelėjo jį daktaro priimamojo pusėn.

Rahelė su Estha pergalingai apleido kliniką. Mažasis Leninas pasiliko – jo nosį dar turėjo patyrinėti šalti plieniniai, o jo motiną kiti, švelnesni daktaro Vergezės Vergezės prietaisai.

Toks Leninas buvo tada.

Dabar jis turi namą ir „Bajaj“ skuterį. Žmoną ir *palikuonį*.

Rahelė atidavė draugui Pilajui dėklą su nuotraukomis ir bandė eiti.

– Minutėlę, – tarė draugas Pilajis. Jis buvo nelyginant ekshibicionistas už tvoros. Privilioja žmones savo speneliais, o paskui bruka jiems sūnaus nuotraukas. Jis pervertė nuotraukų krūvelę ir apsistojo ties paskutine. – *Orkunundo?*

Tai buvo sena nespalvota nuotrauka. Daryta Čako „Rolleiflex“ fotoaparatu, Margaretos-kočamos Kalėdų dovana. Jie buvo nufotografuoti visi keturi. Leninas, Estha, Sofi-mol ir ji, stovintys priekinėje Ajemenemo Rūmo verandoje. Jiems už nugaros nuo lubų kilpomis karojo Mažės-kočamos kalėdinės puošmenos. Prie elektros lemputės buvo pririšta kartoninė žvaigždė. Leninas, Rahelė ir Estha atrodė kaip išgąsdinti žvėriukai, kuriuos apšvietė automobilio priešakiniai žibintai. Keliai suglausti, veiduose sustingusios šypsenos, rankos prispaustos prie šonų, krūtinės atsuktos į fotoaparatą. Lyg stovėti šonu būtų nuodėmė.

Tik Sofi-mol, nerūpestingai pasitikinti savimi, kaip ir dera Pirmajam Pasauliui, paruošė veidą nuotraukai, skirtai jos biologiniam tėvui. Ji išvertė vokus, kad akys atrodytų it rausvomis gyslutėmis išraizgyti mėsos žiedlapiai (nespalvotoje nuotraukoje pilki). Iš geltonos saldžiosios citrinos žievės išpjovė ir įsidėjo atsikišusius dantis. Pro plyšį tarp dantų iškišo liežuvį su sidabriniu Mamačės antpirščiu, užmautu ant galiuko. (Atėmė jį tą dieną, kai atvyko, ir pri-

siekinėjo per visas atostogas gersianti tik iš antpirščio.) Abiejose rankose laikė po uždegtą žvakę. Atraitojo vieną kliošinių džinsų kišką, apnuogindama baltą kaulėtą keliuką su išpaišytu veidu. Prieš pat fotografuojantis ji baigė kantriai aiškinti Esthai ir Rahelei (nuginčijusi visus priešingus įrodymus, nuotraukas, prisiminimus), kad jie puikiausiai galį būti pavainikiai ir ką tas žodis iš tikrųjų reiškia. Tam prireikė apibūdinti seksą – painiai, bet nevisiškai tiksliai. „Žinokit, daroma taip...“

Po kelių dienų ji mirė.

Sofi-mol.

Gėrusi iš antpirščio.

Judėjusi karste.

Ji atskrido į Kočiną iš Bombėjaus. Su skrybėle, kliošinėmis kelnėmis ir Mylima iš pat Pradžių.

6

Kočino kengūros

Kočino oro uoste naujosios Rahelės kelnytės buvo taškuotos ir dar tebegurgždančios. Viskas surepetuota. Premjeros Diena. Savaitės *Ką Pamanys Sofi-mol?* kulminacija.

Rytą „Jūrų valdovės" viešbutyje Amu – naktį sapnavusi delfinus ir tamsų mėlį – padėjo Rahelei apsivilkti kvarkliuotą Oro Uosto Suknytę. Tai buvo stulbinamas nukrypimas nuo Amu skonio, standžių geltonų nėrinių debesis su mažučiais sidabriniais blizgučiais ir kaspinais ant pečių. Kad raukiniai styrotų, po sijonuku buvo prisiūta klijuotė. Rahelė nerimavo, kad suknelė nelabai tinka prie akinių nuo saulės.

Amu iškėtė gurgždančias priderintas kelnytes. Rahelė, uždėjusi rankas Amu ant pečių, įlipo į savo naująsias kelnytes (kaire koja, dešine koja) ir pabučiavo Amu į abidvi duobutes (kairio skruosto, dešinio skruosto). Gumutė tyliai pliaukštelėjo jai į pilvą.

– Dėkui, Mamyte, – pasakė Rahelė.

– Dėkui? – paklausė Amu.

– Už naują suknelę ir kelnytes, – paaiškino Rahelė.

Amu nusišypsojo.

– Nėr už ką, mieloji, – atsakė ji, bet liūdnai.

Nėr už ką, mieloji.

Peteliškė ant Rahelės širdies kilstelėjo pūkuotą kojelę. Ir vėl nuleido. Kojelė buvo šalta. *Myli ją mama šiek tiek mažiau.*

„Jūrų valdovės" kambarys trenkė kiaušiniais ir kava iš aparato.

Estha nešė į automobilį „Eagle" termosą su vandentiekio vandeniu. Rahelė nešė „Eagle" termosą su virintu vandeniu. Ant

„Eagle“ termosų buvo nupiešti Termosų Ereliai išskėstais sparnais, su žemės rutuliu naguose. Dvyniai manė, kad Termosų Ereliai visą dieną stebi pasaulį ir visą naktį skraido aplink savo termosą. Skraido tyliai kaip pelėdos, su mėnuliu ant sparnų.

Estha vilkėjo raudonus marškinius ilgomis rankovėmis ir apykakle smailiais galais, mūvėjo juodas siauras kelnes. Jo kuodas buvo stebėtinai pasipūtęs. It gerai išplaktas kiaušinio baltymas.

Estha pasakė – reikia pripažinti, ne visai be pagrindo, – kad Rahelė, apsirengusi oro uosto suknele, atrodo kvailai. Rahelė trenkė jam ir gavo atgal.

Oro uoste jie nesikalbėjo.

Čakas, paprastai nešiojantis mundų, vilkėjo juokingu ankštu kostiumu ir akinamai šypsojosi. Amu pataisė jam kaklaraištį – tas nesiderino ir buvo kreivai paristas. Jam kliuvo Čako pusryčių, todėl buvo patenkintas.

Amu paklausė:

– Kas staiga pasidarė mūsų Žmogui iš Liaudies?

Tačiau ji tai ištarė su duobutėmis skruostuose, nes Čakas nesitvėrė savam kaily. Iš laimės.

Čakas jai nešėrė.

Todėl negavo atgal.

Iš „Jūrų valdovės“ gėlininko Čakas nusipirko dvi raudonas rožes ir rūpestingai laikė.

Putniai.

Meiliai.

Oro uosto parduotuvė, priklausanti Keralos turizmo plėtros korporacijai, buvo prigrūsta „Air India“ maharadžų (mažų vidutinių didelių), sandalmedžio dramblių (mažų vidutinių didelių) ir kathakali šokėjų kaukių iš papjėmašė (mažų vidutinių didelių). Ore tvyrojo tirštas sandalmedžio ir kilpoto audinio pažastų (mažų vidutinių didelių) kvapas.

Sutikimo salėje stovėjo keturios natūralaus dydžio betoninės kengūros, ant jų betoninių sterblių buvo užrašyta: PANAUDOK MANE. Sterblėse vietoj betoninių jauniklių buvo nuorūkos, nude-

ginti degtukai, butelių kamštukai, žemės riešutų kevalai, sumaigyti popieriniai puodeliai ir tarakonai.

Raudonos betelio spjūvių dėmės raudonavo kengūroms ant pilvų kaip šviežios žaizdos.

Oro Uosto Kengūros šypsojosi raudonomis burnomis.

Jų ausų kraščiukai buvo rausvi.

Rodos, paspausk jas, ir tuščiais baterijų balsais ištars „Ma-ma".

Kai žydrame Bombėjaus–Kočino danguje pasirodė Sofi-mol lėktuvas, minia prisispaudė prie geležinės užtvaros, kad daugiau visko pamatytų.

Sutikimo salėje prasidėjo meilės ir nekantrumo spūstis, nes Bombėjaus–Kočino reisu parvykdavo namo visi Užsieniečiai.

Jų pasitikti suvažiavo šeimos. Iš visos Keralos. Ilgai keliavusios autobusais. Iš Rani, iš Kumili, iš Vižindžamo, iš Užavuro. Kai kurie nakvojo oro uoste, atsivežę maisto. Ir paruošę tapijokos traškučių bei čaka velaičathu* kelionei atgal.

Čia buvo visi – kurčios senelės, vaidingi artritiški seneliai, išsiilgusios žmonos, intrigantai dėdės, lakstantys vaikai. Sužieduotinės, kurios bus vertinamos iš naujo. Mokytojos vyras, vis dar laukiantis Saudo Arabijos vizos. Mokytojos vyro seserys, laukiančios kraičių. Nėščia elektriko žmona.

– Dauguma iš šlavėjų kastos, – niūriai subambėjo Mažė-kočama ir nusisuko, kai motina, nenorėdama užleisti Geros Vietos prie užtvaros, nutaikė savo išsiblaškiusio mažylio pimpaliuką į tuščią butelį, o šis šypsojosi ir mojavo aplinkiniams žmonėms.

– Sssss... – šnypštė motina. Iš pradžių įkalbinėdama, paskui tūždama. Tačiau jos kūdikis manė esąs popiežius. Jis šypsojosi ir mojavo, šypsojosi ir mojavo. Su pimpaliuku butelyje.

– Neužmirškite, kad esate Indijos ambasadoriai, – pasakė Rahelei ir Esthai Mažė-kočama. – Jos Pirmiausia Spręs apie jūsų šalį pagal jus.

Dvyniai Dizigotiniai Ambasadoriai. Jų Ekscelencijos Ambasadorius E.(J)vis) Pilvūzas ir Ambasadorė G.(yva)Lazdė.

* Kepti duonmedžio vaisiai su cukrumi.

Rahelė standžių nėrinių suknele ir fontanu, suveržtu „Meile Tokijuje“, atrodė nelyginant siaubingo skonio Oro uosto Fėja. Ją supo drėgni klubai (taip bus dar kartą, per laidotuves geltonoje bažnyčioje) ir niūrus įkarštis. Ant širdies tupėjo senelio peteliškė. Ji nusisuko nuo švilpiančio plieno paukščio žydrame danguje, atgabenančio pusseserę, ir išvydo raudonburnes kengas rubino šypsenomis, betoniškai pėdinančias oro uosto grindiniu.

Nuo Kulno ant Piršty
Nuo Kulno ant Piršty

Ilgos plokščiapadės pėdos.

Oro uosto šiukšlės kengūriukams skirtose sterblėse.

Mažiausioji tiesė kaklą it anglų filmų herojai, po darbo atpalaiduojantys kaklaraištį. Vidurinioji užsimanė parūkyti ir rausėsi sterblėje, ieškodama ilgos nuorūkos. Rado seną kešju riešutą blausiame plastmasiniame maišelyje. Ėdė jį priekiniais dantimis tarsi graužikas. Didžiausioji siūbavo pastatytą plakatą su užrašu *Keralos turizmo plėtros korporacija sveikina atvykusius* ir kathakali šokėju, besisveikinančiu tradiciniu namasté. Kitame plakate, kurio kengūra nejudino, buvo parašyta: *ikievS ękyvta į sojidnI ųinokseirP ętnarkaP.*

Ambasadorė Rahelė skubiai nusiyrė per minią prie brolio bendraAmbasadorio.

Estha, žiūrėk! Žiūrėk, Estha, žiūrėk!

Ambasadorius Estha nežiūrėjo. Nepanoro. Jis stebėjo duobėtą nutūpimo vietą, persimetęs per petį „Eagle“ termosą su vandentiekio vandeniu, ir krito į bedugnę su bedugne širdyje: Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas žino, kur jį rasti. Ajemenemo fabrike. Ant Mynačalės krantų.

Amu žiūrėjo atkišusi rankinę.

Čakas – rožes.

Mažė-kočama – apgamą ant kaklo.

Paskui pasirodė Bombėjaus–Kočino žmonės. Iš vėsaus oro į karštą. Sumaigyti žmogeliai pakeliui į sutikimo salę atsitiesdavo.

Štai jie, Sugrįžėliai iš Užsienio, nesiglamžančiais kostiumais ir

įvairiaspalviais akiniais nuo saulės. Aristokratiškuose lagaminuose gabenantys nuožmaus skurdo pabaigą. Betono stogus palmių lapais dengtoms trobelėms, vandens šildytuvus tėvų miegamiesiems. Kanalizacijos sistemas ir neužkrėstus vandens rezervuarus. Maksi ir aukštus kulniukus. Pūstas rankoves ir lūpų dažus. Mikserius ir fotoaparatų blykstes. Kartu su raktais, kuriuos reikės skaičiuoti, ir spintomis, kurias reikės rakinti. Pasiilgę tapijokos ir myn vevičathu* , kurių taip seniai nevalgė. Kupini meilės su žiupsneliu gėdos, kad namiškiai, atvykę jų pasitikti, tokie... požiopliai. *Tik pažiūrėkit, kaip jie apsirengę! Negi nerado tinkamesnių rūbų oro uostui? Kodėl malajalių tokie baisūs dantys?*

O jau oro uostas! Panašesnis į vietinę autobusų stotį! Pastatas apdergtas paukščių! Kengūros išmargintos spjūvių dėmėm!

Oho! Indija eina šunims šėko pjauti.

Kai ilgas keliones autobusu ir nakvynes oro uoste pasitinka meilė su žiupsneliu gėdos, atsiranda maži įtrūkimai, kurie vis didėja ir didėja, kol Sugrįžėliai iš Užsienio, nespėję nė mirktelėti, atsiduria spąstuose prie uždarytų Istorijos Namų durų, o jų svajonės būna persvajojamos.

Ir štai tarp nesiglamžančių kostiumų ir blizgančių lagaminų pasirodė Sofi-mol.

Ji gers iš antpirščio.

Judės karste.

Ji ėjo nusileidimo taku, jos plaukai dvelkė Londonu. Geltonos kliošinių kelnių kiškos plazdėjo aplink kulkšnis. Ilgi plaukai draikėsi iš po šiaudinės skrybėlės. Viena ranka motinos delne. Antrąja mojuoja kaip kareivis (kairę, kairę, kairędešinękairę).

Štai
Mergina
Aukšta
Liekna
Plaukai
Rusvai gelsvi (kairękairędešinę)

* Virta žuvis su prieskoniais *(malajalių)*.

Štai
Mergina...

Margareta-kočama liepė jai Pagaliaunustoti.

Ji Pagaliaunustojo.

– Matai ją, Rahele? – tarė Amu.

Ji atsisuko ir pamatė, kad jos duktė gurgždančiom kelnytėm kalbasi su betoniniais sterbliniais padarais. Nuėjo ir bardamasi parsivedė. Čakas pareiškė, kad negali pasisodinti Rahelės ant sprando, nes jau šį bei tą neša. Dvi rožes raudonąsias.

Putniai.

Meiliai.

Kai Sofi-mol įžengė į sutikimo salę, Rahelė, susijaudinusi ir kerštinga, smarkiai įgnybo Esthai. Nagais, odą. Estha abiem rankom suktelėjo odą ant jos riešo į priešingas puses. Odoje liko skaudanti mėlynė. Ji palaižė – sūri. Seilės ant riešo buvo vėsios ir ramino.

Amu nieko nepastebėjo.

Per aukštą geležinę užtvarą, skiriančią Pasitinkančiuosius nuo Pasitinkamųjų, Sveikinančiuosius nuo Sveikinamųjų, Čakas, plačiai šypsodamasis, per siūles sprogstančiu kostiumu ir kreivai paištu kaklaraiščiu, nusilenkė naujai atrastai dukrai ir buvusiai žmonai.

Mintyse Estha tarė: „Lenkis".

– Sveikos, ponios, – tarė Čakas Garsiai Skaitančiojo balsu (praėjusios nakties balsu, pasakiusiu: *Meilė. Beprotybė. Viltis. Begalinis Džiaugsmas)*. – Kaip sekėsi kelionė?

Oras buvo apsunkęs nuo Minčių ir Dalykų, kuriuos Reikia Pasakyti. Tačiau tokiomis valandėlėmis visada kalbami Niekai. Svarbūs Dalykai neištarti slypi viduje.

– Pasisveikink ir paklausk, kaip sekasi, – paliepė Margareta-kočama Sofi-mol.

– Sveiki, kaip sekasi? – pakartojo Sofi-mol pro geležinę užtvarą visiems skyrium.

– Viena tau, o kita tau, – pasakė Čakas apie rožes.

– O „dėkui"? – tarė Margareta-kočama Sofi-mol.

– O „dėkui“? – pasakė Čakui Sofi-mol, mėgdžiodama motinos klausimą.

Margareta-kočama truputį papurtė ją už įžūlumą.

– Nėr už ką, – atsakė Čakas. – Dabar leiskite man jus pristatyti. – Tada daugiau žiūrovams ir klausytojams, nes Margaretos-kočamos iš tiesų nebuvo reikalo pristatinėti, pasakė: – Mano žmona Margareta.

Margareta-kočama nusišypsojo ir pagrasė jam rože. *Buvusi žmona, Čakai!* Lūpos sukrutėjo, tačiau balsu šių žodžių ji taip ir nepasakė.

Bet kam buvo aišku, kad Čakas didžiuojasi ir džiaugiasi turėjęs tokią žmoną kaip Margareta. Baltą. Gėlėto kartūno suknele, iš po kurios matosi kojos. Su rudomis strazdanomis ant nugaros. Ir rankų.

Tačiau ją gaubė liūdesys. Šypsojosi, bet akyse tūnojo šviežias ryškaus mėlio Sielvartas. Dėl pražūtingos automobilio avarijos. Dėl Džo formos skylės Visatoje.

– Labas visiems, – tarė ji. – Atrodo, lyg būčiau jus pažinojusi šimtą metų.

Apsiavusiems ir basiems.

– Mano duktė Sofi, – tarė Čakas ir nervingai sukikeno nerimaudamas, kad Margareta-kočama neištartų: „Buvusi duktė“. Tačiau ji neištarė. Šį juoką buvo nesunku suprasti. Ne taip kaip Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjo juoką – jo Estha nesuprato.

– Labas, – tarė Sofi-mol.

Ji buvo aukštesnė už Esthą. Ir stambesnė. Akys mėlynaipilkai-mėlynos. Blyški oda paplūdimio smėlio spalvos. Tačiau plaukai po skrybėle buvo gražiai sodriai rudi. Ir (taip!) jos nosyje slypėjo Papačio nosies užuomazga. Karališkojo Entomologo nosis nosyje. Drugelių mėgėjo nosis. Ji nešėsi prašmatnią Pagamintą Anglijoje rankinę, kurią dievino.

– Amu, mano sesuo, – tarė Čakas.

Amu kaip suaugusi ištarė: „Sveiki“ Margaretai-kočamai ir vaikiškai „Sveikutė“ – Sofi-mol. Rahelė akylai kaip vanagas stebėjo, ar Amu labai myli Sofi-mol, bet nustatyti nepavyko.

Sutikimo sale it staigus vėjo gūsis nuošė juokas. Ką tik atvyko (Bombėjaus–Kočino reisu) populiariausias, mylimiausias malaja-

lių kino komikas Adūras Basis. Sulinkęs po gausybės nesugraibomų paketų ir begėdiško publikos keliaklupsčiavimo našta, jis jautė privaląs vaidinti. Nuolat išmesdamas paketus, kartojo: *Ende Deivomaj! Iii sadhanangal!**

Estha plonai džiaugsmingai susijuokė.

– Amu, žiūrėk! Adūrui Basiui viskas krinta! Jis net savo daiktų nesugeba panešti!

– Jis tyčia taip daro, – pasakė Mažė-kočama keistu nauju, angliškų akcentu. – Tiesiog *nekreipk* į jį dėmesio.

– Jis kinaktorius, – paaiškino ji Margaretai-kočamai ir Sofimol. – Viso labo bando atkreipti dėmesį, – pridūrė Mažė-kočama ir ryžtingai atsisakė kreipti dėmesį.

Tačiau Mažė-kočama klydo. Adūras Basis *nebandė* atkreipti dėmesio. Jis tik stengėsi užsitarnauti dėmesį, kurį jau patraukė.

– Mano teta Mažė, – tarė Čakas.

Sofi-mol suglumo. Įdėmiai žiūrėjo į Mažę-kočamą blizgančiomis it karoliukai akimis. Buvo girdėjusi apie mažus veršiukus ir šuniukus. Ir apie mažus lokiukus. (Netrukus ji parodys Rahelei šikšnosparniuką.) Tačiau mažės *tetos* ją priblokšė.

Mažė-kočama pasakė: „Sveika, Margareta" ir „Sveika, Sofimol". Ir kad Sofi-mol grožiu jai primenanti miško dvasią. Arielį.

– Žinai, kas buvo Arielis? – paklausė Mažė-kočama. – Arielis iš *Audros?*

Sofi-mol atsakė nežinanti.

– Lyg bitutė aš brendu nuo žiedų vėl ant žiedų? – tarė Mažė-kočama.

Sofi-mol atsakė nežinanti.

– Guolį, kai nakčia gūdu, aš raktažolėj randu?

Sofi-mol atsakė nežinanti.

– Šekspyro *Audros?* – neatlyžo Mažė-kočama.

Be abejo, tuo ji pirmiausia bandė užsirekomenduoti Margaretai-kočamai. Kad išsiskirtų iš Šlavėjų Kastos.

– Giriasi, – sušnibždėjo Ambasadorius E.(lvis) Pilvūzas Ambasadorei G.(yva)Lazdei į ausį. Ambasadorė Rahelė prunkštelėjusi

* Dieve mano! Jau toji dabartinė karta! *(Malajalių.)*

išpūtė mėlynai žalią (duonmedžio muselės spalvos) burbulą, tas sprogo oro uosto karštyje. Pliaukšt!

Mažė-kočama pamatė ir suprato, kad pradėjo Estha.

– O dabar Labai Svarbūs Asmenys, – pasakė Čakas (vis dar Garsiai Skaitančiojo balsu).

– Mano sūnėnas Esthapenas.

– Elvis Preslis, – atkeršijo Mažė-kočama. – Bijau, kad čia mes šiek tiek atsilikę. – Visi juokdamiesi sužiuro į Esthą.

Iš pat rusvai gelsvų smailianosių Ambasadoriaus Esthos batukų padų ėmė kilti pyktis ir sustojo ties širdimi.

– Kaip sekasi, Esthapenai? – tarė Margareta-kočama.

– Dėkui, puikiai. – Esthos balsas buvo niūrus.

– Estha, – meiliai pasakė Amu, – kai tavęs klausia: „Kaip sekasi?", tikimasi atsakymo: „O kaip sekasi jums?" Ne: „Dėkui, puikiai". Nagi pasakyk: „O kaip sekasi JUMS?"

Ambasadorius Estha žiūrėjo į Amu.

– Nagi, – paragino Esthą Amu. – O kaip sekasi JUMS?

Mieguistos Esthos akys buvo užsispyrusios.

Malajalių kalba Amu pasakė:

– Girdėjai, ką pasakiau?

Ambasadorius Estha juto, kad į jį krypsta mėlynaipilkaimėlynų akių žvilgsnis ir Karališkojo Entomologo nosis. Nesugebėjo išspausti: „O kaip sekasi JUMS?"

– Esthapenai! – tarė Amu. Ir jai ėmė kilti pyktis, sustojo ties širdimi. Daug Didesnis, Negu Reikia, Pyktis. Pasijuto pažeminta šio viešo maišto jai pavaldžioje srityje. Norėjo, kad viskas vyktų sklandžiai. Kad Indų–Anglų Gražaus Elgesio Konkurse prizą laimėtų jos vaikai.

Čakas malajalių kalba paprašė Amu:

– Prašom vėliau. Ne dabar.

Ir piktas Amu žvilgsnis į Esthą sakė: *Gerai. Vėliau.*

Ir Vėliau tapo baisiu, grėsmingu, keliančiu šiurpą žodžiu.

Vė. Liau.

It žemas varpo skambesys apsamanojusiame šulinyje. Virpantis ir pūkuotas. Lyg peteliškės kojelės.

Vaidinimas nuėjo šuniui ant uodegos. Nelyginant konservai musonų laikotarpiu.

– Ir mano dukterėčia, – tarė Čakas. – Kur Rahelė? – Jis apsidairė, tačiau jos nerado. Ambasadorė Rahelė, nebeįstengdama susidoroti su svaiginančiomis permainomis savo gyvenime, it dešrelė įsisuko į nešvarią oro uosto užuolaidą ir nė nemanė išsivynioti. Dešrelė „Bata" sandalais.

– Nėra ko jos paisyti, – tarė Amu. – Ji tik stengiasi atkreipti dėmesį.

Amu irgi klydo. Rahelė tik stengėsi neatkreipti dėmesio, kurio nusipelnė.

– Sveika, Rahele, – pasakė Margareta-kočama nešvariai oro uosto užuolaidai.

– Kaip JUMS sekasi? – sumurmėjo nešvari užuolaida.

– Ar neišeisi pasisveikinti? – paklausė Margareta-kočama meiliu mokytojos balsu. (Kaip panelės Miten, kol ji dar nebuvo išvydusi šėtono jų akyse.)

Ambasadorė Rahelė neišlįs iš užuolaidos, nes negali. Negali, ir tiek. Nes Viskas blogai. Ir netrukus bus Vė Liau ir jai, ir Esthai.

Pilnas pūkuotų peteliškių ir ledinių drugių. Žemo varpų skambesio. Ir samanų.

Ir Lepėdos.

Nešvari oro uosto užuolaida buvo didelė paguoda, tamsa ir skydas.

– Paprasčiausiai nekreipkite į ją dėmesio, – pasakė Amu ir vos vos šyptelėjo.

Rahelės širdį slėgė akmenys mėlynaipilkaimėlynomis akimis.

Dabar Amu ją myli dar mažiau. Apie Čaką Nėra Ko Nė Kalbėti.

– Štai ir bagažas! – pagyvėjo Čakas. Nudžiugęs, kad gali pasprukti. – Eikš, Sofyte, paimsime jūsų krepšius.

Sofyte.

Estha žiūrėjo, kaip jie eina palei užtvarą, braudamiesi per prasiskiriančią minią, įbaugintą Čako kostiumo, kreivai parišto kaklaraiščio ir kunkuliuojančios energijos. Kadangi Čako pilvas buvo didžiulis, jis judėjo taip, lyg visą laiką liptų į kalną. Optimistiškai

ropštųsi stačiais, slidžiais gyvenimo šlaitais. Jis ėjo šioje, Margareta-kočama ir Sofi-mol – anoje užtvaros pusėje.

Sofyte.

Sėdintis Žmogus su uniformine kepure ir antpečiais, irgi nusigandęs Čako kostiumo ir kreivai parišto kaklaraiščio, įleido jį į bagažo atsiėmimo skyrių.

Kai tarp jų nebeliko užtvaros, Čakas pabučiavo Margaretą-kočamą ir paėmė Sofi-mol ant rankų.

– Kai paskutinį kartą tai dariau, už pastangas buvau atlygintas apšlapintais marškiniais, – pasakė Čakas ir nusijuokė. Jis vis glaudė ir glaudė ją prie savęs. Bučiavo jos mėlynaipilkaimėlynas akis, entomologo nosį, rusvai gelsvus plaukus iš po skrybėlės.

O Sofi-mol pasakė Čakui:

– Mmm... atsiprašau, ar negalėtumėt manęs paleisti? Aš mmm... nepratusi, kad mane nešiotų.

Taigi Čakas pastatė ją ant žemės.

Ambasadorius Estha išvydo (užsispyrusiomis akimis), kad Čako kostiumas staiga pasidarė laisvesnis, nebesproginėja per siūles.

O kol Čakas paėmė krepšius, prie lango su purvina užuolaida Vė Liau virto Dabar.

Estha pamatė, kad Mažės-kočamos apgamas ant kaklo iš anksto gardžiuojasi ir tvinkčioja apimtas džiaugsmingos nuojautos. *Plast plast, plast plast.* Jis keitė spalvas it chameleonas, plast žalia, plast mėlynai juoda, plast garstyčių geltonumo.

Tuoj bus patiekta
Dvyniams arbata

– Gerai, – pasakė Amu. – Gana. Abiejų. *Išlįsk* iš ten, Rahele!

Rahelė užuolaidoje užsimerkė ir susimąstė apie žalią upę, tykias giliai plaukiojančias žuvis ir plonus kaip voratinklis laumžirgių sparnus (per juos galima matyti), spindinčius saulėje. Ji mąstė apie savo sėkmingąją meškerę, kurią jai padarė Velutha. Geltono bambuko, su plūde, pasineriančia kaskart, kai kokia kvaiša žuvis mėgina kibti. Ji mąstė apie Veluthą ir norėjo būti su juo.

Paskui Estha ją išvyniojo. Spoksojo betoninės kengūros.

Amu pažvelgė į juos. Buvo tylu, tik garsiai tvinkčiojo Mažės-kočamos apgamas ant kaklo.

– Taigi, – tarė Amu.

Tai iš tiesų buvo klausimas. Taigi?

Ir atsakymo į jį nebuvo.

Ambasadorius Estha pasižiūrėjo žemyn ir pamatė, kad jo batukai (iš kurių kyla pyktis) rusvai gelsvi ir smailianosiai. Ambasadorė Rahelė pasižiūrėjo žemyn ir pamatė, kad jos kojų pirštai „Bata" sandaluose stengiasi atsiskirti. Net dreba, kaip nori prilipti prie kieno nors kito kojų. Ir kad ji negali jų sulaikyti. Netrukus liks be pirštų, ir teks tvarstyti kojas it anam raupsuotajam prie sankryžos.

– Jei jūs kada nors, – pasakė Amu, – ir aš kalbu *rimtai*, taigi jei jūs dar KADA NORS prie Žmonių manęs neklausysit, pasirūpinsiu, kad jus išsiųstų į tokią vietą, kur jūs, be abejonės, išmoksite gražiai elgtis. Ar aišku?

Kai Amu iš tiesų supykdavo, ji sakydavo Be Abejonės. Be Abejonės buvo bedugnis šulinys, pilnas besijuokiančių negyvėlių.

– Ar. Jums. Aišku? – pakartojo Amu.

Išsigandusios akys ir fontanas tik žvelgė į Amu.

Mieguistos akys ir nustebęs kuodas žvelgė į Amu.

Dvi galvos tris kartus linktelėjo.

Taip. Aišku.

Tačiau Mažė-kočama liko nepatenkinta, kad tokios palankios aplinkybės pasibaigė šnipštu. Ji atmetė galvą.

– O jei taip būtų! – tarė ji.

Jei taip būtų!

Amu atsisuko į ją klausiamai pakreipusi galvą.

– Beprasmiška, – pareiškė Mažė-kočama. – Jie gudrūs. Jie neišauklėti. Melagiai. Baigia sulaukėti. Tu nesugebi su jais susitvarkyti.

Amu vėl pažvelgė į Esthą su Rahele patamsėjusių brangakmenių akimis.

– Visi sako, kad vaikams reikia Tėčio. O aš sakau, kad nereikia. Mano vaikams nereikia. Žinote, kodėl?

Dvi galvos sulinksėjo.

– Kodėl. Pasakykite man, – paprašė Amu.

Ir beveik sutartinai Esthapenas su Rahele atsakė:

– Nes tu mūsų Mamytė ir Tėtis ir myli mus už Du.

– Labiau negu už Du, – atsakė Amu. – Taigi prisiminkite, ką aš jums sakiau. Žmonių jausmai yra brangus dalykas. O kai jūs prie Žmonių manęs neklausote, *visiems* susidaro klaidingas įspūdis.

– Tikri Ambasadoriai, nieko nepasakysi! – prikišo Mažė-kočama.

Ambasadorius E.(lvis) Pilvūzas ir Ambasadorė G.(yva)Lazdė nuleido galvas.

– Ir dar vienas dalykas, Rahele, – tarė Amu, – man rodos, tau metas išmokti atskirti ŠVARŲ nuo PURVINO. Ypač šioje šalyje.

Ambasadorė Rahelė nudūrė akis.

– Tavo suknytė yra – buvo – ŠVARI, – toliau kalbėjo Amu. – Užuolaida PURVINA. Kengūros PURVINOS. Tavo rankos PURVINOS.

Rahelė išsigando, kad Amu taip garsiai taria ŠVARUS ir PURVINAS. Lyg kalbėtų kurtiems.

– Dabar noriu, kad eitumėte ir *tinkamai* pasisveikintumėte, – pasakė Amu. – Padarysite tai ar ne?

Dvi galvos dukart linktelėjo.

Ambasadorius Estha ir Ambasadorė Rahelė priėjo prie Sofi-mol.

– Kaip manai, kur siunčia žmones Mokytis Gražaus Elgesio? – pašnibždom paklausė Estha Rahelę.

– Pas Vyriausybę, – pašnibždom atsakė Rahelė, mat žinojo.

– Kaip sekasi? – garsiai, kad išgirstų Amu, pasakė Estha Sofi-mol.

– Kaip ladu už paisą du, – sušnibždėjo Esthai Sofi-mol. Šito ją mokykloje išmokė bendraklasė iš Pakistano.

Estha pasižiūrėjo į Amu.

Amu žvilgsnis sakė: *Nesvarbu, Kaip Elgiasi Ji, Kad Tik Tu Elgtumeis Teisingai.*

Einant į oro uosto automobilių aikštelę, Karštasoras įsiskverbė į jų drabužius ir gurgždančios kelnytės sudrėko. Vaikai vilkosi iš paskos, laviruodami tarp stovinčių automobilių ir taksi.

– Ar Jūsiškė jus muša? – paklausė Sofi-mol.

Rahelė ir Estha, nebūdami tikri, koks tikslas tokio viešnios klausimo, nutylėjo.

– Mano muša, – kurstė Sofi-mol. – Netgi Skaudžiai.

– Mūsų ne, – neišdavė Amu Estha.

– Jums gerai, – tarė Sofi-mol.

Tau pasisekė, tu turtingas berniokas, turi kišeeenpinigių ir paveldėsi senelės fabriką. Jokių rūpesčių.

Jie praėjo pro III klasės Oro uosto darbininkų sąjungos simbolinį vienos dienos bado streiką. Ir pro žmones, stebinčius III klasės Oro uosto darbininkų sąjungos simbolinį vienos dienos bado streiką.

Ir pro žmones, stebinčius stebinčius žmones.

Mažoje skardinėje lentelėje ant didelio banjano medžio buvo parašyta: *Venerines ligas ir lytinius sutrikimus gydykitės pas daktarą O. K. Džojų.*

– Ką tu myli Labiau Už Viską Pasaulyje? – paklausė Rahelė Sofi-mol.

– Džo, – nedelsdama atsakė Sofi-mol. – Tėtį. Jis mirė prieš du mėnesius. Mes čia atvykome Atsigauti po Sukrėtimo.

– Bet tavo tėtis – Čakas, – tarė Estha.

– Jis mano *tikras* tėtis, – atsakė Sofi-mol. – Džo tiesiog tėtis. Jis niekad nemuša. Beveik niekad.

– Kaip jis gali mušti, jei nebegyvas? – išmintingai paklausė Estha.

– Kur *jūsų* tėtis? – panoro sužinoti Sofi-mol.

– Jis... – Rahelė žvilgsniu paprašė Esthą pagalbos.

– ...ne čia, – tarė Estha.

– Ar tau išvardyti manuosius pagal svarbą? – paklausė Rahelė Sofi-mol.

– Jei nori, – tarė Sofi-mol.

„Sąrašu" Rahelė bandė sutvarkyti chaosą. Nuolat jį peržiūrinėdavo amžinai blaškydamasi tarp meilės ir pareigos. Jis nieku gyvu neatspindėjo jos tikrųjų jausmų.

– Pirmiausia Amu ir Čakas, – tarė Rahelė. – Paskui Mamačė...

– Mūsų senelė, – paaiškino Estha.

– *Labiau* negu brolį? – paklausė Sofi-mol.

– Mes – visai kas kita, – atsakė Rahelė. – Be to, jis gali pasikeisti. Taip sako Amu.

– Ką tai reiškia? Kaip pasikeisti? – nesuprato Sofi-mol.

– Tapti Moterų Niekintoju, – paaiškino Rahelė.

– Mažai tikėtina, – pareiškė Estha.

– Tiek to, taigi po Mamačės Velutha, paskui...

– Kas tas Velutha? – panoro sužinoti Sofi-mol.

– Toks vyras, kurį mes mylime, – atsakė Rahelė. – O po Veluthos tu.

– Aš? Už ką jūs mane mylite? – nustebo Sofi-mol.

– Nes tu – mano pusseserė. Taigi turiu mylėti, – pamaldžiai pasakė Rahelė.

– Bet tu net nepažįsti manęs, – spyrėsi Sofi-mol. – Be to, aš tavęs nemyliu.

– Pamilsi, kai geriau pažinsi, – neabejojo Rahelė.

– Kažin, – tarė Estha.

– Kodėl ne? – paklausė Sofi-mol.

– Todėl, – atšovė Estha. – Ir šiaip ji veikiausiai bus nykštukė. Lyg apie meilę nykštukei negalėtų būti nė kalbos.

– Aš ne nykštukė, – pasipiktino Rahelė.

– Nykštukė, – užsispyrė Estha.

– Ne.

– Taip.

– Ne.

– Taip. Mes dvyniai, – paaiškino Estha Sofi-mol, – bet tik pažiūrėk, kiek ji mažesnė už mane.

Rahelė klusniai įkvėpė, išpūtė krūtinę ir atsistojo nugara į Esthą oro uosto automobilių aikštelėje, kad Sofi-mol galėtų įsitikinti, kiek ji mažesnė.

– Gal tu būsi neūžauga, – toptelėjo Sofi-mol. – Aukštesnė už nykštuką, bet žemesnė už.... Žmogų.

Stojusi tyla rodė, kad kompromisas abejotinas.

Miglotas raudonburnis kengos pavidalas sutikimo salės tarpduryje tik Rahelei pamojavo betonine letena. Betoniniai bučiniai nuzvimbė oru it maži malūnsparniai.

– Ar mokate kraipyti klubus? – panoro sužinoti Sofi-mol.

– Ne. Indijoje taip nevaikštoma, – atsakė Ambasadorius Estha.

– O Anglijoje vaikštoma, – atkirto Sofi-mol. – Visi modeliai taip vaikšto. Per televiziją. Pasižiūrėkit – tai lengva.

Ir visi trys su Sofi-mol priešaky nuplaukė per oro uosto automobilių aikštelę, kraipydamiesi kaip topmodeliai, o „Eagle" termosai ir Pagamintos Anglijoje prašmatnios rankinės daužėsi jiems į šlaunis. Šlapi nuo prakaito nykštukai, einantys kaip dideli.

Paskui juos sekė šešėliai. Sidabriniai reaktyviniai lėktuvai mėlyname bažnyčios danguje lyg peteliškės šviesos spinduly.

Žydras „Plimutas" su stabilizatoriais šypsojosi Sofi-mol. Chromuoto buferio šypsena, panašia į ryklio.

„Rojaus konservų" mašinos šypsena.

Pamačiusi reklaminį skydą su nupieštais konservų stiklainiais ir „Rojaus" gaminių sąrašu, Margareta-kočama pasakė: „O Viešpatie! Jaučiuosi lyg reklamoje!" Ji dažnai kartodavo „o Viešpatie".

O Viešpatie! O Viešpatieoviešpatie!

– Nežinojau, kad jūs gaminat ananasų kompotą! – tarė ji. – Sofi dievina ananasus, ar ne, Sof?

– Kartais, – atsakė Sof. – O kartais ne.

Margareta-kočama įsiropštė į reklamą kartu su rudais nugaros šlakais, rankų šlakais ir gėlėta suknele, iš po kurios matosi kojos. Sofi-mol sėdėjo priekyje tarp Čako ir Margaretos-kočamos, tik skrybėlė kyšojo virš automobilio sėdynės. Nes ji buvo jų duktė.

Rahelė su Estha sėdėjo užpakaly.

Bagažas buvo bagažinėje.

Bagažinė – puikus žodis. *Įėgingas* – klaikus žodis.

Netoli Etumanuro jie pravažiavo negyvą šventyklos dramblį, nutrenktą ant kelio nukritusio aukštos įtampos laido. Etumanuro municipaliteto inžinierius vadovavo maitos išvežimui. Reikėjo elgtis atsargiai, nes sprendimas turėjo tapti pavyzdžiu ateičiai, Kaip Valstybė Atsikrato Storaodžių Maitų. Tai jums ne koks menkniekis. Buvo ir gaisrinė su keletu sutrikusių gaisrininkų. Municipaliteto valdininkas laikė segtuvą ir šūkavo. Čia dar stovėjo „Džiaugsmo"

ledų vežimėlis ir žemės riešutų pardavėjas, beriantis juos į siaurus popierinius kūgelius, gudriai padarytus taip, kad tilptų ne daugiau kaip aštuoni ar devyni riešutai.

– Žiū, negyvas dramblys, – tarė Sofi-mol.

Čakas sustojo paklausti, ar tai kartais ne koču-Thombanas (Mažius Didžiailtis), Ajemenemo šventyklos dramblys, kartą per mėnesį ateinantis į Ajemenemo Rūmą kokoso riešuto. Jam atsakė, kad ne.

Nusiraminę, kad tai ne jų, o kažkoks nepažįstamas dramblys, jie nuvažiavo toliau.

– Ačiū Dievui, – tarė Estha.

– Dėkui Dievui, Estha, – pataisė Mažė-kočama.

Pakeliui Sofi-mol išmoko iš pirmo dvelktelėjimo atpažinti artėjant neapdoroto kaučiuko dvoką ir užsikimšti nosį, kol sunkvežimis su kaučiuku pravažiuos ir dar ilgai po to.

Mažė-kočama pasiūlė važiuojant dainuoti.

Estha su Rahele turėjo klusniais balseliais dainuoti angliškai. Gyvai. Lyg nebūtų buvę priversti visą savaitę repetuoti. Ambasadorius E.(lvis) Pilvūzas ir Ambasadorė G.(yva)Lazdė.

Šlohovinkim Viešpatį ahamžiais,
Džiaukimės, kelkim linksmyybes.

Jų taRYYMAS buvo nepriekaištingas.

„Plimutas“ lėkė per žalią vidurdienio karštį, ant viršutinės bagažinės reklamuodamas konservus ir stabilizatoriuose – žydrą dangų.

Prie pat Ajemenemo jie atsitrenkė į žalią kaip kopūstas drugelį (o gal jis atsitrenkė į juos).

7

Išminties pratybų sąsiuviniai

Papačio kabinete drugelių ir peteliškių kolekcijos buvo virtusios mažomis vaivorykštės spalvų dulkių krūvelėmis, milteliais nusėdusiomis stiklinių dėžučių dugne, tik pliki smeigtukai stirksojo. Žiauru. Nebenaudojamame kambaryje trenkė grybeliu. Ant medinio kablio sienoje kybojo senas neono žalumo lankas, išmesta milžiniška šventojo aureolė. Blizgančių juodų skruzdžių kolona žygiavo palange, užrietusi užpakaliukus nelyginant manieringas Basbio Berklio miuziklo kordebaletas. Ryškios saulės fone. Gražios it nupoliruotos.

Rahelė (pasistačiusi ant stalo taburetę) rausėsi knygų spintoje blausiais, purvinais stiklais. Ant apdulkėjusių grindų buvo aiškiai matyti jos basų kojų pėdsakai. Jie vedė nuo durų prie stalo (pristumto prie knygų spintos), prie taburetės (pritrauktos prie stalo ir užkeltos ant jo). Ji kažko ieškojo. Gyvenimas jau turėjo dydį ir formą. Po akimis jai tamsavo pusmėnuliai, o horizonte matė būrį trolių.

Ant viršutinės lentynos nuo Papačio *Indijos vabzdžių lobyno* komplekto atšoko ir kaip banguotas asbesto lakštas susiraitė oda, kuria buvo įrištos knygos. Cukrinis žvyninukas išgraužė puslapiuose tunelius, užgaidžiai keliaudamas nuo vienos rūšies prie kitos, paversdamas suklasifikuotą informaciją geltonais nėriniais.

Rahelė pagraibė už knygų eilės ir ištraukė paslėptus daiktus.

Vieną lygią ir vieną dygliuotą jūros kriauklę.

Plastmasinę kontaktinių lęšių dėžutę. Oranžinę pipetę.

Sidabrinį kryželį ant karoliukų vėrinio. Mažės-kočamos rožinį.

Pakėlė jį prieš šviesą. Kiekvienas godus karoliukas pasigriebė dalį saulės.

Saulės apšviestą stačiakampį ant kabineto grindų perkirto šešėlis. Rahelė atsisuko į duris su šviesos vėriniu.

– Tik įsivaizduok, tebėra. Aš jį pavogiau. Kai tu buvai Grąžintas.

Žodis išsprūdo lengvai. *Grąžintas*. Lyg dvyniai tam ir būtų buvę skirti. Pasiimti, grąžinti. Kaip bibliotekos knygos.

Estha nepakėlė akių. Jo galvoje dundėjo traukiniai. Jis užstojo šviesą, krintančią pro duris. Esthos formos skylė Visatoje.

Suglumę Rahelės pirštai už knygų užčiuopė dar kažką. Ir kitai šarkai buvo toptelėjusi ta pati mintis. Ištraukė ir nušluostė dulkes marškinių rankove. Plokščias paketas, įvyniotas į perregimą plastmasę ir užklijuotas lipnia juostele. Balto popieriaus skiautelėje, įdėtoje į vidų, užrašyta: *Esthapenas ir Rahelė*. Amu ranka.

Pakete buvo keturi apiplyšę sąsiuviniai. Su užrašu ant viršelio *Išminties pratybų sąsiuviniai* ir vieta, palikta *Pavardei, Mokyklai/ Koledžui, Klasei, Dalykui*. Ant dviejų buvo užrašytas jos vardas, ant dviejų Esthos.

Vidiniame vieno viršelyje vaiko ranka kažkas buvo parašyta. Kruopščiai išvedžiotos raidės ir nevienodi tarpai tarp žodžių rodė, kaip sunkiai kovota su aikštingu, savavaliaujančiu pieštuku. Tačiau mintis buvo aiški: *„Aš Neapkenčiu Panelės Miten ir Manau, kad Jos Kialnės SUPLYŠUSIOS"*.

Sąsiuvinio viršelyje Estha seilėmis ištrynė savo pavardę, kartu nudrėksdamas pusę popieriaus, ir ant visos terlionės pieštuku užrašė: *Ne-žinomasis*. Esthapenas Ne-žinomasis. (Pavardė Šiuo Tarpu buvo atidėta, kol Amu išsirinks vyro arba tėvo.) Prie *Klasė* buvo parašyta: *6 metai*. Prie *Dalykas: Rašinėliai*.

Rahelė atsisėdo sukryžiavusi kojas (ant taburetės ant stalo).

– Esthapenas Ne-žinomasis, – pasakė ji. Atsivertė sąsiuvinį ir garsiai perskaitė:

„Kai Odiseijas parvyko namo atėjo sūnus ir pasakė tėve aš maniau kad tu nebegriši. atėjo daug princų ir visi norėjo vesti Pen Lopę, bet Pen Lopė pasakė kad mane galės vesti vyras kuris peršaus dvylika žiedų. ir niekam nepasisekė. o odiseijas atėjo į rūmus apsivilkes elgeta ir paklausė ar gali pamė-

ginti. visi vyrai juokėsi iš jo ir sakė jei mes negalim to padaryti tu irgi negalėsi. odiseijo sūnus sudraudė juos ir pasakė leiskim jam pabandyti ir jis paėmė lanką ir peršovė visus dvylika žiedų".

Po šiuo atpasakojimu buvo taisytos ankstesniojo klaidos.

Lankelis	Mokytis	Dviejų	Vežimai	Tiltelis	Nešikas	Užsklęstas
Lankelis	*Mokytis*	*Dvejų*	*Vežimai*	*Tiltelis*	*Nešikas*	*Užsklęstas*
Lankelis	*Mokytis*	*dvejų*				
Lankelis	*Mokitis*	*dveju*				

Rahelės balsas suraibuliavo juoku. „Pirmiausia saugumas", – paskelbė ji. Amu per visą puslapį raudonu parkeriu buvo pabraukusi vingiuotą liniją ir parašiusi: *Paraštė? Ir prašom toliau rašyti jungiant raides!*

„Kai mes einame miesto keliu, – rašė atsargusis Estha, – *visada reikia eiti šaligatviu. Jei eini šaligatviu nepakliusi po mašina, o ant plento tiek daug pavojingu mašinų kurios lengvai gali tave parblokšti ir neteksi sąmonės ar liksi luošas. Jei prasiskelsi galvą ar luš nugarkaulis būsi tikras vargšas. policininkai gali reguliuoti eisma kad į ligoninę pakliūtu mažiau sužalotų žmonių. Kai lipame iš autobuso, prieš tai reikia atsiklausti konduktoriaus arba mus sužeis ir gydytojams bus daug darbo. Vairuotojo darbas labai sudėtingas. Jo šeima tikriausiai labai nerimauje nes vairuotojas lengvai gali žuti.*

– Baisus vaikas, – pasakė Rahelė Esthai. Verčiant puslapį, kažkas sugniaužė jai gerklę, išplėšė balsą, nupurtė ir grąžino be juoko raibulių. Kitas Esthos rašinėlis vadinosi *Mažoji Amu.*

Raidės buvo sujungtos. Y ir G uodegytės suraitytos į kilpas. Šešėlis tarpduryje stovėjo nejudėdamas.

„Šeštadieni mes nuėjom į Kotajamo knygyną pirkti Amu dovanos nes lapkričio 17 jos gimimo diena. Mes jei nupirkom dienoraštį. Paslėpėm ji spintojia ir tada pasidarė naktis. Tada mes pasakėm jei ar nori pamatyti savo dovaną ji pasakė taip norėčiau pamatyti. ir mes parašėm ant popieriaus

Mažajai Amu su Meile nuo Esthos ir Rahelės ir atidavėm Amu o ji pasakė kokia graži dovana kaip tik tai ko man reikėjo ir paskui mes truputi pasikalbėjom ir kalbėjom apie dienoraštį paskui pabučiavom ja ir nuėjom miegoti.

Mes kalbėjomės ir užmigom. Truputi sapnavom.

Paskui aš atsikėliau ir labai norėjau gerti ir nuėjau į Amu kambarį ir pasakiau kad noriu gerti. Amu davė vandens ir aš ėjau į savo lovą kai Amu pašaukė manę ir pasakė eikš miegoti pas manę. ir aš atsiguliau už Amu ir kalbėjau su Amu ir užmigau. Paskui nubudau ir mes vėl kalbėjom o paskui vidury nakties puotavom. mes valgėm apelsinus banananus gėrėm kavą. paskui atėjo Rahelė ir mes suvalgėm dar du bananus ir pabučiavom Amu nes buvo jos gimimo diena paskui padainavom ilgiausiu metų. Paskui rytą Amu mums atsilygino naujais rubais Rahelė atrodė kaip maharani o aš kaip mažutis Neru".

Amu ištaisė rašybos klaidas ir po rašinėliu parašė: *„Jei aš su kuo nors Kalbu, gali mane pertraukti tik neatidėliotinu reikalu. Prieš tai prašom pasakyti „Atsiprašau". Nubausiu tave labai griežtai, jei neklausysi šių nurodymų. Prašom baigti taisyti klaidas".*

Mažoji Amu.

Taip ir nebaigė taisyti *savo* klaidų.

Turėjo susirinkti daiktus ir išvažiuoti. Nes neturėjo *Locus Standi*. Nes Čakas pasakė, kad ji jau ir taip užtektinai prikrėtusi eibių.

Grįžo į Ajemenemą sirgdama astma su gargesiu krūtinėje, panašiu į tolimus šauksmus.

Estha jos tokios niekad nematė.

Paklaikusios. Ligotos. Liūdnos.

Kai Amu paskutinį kartą grįžo į Ajemenemą, Rahelė buvo ką tik pašalinta iš Nazareto vienuolyno mokyklos (kam puošė karvės mėšlą ir atsitrenkinėjo į vyresnes mergaites). Amu buvo atleista iš savo paskutinės tarnybos – dirbo pigaus viešbučio registratore, – nes sirgo ir per daug dienų nėjo į darbą. Jai buvo pasakyta, kad viešbutis negali laikyti tokios registratorės. Reikia sveikesnės.

Lankydamasi tą paskutinį kartą, Amu praleido rytą su Rahele jos kambary. Už menko savo atlyginimo likučius ji pripirko dukteriai dovanėlių, suvyniotų į rudą popierių, apklijuotą popierinėmis

širdimis. Paketėlį cigaretės formos saldainių, skardinę „Fantom“ pieštukų dėžutę ir „Polą Banjeną“ – „Iliustruotos klasikos“ komiksą vaikams. Dovanos septynerių metų vaikui; Rahelei buvo beveik vienuolika. Atrodė, kad Amu tiki, jog jei nepripažins laiko tėkmės, jei panorės, kad jis jos dvynukų gyvenime sustotų, taip ir atsitiks. Lyg pakaktų vien valios sustabdyti jos vaikų vaikystei, kol išgalės juos pasiimti. Tada jie galėtų gyventi toliau nuo ten, kur sustojo. Nuo septynerių metų. Amu pasakė Rahelei, kad Esthai irgi nupirkusi komiksą, tačiau neduos jam tol, kol gaus kitą darbą ir uždirbs tiek, kad pakaktų išsinuomoti kambarį visiems trims gyventi kartu. Tada ji važiuosianti į Kalkutą pasiimti Esthos ir jis gausiąs savo komiksą. Ta diena nebe už kalnų, kalbėjo Amu. Tai gali atsitikti bet kada. Netrukus dėl nuomos nebereiksią sukti galvos. Ji kreipusis dėl darbo į Jungtines Tautas, jie visi gyvensią Hagoje, o juos prižiūrėsianti olandė auklė. Antra vertus, toliau kalbėjo Amu, galbūt ji pasiliksianti Indijoje ir padarysianti, ką visą laiką ketino, – įsteigsianti mokyklą. Nelengva rinktis tarp mokytojos ir Jungtinių Tautų tarnautojos darbo, kalbėjo ji, tačiau reikia prisiminti, kad galimybė rinktis – didelis dalykas.

Tačiau Tuo Tarpu Esthai dovanos bus kaupiamos, pasakė ji.

Visą rytą Amu be paliovos kalbėjo. Klausinėjo Rahelę, bet neleido jai atsakyti. Jei Rahelė bandydavo prabilti, Amu pertraukdavo ją nauja mintimi ar klausimu. Regis, ji bijojo, kad duktė gali prašnekti kaip suaugusi ir atitirpdyti Užšaldytą Laiką. Iš baimės pasidarė plepi. Gynėsi nuo jos tauškalais.

Ji buvo ištinusi nuo kortizono, apvaliu kaip mėnulis veidu, nebe ta grakšti motina, kurią prisiminė Rahelė. Išpurtusius skruostus aptraukusi oda panėšėjo į blizgantį skiepų rando audinį. Kai šypsojosi, atrodė, kad duobutės jai kelia skausmą. Garbanoti plaukai prarado žvilgesį ir gaubė ištinusį veidą tarsi išblukusi užuolaida. Kvėpavimą ji nešiojosi stikliniame inhaliatoriuje aptrintoje rankinėje. Rudus brovono garus. Kiekvienas įkvėpimas buvo it mūšis, laimėtas prieš plieno kumštį, bandantį išspausti orą jai iš plaučių. Rahelė žiūrėjo, kaip motina kvėpuoja. Kaskart jai įkvėpus, duobutės ties raktikauliais pagilėdavo ir prisipildydavo šešėlių.

Amu iškosėjo į nosinę gumulą skreplių ir parodė Rahelei.

– Visada reikia patikrinti, – kimiai kuždėjo ji, lyg skrepliai būtų aritmetikos kontrolinis darbas, kurį prieš atiduodant reikia peržiūrėti. – Balti dar neprinokę. Geltoni dvokiantys – prinokę, juos reikia iškosėti. Skrepliai kaip vaisiai. Prinokę arba ne. Reikia išmokti atskirti.

Pietaudama ji atsirūgo kaip sunkvežimio vairuotojas ir atsiprašė žemu keistu balsu. Rahelė pastebėjo, kad motinos antakiuose išaugę nauji stori plaukeliai, ilgi kaip čiuptuvėliai. Atskirdama nuo kaulo keptą žuvį, Amu nusišypsojo prie stalo įsivyravusiai tylai ir pasakė, kad jaučiasi kaip kelio ženklas, dergiamas paukščių. Jos akys keistai, karštligiškai blizgėjo.

Mamačė paklausė, ar tik ji neįkaušusi, ir pasiūlė lankyti Rahelę kuo rečiau.

Amu pakilo nuo stalo ir išėjo netarusi nė žodžio. Net neatsisveikinusi. „Eik jos išlydėti", – paliepė Rahelei Čakas.

Rahelė apsimetė neišgirdusi. Toliau knebinėjo žuvį. Pagalvojo apie skreplius ir vos nesužiaukčiojo. Tuo metu nekentė motinos. *Nekentė.*

Daugiau jos nebematė.

Amu mirė nešvariame Alepėjaus „Indiško viešbučio" kambaryje, kuriame atsidūrė nuvykusi tartis dėl sekretorės vietos. Mirė viena. Kompaniją jai sudarė triukšmingas ventiliatorius palubėje; Esthos, kuris gulėtų už nugaros ir čiauškėtų, nebuvo. Jai buvo trisdešimt vieneri. Nesena, nebejauna, gyvybingo mirštamo amžiaus.

Naktį ji pabudo bėgdama nuo įprasto, dažnai pasikartojančio sapno apie policininkus, kurie artinasi prie jos su žirklėmis, norėdami nurėžti plaukus. Kotajame jie taip darydavo prostitutėms, nutvertoms turguje: paženklindavo jas, kad visi žinotų, kas tai per padarai. *Vešjos.* Kad nauji patruliuojantys policininkai nevargtų ieškodami, kam čia neduoti ramybės. Turguje Amu visada atkreipdavo dėmesį į jas, moteris tuščiomis akimis ir prievarta nuskustomis galvomis; šioje šalyje ilgi aliejum ištepti plaukai leidžiami tik dorybingosioms.

Tą naktį viešbutyje Amu sėdėjo ant svetimos lovos svetimo miestelio svetimame kambaryje. Ji nežinojo, kur esanti, ji nieko aplink nepažino. Pažįstama buvo tik baimė. Krūtinėje vėl pasigirdo

tolimi šauksmai. Šį kartą plieno kumštis nebeatsigniaužė. Lyg šikšnosparniai giliose duobėse ties raktikauliais telkėsi šešėliai.

Rytą ją rado šlavėjas. Jis išjungė ventiliatorių.

Po viena jos akimi buvo tamsiai mėlyna išpampusi pūslė. Lyg akis būtų bandžiusi atlikti plaučių darbą. Prieš pat vidurnaktį tolimi šauksmai jos krūtinėje nutilo. Skruzdžių būrys ramiai ištempė pro duris padvėsusį tarakoną, parodydamas, ką reikia daryti su lavonais.

Bažnyčia atsisakė laidoti Amu. Dėl keleto priežasčių. Todėl Čakas pasamdė furgoną kūnui į krematoriumą nuvežti. Ją suvyniojo į nešvarią paklodę ir paguldė ant neštuvų. Rahelės nuomone, ji atrodė kaip Romos senatorius. *Ir tu, Amu!* – pamanė ji ir nusišypsojo prisiminusi Esthą.

Buvo keista važiuoti gyvomis, judriomis gatvėmis su Romos senatorium ant furgono grindų. Dėl to mėlynas dangus atrodė dar mėlynesnis. Už furgono lango žmonės, panašūs į iškirptas iš popieriaus marionetes, toliau gyveno popierinių marionečių gyvenimą. Tikrasis gyvenimas buvo furgone. Ir tikra mirtis. Kratantis per kelio duobes, Amu kūnas svyravo ir slydo nuo neštuvų. Galva atsitrenkė į geležinį varžtą ant grindų. Ji nekrūptelėjo, nepabudo. Rahelės galvoje ūžė, ir Čakui visą dieną teko rėkauti, kad ji išgirstų.

Krematoriume tvyrojo tokia pat bjauri irimo nuotaika kaip geležinkelio stotyje, tiktai šis buvo tuščias. Nei traukinių, nei minios. Čia degindavo tiktai elgetas, valkatas ir kalinius. Žmones, kuriems mirštant niekas negulėdavo už jų nugaros ir nesikalbėdavo su jais. Kai atėjo Amu eilė, Čakas stipriai suspaudė Rahelei ranką. Ji nenorėjo, kad ją laikytų už rankos. Pasinaudojo slidžiu krematoriumo prakaitu ir išsprūdo iš jo gniaužtų. Kitų šeimos narių nebuvo.

Plieninės krosnies durys pakilo, ir prislopintas amžinosios ugnies ūžimas virto kruvinu stūgavimu. Karštis puolė juos kaip išbadėjęs žvėris. Tada jam buvo sušerta Rahelės Amu. Jos plaukai, jos oda, jos šypsena. Jos balsas. Kiplingo žodžiais reiškiama jos meilė vaikams, guldant juos į lovą. *Mes vieno kraujo, tu ir aš.* Jos bučinys prieš miegą. Kaip ji viena ranka laikydavo jų veidus (suspaustais žandais, žuvų burnomis), antrąja perskirdavo ir šukuodavo plau-

kus. Kaip iškėtė Rahelės kelnytes, kad būtų lengviau apsimauti. *Kairę koją, dešinę koją.* Viskas buvo sušerta žvėriui, ir jis pasisotino.

Ji buvo jų Mamytė *ir* Tėtis ir mylėjo juos už Du.

Krosnies durys žvangtelėdamos užsitrenkė. Ašarų nebuvo.

Krematoriumo „Prižiūrėtojas" nukinkavo keliu išgerti puodelio arbatos ir grįžo tik po dvidešimties minučių. Tiek laiko Čakui su Rahele teko laukti rausvo kvito, pagal kurį jie galės pasiimti Amu palaikus. Jos pelenus. Žvirgždą vietoj kaulų. Dantis vietoj šypsenos. Visą tilpusią į mažą molinį puodą. Kvito numeris Q498673.

Rahelė paklausė Čaką, kaip krematoriumo darbuotojai atskiria, kur kieno pelenai. Čakas atsakė, kad, matyt, yra kažkokia sistema.

Jei su jais būtų buvęs Estha, jis būtų išsaugojęs kvitą. Jis buvo Metraštininkas. Apsigimęs autobusų bilietų, banko kvitų, kasos čekių, čekių šaknelių saugotojas. Žmogeliukas. Jo ant ratų nameliukas. Bum bum.

Tačiau Esthos su jais nebuvo. Visi nutarė, kad taip geriau. Jam tiktai parašė. Mamačė pasakė, kad Rahelė irgi turėtų parašyti. Ką parašyti? *Mielas Estha, kaip tau sekasi? Man gerai. Vakar numirė Amu.*

Rahelė jam taip ir neparašė. Yra neįmanomų dalykų – kad ir rašyti laiškus daliai savęs. Kojoms ar plaukams. Arba širdžiai.

Papačio kabinete Rahelė (nesena, nebejauna) dulkėtomis kojomis pakėlė akis nuo Išminties pratybų sąsiuvinių ir pamatė, kad Esthapenas Ne-žinomasis dingęs.

Ji nusiropštė (nuo taburetės ant stalo) ir išėjo į verandą.

Pamatė, kaip Esthos nugara išnyko už vartų.

Buvo jau įdienoję ir vėl ruošėsi lyti. Žaluma – paskutinėmis prieš liūtį keistai žėrinčios šviesos akimirkomis – atrodė nuožmiai.

Tolumoje užgiedojo gaidys, ir jo balsas perskilo į du. Lyg nuo seno bato nusilupęs padas.

Rahelė tebestovėjo laikydama apdriskusius Išminties sąsiuvinius. Priešakinėje senųjų namų verandoje po bizono galva karoliukų akimis, kur prieš daugelį metų tą dieną, kai atvyko Sofi-mol, buvo suvaidintas spektaklis *Sveika sugrįžusi namo, mūsų Sofi-mol.*

Viskas gali pasikeisti per dieną.

8

Sveika sugrįžusi namo, mūsų Sofi-mol

Ajemenemo Rūmas buvo didingas, senas, bet nuošalus. Lyg nelabai ką bendra turėtų su jame gyvenančiais žmonėmis. It senis traiškanotomis akimis, stebintis žaidžiančius vaikus ir matantis tiktai jų spigaus džiaugsmo ir nuoširdžiai atliekamos pareigos gyventi laikinumą.

Status čerpių stogas patamsėjo ir apsamanojo nuo laiko ir lietaus. Trikampes medines į frontonus įstatytas konstrukcijas puošė sudėtingi raižiniai, pro jas prasiskverbusioje šviesoje, raštais krintančioje ant grindų, glūdėjo paslaptys. Vilkai. Gėlės. Iguanos. Keičiantys pavidalą, saulei keliaujant dangumi. Mirštantys, kai tik sutemsta.

Duryse buvo ne dvi, bet keturios atidaromos tiko plokštės, todėl anų laikų ponios apačią galėdavo palikti uždarytą ir, atsirėmusios į iškyšą, derėtis su užklystančiais prekiautojais, nepasirodydamos žemiau juosmens. Praktiškai jos galėdavo pirkti kilimus ar apyrankes prisidengusios tik krūtinę, nuogu užpakaliu. Praktiškai.

Devynios stačios pakopos kilo nuo kelio į priekinę verandą. Aukštis teikė jai scenos didybės ir viską, kas dėdavosi verandoje, apgaubdavo spektaklio nuotaika ir reikšmingumu. Vaizdas iš jos vėrėsi į Mažės-kočamos sodą, juosiamą žvyruoto kelio, nusileidžiančio į neaukštos kalvos, ant kurios stovėjo namas, papėdę.

Veranda buvo erdvi, vėsi net vidurdienį, kai saulė svilina iš visų jėgų.

Liejant raudonas betonines grindis, skiediniui buvo sunaudoti beveik devynių šimtų kiaušinių baltymai. Poliruojant teko pasidarbuoti.

Po bizono galvos iškamša karoliukų akimis, iš abiejų pusių apsupta šešuro ir anytos portretų, žemoje pintoje kėdėje prie pinto staliuko, ant kurio stovėjo žalio stiklo vaza su riesta purpurinių orchidėjų šakele, sėdėjo Mamačė.

Popietė buvo rami ir karšta. Oras laukė.

Po smakru Mamačė spaudė švytintį smuiką. Jos nepermatomi šešto dešimtmečio metų mados akiniai nuo saulės buvo juodi ir įkypi su netikrais deimantais rėmelių kampuose. Saris iškrakmolytas ir iškvėpintas. Šviesus, beveik baltas, su auksu. Ausyse it mažučiai sietynai tviskėjo deimantiniai auskarai. Nuo pirštų smuko rubinų žiedai. Blyški plona oda buvo raukšlėta kaip greimas ant aušt ančio pieno ir nusėta mažučiais raudonais apgamėliais. Ji buvo graži. Sena, nepaprasta, didinga kaip karalienė.

Akla Našlė Motina su smuiku.

Būdama jaunesnė, Mamačė lyg nujausdama apdairiai rinko visus išslinkusius plaukus ir laikė juos mažoje siuvinėtoje rankinėje ant tualetinio staliuko. Kai jų prisikaupė pakankamai, pasidarė šinjoną, kurį slėpė užrakinamoje skrynelėje kartu su brangenybėmis. Po kelerių metų, kai plaukai pradėjo plonėti ir žilti, kad jų atrodytų daugiau, prie mažos sidabrinės galvos prisisegdavo juodą kaip derva šinjoną. Naktį, nusisegusi jį, leisdavo anūkams supinti plaukų likučius į ploną riebaluotą, žilą žiurkės uodegą ir suveržti gumele. Vienas pindavo jai plaukus, kitas skaičiuodavo begalinius apgamus. Paeiliui.

Mamačės galvoje, rūpestingai slepiami menkų plaukelių, buvo iškilę pusmėnulio formos rumbai. Senų santuokinių smūgių randai. Randai nuo žalvarinės vazos.

Ji griežė *Lentement* – Hendelio „Muzikos ant vandens" I siuitos D-dur/G-dur dalį. Aklos akys už įkypų akinių nuo saulės buvo užmerktos, bet ji matė, kaip muzika apleidžia jos smuiką ir lyg dūmas sklaidosi popietėje.

Galvoje buvo kaip giedrą dieną kambaryje užtraukus tamsias užuolaidas.

Griežda ma ji mintimis nuklydo į tuos metus, kai buvo pagaminta pirmoji parduoti skirtų konservų partija. Kaip gražiai jie atrodė! Sudėti į stiklainius ir uždaryti, sustatyti ant stalo prie jos galvūga-

lio, kad pabudusi rytą pirmiausia juos paliestų. Tą naktį ji atsigulė anksti, tačiau kiek po vidurnakčio pabudo. Pagraibė ieškodama jų, ir jos neramūs pirštai išsitepė aliejum. Konservų stiklainiai stovėjo aliejaus klane. Visur buvo aliejus. Jis žiedu supo termosą. Prasisunkė po Biblija. Užliejo naktinį staliuką. Konservuoti mango sugėrė aliejų ir išsiplėtė, todėl stiklainiai tekėjo.

Mamačė pavartė Čako jai nupirktą knygą *Kaip konservuoti namie*, bet atsakymo nerado. Tada padiktavo laišką Anamos Čandi svainiui, „Padmos konservų" Bombėjaus srities direktoriui. Šis pasiūlė dėti daugiau konservanto. Ir druskos. Tai pagelbėjo, tačiau ne iki galo. Net dabar, po šitiek metų, „Rojaus konservų" stiklainiai šiek tiek praleidžia aliejų. Tai nebuvo pastebima, tačiau jie vis dėlto tekėjo: vežant toliau etiketės susiriebaluodavo ir tapdavo permatomos. O konservai – sūroki.

Mamačė spėliojo, ar kada nors išmoks tobulai konservuoti ir ar Sofi-mol patiks vynuogių sultys su ledu. Truputis šaltų purpurinių sulčių taurėje.

Paskui pagalvojo apie Margaretą-kočamą, ir ramios, skaidrios Hendelio muzikos gaidos paaštrėjo ir įtūžo.

Mamačė nė karto nematė Margaretos-kočamos. Bet vis tiek ją niekino. *Krautuvininko duktė* – štai kaip Mamačė mintyse vadino Margaretą-kočamą. Taip jau buvo sutvarkytas Mamačės pasaulis. Pakviesta į vestuves Kotajame, ji visą laiką šnibždėdavo žmonėms, su kuriais atvyko: „Nuotakos motinos tėvas buvo mano tėvo dailidė. Kundžukutis Eapenas? Jo prosenelės sesuo buvo tik pribuvėja Trivandrame. Mano vyro šeimai priklausė visa ši kalva".

Be abejo, Mamačė būtų niekinusi Margaretą-kočamą, net jei ši būtų buvusi Anglijos sosto paveldėtoja. Mamačė piktinosi ne tik darbininkiška anos kilme. Ji neapkentė Margaretos-kočamos, kam ši buvo ištekėjusi už Čako. Neapkentė, kam jį paliko. Tačiau būtų neapkentusi dar labiau, jei nebūtų palikusi.

Tą dieną, kai Čakas neleido Papačiui jos sumušti (ir Papačis vietoj žmonos nugalabijo savo kėdę), Mamačė susirinko žmonos priedermes ir patikėjo jas Čakui. Nuo to laiko jis tapo visų jos švelnių jausmų saugykla. Jos Vyriškiu. Jos vienintele Meile.

Ji žinojo apie jo ištvirkavimą su fabriko darbininkėmis, tačiau

tai jos nebeskaudino. Kai Mažė-kočama užvedė kalbą apie tą reikalą, Mamačė įsitempė ir kietai suspaudė lūpas.

– Jam juk reikia tenkinti Vyriškus Poreikius, – manieringai pareiškė.

Keista, bet Mažei-kočamai toks paaiškinimas pasirodė priimtinas, ir mįslingai, slapčia jaudinamai Vyriškų Poreikių sąvokai Ajemenemo Rūme buvo besąlygiškai pritarta. Nei Mamačė, nei Mažė-kočama neįžvelgė jokių prieštaravimų tarp marksistinės Čako pasaulėžiūros ir feodalinio lytinio potraukio. Joms kėlė nerimą tik naksalitai, kurie priversdavo vyrus iš Gerų Šeimų vesti nuo jų pastojusias tarnaites. Žinoma, jos nė iš tolo neįtarė, kad strėlė, amžiams sunaikinusi šeimos Gerą Vardą, bus paleista iš visiškai netikėtos pusės.

Mamačės nurodymu į Čako kambarį rytinėje namo dalyje buvo iškirstos atskiros durys, kad jo „Poreikių" tenkintojos nesišlaistytų *po* namus. Ji slapta įbrukdavo joms pinigų, kad neliūdėtų. Jos paimdavo, nes pinigų reikėjo. Jos turėjo mažus vaikus ir senus tėvus. Arba vyrus, kurie visą uždarbį palikdavo palmių degtine prekiaujančiose užeigose. Tokia padėtis Mamačei tiko, nes užmokestis, jos supratimu, viską *paaiškindavo*. Atskirdavo seksą nuo meilės. Poreikius nuo Jausmų.

Tačiau Margareta-kočama buvo visai kas kita. Kadangi sužinoti nebuvo kaip (nors kartą Mamačė bandė įkalbėti koču-Mariją apžiūrėti paklodes, ar nedėmėtos), ji galėjo tik viltis, kad Margareta-kočama neketina vėl miegoti su Čaku. Kol Margareta-kočama viešėjo Ajemeneme, Mamačė tramdė savo nežabotus jausmus, kaišiodama pinigus į suknelių, kurias Margareta-kočama palikdavo skalbinių dėžėje, kišenes. Margareta-kočama pinigų negrąžindavo, nes paprasčiausiai jų nerasdavo. Jos kišenes, kaip įprasta, iškratydavo skalbėjas Anijanas. Mamačė tai žinojo, bet vis tiek buvo linkusi manyti, kad Margareta-kočama tyli, nes paėmė užmokestį už paslaugas, kurias, kaip įsivaizdavo Mamačė, teikia jos sūnui.

Taigi Mamačė džiaugėsi galėdama laikyti Margaretą-kočamą dar viena šliundra, skalbėjas Anijanas – kasdien gaudamas arbatpinigių, o Margareta-kočama, be abejo, palaimingai nieko neįtarė.

Pasišiaušusi pentinuotoji gegutė, tupinti ant šulinio, sukukavo: „*Ūp ūp*“ ir suplasnojo raudonais it rūdys sparnais.

Varna nudžiovė gabalėlį muilo, jai nuo snapo dribo burbulai.

Tamsioje, prirūkusioje virtuvėje mažutė koču-Marija pasistiebusi glaistė dviejų aukštų SVEIKA SUGRĮŽUSI NAMO, MŪSŲ SOFI-MOL tortą. Nors dauguma sirų stačiatikių jau buvo pradėjusios nešioti sarius, koču-Marija tebevilkėjo baltutėlę čatą* trumpomis rankovėmis ir trikampe iškirpte bei baltą mundų, kuris užpakalyje buvo suklostytas į gurgždančią audeklo vėduoklę. Koču-Marijos vėduoklę beveik visiškai slėpė juokingai nesiderinanti kambarinės prijuostė baltais ir mėlynais langeliais su raukiniais, kurią Mamačės nurodymu ji turėjo ryšėti namie.

Jos rankos buvo trumpos ir storos, pirštai kaip dešrelės, o plačios mėsingos šnervės išplėstos. Gilios odos klostės driekėsi nuo nosies į abi smakro puses, atskirdamos šią veido dalį nelyginant šnipą. Galva, palyginti su kūnu, buvo per didelė. Panaši į užkonservuotą gemalą, kuriam pavyko pasprukti iš stiklainio su formaldehidu biologijos laboratorijoje, o metams bėgant – atsitiesti ir ūgtelėti.

Už kikliko, kuriuo ji stipriai susiveržd avo krūtinę, kad susiplotų nekrikščioniškai stačios krūtys, drėko banknotai. Auskarai buvo stambūs, auksiniai. Ausų speneliai ištįso nelyginant kilpos su svareliais ir karojo abipus kaklo, o auskarai tūnojo juose it linksmi vaikai karuselėje (kuri apsisuka ne visą ratą). Kartą jos kairysis spenelis perplyšo ir daktaras Vergezė Vergezė jį susiuvo. Koču-Marija negalėjo nenešioti kunuku auskarų, antraip iš kur žmonės žinotų, kad ji, nors dirba prastą virėjos darbą (už septyniasdešimt penkias rupijas per mėnesį), yra sirų stačiatikė, Mar Tomitė** Ne pelaja, ne pulaja, ne paravanė. Bet Liečiamoji aukštos kastos krikščionė (į kurią krikščionybė prasisunkė kaip arbata iš pakučio). Jau geriau suplyšę ir vėl susiūti ausų speneliai.

Koču-Marija dar nenujautė, kad joje glūdi televizijos narkomanė. Greveldos Hogano mylėtoja. Ji dar nebuvo mačiusi televizo-

* Vienspalvė savotiško kirpimo palaidinė, nešiojama tik krikščionių moterų.

** Keralos krikščionys vadina save Šv. Tomo krikščionimis, nes mano esą kilę iš brahminų, atverstų apaštalo Tomo.

riaus. Nebūtų patikėjusi, kad toks daiktas egzistuoja. Jei kas nors būtų apie tai užsiminęs, koču-Marija būtų nutarusi, kad ją laiko kvaile. Koču-Marija atsargiai vertino kitų žmonių požiūrį į pasaulį. Dažniausiai manydavo, kad jie tyčia ją įžeidinėja, kam neišsilavinusi ir (anksčiau) patikli. Ryžtingai atsižadėjusi savo prigimties, koču-Marija dabar iš principo nebetikėjo beveik niekuo, kas jai sakoma. Prieš keletą mėnesių, liepą, kai Rahelė pasakė jai, kad Amerikos kosmonautas Nilas Armstrongas vaikščioja mėnulyje, ji kandžiai nusijuokė ir tarė, kad malajalis akrobatas, vardu O. Muthačenas, vartėsi kūlio saulėje. Prisidėjęs ant nosies pieštukų. Ji buvo pasiruošusi pripažinti, kad yra tokie amerikiečiai, nors nė vieno niekad nematė. Ji net sutiko patikėti, kad gali būti tokių kvailų pavardžių kaip Nilas Armstrongas. Tačiau pasivaikščiojimas mėnulyje? Ne, ponai. Jos neįtikino ir neryškios pilkos nuotraukos, išspausdintos *Malayala Manorama,* kurio skaityti ji nemokėjo.

Ji vis dar buvo įsitikinusi, kad Estha, sakydamas: *Et tu, koču-Marija!* – angliškai ją įžeidinėja. Manė, kad tai veikiausiai reiškia *koču-Marija, bjauri juoda nykštuke.* Tik laukė tinkamos progos jį apskųsti.

Ji baigė puošti aukštąjį tortą. Tada atlošė galvą ir išspaudė likusį glajų sau ant liežuvio. Ilgą šokoladinės dantų pastos viją ant rausvo koču-Marijos liežuvio. Kai Mamačė pašaukė iš verandos („Koču-Marija! Girdžiu automobilį!"), burna buvo pilna glajaus ir ji negalėjo atsakyti. Nurijusi aplaižė dantis ir kelis kartus sučepsėjo liežuviu caktelėdama į gomurį, lyg būtų ką tik suvalgiusi ką nors rūgštaus.

Išgirdus tolimą žydrojo automobilio burzgimą (pro autobusų stotelę, pro mokyklą, pro geltonąją bažnyčią ir aukštyn duobėtu raudonu keliu pro kaučiukmedžius), per blausų suodiną „Rojaus konservų" fabriką nubangavo kuždesys.

Liautasi konservuoti (ir grūsti, pjaustyti, virti, maišyti, tarkuoti, sūdyti, džiovinti, sverti ir uždarinėti stiklainius).

Čako Saar vannu,* – skelbė pasklidęs šnibždesys. Peiliai buvo padėti. Pusiau supjaustytos daržovės paliktos ant didžiulių plieno

* Ponas Čakas atvyko *(malajalių)*.

plokščių. Apleisti kartieji moliūgai, nebaigti doroti ananasai. Spalvoti guminiai antpirščiai (ryškūs lyg linksmi stori prezervatyvai) buvo numauti. Išteptos konservais rankos – numazgotos ir nušluostytos į tamsiai mėlynas prijuostes. Išsprūdusios plaukų sruogos – sučiuptos ir pakištos po baltais šaliais ant galvos. Pasikaišyti po prijuostėmis mundūs – išleisti. Fabriko durys iš metalinio tinklelio buvo įtaisytos ant spyruoklių ir triukšmingai savaime užsitrenkė.

Ir vienoje kelio pusėje, šalia seno šulinio, kodampulio medžio paunksnėje, žaliame karštyje susispietė paspoksoti nebyli mėlynų prijuosčių kariuomenė.

Mėlynos prijuostės, baltos kepurės – lyg puošnių mėlynų ir baltų vėliavų krešulys.

Aču, Džozė, Jakas, Anijanas, Elajanas, Kutanas, Vidžajanas, Vava, Džojus, Sumathi, Amali, Anama, Kanakama, Latha, Sušila, Vidžajama, Džolikuti, Molikuti, Liusikuti, Bina-mol (merginos autobusų pavadinimais). Pirmieji apmaudingi murmesiai po storu ištikimybės sluoksniu.

Žydrasis „Plimutas" įvažiavo pro vartus ir nudardėjo žvyruotu keliu, traiškydamas kriaukleles, trupindamas raudonus ir geltonus akmenėlius. Iš jo išvirto vaikai.

Nulėpę fontanai.

Supliuškę kuodai.

Sulamdytos geltonos kliošinės kelnės ir prašmatnus dievinamas rankinukas. Vos besivelkantys po skridimo lėktuvu ir visiškai apsnūdę. Paskui suaugusieji ištinusiomis kulkšnimis. Vangūs nuo per ilgo sėdėjimo.

– Ar atvažiavote? – paklausė Mamačė, atsukdama įkypus tamsius akinius naujų garsų – trinksinčių automobilio durelių, išlipančių žingsnių pusėn. Nuleido smuiką.

– Mamače! – pasakė Rahelė savo gražiai aklai senelei. – Estha susivėmė! Vidury *Muzikos garsų!* Ir...

Amu švelniai palietė dukteriai petį. Jos prisilietimas reiškė: *Šš̌š̌*... Rahelė apsidairė ir pamatė, kad vaidina Spektaklyje. Tačiau jos vaidmuo menkas.

Gamtovaizdžio dalis. Gal gėlė. Arba medis.

Veidas minioje. Viena iš miestelio gyventojų.

Niekas nesisveikino su Rahele. Net Mėlynoji Kariuomenė žaliame karštyje.

– Kur ji? – paklausė Mamačė burzgiantį automobilį. – Kur mano Sofi-mol? Prieik, noriu tave pamatyti.

Jai prabilus Laukimo Melodija, kybanti virš jos nelyginant mirguliuojantis šventyklos dramblio skėtis, suiro ir švelniai pasklido dulkėmis.

Čakas *Kas Atsitiko Žmogui Iš Liaudies?* kostiumu ir dėmėtu kaklaraiščiu pergalingai vedėsi devyniom raudonom pakopom Margaretą-kočamą ir Sofi-mol, lyg du neseniai laimėtus teniso prizus.

Ir vėl buvo kalbami Niekai. Svarbūs Dalykai neištarti liko viduje.

– Sveika, Mamače, – pasakė Margareta-kočama maloniu mokytojos (kuri kartais apkulia) balsu. – Dėkui, kad mus priimate. Mums labai reikėjo kur nors ištrūkti.

Mamačė užuodė pigius kvepalus, sumišusius su kelionės lėktuvu prakaitu. (Ji pati minkštame žalios odos maišelyje, užrakintame seife, laikė buteliuką Dioro.)

Margareta-kočama paėmė Mamačei už rankos. Pirštai buvo suglebę, rubinų žiedai kieti.

– Sveika, Margareta, – atsakė Mamačė (nei šiurkščiai, nei mandagiai), vis dar nenusiėmusi tamsių akinių. – Sveika atvykusi į Ajemenemą. Gaila, kad negaliu tavęs pamatyti. Tikriausiai žinai, kad aš beveik akla. – Ji kalbėjo lėtai ir apgalvotai.

– O, nieko tokio, – tarė Margareta-kočama. – Neabejoju, kad atrodau siaubingai. – Ji droviai nusijuokė dvejodama, ar tinkamai atsakė.

– Neteisybė, – pareiškė Čakas. Jis atsisuko į Mamačę su išdidžia šypsena, kurios motina negalėjo pamatyti. – Ji žavinga, kaip visada.

– Labai nusiminiau išgirdusi apie... Džo, – pasakė Mamačė. Iš balso atrodė, kad nusiminė tik truputį. Ne per daug.

Stojo trumpa Paliūdėjimo Dėl Džo tyla.

– Kur mano Sofi-mol? – tarė Mamačė. – Eikš čia ir pasirodyk senelei.

Sofi-mol buvo privesta prie Mamačės. Mamačė stumtelėjo tamsius akinius nuo saulės aukštyn, į plaukus. Jie priminė įkypas katės akis apipelijusioje bizono galvoje. Apipelijęs bizonas pareiškė: *Ne. Jokiu būdu*. Apipelijusio bizono šneka.

Net persodinta ragena Mamačė matė tik šviesą ir šešėlį. Jei kas nors stovėjo tarpduryje, ji galėjo pasakyti, kad kažkas stovi tarpduryje. Tačiau kas stovi, negalėjo. Ji galėjo perskaityti čekį ar kvitą tik prisikišusi taip arti, kad liesdavo jį blakstienomis. Tada tvirtai sugniaužusi perbėgdavo akimis. Vairuodama nuo žodžio prie žodžio.

Viena iš Miestelio Gyventojų (fėjos suknele) pamatė, kaip Mamačė prisitraukia Sofi-mol artyn, kad galėtų į ją pasižiūrėti. Perskaityti kaip čekį. Patikrinti kaip banknotą. Mamačė (gerąja akimi) išvydo rusvai gelsvus plaukus (N...nbeveik šviesius), dviejų putnių šlakuotų skruostų (Nnnn...beveik rausvų) apskritimus, mėlynai-pilkaimėlynas akis.

– Papačio nosis, – pasakė Mamačė. – Sakyk, ar tu graži mergaitė? – paklausė ji Sofi-mol.

– Taip, – atsakė Sofi-mol.

– Ir aukšta?

– Pagal amžių aukšta, – atsakė Sofi-mol.

– Labai aukšta, – tarė Mažė-kočama. – Daug aukštesnė už Esthą.

– Ji vyresnė, – įsiterpė Amu.

– Vis tiek... – nenusileido Mažė-kočama.

Netoliese takučiu tarp kaučiukmedžių ėjo Velutha. Pusnuogis. Užsimetęs ant peties izoliuoto elektros laido ritę. Apsivyniojęs tamsiai mėlyną juodai išmargintą mundų, kurio klostės laisvai krito aukščiau kelių. Ant nugaros šnarėjo laimę nešantis lapas nuo apgamų medžio (dėl kurio musoniniai lietūs prasideda laiku). Rudens lapas naktyje.

Dar jam neišnirus iš už medžių ir neišėjus į kelią, Rahelė pamatė, paspruko iš Vaidinimo ir nubėgo pas jį.

Amu pamatė.

Iš šalies stebėjo, koks prašmatnus jųdviejų Oficialus Pasisveikinimas. Velutha tūptelėjo, kaip buvo išmokytas, išskleidęs mundų it

sijoną, nelyginant anglų pienininkė iš *Karaliaus pusryčių*. Rahelė nusilenkė (ir pasakė: „Lenkis“). Paskui juodu susikabino mažaisiais pirščiukais ir oriai pakratė rankas susirinkusių į suvažiavimą bankininkų minomis.

Margoje saulės šviesoje, kuri skverbėsi pro tamsiai žalius medžius, Amu išvydo, kaip Velutha lengvai lyg pripučiamą pakelia jos dukterį ant rankų. Kai jis mestelėjo ją į viršų ir ji nukrito jam į rankas, Amu išvydo Rahelės veide didelį oru skrendančio vaiko džiaugsmą.

Ji išvydo, kad raumenų gumbams įsitempus ir išvirtus po oda ant Veluthos pilvo, šis tapo panašus į kvadratėlių grioveliais išraižytą šokolado plytelę. Nusistebėjo, kaip pasikeitė jo kūnas: taip tykiai, iš plokščių raumenų bernioko į vyro kūną. Ryškų ir tvirtą. Plaukiko kūną. Plaukiko ir staliaus kūną. It nupoliruotą vašku.

Turėjo iškilus skruostikaulius ir atvirą, staigią šypseną.

Ta šypsena ir priminė Amu mažą Veluthą. Padedantį Velijai Papenui skaičiuoti kokoso riešutus. Tiesiantį jai dovanėles ant delno, kad galėtų jas paimti neprisiliesdama jo. Valteles, dėžutes, vėjo malūnėlius. Vadinantį ją Amukuti. Mažąja Amu. Nors ji buvo daug didesnė už jį. Žiūrėdama į jį dabar mąstė, kad berniūkštis suaugo į mažai panašų vyriškį. Vienintelis iš vaikystės į brandą atsineštas daiktas buvo šypsena.

Staiga Amu panoro, kad Rahelė demonstracijoje *būtų* mačiusi jį. Panoro, kad jis būtų nešęs vėliavą ir piktai gniaužęs kumštį. Vylėsi, kad po atsargia linksmybe jis slepia gyvą, neramų pyktį pasipūtusiam, tvarkingam pasauliui, taip siutinančiam ją.

Ji panoro, kad ten būtų buvęs jis.

Apstulbo išvydusi, kaip lengva jos dukrai su juo. Apstulbo, kad jos vaikas gyvena dar ir kitame pasaulyje, į kurį *jos* neįsileidžia. Apčiuopiamų šypsenų ir juoko pasaulyje, kuriame jai, motinai, nėra vietos. Amu miglotai suvokė, kad jos mintis švelniai persmelkęs juodas pavydas. Neleido sau prisipažinti, kam pavydi. Tam vyriškiui ar savo vaikui. Ar tiktai jų pasauliui, kuriame susikabinama pirštais ir nei iš šio, nei iš to šypsomasi.

Saulės šviesos monetos blykčiojo ant kūno vyriškiui, stovinčiam kaučiukmedžių pavėsyje su jos dukteria ant rankų; jis pakėlė akis ir

sugavo Amu žvilgsnį. Vienui vieną akimirką susidūrė šimtmečiai. Istorija užsižiopsojo ir buvo netikėtai užklupta. Nusimesta kaip gyvatės išnara. Nusmaukta viskas – jos ženklai, randai, senų karų žaizdos ir šliaužimo atbulomis metas. Išnykus jai, liko aureolė, blėsčiojanti šviesa, aiški kaip upės vanduo ar dangaus saulė. Juntama kaip kaitra karštą dieną ar žuvies įtemptas valas. Tokia akivaizdi, kad niekas nepastebėjo.

Tą akimirką Velutha pakėlė akis ir išvydo tokius dalykus, kurių anksčiau nebuvo matęs. Dalykus, kurie iki tol buvo anapus ribos, aptemdyti istorijos akidangčių.

Paprastus dalykus.

Tarkim, kad Rahelės motina – moteris.

Kad jai šypsantis skruostuose atsiranda duobutės, išliekančios dar ilgai po to, kai iš akių dingsta šypsena. Išvydo, kad jos rudos rankos apskritos, stangrios ir tobulai gražios. Kad jos pečiai švyti, bet akys kažkur kitur. Išvydo, kad dovanų, kurias atneša jai, nebereikia dėti ant ištiesto delno, nes jai negalima jo prisiliesti. Jo valčių ir dėžučių. Jo vėjo malūnėlių. Ir dar išvydo, kad dovanas gali duoti ne tik jis. Kad ir *ji* gali jį apdovanoti.

Šis suvokimas pervėrė jį aštriai it peilio ašmenys. Vienu metu pasidarė šalta ir karšta. Tai truko tik akimirką.

Amu pamatė, kad jis supranta. Nusuko akis. Jis irgi. Istorijos demonai sugrįžo jų pasiimti. Vėl apsiausti sena randuota oda ir nuvilkti ten, kur jie iš tikrųjų gyvena. Kur išleisti Meilės Įstatymai, apibrėžiantys, ką mylėti. Ir kaip. Ir kiek.

Amu užkopė į verandą toliau vaidinti Spektaklio. Drebėdama.

Velutha pažvelgė į Ambasadorę G.(yva)Lazdę ant rankų. Paleido ją. Irgi drebėdamas.

– Žiūrėk tu man! – pasakė įbedęs akis į jos juokingą kvarkliuotą suknytę. – Kas per grožis! Išteki?

Rahelė puolė jam prie pažastų ir ėmė negailestingai kutenti. *Kut kut kut!*

– Vakar aš tave *mačiau,* – tarė ji.

– Kur? – Velutha nutaisė ploną nustebusį balsą.

– Melagi, – nenusileido Rahelė. – Melagi ir apsimetėli. Aš

tave mačiau. Buvai komunistas su marškiniais ir vėliava. Ir *apsimetei,* kad manęs nepažįsti.

– *Ajo kaštam,* – pareiškė Velutha. – Negi aš galėčiau taip daryti? Pasakyk man, negi Velutha galėtų *kada nors* taip padaryti? Matyt, tai buvo mano Seniai Prapuolęs Dvynys brolis.

– Koks Seniai Prapuolęs Dvynys brolis?

– Urumbanas kvailelis... Gyvena Kočyje.

– Koks Urumbanas? – Čia ji išvydo kibirkštėles akyse. – Melagi! Tu neturi brolio dvynio! Joks ne Urumbanas! Ten buvai *tu!*

Velutha nusijuokė. Jis juokėsi gražiai ir iš visos širdies.

– Ne aš, – spyrėsi jis. – Aš sirgau ir gulėjau lovoje.

– Aha, šypsaisi! – džiūgavo Rahelė. – Vadinasi, buvai tu. Šypsena reiškia, kad ten buvai tu.

– Tai tik angliškai, – nenusileido Velutha. – Malajalių kalba, anot mano mokytojo, šypsena reiškia, kad tai buvau ne aš.

Rahelei prireikė šiek tiek laiko perprasti jo gudrybę. Ji vėl puolė jį. *Kut kut kut!*

Tebesijuokdamas Velutha dirstelėjo į Sofi garbei vaidinamą Spektaklį.

– Kur mūsų Sofi-mol? Žvilgtelėkime į ją. Neužmiršai jos parsivežti, o gal palikai pakeliui?

– Nežiūrėk ten, – skubiai paprašė Rahelė.

Ji atsistojo ant betoninio aptvaro, skiriančio kaučiukmedžius nuo kelio, ir rankomis uždengė Veluthai akis.

– Kodėl? – paklausė Velutha.

– Todėl, – atšovė Rahelė. – Aš nenoriu.

– Kur Estha-mon? – paklausė Velutha Ambasadorę (apsimetusią G.(yva)Lazde, persirengusia Oro uosto Fėja), užsiropštusią jam ant nugaros, apsivijusią kojomis liemenį ir uždengusią akis lipniomis rankytėmis. – Aš jo nemačiau.

– A, mes jį pardavėm Kočine, – nerūpestingai leptelėjo Rahelė. – Už maišelį ryžių. Ir žibintuvėlį.

Standūs jos suknelės raukinukai įspaudė Veluthai nugaroje šiurkščias nėrinių gėles. Ant juodos nugaros išsiskleidė nėrinių gėlės ir laimę nešantis lapas.

Tačiau ėmusi dairytis Vaidinime Esthos, Rahelė pamatė, kad jo ten nėra.

O tuo metu į Sceną įžengė koču-Marija, dar mažesnė po didžiuoju tortu.

– Tortas patiektas, – šiek tiek per garsiai pasakė ji Mamačei malajalių kalba.

Koču-Marija visada kalbėdavo su Mamače kiek per garsiai, nes manė, kad silpnaregių ir kiti pojūčiai sumenkę.

– *Kando,* koču-Marija? – paklausė Mamačė. – Ar matai mūsų Sofi-mol?

– *Kandū*, kočama, – itin garsiai išpyškino koču-Marija. – Aš matau ją.

Ji kuo plačiausiai išsišiepė Sofi-mol. Buvo kaip tik Sofi ūgio. Mažesnė už sirų stačiatikes, nepaisant didžiausių jos pastangų.

– Jos odos spalva kaip motinos, – pasakė koču-Marija.

– Bet nosis Papačio, – spyrėsi Mamačė.

– Ko nežinau, to nežinau, – išrėkė koču-Marija, – bet ji labai graži. *Sundarikuti*. Tikras angelėlis.

Tikrųangelėlių oda paplūdimio spalvos, jie mūvi kliošinėmis kelnėmis.

Tikrivelniūkščiai rudi kaip purvas, vilki Oro uosto Fėjų suknelėmis, o ant kaktos jiems du gumbeliai, iš kurių gali išaugti ragai. Jų kuodeliai panašūs į fontaną, surištą „Meile Tokijuje". Ir dar jie įpratę skaityti atbulai.

O jei pasistengtum, galėtum įžiūrėti šėtoną jų akyse.

Koču-Marija suėmė Sofi rankas į savąsias delnais į viršų, pakėlė jas prie veido ir giliai įkvėpė.

– Ką ji daro? – panoro sužinoti Sofi, kurios švelnias londonietiškas rankeles gniaužė pūslėtos ajemenemietiškos. – Kas ji ir kodėl uosto mano rankas?

– Ji virėja, – paaiškino Čakas. – Taip ji tave bučiuoja.

– Bučiuoja? – Sofi-mol nepatikėjo, tačiau jai buvo įdomu.

– Kaip nuostabu! – tarė Margareta-kočama. – Nelyginant apsiuostymas! Ar vyrai su moterimis irgi šitaip bučiuojasi?

Jai išsprūdo nevisiškai tokie žodžiai, kokius buvo ketinusi ištarti, ir ji paraudo. Sutrikusi mokytojos formos skylė Visatoje.

– O, nuolat! – apygarsiai išpyškino Amu, nors ketino tik kandžiai sumurmėti. – Taip čia daromi vaikai.

Čakas jai nešėrė.

Todėl negavo atgal.

Tačiau Laukimo Nuotaika virto Pykčiu.

– Manau, kad turėtum atsiprašyti mano žmoną, Amu, – pareiškė Čakas taip, it gintų savo nuosavybę (vildamasis, kad Margareta-kočama neįsiterps: *Buvusią žmoną, Čakai!* ir nepagrasys jam rože).

– Oi ne! – šūktelėjo Margareta-kočama. – Tai aš kalta. Nė nemaniau, kad taip nusišnekėsiu... aš norėjau pasakyti... norėjau pasakyti, kaip žavu, kad...

– Tai visiškai pagrįstas klausimas, – tarė Čakas. – Ir man atrodo, kad Amu turėtų atsiprašyti.

– Gal mes turime elgtis kaip kokia šūdina Dievo užmiršta gentis, kurią ką tik atrado? – pasiteiravo Amu.

– O Viešpatie! – aiktelėjo Margareta-kočama.

Piktoje Vaidinimo Tyloje (žalioje kaitroje tebestebint Mėlynajai Kariuomenei) Amu nudrožė atgal prie „Plimuto“, išsiėmė lagaminėlį, užtrenkė dureles ir švytėdama pečiais pasuko į savo kambarį. Palikusi visus stebėtis, iš kur išmoko tokio įžūlumo.

Tiesą sakant, stebėtis buvo verta.

Juk Amu nebaigė tokių mokslų, neskaitė tokių knygų ir nesusitikinėjo su tokiais žmonėmis, kurie būtų galėję paskatinti ją galvoti taip, kaip ji galvoja.

Toks jau ji buvo žvėrelis.

Vaikystėje ji labai greitai išmoko netikėti pasakėlėmis apie Tėvą Lokį ir Mamą Lokienę, kurias jai duodavo skaityti. Jos versijos Tėvas Lokys mušdavo Motiną Lokienę žalvarinėmis vazomis. Motina Lokienė kęsdavo tylėdama ir nuolankiai.

Augdama Amu stebėjo, kaip tėvas rezga šlykštų voratinklį. Su lankytojais jis būdavo žavus ir puikių manierų, o baltiesiems beveik šunuodegiaudavo. Aukodavo pinigų našlaičių prieglaudoms ir

raupsuotųjų ligoninėms. Negailėjo pastangų, kad visuomenėje garsėtų kaip rafinuotas, kilnus, dorovingas žmogus. Tačiau likęs vienas su žmona ir vaikais, virsdavo pasibaisėtinu, įtariu mušeika ir nirtulingu klastūnu. Mušdavo juos, žemindavo, o paskui jiems dar tekdavo kęsti draugų ir giminaičių pavydą, kad turi tokį nuostabų vyrą ir tėvą.

Ne vieną šaltos Delio žiemos naktį Amu prasislapstė mehndžio gyvatvorėje prie namų (kad žmonės iš Gerų Šeimų nepamatytų), nes Papačis, piktas grįžęs namo iš darbo, primušė ją su Mamače ir išvijo iš namų.

Vieną tokią naktį devynerių metų Amu, su motina slapstydamasi už gyvatvorės, stebėjo dabitišką Papačio siluetą už apšviestų langų, lakstantį iš vieno kambario į kitą. Jis nepasitenkino sumušęs žmoną ir dukterį (Čakas mokėsi pensione), taigi dar nuplėšė užuolaidas, apspardė baldus ir sudaužė stalinę lempą. Kai žiburiai užgeso, valandą luktelėjusi mažoji Amu, neklausydama išgąsdintos Mamačės maldavimų, pro ventiliatorių įšliaužė į namus gelbėti naujųjų guminių aulinukų, kuriuos brangino labiau už viską. Ji įsidėjo juos į popierinį maišelį ir sėlino atgal į svetainę, kai staiga užsidegė šviesa.

Visą tą laiką Papačis sėdėjo raudonmedžio supamojoje kėdėje ir tylomis sūpavosi tamsoje. Nutvėręs ją neištarė nė žodžio. Prilupo rimbu dramblio kaulio rankena (tuo, kurį laiko ant kelių fotoateljė darytoje nuotraukoje). Amu neverkė. Nuplakęs ją privertė atnešti dantavimo žirkles iš Mamačės siuvinių spintelės. Karališkasis Entomologas Amu akyse sukarpė naujuosius guminius batukus jos motinos dantavimo žirklėmis. Juodos gumos juostelės krito ant grindų. Čekšėjo žirklės. Amu nekreipė dėmesio į iškreiptą, persigandusį motinos veidą, šmėkščiojantį už lango. Per dešimt minučių jos mėgstamiausi guminiai virto skutais. Kai paskutinė gumos juostelė nuraibuliavo ant grindų, tėvas pažvelgė į ją šaltomis negyvomis akimis ir sūpavosi, sūpavosi, sūpavosi. Apsuptas besiraitančių guminių gyvatukių jūros.

Augdama Amu išmoko atsispirti šiam šaltam tyčiniam žiaurumui. Išsiugdė išdidų skriaudos pojūtį ir beatodairišką asilo užsispyrimą, būdingą Mažam Žmogui, visą gyvenimą baugintam Dide-

lių. Ji nė nebandė vengti vaidų ir ginčų. Tiesą sakant, visai įtikima, kad pati ieškojo priekabių ir mėgo rietenas.

– Ji išėjo? – paklausė Mamačė aplinkui tvyrančią tylą.

– Išėjo, – garsiai pasakė koču-Marija.

– Ar Indijoje leidžiama sakyti „šūdinas“? – paklausė Sofi-mol.

– Kas sakė „šūdinas“? – paklausė Čakas.

– Jinai, – paaiškino Sofi-mol. – Teta Amu. Ji pasakė: „kaip kokia šūdina Dievo užmiršta gentis“.

– Supjaustyk tortą ir duok kiekvienam po gabaliuką, – paliepė Mamačė.

– Anglijoje neleidžiama, – toliau aiškino Čakui Sofi-mol.

– Kas neleidžiama? – nesuprato Čakas.

– Sakyti Eš Ū Dė I En A Es, – atsakė Sofi-mol.

Mamačė nematančiomis akimis žvelgė į spindinčią popietę.

– Ar visi čia? – paklausė ji.

– *Uver,* kočama, – atsakė Mėlynoji Kariuomenė žalioje kaitroje. – Mes visi čia.

– *Mes* ne čia, – pasakė Veluthai Rahelė, nedalyvaujanti Spektaklyje. – Mes net Nevaidiname.

– Šventa Teisybė, – sutiko Velutha. – Mes net Nevaidiname. Tačiau vis dėlto norėčiau žinoti, kur mūsų Esthapapičačenas Kutapenas Piteris-mon?

Ir juodu leidosi džiugiai it brolių Grimų Bildukas trypti tarp kaučiukmedžių, kol kvapo pritrūko.

Tikriausiai niekas juk sapnuoti nesapnuos.
Kad aš Esthapapičačenas vadinuos?

Pasaka apie Bilduką virto Raudonojo Progailio* istorija:

Apieškojom visą šalį,
Jo prancūzai rast negali,
Gal dangun įkėlė koją,
Gal jį velnias kur nešioja?

* Baronienės E. Orczy romanas (1905) apie anglą, gelbstintį Prancūzijos didikus nuo revoliucijos teroro. Jo skiriamasis ženklas – raudonasis progailis.

Koču-Marija atpjovė gabalėlį torto Mamačei paragauti.

– Kiekvienam po gabalėlį, – patvirtino Mamačė, lengvai palietusi gabalėlį rubinų žiedais apmaustytais pirštais ir įsitikinusi, kad jis reikiamo mažumo.

Koču-Marija nedailiai, bet stropiai surantė likusį pyragą, kvėpuodama pro burną, lyg pjaustytų keptos avienos gabalą. Sudėjo gabaliukus ant didžiulio sidabrinio padėklo. Mamačė griežė *Sveika sugrįžusi namo, mūsų Sofi-mol* melodiją. Nusaldintą, šokoladinę melodiją. Lipniai saldaus, aptirpusio rudumo. Šokoladinės bangos šokoladinėje pakrantėje.

Vidury melodijos Čako balsas perrėkė šokoladinį garsą.

– Mama! – tarė jis (Garsiai Skaitančiojo balsu). – Mama! Užteks! Gana smuikų!

Mamačė nustojo griežti ir pažvelgė Čako pusėn, laikydama stryką ore.

– Gana? Manai, kad gana, Čakai?

– Per akis, – pareiškė Čakas.

– Gana tai gana, – sušnabždėjo Mamačė. – Regis, metas liautis. – Lyg tokia mintis jai būtų ką tik atėjusi į galvą.

Ji įdėjo smuiką į juodą smuiko formos dėžę. Uždaromą kaip lagaminas. Kuri uždaro muziką.

Spragt. Vėl spragt.

Mamačė užsidėjo tamsius akinius. Atsitvėrė sunkiomis užuolaidomis nuo dienos karščio.

Iš namo pasirodė Amu ir pašaukė Rahelę.

– Rahele! Metas pogulio! Kai suvalgysi tortą, eik vidun!

Rahelei širdis iškrito. Bobgulis. Ji jo neapkentė.

Amu grįžo vidun.

Velutha paleido Rahelę, ir ji nelaiminga sustojo kelio pakrašty, atokiau nuo Vaidinimo, o horizonte šmėkšojo didžiulis ir šlykštus Bobgulis.

– Ir prašom per daug nesibičiuliauti su tuo žmogėnu! – pasakė Rahelei Mažė-kočama.

– Per daug nesibičiuliauti? – pakartojo Mamačė. – Apie ką čia, Čakai? Kas per daug bičiuliaujasi?

– Rahelė, – paaiškino Mažė-kočama.

– Tai *kam* ji per didelė bičiulė?

– *Kieno,* – pataisė motiną Čakas.

– Gerai gerai, tai kieno ji per didelė bičiulė? – paklausė Mamačė.

– Tavo Numylėtinio Veluthos – kieno gi daugiau? – atšovė Mažė-kočama ir paliepė Čakui: – Paklausk, kur jis vakar buvo. Vieną kartą reikia prispausti jam uodegą.

– Ne dabar, – atsakė Čakas.

– Ką reiškia per daug bičiuliautis? – pasiteiravo Sofi-mol Margaretą-kočamą, bet ši neatsakė.

– Velutha? Ar Velutha čia? Ar esi čia? – paklausė Mamačė Popietę.

– *Uver,* kočama. – Jis iš už medžių įžengė į Sceną.

– Išsiaiškinai, kas atsitiko? – paklausė Mamačė.

– Žemutinio vožtuvo poveržlė, – atsakė Velutha. – Pakeičiau ją. Dabar veikia.

– Tai įjunk, – paliepė Mamačė. – Vandens saugykla tuščia.

– Tas žmogus užtrauks mums nelaimę, – pareiškė Mažė-kočama. Nebuvo aiškiaregė, staiga išvydusi pranašingą regėjimą. Tenorėjo, kad jis pakliūtų į bėdą. Niekas jos nepaisė.

– Paminėsite mano žodį, – piktai pridūrė.

– Matai ją? – tarė koču-Marija, kai priėjo prie Rahelės, padėklu su tortu nešina. Turėjo omeny Sofi-mol. – Kai užaugs, bus mūsų Kočama, padidins mums atlyginimus ir per Onamo šventę apdovanos nailoniniais sariais. – Koču-Marija rinko sarius, nors kaip gyva nebuvo nė vieno dėvėjusi ir veikiausiai niekad nedėvės.

– Tai kas? – atkirto Rahelė. – Tuo metu aš gyvensiu Afrikoje.

– Afrikoje? – sukikeno koču-Marija. – Afrikoje pilna bjaurių juodukų ir moskitų.

– Tai tu bjauri, – supyko Rahelė ir pridūrė (angliškai): – Kvaiša neūžauga!

– Ką tu pasakei? – grėsmingai paklausė koču-Marija. – Gali neaiškinti. Aš žinau. Girdėjau. Pasakysiu Mamačei. Palauk man!

Rahelė nuėjo prie seno šulinio, kur paprastai rasdavo skruzdė-

lių. Raudonų skruzdėlių, kurios sutraiškytos skleisdavo gaižią bezdalų smarvę. Koču-Marija su tortu nusekė iš paskos.

Rahelė pasakė, kad nenori to kvailo torto.

– *Kušumbi**, – tarė koču-Marija. – Pavyduoliai eina tiesiai į pragarą.

– Kas pavyduolis?

– Nežinau. Pasakyk man, – atšovė koču-Marija, kurios prijuostė buvo su raukinukais, o širdis giži kaip actas.

Rahelė užsidėjo akinius nuo saulės ir pasižiūrėjo Vaidinimo. Viskas buvo nudažyta Pykčiu. Sofi-mol, stovinti tarp Margaretos-kočamos ir Čako, atrodė, lyg turėtų gauti pylos. Rahelė aptiko visą koloną sultingų skruzdėlių. Jos žingsniavo į bažnyčią. Apsitaisiusios raudonai. Reikia jas nudobti, kol nenuėjo. Sutraiškyti, sumaigyti akmeniu. Bažnyčioje negali būti dvokiančių skruzdėlių.

Skruzdėlės tykiai trakštelėdavo, kai jas apleisdavo gyvastis. Lyg elfas valgytų skrebutį ar traškų sausainį.

Skruzdžių Bažnyčia bus tuščia, o Skruzdžių Vyskupas juokingais Skruzdžių Vyskupo rūbais lauks mosuodamas sidabriniu indu su Smilkalais. Ir niekas neateis.

Pralaukus ilgą, Skruzdžių supratimu, laiką, jo kakta juokingai Skruzdžiavyskupiškai susirauks, ir jis liūdnai pakraipys galvą. Pasižiūrės į žėrinčius Skruzdžiamozaikinius langus, o baigęs žiūrėti užrakins bažnyčią didžiuliu raktu, ir joje sutems. Jis pareis namo pas žmoną, ir (jei ji nebus mirusi) jie nueis Skruzdžių Bobgulio.

Sofi-mol su skrybėlaite, kliošinėmis kelnėmis ir Mylima iš pat Pradžių, išėjo iš Vaidinimo pasižiūrėti, ką Rahelė veikia už šulinio. Tačiau Vaidinimas nuėjo kartu su ja. Ėjo, kai ji ėjo, sustojo, kai ji sustojo. Ją lydėjo švelnios šypsenos. Koču-Marija patraukė padėklą su tortu į šalį, kad nekliūtų už jos nudurtos į žemę dievinimo šypsenos, kai Sofi-mol atsitūpė purve prie šulinio (geltonos kiškų apačios išsitepė ir sušlapo).

Sofi-mol šaltakraujiškai ir abejingai apžiūrėjo dvokiančias skerdynes. Akmuo buvo aplipęs sutraiškytais raudonais lavonėliais ir keletu vos bejudančių kojyčių.

* Pikčiurna, pavyduolė *(malajalių)*.

Žiūrėjo koču-Marija su torto trupiniais.
Švelniai žiūrėjo Švelnios Šypsenos.
Mergytės Žaidžia.
Kaip miela.
Viena paplūdimio spalvos.
Viena ruda.
Viena Mylima.
Viena Truputį Mažiau Mylima.
– Palikim vieną gyvą, kad jaustųsi vieniša, – pasiūlė Sofi-mol.

Rahelė nepaisė jos ir išgalabijo visas. Paskui pabėgo švysčiodama kvarkliuota Oro uosto Suknyte su priderintom kelnaitėm (nebegurgždančiom) ir nepriderintais akiniais nuo saulės. Dingo žalioje kaitroje.

Švelnios Šypsenos tebelydėjo Sofi-mol kaip prožektoriai, galbūt manydamos, kad mielos pusseserės žaidžia slėpynių, nes mielos pusseserės dažnai taip daro.

9

Ponia Pilaji, ponia Eapen, ponia Radžagopalan

Nuo medžių varvėjo dienos žaluma. Tamsūs palmių lapai stirksojo musoniniame danguje it aplėpusios šukos. Oranžinė saulė išslydo pro jų lenktus godžius dantis.

Per tamsą pralėkė vaisėdžių šikšnosparnių eskadronas.

Apleistame sode, stebima susmukusių nykštukų ir užmiršto kerubo, Rahelė tupėjo prie stovinčio vandens kūdros ir žiūrėjo, kaip nuo akmens ant mauruoto akmens šokinėja rupūžės. Gražios Bjaurios Rupūžės.

Gleivėtos. Karpotos. Kurkiančios.

Jose įkalinti išsiilgę nepabučiuoti karalaičiai. Maistas gyvatėms, tykančioms aukštoje birželio žolėje. Šnaresys. Šuolis. Nebėra rupūžės, šokinėjančios nuo akmens ant mauruoto akmens. Nebėra karalaičio, taip ir nepabučiuoto.

Nelyja pirmą vakarą nuo to laiko, kai ji atvažiavo.

Jei čia būtų Vašingtonas, – mąstė Rahelė, – *dabar eičiau į darbą. Kelionė autobusu. Gatvės žibintai. Dujų garai. Žmonių kvėpavimo ūkas ant neperšaunamo mano būdelės stiklo. Man stumiamų monetų žvangesys ant metalinio padėklo. Pinigų dvokas ant mano pirštų. Lygiai dešimtą valandą vakaro apsireiškiantis girtuoklis blaiviomis akimis: Ei tu! Juoda kale! Pačiulpk man b...!*

Ji turėjo septynis šimtus dolerių. Ir auksinę apyrankę su gyvačių galvomis. Tačiau Mažė-kočama jau klausė, kiek ji dar ketinanti čia būti. Ir ką ketinanti daryti su Estha.

Ji neturėjo jokių ketinimų.

Jokių.

Nei *Locus Standi.*

Atsisuko į šmėkščiojančią namo su frontonais formos skylę Visatoje ir įsivaizdavo gyvenanti sidabrinėje lėkštėje, kurią Mažė-kočama pritaisė ant stogo. *Atrodė,* kad joje pakaktų vietos gyventi žmonėms. Ji tikrai didesnė negu daugelio trobelės. Na, kad ir ankštas koču-Marijos butukas.

Jei juodu, ji su Estha, miegotų tenai susirietę kaip gemalai sekliose plieninėse įsčiose, ką darytų Grevelda Hoganas ir Bam Bam Bigelou? Jei lėkštė būtų užimta, kur eitų *jie?* Įsmuktų pro kaminą į Mažės-kočamos gyvenimą ir televizorių? Ar aiktelėję šlumštelėtų ant senos krosnies su savo raumenimis ir blizgučiais nusėtais drabužiais? Ar Džiūsnos – bado aukos ir pabėgėliai – išsmuktų pro durų plyšius? Ar pro čerpes praslystų Genocidas?

Danguje net tiršta televizijos. Jei užsidėtum ypatingus akinius, galėtum pamatyti dangumi, tarp šikšnosparnių ir grįžtančių namo paukščių, dumiant juos – blondines, karus, badus, futbolą, maisto produktų parodas, perversmus, šukuosenas, sustirusias nuo plaukų lako. Firmines krūtines. Sklendžiančius Ajemenemo link nelyginant dangaus narus. Marginančius dangų. Ratais. Vėjo malūnais. Išsiskleidžiančiomis ir vystančiomis gėlės.

Ai!

Rahelė vėl ėmė galvoti apie rupūžes.

Riebios. Geltonos. Nuo akmens ant mauruoto akmens. Atsargiai palietė vieną. Ši kilstelėjo vokus. Juokingai pasitikėdama savimi.

Mirksimoji membrana, – prisiminė kadaise kartojusi su Estha visą dieną. Ji, Estha ir Sofi-mol.

Mirksimoji
Irksimoji
Ksimoji
Moji
Oji
Ji
I

Tą dieną visi trys dėvėjo sarius (senus, perplėštus perpus), Estha apvyniojo juos, tarsi turėdamas didžiulę patirtį. Suklostė Sofi-mol

klostes. Apsiautė Rahelę palumu* ir susitvarkė savąjį. Visų kaktas ženklino raudoni bindi. Bandydami nusiplauti Amu uždraustus liesti akių dažus, išsiterliojo iki ausų ir atrodė it trys meškėnai, besidedantys induistais. Buvo praėjusi maždaug savaitė po Sofi-mol atvykimo. Savaitė iki jos mirties. Iki tol ji, tiriamai stebima dvynių, be riktų kūrė savo vaidmenį ir nepateisino nė vienos jų vilties.

Ji:

a) Pranešė Čakui, kad nors jis – jos Tikras Tėvas, mylinti jį mažiau negu Džo (taigi jis, kad ir nenorom, vis dar galėjo tapti tėvo pakaitalu dviem dizigotinėms personoms, ištroškusioms jo meilės).

b) Atmetė Mamačės pasiūlymą pasinaudoti privilegija kas vakarą pinti Mamačei žiurkės uodegą ir skaičiuoti apgamus vietoj Esthos su Rahele.

c) (ir Svarbiausia) – Įžvalgiai įvertino vyraujančią nuotaiką ir ne tik atmetė, bet tiesiai ir be galo šiurkščiai atstūmė visas Mažės-kočamos palankumo apraiškas ir viliones.

Lyg to nepakaktų, dar paaiškėjo, kad ji – žmogus. Vieną dieną dvyniai grįžo iš slaptos kelionės prie upės (į ją Sofi-mol nebuvo pakviesta) ir rado pusseserę sode ant aukščiausio Mažės-kočamos Žolynų Kuokšto, paplūdusią ašaromis; „Esu Vieniša“, paaiškino ji. Kitą dieną Estha su Rahele pasiėmė ją drauge aplankyti Veluthos.

Jie nudrožė pas jį apsisiautę sariais, sunkiai plumpindami per raudoną purvą ir aukštą žolę *(Mirksimoji irksimoji ksimoji moji oji ji i)* ir prisistatė: ponia Pilaji, ponia Eapen ir ponia Radžagopalan. Velutha prisistatė ir pristatė savo paralyžiuotą brolį Kutapeną (nors šis kietai miegojo). Jis pasveikino juos kuo mandagiausiai. Kreipėsi į visus „kočama“ ir davė atsigerti šviežio kokoso pieno. Plepėjo su jais apie orą. Apie upę. Kad, jo nuomone, kokoso palmės kasmet vis žemesnės. Kaip ir Ajemenemo damos. Jis pristatė jiems savo paniurėlę vištą. Parodė dailidės įrankius ir kiekvienam išdrožė po medinį šaukštelį.

Tik dabar, po šitiek metų, Rahelė, žvelgdama į praeitį, suvokė, koks tai mielas elgesys. Suaugęs vyriškis linksmina tris meškėnus, elgiasi su jais kaip su tikromis damomis. Intuityviai įsijaučia

* Raštuotas sario kraštas, permetamas per petį ar užtraukiamas ant galvos.

į pramaną, stengiasi nesumenkinti jo suaugusio žmogaus atsainumu. Ar meile.

Juk taip lengva sunaikinti pasaką. Nutraukti minties giją. Sudaužyti svajonę, nešamą atsargiai it porcelianinis indas.

Netrukdyti išmonei, prisidėti prie jos kaip Velutha – daug sunkiau.

Trys dienos prieš Siaubą jis leido nulakuoti jam nagus raudonu Amu išmestu laku. Tą dieną, kai užpakalinėje verandoje juos užklupo Istorija, jie buvo nulakuoti. Dailidė akį rėžiančiais nagais. Liečiamųjų policininkų būrys žiūrėjo į juos ir juokėsi.

– Kas tai? – tarė vienas. – Kintama srovė-Pastovi srovė?

Kitas pakėlė batą, į pado griovelius buvo įsirangęs šimtakojis. Tamsiai rudas kaip rūdys. Su šimtu kojyčių.

Paskutinė šviesos juostelė nusmuko nuo kerubo peties. Sodą prarijo tamsa. Visą. Lyg pitonas. Name užsidegė žiburiai.

Kambaryje Rahelė matė Esthą, sėdintį ant dailiai paklotos lovos. Pro grotuotą langą jis žiūrėjo į tamsą. Nematė jos, sėdinčios lauke, tamsoje, ir žiūrinčios į šviesą.

Du aktoriai, pakliuvę į nesuprantamos pjesės be siužeto, be pasakojimo spąstus. Painiodamiesi beria vaidmens žodžius, jaučia svetimą sielvartą. Kenčia svetimą skausmą.

Negali pakeisti pjesės. Arba už pinigus nusipirkti pigios indulgencijos iš psichologo tariamu moksliniu laipsniu, kuris pasodintų juos ir pasakytų daugmaž štai ką: „Jūs – ne Nusidėjėliai. Tai jums Nusidėjo. Jūs tebuvote vaikai. Nuo jūsų niekas nepriklausė. Jūs esate *aukos,* o ne nusikaltėliai".

Būtų buvę geriau, jei jiems tada būtų pavykę persikelti per upę. Jei jie nors valandėlę būtų galėję užsimesti tragišką aukos gobtuvą. Tuomet būtų viską vertinę kitaip ir tūžę dėl to, kas įvyko. Arba reikalavę atpildo. Arba galų gale net atsikratę neduodančių ramybės prisiminimų.

Tačiau jiems nebuvo suteikta pykčio malonė, ir beveidis liko Kitas Dalykas, kurį jie spaudė lipnioje Kitoje Rankoje nelyginant įsivaizduojamą apelsiną. Nebuvo kur jo dėti. Nepriklausė jiems, taigi negalėjo jo atiduoti. Turėjo jį laikyti. Rūpestingai ir amžiams.

Abu, ir Esthapenas, ir Rahelė, žinojo, kad tą dieną (be jų) buvo keletas nusikaltėlių. Bet tik viena auka. Raudonais kaip kraujas nagais, su rudu lapu ant nugaros, laiku atnešančiu musonines liūtis.

Jis paliko skylę Visatoje, ir pro ją tartum skystas degutas plūdo tamsa. Pro ją iš paskos nusekė motina, net neatsisukusi pamojuoti atsisveikindama. Ji paliko juos suktis tamsoje it laivus be inkaro, o žemės nebesimatė.

Bėgo valandos, patekėjo mėnuo ir prispyrė niūrųjį pitoną atiduoti grobį. Sodas vėl atsirado. Atrytas nenukentėjęs. Su jame sėdinčia Rahele.

Vėjelis papūtė iš kitos pusės, atnešdamas būgnų dundesį. Dovaną. Pasakojimo pažadą. *Kartą gyveno...*

Rahelė pakėlė galvą ir įsiklausė.

Giedromis naktimis čendos* garsas sklisdavo per kilometrą nuo Ajemenemo šventyklos, skelbdamas apie kathakali vaidinimą.

Rahelė nuėjo. Viliojama prisiminimų apie stačius stogus ir baltas sienas. Apie žalvario žibintus ir tamsų, aliejum išteptą medį. Ėjo tikėdamasi pamatyti seną dramblį, nenutrenktą elektra Kotajamo–Kočino plente. Užsuko į virtuvę kokoso riešuto.

Išeidama pastebėjo, kad fabriko durys iš metalinio tinklo nusmukusios nuo vyrių ir atremtos į tarpdurį. Pastūmė jas į šalį ir įžengė vidun. Oras buvo sunkus nuo drėgmės, toks šlapias, kad jame galėjo plaukioti žuvys.

Grindys po kojomis buvo slidžios nuo musoninių maurų. Mažas sunerimęs šikšnosparniukas plasnojo palei stogo gegnes.

Tamsoje žemi betoniniai konservų kubilai kilo iš fabriko grindų kaip kambarinės cilindrinių numirėlių kapinės.

Žemiškieji „Rojaus konservų ir uogienių" palaikai.

Kur seniai seniai, tą dieną, kai atvyko Sofi-mol, Ambasadorius E.(lvis) Pilvūzas puode maišė skaisčiai raudoną uogienę ir mąstė Dvi Mintis. Kur raudona neprinokusio mango formos paslaptis buvo užkonservuota, uždaryta ir padėta į vietą.

Tikra tiesa. Viskas gali pasikeisti per dieną.

* Būgnas; mušamas vienas galas lenktomis lazdelėmis. Vartojamas kathakali spektakliuose.

10

Upė valtyje

Kai priekinėje verandoje buvo vaidinamas Spektaklis *Sveika sugrįžusi namo, mūsų Sofi-mol,* o koču-Marija dalijo pyragą Mėlynajai Kariuomenei žalioje kaitroje, Ambasadorius E.(lvis) Pilvūzas/R. Progailis (su kuodu) rusvai gelsvais smailianosiais batukais pastūmė metalinio tinklo duris, atsidarančias į drėgnas ir pridvisusias nuo konservų „Rojaus Konservų" patalpas. Jis praėjo pro milžiniškus betoninius konservų kubilus, ieškodamas vietos Apmąstymams. Ūza, Karties Lepėda, gyvenanti ant pajuodusios sijos netoli stoglangio (ir kartais pagerinanti vieno kito „Rojaus" gaminio skonį), stebėjo jį einant.

Pro plūduriuojančias sūryme geltonas citrinas, kurias reikia kartkartėm pamaišyti (antraip skaidrioje sriuboje kaip garbanoti grybai bemat išaugs juodų pelėsių salos).

Pro žalius mango, prapjautus, prikimštus geltonųjų imbierų su maltais ankštiniais pipirais ir surištus virvele. (Kol kas jais nereikia rūpintis.)

Pro stiklines acto statinaites su volėmis.

Pro pektino ir konservantų lentynas.

Pro padėklus su karčiaisiais moliūgais, peiliais ir spalvotais antpirščiais.

Pro džiuto maišus, išsipūtusius nuo česnakų ir mažų svogūnėlių.

Pro kalnus šviežių žalių pipirų grūdelių.

Pro krūvą banano žievių ant grindų (paliktą paršiukų vakarienei).

Pro etikečių spintelę, pilną etikečių.

Pro klijus.

Pro teptuką.

Pro geležinį kubilą tuščių butelių, plūduriuojančių muilo burbulų pilname vandenyje.

Pro citrinų tyrę.

Vynuogių išspaudas.

Ir atgal.

Viduje buvo tamsu, nes patalpą apšvietė tik pro užgargažėjusio metalinio tinklo duris prasiskverbusi šviesa ir dulkėtas saulės spindulys (kiek jo neužstojo Ūza), krintantis pro stoglangį. Šnerves kuteno acto ir asafetidos kvapai, bet Estha buvo prie jų pripratęs ir juos mėgo. Surado vietą Apmąstymams tarp sienos ir juodo geležinio katilo, kuriame lėtai aušo ką tik išvirtos (nelegaliai) bananų uogienės partija.

Uogienė buvo dar karšta, lipniame skaisčiai raudoname paviršiuje pamažu nyko tirštos rausvos putos. Bananų burbuliukai skendo uogienės gelmėse, neprisišaukę pagalbos.

Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas galėjo įžengti kiekvieną akimirką. Įsėsti į Kočino–Kotajamo autobusą ir atsidurti čia. O Amu pasiūlys jam puodelį arbatos. Arba ananasų sulčių. Su ledu. Geltonai persišviečiančių stiklinėje.

Ilgu geležiniu maišikliu Estha maišė tirštą šviežią uogienę.

Putos merdėjo keisdamos pavidalą.

Varna sutraiškytu sparnu.

Suriesta vištos koja.

Lepėda (ne Ūza) besimurdanti šleikščioje uogienėje.

Liūdnas sūkurys.

Ir iš niekur nesitikėk pagalbos.

Maišydamas tirštą uogienę, Estha mąstė Dvi Mintis, štai šias:

a) *Kiekvienam gali Bet Kas atsitikti.*

Ir

b) *Geriausia ruoštis iš anksto.*

Išmąstęs tokius dalykus, Estha Vienišasis buvo laimingas dėl savo išminties.

Sukantis ratu karštai raudonai uogienei, Estha virto Maišymo Burtininku išdrikusiu kuodu ir nelygiais dantimis, paskui – Makbeto Raganomis.

Dek, ugnie, burbuliuokit, bananai.

Amu leido Esthai Mamačės bananų uogienės receptą nurašyti į naująją receptų knygelę, juodą, balta nugarėle.

Puikiai suprasdamas, kokią garbę jam suteikė Amu, Estha panaudojo abi savo gražiausias rašysenas.

Bananų uogienė (*senąja* gražiausia rašysena)

Sugrūskite prinokusius bananus. Pripilkite vandens, kad apsemtų, ir virkite ant labai karštos ugnies, kol vaisiai suminkštės.

Išsspauskite sultis per storą marlę.

Atsverkite tokį pat kiekį cukraus ir atidėkite.

Virkite vaisių sultis, kol jos paraudonuos ir maždaug pusė kiekio išgaros.

Želatiną (pektiną) paruoškite taip:

Santykis 1:5

t.y. 4 arb. šaukšt. pektino; 20 arb. šaukšt. cukraus

Estha manydavo, kad Pektinas – jauniausias iš trijų brolių su plaktukais: Pektino, Hektino ir Abed Nego. Įsivaizdavo, kaip jie blėstančioje šviesoje dulkiant lietui stato medinį laivą. Kaip Nojaus sūnūs. Mintyse aiškiai juos matė. Kad tik laiku suspėtų. Jų plaktukai dusliai dunksėjo po neramiu, pranašaujančiu audrą dangumi. O netolimose džiunglėse klaikioje, pranašaujančioje audrą šviesoje po du rikiavosi žvėreliai:

Mergytėberniukas.

Mergytėberniukas.

Mergytėberniukas.

Mergytėberniukas.

Dvynių nepriėmė.

Toliau receptas buvo rašomas naująja gražiausia Esthos rašysena. Kampuota, smailia. Ji krypo atgal, lyg raidės nenorėtų jungtis į žodžius, o žodžiai į sakinius:

Sudėkite pektiną į koncenteruotas sultis. Keletą (5) minučių virkite ant didelės ugnies, apsiaučiančios indą iš visų pusių.

Suberkite cukrų. Vyrkite, kol sutirštės.

Lėtai ataušinkite.

Tikimės, kad šis receptas jūsų neapvils.

Be rašybos klaidų, vienintelis Esthos priedas prie originalaus teksto buvo paskutinė eilutė – *Tikimės, kad šis receptas jūsų neapvils.*

Esthai maišant, bananų uogienė pamažu tirštėjo, aušo, o nuo rusvai gelsvų smailianosių batukų neprašyta ėmė kilti Trečia Mintis:

c) *Valtis.*

Valtis persikelti per upę. Akara. Kitas Krantas. Valtis maistui gabenti. Degtukams. Drabužiams. Puodams ir keptuvėms. Daiktams, kurių jiems reikės ir su kuriais nepaplauksi.

Plaukeliai ant Esthos rankų pasišiaušė. Jau nebe uogienę jis maišė, o yrėsi valtimi. Nebe ratu, o pirmyn ir atgal. Į kitą lipnios raudonos upės krantą. Fabrike aidėjo Onamo šventės valčių lenktynių daina: *Thai thai thaka thai thai thai thom!*

Enda da korangača, čandi ithra thendžadu?
(Sakyk man, beždžione, kodėl tavo tokia raudona šikna?)
Pandjil thūran pojapol nerakamuthiri nerangi ndžan.

(Ėjau nusišikt į Madrasą ir šluosčiaus ligi kraujų.)

Nevisiškai mandagius valtininkų dainos klausimus ir atsakymus perrėkė iki fabriko atsklidęs Rahelės balsas:

– Estha! Estha! Estha!

Estha neatsiliepė. Valtininkų choras pašnibždom traukė virš tirštos uogienės.

Thijom
Thithom
Tharaka
Thithom
Thim

Girgžtelėjo vielinės durys, ir į vidų, saulės nutvieksta, pažvelgė Oro uosto Fėja su ragų gumbeliais ir geltonrėmiais raudonos plastmasės akiniais nuo saulės. Fabrikas buvo Pykčio spalvos. Sūdytos citrinos raudonos. Neprinokę mango raudoni. Etikečių spinta raudona. Dulkėtas saulės spindulys (kurio Ūzai visiškai nereikėjo) raudonas.

Vielinės durys užsidarė.

Rahelė su fontanu, suveržtu „Meile Tokijuje“, stovėjo tuščiame fabrike. Išgirdo vienuolės balsą, traukiantį valtininkų dainą. Skaidrų sopraną, sklindantį virš acto garų ir konservų kubilų.

Ji atsisuko į Esthą, pasilenkusį virš raudono viralo juodame katile.

– Ko nori? – paklausė Estha, nepakeldamas akių.

– Nieko, – atsakė Rahelė.

– Tai ko čia atėjai?

Rahelė neatsakė. Stojo trumpa priešiška tyla.

– Kodėl iriesi per uogienę? – paklausė Rahelė.

– Indija – Laisva Šalis, – atšovė Estha.

Su tuo niekas negalėtų ginčytis.

Indija – Laisva Šalis.

Gali garinti druską. Irtis per uogienę, jei nori.

Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas gali lyg niekur nieko įžengti pro vielines duris.

Jei nori.

Ir Amu pasiūlys jam ananasų sulčių. Su ledu.

Rahelė sėdėjo ant betoninio kubilo krašto (dailiai įmerkusi į neprinokusių mango konservus rauktus klijuotės ir nėrinių kraštus) ir matavosi guminius antpirščius. Trys dvėselinės musės nuožmiai kovėsi su vielinėmis durimis, trokšdamos pakliūti į vidų. O Ūza, Karties Lepėda, stebėjo konservais trenkiančią tylą, skiriančią dvynius kaip mėlynė.

Rahelės pirštai buvo Geltoni Žali Mėlyni Raudoni Geltoni.

Esthos uogienė buvo išmaišyta.

Rahelė pakilo eiti. Bobgulio.

– Kur eini?

– Kur nors.

Rahelė nusimovė naujuosius pirštus ir atgavo senuosius, pirštų spalvos. Nei geltonus, nei žalius, nei mėlynus, nei raudonus. Nei geltonus.

– Aš eisiu Akaron, – tarė Estha. Nepakeldamas akių. – Į Istorijos Namus.

Rahelė sustojo, apsisuko, ir pilkai rusva peteliškė neįprastai tankiais nugariniais šepetukais grobuoniškai išskleidė sparnus ant jos širdies.

Lėtai išskleidė.

Lėtai suskliautė.

– Kodėl? – paklausė Rahelė.

– Nes Kiekvienam gali Bet Kas Atsitikti, – paaiškino Estha. – Geriausia Ruoštis iš anksto.

Su tuo negali ginčytis.

Į Kario Saipu namus niekas nebevaikščiojo. Velija Papenas tvirtino juos matęs paskutinis. Jis sakė, kad ten vaidenasi. Papasakojo dvyniams, kaip susidūrė su Kario Saipu šmėkla. Sakė, kad tai atsitiko prieš dvejus metus. Jis perplaukė upę ieškodamas muskatmedžio, nes Čelai, savo mirštančiai džiova žmonai, norėjo išvirti kukuliukų su muskatais ir šviežiu česnaku. Staiga užuodė cigaro dūmus (iškart atpažino, nes tokius pat rūkydavo Papačis). Velija Papenas apsisuko ir sviedė pjautuvą kvapo pusėn. Prismeigė vaiduoklį prie kaučiukmedžio, ir jis, anot Velijos Papeno, tebestovi ten iki šios dienos. Pjautuvu pradurtas kvapas, plūstantis skaidriu gintariniu krauju ir maldaujantis cigarų.

Velija Papenas taip ir nerado muskatmedžio, be to, turėjo pirkti naują pjautuvą. Tačiau buvo patenkintas žinodamas, kad, žaibiškai (nors ir įkeista akimi) ir šaltakraujiškai apsisukęs, nutraukė kraujo ištroškusio vaiduoklio pedofilo klajones.

Kol kas nors neatsispirs jo gundymams ir išvaduos pasiūlęs cigarą.

Tik Velija Papenas *ne*žinojo (žinojęs didžiumą dalykų), kad Kario Saipu namas yra Istorijos Namai (užrakintomis durimis ir atidarytais langais). O viduje su driežais ant sienos kuždėjosi žemėlapiais dvelkiantys protėviai diržingais kojų pirštų nagais. Kad Istorija užpakalinėje verandoje derėdavosi dėl savo sąlygų ir rinkdavo duoklę. Kad nesumokėjus baigdavosi liūdnai. Kad dieną, Istorijos pasirinktą sąskaitoms suvesti, Veluthos mokesčių kvite pasirašys Estha.

Velijai Papenui nė į galvą neatėjo, kad kaip tik Karis Saipu gaudė svajones ir jas persvajodavo. Išraudavo jas praeiviams iš atminties,

kaip vaikai iškrapšto iš torto serbentus. O labiausiai troško, labiausiai mėgo persvajoti gležnas dizigotinių dvynių svajones.

Vargšas senasis Velija Papenas – jei jis būtų žinojęs, kad Istorija pasirinks jį savo atstovu, kad *jo* ašaros išjudins Siaubą, gal nebūtų it jaunas gaidžiukas strapaliojęs Ajemenemo turguje ir gyręsis, kaip plaukė per upę įsikandęs pjautuvą (aitrus geležies skonis burnoje). Kaip trumpą valandėlę paleidęs jį iš rankų, atsiklaupęs išplauti upės žvyro iš įkeistosios akies (upėje pasitaikydavo žvyro, ypač lietingaisiais mėnesiais), ir užuodė pirmąjį cigaro dūmelį. Kaip čiupo pjautuvą, apsisuko ir perdūrė kvapą, visam laikui įkalindamas vaiduoklį. Vienu lanksčiu sportišku mostu.

Kai jis suprato savo vietą Istorijos Planuose, trauktis buvo vėlu. Pats buvo užtrynęs pėdsakus. Šluota, šliaužiamas atbulas.

Fabrike tyla vėl smigo žemyn ir sugniaužė savo nagais dvynius. Tačiau dabar ji buvo kitokia. Senosios upės tyla. Žvejų ir ūmių undinių tyla.

– Bet komunistai vaiduokliais netiki, – pareiškė Estha, lyg jie būtų kalbėję apie visokius šmėklų reikalus. Jų šnekos it kalnų šaltiniai tai iškildavo į paviršių, tai dingdavo po žeme. Kartais girdimos kitiems. Kartais ne.

– Tai mes tapsim komunistais? – paklausė Rahelė.

– Gali tekti.

Estha Praktiškasis.

Tolimi torto trupiniais apsivėlę balsai ir besiartinantys Mėlynosios Kariuomenės žingsniai prispyrė draugus įkišti paslaptį į stiklainį.

Ji buvo užkonservuota, uždaryta ir padėta į vietą. Raudona neprinokusio mango formos paslaptis kubiliuke. Pirmininkaujant Lepėdai.

Buvo paruošta ir priimta Raudonoji Dienotvarkė:

Draugė Rahelė eis Bobgulio ir budės, kol užmigs Amu.

Draugas Estha susiras vėliavą (kuria buvo priversta mojuoti Mažė-kočama) ir lauks jos prie upės, ir ten jie:

b) *Ruošis ruoštis būti pasiruošusiems.*

Palikta vaikiška fėjos suknytė (pusiau užkonservuota) sustingusi stovėjo ant užtemdyto Amu miegamojo grindų.

Lauke Oras buvo Budrus, Ryškus ir Karštas. Rahelė priderintomis oro uosto kelnytėmis gulėjo greta Amu plačiai atmerkusi akis. Matė kryžiuku siuvinėtų gėlių raštą, nuo mėlynos kryžiuku siuvinėtos lovatiesės atsispaudusį Amu ant skruosto. Girdėjo mėlyną kryžiuku siuvinėtą popietę.

Lėtai besisukantį ventiliatorių palubėje. Saulę už užuolaidų.

Geltoną vapsvą, irzliai dūzgiančią palei lango stiklą.

Nepatiklaus driežo mirktelėjimą.

Viščiukus, stypčiojančius kieme.

Saulėje besiraukšlėjančius skalbinius. Traškančias paklodes. Standėjančius krakmolytus sarius. Šviesius, beveik baltus, su auksu.

Raudonas skruzdes ant geltonų akmenų.

Įkaitusią karvę, kuriai karšta. *Mūū*. Tolumoje.

Ir kvapą klastingo anglo šmėklos, pjautuvu prismeigtos prie kaučiukmedžio, mandagiai prašančios cigaro.

– Atsiprašau... Gal kartais turėtumėte... cigarą?

Maloniu mokytojo balsu.

O *Viešpatie*.

Estha jos laukia. Prie upės. Po garcinijos medžiu, kurį šventikas E. Džonas Ipė parsivežė iš kelionės į Mandalėjų.

Ant ko Estha sėdi?

Ant ko jie visada sėdi po garcinijos medžiu. Ant kažkokio pilko nublukusio daikto. Apaugusio samanom ir kerpėm, nustelbto paparčių. Kažkokio daikto, kurį jau priglaudė žemė. Ne rąsto. Ne uolos...

Nebaigusi minties, Rahelė pašoko ir nukūrė.

Per virtuvę, pro kietai miegančią koču-Mariją. Raukšlėtą klostėmis it nelauktai išdygęs raganosis su prijuoste, apsiūta raukiniais.

Pro fabriką.

Basa, klupdama žalioje kaitroje, lydima geltonos vapsvos.

Draugas Estha laukė. Po garcinijos medžiu. Su raudona vėliava, įsmeigta į žemę greta. Kilnojamoji Respublika. Dvynių Revoliucija su Kuodu.

O ant ko jis sėdi?

Ant kažkokio samanomis apaugusio daikto, užgožto paparčių.

Pabelsk į jį ir išgirsi duslų dunksėjimą.

Tyla paniro, staigiai iškilo, krito žemyn ir raitė aštuoniukes.

Pasidabinę brangakmeniais laumžirgiai sklandė saulėje it spigūs vaikų balsai.

Pirštų spalvos pirštai susikovė su paparčiais, nurito akmenis, nuvalė kelią. Prakaituotai sugriebė kraštą, už kurio galima laikytis. Vienas Du ir.

Viskas gali pasikeisti per dieną.

Tai *buvo* valtis. Mažutė medinė valtelė.

Valtis, ant kurios sėdėjo Estha ir kurią rado Rahelė.

Valtis, kuria Amu keldavosi per upę. Naktį mylėti vyriškio, kurį jos vaikai mylėdavo dieną.

Tokia sena valtis, kad išleido šaknis. Beveik.

Pilkas senas valties žolynas su valties žiedais ir valties vaisiais. O po juo – valties formos išdžiūvusios žolės lopas. Trepenantis, skubantis valties pasaulis.

Tamsus, sausas ir vėsus. Dabar be stogo. Ir aklas.

Balti termitai pakeliui į darbą.

Baltos boružės pakeliui į namus.

Balti vabalai, besirausiantys urvelius nuo šviesos.

Balti žiogai su balto medžio smuikais.

Liūdna balta muzika.

Balta vapsva. Nebegyva.

Trapi balta gyvatės išnara, užkonservuota tamsos, subyrėjusi saulėje.

Bet ar tiks šita maža valtelė? Gal per sena? Per ilgai gulėjo be gyvybės? Gal Akara jai per toli?

Dizigotiniai dvyniai sužiuro į kitą krantą.

Mynačalė.

Pilkaižalia. Joje plaukioja žuvys. Atsispindi dangus ir medžiai. O naktį – nudužęs geltonas mėnulis.

Kai Papačis buvo mažas, per audrą į ją nuvirto senas tamarindo medis. Ir pasiliko. Glotnus bežievis medis, pajuodęs nuo žalio vandens pertekliaus. Plukdomas neplaukiantis medis.

Pirmas upės trečdalis buvo jų draugas. Kol dar neprasideda Gelmė. Jie žinojo, kad už slidžių akmeninių laiptelių (trylikos) prasideda klampus purvas. Jie žinojo, kad popiet į upę iš Komarakomo užtakio plūsta žolės. Jie žinojo, kaip vadinasi smulkesnės žuvys. Plokščia kvaila palathė, sidabrinis paralas, gudri ūsuota kūrė, kartais pasitaikydavo net karimynų.

Čia Čakas mokė juos plaukti (kapanotis aplink didžiulį dėdės pilvą, jam nepadedant). Čia jie pažino visokius kvailiojimo po vandeniu malonumus.

Čia jie išmoko žvejoti. Mauti ant meškerių, kurias iš liaunų geltono bambuko stiebų padarydavo Velutha, kabliukų besiraitančius violetinius sliekus.

Čia jie mokėsi Tylos (kaip Žvejų vaikai) ir perprato blizgančią laumžirgių kalbą.

Čia jie išmoko Laukti. Stebėti. Galvoti ir neišsakyti minčių. Žaibiškai užkirsti, kai plonas geltonas bambukas lanku šauna žemyn.

Taigi pirmąjį upės trečdalį jie pažino gerai. Kitus du trečdalius – ne taip gerai.

Antrajame trečdalyje prasideda Gelmė. Srovė ten greita ir ryžtinga (pasroviui per atoslūgį, per potvynį besiveržianti iš užtakio prieš srovę).

Trečiasis trečdalis vėl seklus. Vanduo rudas ir nešvarus. Pilnas žolių, žvitriai lakstančių ungurių ir lėto, pro kojų tarpupirščius lyg dantų pasta besisunkiančio purvo.

Dvynukai plaukiojo kaip ruoniai ir Čako prižiūrimi kelis kartus buvo perplaukę upę; grįžo šnopšdami, išvirtusiomis nuo pastangų akimis su akmenuku, šakele ar lapu iš Kito Kranto, liudijančiu jų žygdarbį. Tačiau orios upės vidurys ar Kitas Krantas – ne vieta vaikams Trainiotis, Tysoti ar Tyrinėti. Estha ir Rahelė su antruoju ir trečiuoju Mynačalės trečdaliais elgėsi kaip ir dera pagarbiai. Vis dėlto perplaukti upę nesunku. Persikelti valtimi, prikrauta Daiktų (kad būtų galima *b) Ruoštis būti pasiruošusiems),* – sunkiau.

Jie pažvelgė į kitą krantą Senosios Valties akimis. Iš tos vietos, kur stovėjo, Istorijos Namų nebuvo matyti. Apleistos kaučiuko plantacijos širdyje už pelkės viešpatavo vien tamsa ir svirplių čirškesys.

Estha su Rahele pakėlė valtelę ir nunešė prie vandens. Ji, regis, stebėjosi it palša žuvis, iškilusi iš gelmės. Nes žūtbūt prireikė saulės. Ją reikėjo nugrandyti, galbūt išvalyti, bet daugiau nieko.

Dvi laimingos širdys pakilo į žydrą dangų kaip spalvoti aitvarai. O tada, burbuliuodama lėtu žaliu kuždesiu, į vidų plūstelėjo upė (kurioje plaukiojo žuvys, atsispindėjo dangus ir medžiai).

Pamažu senoji valtis nuskendo ir atsidūrė ant šešto laiptelio.

Dizigotinių dvynukų širdys, plūstančios kraujais, irgi atsidūrė ant laiptelio virš šeštojo.

Giliavandenės žuvys prisidengė burnas pelekais ir vogčiom juokėsi iš tokio reginio.

Baltas valties voras, plūduriavęs upėje, užtvindžiusioje valtį, šiek tiek pasikapstė ir nuskendo. Baltas jo kiaušinėlių kokonas pirma laiko pratrūko, ir šimtas mažučių voriukų (per lengvų skęsti, per mažų plaukti), nutaškavusių lygų žalio vandens paviršių, buvo nunešti į jūrą. Į Madagaskarą – pradėti naujo Malajališkųjų Plaukiojančių Vorų tipo.

Po valandėlės lyg susitarę (nors nesitarė) dvyniai ėmė plauti valtį. Voratinkliai, purvas, samanos ir kerpės nuplaukė. Išvalę valtį, apvertė ją ir užsidėjo ant galvų. Nelyginant dvigubą varvančią skrybėlę. Estha ištraukė iš žemės vėliavą.

Kukli eisena (vėliava, vapsva ir valtis su kojomis) nudrožė gerai žinomu takeliu per traką. Ji vengė dilgėlių kuokštų ir apeidavo žinomus griovius bei skruzdėlynus. Pasuko pakraščiu gilios daubos, buvusio raudonžemio karjero, dabar virtusio ramiu ežeru stačiais oranžiniais krantais, drumstu tirštu vandeniu, aptrauktu švytinčia žalių maurų plėvele. Žaliuojanti klastinga veja, kurioje veisiasi moskitai, o žuvys riebios, bet nepasiekiamos.

Takas, vingiuojantis palei upę, vedė į mažą žole apaugusį skynimą, kurį supo medžių guotas: kokoso palmės, kešju, mango, bilimbi. Skynimo pakrašty, prastuoju galu į upę, tartum klausydamasi kuždamos požemio paslapties, prie žemės glaudėsi žema trobelė oranžinio raudonžemio sienomis, apteptomis purvu, ir palmių lapų stogu. Žemos lūšnos sienos buvo tokios pat spalvos kaip ir žemė, ant kurios stovėjo, ir atrodė išdygusios iš namo sėklų, pasėtų į dirvą; iš jos stačiu kampu išlindo žemės šonkauliai ir apkėtė erdvę.

Mažame kiemelyje, aptvertame austomis iš palmių lapų plokštėmis, augo trys neprižiūrimi bananmedžiai.

Valtis su kojomis prisiartino prie lūšnos. Ant sienos prie durų kabėjo neuždegta aliejinė lempa, sienos lopas už jos buvo pajuodęs nuo suodžių. Durys praviros. Viduje tamsu. Tarpdury pasirodė juoda višta. Ji buvo visiškai abejinga valčių viešnagėms, taigi grįžo į vidų.

Veluthos nebuvo namie. Velijos Papeno irgi. Bet kažkas buvo.

Iš trobos, net visas skynimas skambėjo, sklido žmogaus balsas, nuo aido dar vienišesnis.

Balsas šūkavo vieną ir tą patį, kaskart vis aukštesniu, isteriškesniu registru. Maldavo pernokusią guavą nekristi nuo medžio ir neapteršti žemės.

Pa perapera peraperaka
(Ponia gugugugugava,)
Ende parambil thūralej.
(Nepriderk tu kiemo mano.)
Četende parambil thūriko,
(Broliui tu pridirbk ant kiemo,)
Pa perapera peraperaka.
(Ponia gugugugugava.)

Šūkavo Kutapenas, vyresnysis Veluthos brolis. Jis buvo paralyžiuotas žemiau pusiaujo. Diena iš dienos, mėnesių mėnesiais, kai brolis buvo išvykęs, o tėvas išeidavo į darbą, Kutapenas gulėdavo ant nugaros ir žiūrėdavo, kaip pro šalį, nė nestabtelėjusi pasisveikinti, slenka jaunystė. Visą dieną gulėdavo klausydamasis medžių guoto tylos, o visa jo kompanija būdavo tik valdinga juoda višta. Ilgėjosi motinos Čelos, mirusios tame pačiame kambario kampe, kuriame dabar guli jis. Ji mirė kosinčia, spjaudančia, skaudančia, gleivėta mirtimi. Kutapenas prisiminė pastebėjęs, kad jos kojos numirė gerokai anksčiau už ją pačią. Kaip papilkėjo ir neteko gyvybės jų oda. Su kokia baime jis stebėjo, kaip mirtis iš apačios šliaužia į viršų. Kutapenas su vis augančiu siaubu nenuleido akių nuo savo sustingusių kojų. Retkarčiais viltingai bakstelėdavo jas lazda, kurią laikė atrėmęs į kampą gintis nuo užsukančių paviešėti gyva-

čių. Jis visiškai nejautė kojų ir tik akys tikino, kad jos vis dar priklauso kūnui ir tikrai yra jo.

Čelai mirus, jį perkėlė į jos kampą; Kutapeno nuomone, tą namų kampą pasiskyrė Mirtis savo mirtiškiems reikalams tvarkyti. Vienas kampas valgiams gaminti, antras drabužiams, trečias suvyniotiems patalams, ketvirtas numirti.

Jis spėliojo, kiek laiko pratemps šiame kampe ir ką žmonės, kurių namuose daugiau kaip keturi kampai, daro su likusiais. Ar tada jie gali rinktis kampą numirti?

Jis visai pagrįstai manė, kad iš namiškių pirmasis nueis motinai įkandin. Sužinos, kad ne. Greitai. Per daug greitai.

Kartais (iš įpročio, iš ilgesio) Kutapenas kosėdavo kaip motina ir jo krūtinė išsiriesdavo tarsi pagauta žuvis. Kūnas žemiau juosmens buvo kaip švininis, lyg priklausantis kažkam kitam. Numirėliui, kurio siela įkliuvo į spąstus ir negali ištrūkti.

Priešingai Veluthai, Kutapenas buvo geras, patikimas paravanas. Nemokėjo nei skaityti, nei rašyti. Gulėjo kietame guolyje, o nuo lubų su smėliu krito palmių lapų trupiniai ir maišėsi su jo prakaitu. Kartais drauge nukrisdavo ir skruzdžių bei kitokių vabzdžių. Blogomis dienomis oranžinės sienos susikibdavo už rankų ir palinkdavo virš jo, apžiūrinėdavo lyg pagiežingi daktarai, lėtai, apgalvotai spausdamos iš jo gyvastį, kol Kutapenas imdavo klykti. Kartais jos savo noru atsitraukdavo ir kambarys, kuriame jis gulėjo, nepakenčiamai išsiplėsdavo baugindamas ligonį vaiduoklišku menkumu. Tada jis irgi imdavo rėkti.

Čia pat it uolus brangaus restorano padavėjas (uždegantis cigaretes, pripildantis taures) slampinėjo beprotybė. Kutapenas su pavydu galvojo apie bepročius, kurie gali vaikščioti. Nė nemirktelėjęs būtų sudaręs, jo nuomone, visiškai padorų sandorį: atidavęs sveiką protą už sveikas kojas.

Dvynukai numetė valtį ant žemės; jai dunkstelėjus lūšnoje staiga stojo tyla.

Kutapenas nelaukė svečių.

Estha su Rahele pastūmė duris ir įėjo į vidų. Buvo maži, bet vis tiek įeidami turėjo pasilenkti. Vapsva liko laukti lauke ant lempos.

– Čia mes.

Kambarys buvo tamsus ir švarus. Kvepėjo žuvies kariu ir medžio dūmais. Kaitra ardė viską nelyginant karštinė. Tačiau asla po basomis Rahelės kojomis buvo vėsi. Veluthos ir Velijos Papeno čiužiniai buvo suvynioti ir atremti į sieną. Rūbai pakabinti ant virvės. Ant žemos medinės virtuvinės lentynos buvo išdėlioti uždengti degto molio puodai, šaukštai, padaryti iš kokoso riešuto kevalo, ir trys apdaužytos glazūruotos lėkštės tamsiai mėlynais apvadais. Suaugęs vyras galėjo nesulinkęs stovėti kambario vidury, bet pakraščiuose – ne. Dar vienos žemos durelės vedė į užpakalinį kiemą, kur augo keletas bananmedžių, o pro jų lapus mirgėjo upė. Čia buvo įrengta staliaus dirbtuvė.

Niekur nebuvo nei raktų, nei spintų, kurias reikia rakinti.

Juodoji višta išėjo pro užpakalines duris ir kieme išsiblaškiusi ėmė kutinėlis, medžio drožlės skraidė aplink it šviesios garbanos. Toks kampuotas padaras turėjo būti lesinamas geležėlėmis: skląsčiais, sagtimis, vinimis ir senais varžtais.

– *Ajo, mon! Mol!* Kas jums šovė į galvą? Iš Kutapeno jokios naudos! – pasakė sutrikęs bekūnis balsas.

Dvynių akys ne iš karto priprato prie tamsos. Paskui tamsa išsisklaidė ir guolyje pasirodė Kutapenas, spindintis prieblandos džinas. Jo akių baltymai buvo tamsiai geltoni. Iš po audeklo, dengiančio kojas, kyšojo padai (suminkštėję nuo ilgo gulėjimo). Jie tebebuvo blyškiai oranžiniai, nes šitiek metų basi mynė raudoną purvą. Virvė, kuria paravanai apsiriša kojas kopdami į kokoso palmes, pritrynė ant kulkšnių pilkas nuospaudas.

Ant sienos už jo kabojo švelnus kalendorinis Jėzus pilkais plaukais, paraudonintomis lūpomis ir skruostais, it brangakmenis persišviečiančia per drabužius širdimi. Kalendoriaus apačia (su datomis) buvo užsirietusi kaip sijonas. Jėzus, segintis mini. Dvylika apatinių sijonų dvylikai mėnesių. Nė vienas nenuplėštas.

Čia buvo ir daugiau daiktų iš Ajemenemo Rūmo: arba atiduotų, arba ištrauktų iš šiukšlių dėžės. Daiktai iš turtingų namų pas vargšus. Sustojęs žadintuvas, gėlėta skardinė šiukšlių dėžė. Seni Papačio jojimo batai (rudi, apsitraukę žaliais pelėsiais) su kurpaliais. Sausainių skardinės, gausiai apipieštos Anglijos pilimis ir garbanotomis poniomis su turniūrais.

Greta Jėzaus kabėjo mažas plakatėlis (Mažės-kočamos, atiduotas dėl dėmės, kuri buvo atsiradusi nuo drėgnumo). Jis vaizdavo šviesiaplaukę mergytę, rašančią laišką; jos skruostais riedėjo ašaros. Apačioje buvo parašyta: *Rašau, nes Ilgiuosi Tavęs.* Ji atrodė ką tik apsikirpusi, taigi Veluthos kieme skraidė jos garbanos.

Permatomas plastmasinis vamzdelis iš po išskidusios medvilninės antklodės, užmestos ant Kutapeno, vedė prie butelio su geltonu skysčiu; ant jo pro duris krito šviesos pluoštas, užgniaužęs Rahelei kylantį klausimą. Iš molinio puodo aliuminio puodeliu ji pasėmė jam vandens. Atrodė, kad žino, kur kas padėta. Kutapenas pakėlė galvą ir atsigėrė. Keli vandens lašai nuvarvėjo smakru.

Dvynukai atsitūpė lyg profesionalios liežuvininkės Ajemenemo turguje.

Valandėlę jie tupėjo tylėdami. Kutapenas pažemintas, dvyniai susimąstę apie valtį.

– Ar saro* Čako mol atvažiavo? – paklausė Kutapenas.

– Kur dėsis, – trumpai atsakė Rahelė.

– Kur ji?

– Kas žino? Kur nors. Mes nežinom.

– Ar atvesite ją man pasižiūrėti?

– Negalim, – atsakė Rahelė.

– Kodėl?

– Ji turi būti namie. Labai lepi. Jei susipurvins, numirs.

– Suprantu.

– Mums neleidžia jos čia vestis... be to, nelabai yra į ką *žiūrėti*, – patikino Rahelė Kutapeną. – Su plaukais, kojomis, dantimis... na, žinai... kaip paprastai... tik kiek aukštesnė. – Ji padarė tą vieną nuolaidą.

– Ir viskas? – paklausė Kutapenas, kaipmat viską perpratęs. – Tai kuriam galui į ją žiūrėti?

– Visiškai nėra prasmės, – pritarė Rahelė.

– Kutapa, jei valtis prakiuro, ar labai sunku pataisyti? – paklausė Estha.

– Nemanau, – tarė Kutapenas. – Destis kokia skylė. O kieno valtis leidžia vandenį?

* Iškreiptas angl. „seras“.

– Mūsų – mes ją radom. Nori pamatyti?

Jie išėjo laukan ir grįžo su palšąja valtimi, kad paralyžiuotasis ją apžiūrėtų. Iškėlė virš jo kaip stogą. Ant Kutapeno lašėjo vanduo.

– Iš pradžių reikia surasti plyšius, – paaiškino Kutapenas. – Paskui juos užkišti.

– Paskui nuzulinti švitriniu popierium, – pasakė Estha. – Paskui nublizginti.

– Paskui irklai, – priminė Rahelė.

– Paskui irklai, – sutiko Estha.

– Paskui kur akys veda, – pasakė Rahelė.

– Kur? – paklausė Kutapenas.

– Šen ten, – nerūpestingai pasakė Estha.

– Būkite atsargūs, – įspėjo Kutapenas. – Mūsų upė... ji ne visuomet tokia, kokia dedasi.

– O kokia dedasi? – paklausė Rahelė.

– O... smulkute iš bažnyčios neišlendančia amūma, ramia ir švaria... pusryčiams idi apamai, pietums kandži* ir žuvis. Nekiša nosies kur nereikia. Nesidairo nei į kairę, nei į dešinę.

– O iš tiesų...

– Iš tiesų ji laukinė... Naktį girdžiu ją – veržliai plukdančią savo vandenis pro šalį mėnulio šviesoje, visada skubančią. Su ja reikia elgtis atsargiai.

– O ką ji iš tikrųjų valgo?

– Iš tikrųjų? O... ji mėgsta... – Jis ieškojo kokio angliško žodžio nedorėlės upės valgiui apibūdinti.

– Ananasų griežinėlius, – pasiūlė Rahelė.

– Tikrai! Mėgsta ananasų griežinėlius. Ir ji geria. Viskį.

– Ir brendį.

– Ir brendį. Teisybė.

– Ir dairosi į dešinę *ir* į kairę.

– Teisybė.

– Ir kiša nosį *ne į savo* reikalus...

Esthapenas paramstė valtį keliom trinkelėm iš Veluthos staliaus dirbtuvės, kad nesverdinėtų ant nelygios aslos. Padavė Rahelei

* „Idi apamai" – saldūs ryžių lakštiniai su kokoso riešutu. „Kandži" – tiršta ryžių sriuba, virta vandeny. *(Malajalių.)*

šaukštą viralui maišyti – prie nusvidinto kokoso riešuto kevalo pusės pritaisytą medinę rankeną.

Dvynukai sulipo į valtį ir nusiyrė per plačius banguojančius vandenis.

Dainuodami *Thai thai thaka thai thai thom*. Stebimi Jėzaus su brangakmeniu.

Jis vaikščiojo vandeniu. Gal. Bet ar Jis galėtų *plaukti* sausuma?

Priderintom kelnytėm ir tamsiais akiniais? Su fontanu, suveržtu „Meile Tokijuje"? Su smailianosiais batukais ir kuodu? Ar Jam būtų pakakę vaizduotės?

Velutha grįžo pažiūrėti, ar Kutapenui ko nereikia. Iš tolo išgirdo gergždžiančius balsus. Jaunus balsus, džiugiai pabrėžiančius nelabai švankius dainelės žodžius.

Sakyk man, beždžione, kodėl
Tavo tokia RAUDONA ŠIKNA?
Ėjau NUSIŠIKT į Madrasą
Ir šluosčiaus ligi KRAUJŲ!

Keletą laimingų valandėlių Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas užgesino geltoną šypseną ir pasitraukė. Baimė nuskendo ir tūnojo dugne po giliais vandenimis. Snūduriavo šuns miegu. Pasiruošusi iškilti ir akimirksniu viską aptemdyti.

Velutha nusišypsojo išvydęs Marksistinę vėliavą, išsiskleidusią prie durų it žydintis medis. Jam reikėjo smarkiai pasilenkti norint įeiti į trobą. Tropikų eskimas. Pamačius vaikus, jam sugniaužė širdį. Nesuprato kodėl. Matydavo juos kasdien. Mylėjo to nežinodamas. Ir staiga viskas pasikeitė. Dabar. Kai Istorija taip baisiai sukly do. Anksčiau širdies jam negniaužda vo.

Jos vaikai, išgirdo jis beprotišką kuždesį.

Jos akys, *jos* burna. *Jos* dantys.

Jos švelni švytinti oda.

Jis piktai nuvijo šią mintį. Ji grįžo ir atsitūpė greta jo kaukolės. Kaip šuo.

– Oho! – tarė jis jauniesiems svečiams. – Ar galiu sužinoti, kas čia per Žvejai?

– Esthapapičačenas Kutapenas Piteris-mon. Ponas ir Ponia Malonujusmatyti. – Rahelė atkišo šaukštą, kad jis sveikindamasis jį paspaustų.

Jis buvo sveikinantis paspaustas. Jos, paskui Esthos.

– Ar galima paklausti, kur jie plaukia valtimi?

– Į Afriką! – šūktelėjo Rahelė.

– Liaukis *klykti,* – subarė Estha.

Velutha apėjo valtį. Jie papasakojo, kur ją rado.

– Taigi ji niekieno, – pasakė Rahelė kiek suabejojusi, nes jai staiga toptelėjo, kad galbūt kam nors priklauso. – Ar reikia pranešti policijai?

– Nebūk kvaila, – suniekino Estha.

Velutha pabarbeno į medį, paskui nagu švariai nugremžė lopinėlį.

– Medis geras, – tarė jis.

– Ji skęsta, – paaiškino Estha. – Ji leidžia vandenį.

– Ar nepataisytum jos mums, Veluthapapičačenai Piterimon? – paklausė Rahelė.

– Pažiūrėsim, – atsakė Velutha. – Nenoriu, kad kvailiotumėte upėje.

– Nekvailiosim. Prižadam. Irstysimės ja, tik kai tu būsi su mumis.

– Iš pradžių reikia surasti plyšius... – prabilo Velutha.

– Paskui mes juos užtaisysim! – suriko dvynukai, lyg tai būtų buvusi antroji gerai žinomo eilėraščio eilutė.

– Kiek laiko reikės? – paklausė Estha.

– Dienos, – atsakė Velutha.

– *Dienos!* Aš maniau, pasakysi: „Mėnesio"!

Estha, paklaikęs iš džiaugsmo, užšoko ant Veluthos, apsivijo kojomis jo liemenį ir pabučiavo.

Švitrinis popierius buvo padalytas griežtai po lygiai, ir dvynukai griebėsi darbo klaikiai susikaupę ir niekuo daugiau nebesidomėdami.

Valties dulkės skrajojo po kambarį nusėsdamos ant plaukų ir antakių. Ant Kutapeno kaip debesis, ant Jėzaus kaip auka. Veluthai teko atimti iš jų švitrinį popierių.

– Ne čia, – ryžtingai pasakė. – Lauke.

Jis paėmė valtį ir išnešė. Dvynukai nusekė iš paskos, įsmeigę į valtį nejudantį žvilgsnį: alkani šunyčiai, kurie tikisi, kad juos pašers.

Velutha pastatė valtį. Valtį, ant kurios sėdėdavo Estha ir kurią rado Rahelė. Parodė jiems, kaip šveisti pagal medžio pluoštą. Pamokė, kaip valyti švitriniu popieriumi. Grįžtantį jį sekė juodoji višta, nusprendusi būti ten, kur nėra valties.

Moliniame puode su vandeniu Velutha pamirkė ploną medvilninį rankšluostį. Išgręžė vandenį (negailestingai, lyg jis būtų buvęs nepageidaujama mintis) ir padavė Kutapenui dulkėms nuo veido ir kaklo nusišluostyti.

– Jie ką nors sakė? – paklausė Kutapenas. – Kad matė tave demonstracijoje?

– Ne, – atsakė Velutha. – Dar ne. Bet pasakys. Jie žino.

– Tikrai?

Velutha gūžtelėjo ir išnešė rankšluostį skalbti. Skalauti. Daužyti. Gręžti. Lyg jis būtų buvęs jo juokingos, neklusnios smegenys.

Bandė jos nekęsti.

Ji viena iš jų, – tarė sau. – *Tiktai dar viena iš jų.*

Nepavyko.

Jos skruostuose gilios duobutės, kai šypsosi. O akys visada žiūri kažkur kitur.

Pro plyšį Istorijoje įsmuko Beprotybė. Prireikė tik akimirkos.

Valandą pasidarbavusi švitriniu popieriumi, Rahelė prisiminė Bobgulį. Pašoko ir leidosi bėgti. Klupinėdama žalioje popietės kaitroje. Lydima brolio ir geltonos vapsvos.

Vildamasi, melsdamasi, kad Amu nepabudo ir nepamatė, jog ji dingusi.

11

Mažmožių Dievas

Tą popietę Amu sapnavo linksmą vienarankį vyriškį, glaudžiantį ją aliejinės lempos šviesoje. Kitos rankos kovai su šešėliais, virpančiais ant grindų, jis neturėjo.

Šešėliais, kuriuos matė tik jis.

Raumenų kalnagūbriams išvirtus po oda ant jo pilvo, šis tapo panašus į kvadratėlių grioveliais išraižytą šokolado plytelę.

Jis glaudė ją apšviestas aliejinės lempos, spindėdamas, lyg būtų ką tik nupoliruotas vašku.

Vienu metu jis mokėjo daryti tik vieną dalyką.

Jei glaudė ją, negalėjo bučiuoti. Jei bučiavo, negalėjo matyti. Jei matė, negalėjo jausti.

Ji galėjo lengvai liesti pirštais jo kūną ir justi, kaip lygi oda pašiurpsta. Galėjo nuklysti pirštais į jo plokščio pilvo apačią. Nerūpestingai, per tuos poliruotus šokoladinius kalnagūbrius. Palikdama pašiurpusios odos raštą ant jo kūno – it brūkšnį plokščia kreida lentoje, vėjelio gūsį ryžių lauke, reaktyvinio lėktuvo dryžius mėlyname bažnyčios danguje. Kaip lengvai galėjo tai padaryti, bet nepadarė. Jis irgi galėjo ją paliesti. Bet nelietė, nes tamsoje už aliejinės lempos, šešėliuose, ratu buvo sustatytos metalinės sulankstomos kėdės, o ant kėdžių sėdėjo žmonės įkypais akiniais nuo saulės, papuoštais netikrais deimantais, ir žiūrėjo. Visi spaudė smakrais poliruotus smuikus, laikydami strykus tokiu pačiu kampu. Visi buvo užsimetę koją ant kojos, kairę ant dešinės, ir visų kairiosios kojos virpėjo.

Kai kurie turėjo laikraščius. Kai kurie ne. Kai kurie pūtė seilių burbulus. Kai kurie ne. Tačiau visų akių lęšiukuose mirguliavo aliejinės lempos atspindys.

Už sulankstomų kėdžių rato driekėsi paplūdimys, primėtytas sudaužytų mėlyno stiklo butelių. Tylios bangos išmesdavo dar daugiau mėlynų butelių, jie suduždavo, ir grįždamos nuplaudavo senuosius. Aštriai daužėsi stiklas į stiklą. Jūroje ant uolos, violetinio šviesos pluošto nutvieksta, stovėjo pinta raudonmedžio supamoji kėdė. Sulaužyta.

Jūra buvo juoda, putų vėmalai žali.

Žuvys mito stiklo duženomis.

Naktis alkūnėmis rėmėsi į vandenį, o trapiose šukėse atsispindėjo krintančios žvaigždės.

Dangų apšvietė peteliškės. Mėnulio nebuvo.

Jis gebėjo plaukti viena ranka. Ji abiem.

Jo oda buvo sūri. Jos irgi.

Jis nepalikdavo nei pėdsakų smėlyje, nei ratilų vandenyje, nei atspindžių veidrodžiuose.

Ji galėjo pirštais jį liesti, bet nelietė. Jie tik stovėjo greta.

Nejudėdami.

Oda prie odos.

Spalvotų miltelių vėjūkštis išdraikė jos plaukus, ir jie kaip mirguliuojantis šalis apsivijo berankį jo petį, statų kaip uola.

Pasirodė liesa žala karvė išsišovusiais dubens kaulais ir nuplaukė tiesiai į jūrą, nesušlapusi ragų, neatsisukusi atgal.

Amu praskriejo sapną sunkiais krūpčiojančiais sparnais ir sustojo atsikvėpti vis dar jo apgaubta.

Ant jos skruosto nuo mėlynos kryžiukais siuvinėtos lovatiesės atsispaudė rožės.

Juto virš sapno kybant savo vaikų veidus – lyg du tamsius susirūpinusius mėnulius, laukiančius, kol bus įleisti.

– Kaip tau atrodo, ji miršta? – išgirdo šnabždant Rahelę.

– Tai popietės slogutis, – atsakė Estha Tikslusis. – Ji daug sapnuoja.

Jei jis lietė ją, negalėjo kalbėti, jei mylėjo, negalėjo palikti, jei kalbėjo, negalėjo klausyti, jei kovėsi, negalėjo laimėti.

Kas jis, vienarankis vyriškis? Kas jis *galėtų* būti? Netekties Dievas? Mažmožių Dievas? Pašiurpusios Odos ir Staigių Šypsenų Dievas? Gaižių Metalo Kvapų – kaip plieninių autobuso turėklų ir konduktoriaus rankų dėl to, kad buvo įsikibęs į juos?

– Gal reikia ją pažadinti? – tarė Estha.

Vėlyvos popietės rėžiai, pro užuolaidas prasmukę į kambarį, krito ant Amu gelsvai oranžinės radijukės, kurią ji visuomet nešdavosi prie upės. (Gelsvai oranžinis buvo ir tas Daiktas, kurį Estha nusinešė į *Muzikos garsus* lipnioje Kitoje Rankoje.)

Ryškios saulės juostelės pašviesino susivėlusius Amu plaukus. Ji laukė po sapno apdangalu, nenorėdama įsileisti vaikų.

– Ji sako, kad negalima staigiai žadinti sapnuojančių žmonių, – atsakė Rahelė. – Ji sako, kad lengvai galima gauti Širdies Priepuolį.

Abu sutarė, kad geriausia, užuot staigiai pažadinus, santūriai *patriukšmauti*. Todėl darinėjo stalčius, krenkštė, garsiai kuždėjosi, niūniavo. Šiūravo batus. Ir rado girgždančias spintos duris.

Amu, besiilsinti po sapno apdangalu, stebėjo juos, ir jai širdį sopėjo iš meilės.

Vienarankis vyriškis užpūtė lempą ir nuėjo dantytu paplūdimiu pas šešėlius, kuriuos matė tik jis.

Jis nepaliko pėdų pakrantėje.

Sulankstomos kėdės buvo sulankstytos. Juoda jūra nuglaistyta. Suglamžytos bangos išlygintos. Putos vėl supiltos į butelį. Butelis užkimštas.

Naktis atidėta iki atskiro pranešimo.

Amu atsimerkė.

Sukorė ilgą kelią – iš vienarankio vyro glėbio pas savo nepanašius dizigotinius dvynukus.

– Tau buvo slogutis, – pranešė jai dukra.

– Ne slogutis, – atsakė Amu. – Tik sapnas.

– Estha manė, kad miršti.

– Atrodei baisiai liūdna, – tarė Estha.

– Aš buvau laiminga, – atsakė Amu ir suvokė, kad iš tiesų buvo.

– Mamyte, jei būni laimingas sapne, ar įsiskaito? – paklausė Estha.

– Kas įsiskaito?

– Sapno laimė – ar įsiskaito?

Ji puikiai suprato, ką jis nori pasakyti, jos sūnelis išdrįkusiu kuodu.

Nes iš tiesų *įsiskaito* tik tai, ką galima suskaityti.

Paprasta, neiškraipyta vaikų išmintis.

Jei sapne valgai žuvį, ar įsiskaito? Ar tai reiškia, kad valgei žuvies?

Linksmas vyriškis be pėdsakų – ar jis *įsiskaito*?

Amu sugraibė gelsvai oranžinę radijukę ir įjungė. Skambėjo daina iš filmo *Krevetės*.

Tai istorija neturtingos mergaitės, kurią privertė ištekėti už žvejo iš gretimos pakrantės, nors ji mylėjo kitą. Išgirdęs apie seną jaunosios žmonos meilę, žvejys išplaukia į jūrą menka valtele, nors žino, kad bus audra. Tamsu, vėjas stiprėja. Iš vandenyno dugno kyla sūkurys. Griaudžiant audros muzikai, žvejys nugrimzta į jūros dugną, įtrauktas sūkurio.

Įsimylėjėliai susitaria nusižudyti, ir kitą rytą jūra išmeta juos į krantą, taip ir nepaleidusius vienas kito iš glėbio. Taigi žūva visi. Žvejys, jo žmona, jos meilužis, ryklys, kuris nėra pagrindinis šios istorijos veikėjas, bet vis tiek pastimpa. Jūra susiglobia visus.

Mėlynoje kryžiuku siuvinėtoje tamsoje, apvedžiotoje šviesos nėriniais, Amu kryžiuku siuvinėtomis rožėmis ant užmiegoto skruosto ir jos dvynukai (po vieną iš abiejų šonų) tyliai dainavo kartu su gelsvai oranžine radijyte. Dainą, kurią žvejės dainuoja liūdnai jaunai nuotakai, pindamos jai kasas ir ruošdamos vestuvėms su žmogumi, kurio ji nemyli.

Pandoru mukuvan muthinu poji,
(Išplaukė kartą jūron žvejys,)
Padindžaran katathu mungi poji,
(Valtį jo apvertė vėjas,)

Oro uosto Fėjos suknelė stovėjo ant grindų prilaikoma standžių raukinių. Lauke, kieme, eilėmis gulėjo gurgždantys sariai ir raibu-

liavo saulėje. Šviesūs, beveik balti, su auksu. Akmenukai įsisukdavo į krakmolytas jų klostes, ir juos reikėdavo išpurtyti prieš sulankstant sarius ir įnešant vidun lyginti.

Arajathi penu pižaču poji,
(Klystkeliais motė nuėjo,)

Elektra nutrenktas dramblys (ne koču-Thombanas) Etumanure buvo iškilmingai sudegintas. Prie plento įrengė milžinišką kremacijos aikštę. Suinteresuoto municipaliteto valdininkai patyliukais nupjovė iltis ir išsidalijo. Ne po lygiai. Dramblį apipylė aštuoniasdešimčia skardinių gryno lydyto sviesto, kad ugnis neužgestų. Tiršti dūmai virto į dangų, išmargindami jį sudėtingais raštais. Žmonės susispietė saugiu atstumu ir spėliojo, ką jie reiškia.

Musių buvo gausybė.

Avanej kadalama kondu poji.
(Jūros Dievaitė priglaudė jį.)

Valkatos pesliai, sutūpę gretimuose medžiuose, stebėjo paskutinę mirusiam drambliui skirtą ceremoniją. Jie tikėjosi – visai pagrįstai – milžiniškų vidurių likučių. Galbūt didžiulės tulžies pūslės. Arba apdegusios gigantiškos blužnies.

Jie nenusivylė. Tačiau nebuvo ir sotūs.

Amu pastebėjo, kad abu vaikai apnešti smulkutėmis pjuvenomis. Lyg du vos vos apibarstyto cukraus pudra nevienodo pyrago gabaliukai. Tarp juodų Rahelės garbanų įsivėlė šviesi. Garbana iš Veluthos kiemo. Amu ją išpešė.

– Jau sakiau, – įspėjo. – Nenoriu, kad eitumėt pas jį į namus. Prisidarysit bėdos.

Kokios, nepasakė. Pati nežinojo.

Nepavadino vardu – ir suvokė įsileidusi jį į jaukų intymumą sutaršytos mėlynos kryžiuku siuvinėtos popietės ir dainos iš gelsvai oranžinės radijytės. Nepavadino vardu – ir pajuto, kad jos Sap-

nas su Pasauliu pasirašė sutartį. Ir kad tos sutarties pribuvėjos yra ar bus pjuvenomis apibirę jos dizigotiniai dvynukai.

Ji žinojo, kas jis – Netekties Dievas, Mažmožių Dievas. *Aišku,* žinojo.

Išjungė gelsvai oranžinį radiją. Popietės tyloje (apvedžiotoje šviesos nėriniais) vaikai įsirangė į jos šilumą. Į jos kvapą. Užsidengė galvas jos plaukais. Juto, kad sapne ji buvo nuo jų nutolusi. Dabar mažais delniukais, uždėtais ant nuogo jos juosmens – tarp apatinio sijono ir palaidinukės, – šaukė ją grįžti. Jiems labai patiko, kad ruda jų rankučių spalva lygiai tokia kaip motinos pilvo.

– Estha, žiūrėk, – pasakė Rahelė, pešiodama švelnių plaukelių liniją, nuo Amu bambos nusidriekusią į pietus.

– Čia mes tau įspyrėm, – Estha vedžiojo pirštu sidabrinę klajoklę drūžę.

– Tai buvo autobuse, Mamyte?

– Vingiuotame plantacijos kely?

– Kai Tėtis turėjo prilaikyti tavo pilvą?

– Ar reikėjo pirkti bilietus?

– Ar mes buvom skaudūs?

O tada, stengdamasi, kad balsas skambėtų nerūpestingai, Rahelė paklausė:

– Kaip manai, ar jis negalėjo pamesti mūsų adreso?

Amu kvėpavimo ritmas sutriko tik menką akimirką, bet Esthos didysis pirštas palietė Rahelės. Jie suglaudė didžiuosius pirštus ant gražuolės motinos liemens ir apie tai nebeklausinėjo.

– Čia Esthos spyris, čia mano, – tarė Rahelė. – Ir čia Esthos, o čia mano.

Jie pasidalijo septynias sidabrines motinos drūžes. Paskui Rahelė prigludo lūpomis Amu prie pilvo ir ėmė čiulpti traukdama švelnų kūną į burną ir atmesdama galvą pasigrožėti blizgančiu seilių ovalu ir neryškiu raudonu dantų pėdsaku motinos odoje.

Amu stebino bučinio vaiskumas. Tai buvo bučinys, perregimas kaip stiklas. Netemdomas aistros ar geismo – dviejų šunų, kurie vaikuose saldžiai miega laukdami, kol šie užaugs. Tai buvo bučinys, nereikalaujantis atsakomojo bučinio.

Ne miglotas bučinys, kupinas klausimų, į kuriuos reikia atsakyti. Toks kaip linksmų vienarankių vyriškių bučiniai sapnuose.

Amu įkyrėjo savanaudiškas jų elgesys. Panoro atgauti savo kūną. Jis priklauso jai. Nusipurtė vaikus it kalė šuniukus, kai šie įgrysta. Atsisėdo ir susuko plaukus į mazgą ant sprando. Tada nuleido kojas ant žemės, priėjo prie lango ir atitraukė užuolaidas.

Įstriža popietės šviesa užplūdo kambarį ir apšvietė du vaikus lovoje.

Dvynukai išgirdo pasisukant Amu vonios kambario durų užraktą.

Spragt.

Amu pažvelgė į save dideliame veidrodyje ant vonios kambario durų ir išvydo besišaipančią ateities šmėklą. Užkonservuotą. Žilą. Traiškanotomis akimis. Kryžiuku siuvinėtas rožes ant sudribusio, įdubusio skruosto. Išdžiūvusias krūtis, nukarusias it svarmenys. Sausumą tarp kojų nelyginant kaulas, baltus kaip plunksnos plaukus. Liesą. Trapią lyg sudžiovintas papartis.

Odą, kuri lupasi dribsniais ir krinta kaip sniegas.

Amu krūptelėjo.

Nuo stingdančio pojūčio tą karštą popietę, kad Gyvenimas Nugyventas. Kad jos taurė pilna dulkių. Kad oras, dangus, medžiai, saulė, lietus, šviesa ir tamsa pamažu virsta smėliu. Kad smėlis užpils jai šnerves, plaučius, burną. Pargriaus ją, ir paviršiuje liks tik besisukantis sūkurys – lyg paliktas krabo, paplūdimyje besirausiančio gilyn.

Amu nusirengė ir pasikišo po krūtimi raudoną dantų šepetuką pažiūrėti, ar nenukris. Nukrito. Oda, kur ji prisilietė, buvo stangri ir glotni. Speneliai rankose susiraukšlėjo ir sustandėjo nelyginant tamsūs riešutai, nusverdami švelnią krūtų odą. Plonas pūkų takelis nuo bambos vingiavo prie švelnios kalvelės pilvo apačioje, prie tamsaus trikampio. Kaip strėlė, rodanti kelią paklydusiam keleiviui. Nepatyrusiam meilužiui.

Ji paleido plaukus ir apsisuko pažiūrėti, kokio jie ilgumo. Bangos, garbanos ir neklusnios susiraičiusios sruogos – švelnios viduje, šiurkštesnės išorėje – krito truputį žemiau tos vietos, kur jos plonas tvirtas liemuo pereina į klubų išlinkimą. Vonios kambary buvo karšta. Prakaito karoliukai nusėjo odą lyg deimantai. Pas-

kui jie išsklido ir nuvarvėjo žemyn. Prakaitas sruveno nugarkaulio įdubimu. Ji šiek tiek kritiškai nužvelgė savo apvalų, sunkų užpakalį. Šiaip jau nedidelį. *Per se* (be abejo, pasakytų Čakas Oksfordiškis) nedidelį. Didelį tik dėl to, kad jos kūnas toks liaunas. Užpakalis priklausė kitai, geidulingesnei moteriai.

Turėjo pripažinti, kad abi užpakalio pusės kaip niekur nieko atlaikytų po šepetuką. Gal ir du. Garsiai nusijuokė įsivaizduodama, kaip nuoga eina per Ajemenemą, o iš po abiejų užpakalio pusių kyšo daugybė spalvotų dantų šepetukų. Greit nutildė save. Išvydo, kaip iš butelio išsiliejo šlakelis beprotybės ir ėmė pergalingai šokinėti kambaryje.

Amu nerimavo dėl beprotybės.

Mamačė kalbėjo, kad jų šeimoje tai įgimta. Kad netikėtai išprotėja nieko nenujaučiantys žmonės. Pathil Amaji, sulaukusi šešiasdešimt penkerių, pradėjo nuoga lakstyti palei upę, dainuodama žuvims. Thampis Čačenas kiekvieną rytą virbalu knaisiodavosi po savo išmatas, ieškodamas auksinio danties, praryto prieš daugelį metų. Daktarą Muthačeną teko išvežti iš jo paties vestuvių, apvilktą tramdomaisiais marškiniais. Kažin, ar būsimosios kartos nesakys: „Buvo tokia Amu – Amu Ipė. Ištekėjo už bengalo. Visai iškvaišo. Mirė jauna. Kažkokiuose pigiuose nakvynės namuose“.

Čakas pareiškė, kad didelis išprotėjusių sirų stačiatikių procentas – kaina, kurią jie moka už Giminaičių Santuokas. Mamačė nesutiko.

Amu suėmė sunkius savo plaukus, apsiautė jais veidą ir praskyrusi sruogas įsižiūrėjo į kelią, vedantį Senatvės ir Mirties link. Tartum viduramžių budelis, žiūrintis į auką pro įkypus plyšius akims smailiaviršūniame juodame gobtuve. Lieknas nuogas budelis tamsiais speneliais ir giliomis duobutėmis, kai šypsosi. Su septyniomis sidabrinėmis drūžėmis, paliktomis dizigotinių dvynių, gimusių prie žvakės šviesos, pasklidus žiniai apie pralaimėtą karą.

Amu gąsdino ne kelio galas, bet pats kelias. Jokių gairių, žyminčių, kiek nueita. Jokių medžių pakelėje. Jokių mirguliuojančių šešėlių, teikiančių pavėsį. Jokio jį apsiautusio ūko. Jokių aplink besisukiojančių paukščių. Jokių staigių posūkių ar vingių, nors valan-

dėlę aptemdančių aiškiai matomą pabaigą. Amu apėmė siaubinga baimė, nes ji buvo ne iš tų moterų, kurios nori, kad joms kas išpranašautų ateitį. Ji per daug jos bijojo. Jeigu jai būtų pažadėta išpildyti vieną mažą norą, galbūt ji trokštų tik Nežinoti. Nežinoti, ką jai atneš kiekviena diena. Nežinoti, kur ji gali atsidurti kitą mėnesį, kitą dieną. Po dešimties metų. Nežinoti, kur gali pasukti jos kelias ir kas jos laukia už vingio. O Amu žinojo. Ar *manė* žinanti, o juk tai lygiai taip pat blogai (nes jei sapne valgei žuvies, reiškia, valgei žuvies). O tai, ką Amu žinojo, trenkė aštriais acto garais, kylančiais iš betoninių „Rojaus konservų" kubilų. Garai, nuo kurių raukšlėjosi jaunystė ir užsikonservavo ateitis.

Apsigobusi savo plaukais, Amu atsišliejo į save vonios veidrodyje ir bandė pravirkti.

Apverkti save.

Mažmožių Dievą.

Cukraus pudra apibarstytus dvynius, jos sapno pribuvėjas.

Tą popietę – kol vonios kambaryje likimo deivės susimokė siaubingai pakeisti jų paslaptingos motinos kelio kryptį, kol Velutho kieme jų laukė sena valtis, kol geltonojoje bažnyčioje laukė gimimo šikšnosparniukas – motinos miegamajame Estha atsistojo ant galvos, įsirėmęs Rahelei į pasturgalį.

Miegamajame mėlynomis užuolaidomis ir su geltonomis vapsvomis, dūzgiančiomis palei langų stiklus. Miegamajame, kurio sienos netrukus sužinos jų kankinančias paslaptis.

Miegamajame, kuriame Amu iš pradžių bus užrakinta, paskui pati užsirakins. Kurio duris penktą dieną po Sofi-mol laidotuvių išlauš paklaikęs iš sielvarto Čakas.

– Nešdinkis iš mano namų, nes kaulus sulaužysiu!

Mano namai, *mano* ananasai, *mano* konservai.

Po to daugelį metų Rahelė sapnuos tokį sapną: storas beveidis vyriškis klūpo prie moters lavono. Nuranto jos plaukus. Sulaužo visus aliai vieno kaulus. Sutriuškindamas net smulkiuosius. Pirštus. Nelyginant šakelės pokši ausų kremzlės. *Trakšttrakšt* tyliai lūžta kaulai. Pianistas galabija fortepijono klavišus. Net juoduosius. O Rahelė (nors po kelerių metų Elektriniame Krematoriume pasi-

naudos slidžiu prakaitu ir išsprūs iš Čako gniaužtų) myli abu. Pianistą ir fortepijoną.

Žudiką ir lavoną.

Durims iš lėto pasiduodant, Amu, kad nedrebėtų rankos, siūlės Rahelės kaspinų galus, kurių nebus reikalo siūlėti.

– Pažadėkite man, kad visada mylėsite vienas kitą, – ištars glausdama vaikus.

– Pažadam, – atsakys Estha su Rahele. Nesuradę žodžių paaiškinti, kad jiems *nėra* Vieno be Kito.

Dvyniai akmenys ant kaklo ir jų motina. Sustingę akmenys. Tai, ką jie padarė, grįš ir atims iš jų sielą. Tik Vėliau.

Vė Liau. Žemas varpo skambesys apsamanojusiame šulinyje. Virpantis ir pūkuotas it peteliškės kojytės.

Tuo metu viskas pakriks. Lyg iš daiktų būtų išsėlinusi prasmė ir palikusi nuolaužas. Padrikas. Amu adatos spindesį. Kaspino spalvą. Kryžiuku siuvinėtos lovatiesės raštą. Pamažu lūžtančias duris. Pavienius daiktus, kurie nieko *nereiškia*. Lyg protas, šifruojantis slaptus gyvenimo modelius – siejantis atspindžius su vaizdais, spindesį su šviesa, raštus su audiniais, adatas su siūlais, sienas su kambariais, meilę su baime, pykčiu, sąžinės graužimu, – netikėtai būtų prarastas.

– Susirink daiktus ir išeik, – pasakys Čakas, perlipęs per nuolaužas. Dunksantis virš jų. Su chromuota durų rankena rankoje. Staiga keistai ramus. Nustebintas savo jėgos. Didumo. Bauginančios galios. Savo milžiniško, siaubingo sielvarto.

Raudona suskaldyto durų medžio spalva.

Amu, pažiūrėti rami, širdyje drebanti, nepakels akių nuo bergždžio siūlėjimo. Jai ant kelių gulės atidaryta skardinė dėžutė su spalvotais kaspinais. Kambaryje, kuriame ji neteko savo *Locus Standi*.

Tame pačiame kambaryje, kuriame (gavus Dvynių Specialistės atsakymą iš Haiderabado) Amu pakuos Esthos lagaminėlį ir rusvai žalsvą kelionmaišį: 12 berankovių medvilninių liemenių, 12 trumparankovių medvilninių liemenių. *Estha, ant jų rašalu užrašytas tavo vardas*. Kojinės. Siauros prigludusios kelnės. Marškiniai su apykaklėmis smailiais galiukais. Rusvai gelsvi smailianosiai batukai (iš kur

kyla Pyktis). Elvio plokštelės. Kalcio tabletės ir „Vidalino“ sirupas. Nemokama Žirafa (pridedama prie „Vidalino“). Pažinimo knygos, I-IV tomai. *Ne, mielasis, ten nebus kur žvejoti.* Balta odinė užsegama Biblija su ametistine Karališkojo Entomologo rankogalių sąsaga ant užtrauktuko. Puodukas. Muilas. Išankstinė Dovana Gimimo Dienai, kurios nieku gyvu *negalima* išvynioti. Keturiasdešimt žalių atvirlaiškių siųsti šalies viduje. *Klausyk, Estha, užrašiau ant jo mūsų adresą. Tau reiks tik sulankstyti. Parodyk, ar vienas mokėsi.* Ir Estha pagal taškučius, reiškiančius *Lenkti čia,* tvarkingai sulankstys žalią atvirlaiškį, skirtą siųsti šalies viduje, ir pažvelgs į Amu su šypsena, kuri pervers jai širdį.

Pažadėk man, kad rašysi? Net kai neturėsi ko pasakyti?

Pažadu, pasakys Estha. Ne visai suvokdamas padėtį. Mat aštrius baimės ašmenis atšipino staigiai užgriuvę žemiški turtai. Jie buvo Jo. Ant jų rašalu buvo užrašytas jo vardas. Juos sudės į lagaminą (su jo vardu), kuris atidarytas guli ant miegamojo grindų.

Kambario, kur po daugelio metų grįš Rahelė ir žiūrės, kaip maudosi nebylus nepažįstamasis. Kaip skalbia savo rūbus trupančiu skaisčiai mėlynu muilu.

Plokščių raumenų, medaus spalvos. Jūros paslaptys akyse. Sidabrinis lietaus lašas ant ausies.

Esthapapičačenas Kutapenas Piteris-mon.

12

Koču-Thombanas

Čendos dundesys augo virš šventyklos kaip grybas po lietaus, pabrėždamas ją supančios nakties tylą. Nuošalus šlapias kelias. Įdėmiai žiūrintys medžiai. Uždususi Rahelė, kokoso riešutu nešina, pro medines duris aukštoje baltoje sienoje įžengė į šventyklos teritoriją.

Sienos viduje buvo baltos, apsamanojusios ir apšviestos mėnulio. Viskas kvepėjo ką tik praūžusiu lietumi. Liesas dvasininkas miegojo ant demblio paaukštintoje akmeninėje verandoje. Greta pagalvės stovėjo žalvarinė lėkštė su pinigėliais – lyg jo sapnus vaizduojantis komiksas. Visur buvo pilna mėnulių, visuose purvo klanuose po vieną. Koču-Thombanas, baigęs apeigines keliones, pririštas prie medinio baslio, gulėjo greta garuojančios savo mėšlo krūvos. Jis miegojo nudirbęs darbus, išsituštinęs, viena iltimi atsirėmęs į žemę, antrąja rodydamas į žvaigždes. Rahelė tykiai prisiartino. Pamatė, kad jo oda labiau apdribusi, negu prisiminė. Tai jau buvo nebe *koču*-Thombanas. Jo iltys išaugo. Dabar tai buvo *Velija*-Thombanas. Didysis Didžiailtis. Ant žemės greta jo ji padėjo kokoso riešutą. Odos raukšlė prasiskyrė apnuogindama vaiskų dramblio akies spindesį. Paskui ji užsimerkė ir ilgos plačios blakstienos vėl apsunko nuo miego. Iltimi į žvaigždes.

Birželis – nepalankus metas kathakali. Tačiau yra kelios šventyklos, kuriose pravažiuojanti trupė būtinai turi vaidinti. Ajemenemo šventykla ne iš tokių, tačiau šiandien vieta, kurioje ji pastatyta, daug ką pakeitė.

Ajemeneme šokama norint atsikratyti pažeminimo, patirto

Tamsos Širdyje. Dėl apkapotų spektakliukų prie baseino. Dėl pataikavimo turistams, ginantis nuo bado.

Grįždami namo iš Tamsos Širdies, jie sustoja šventykloje melsti dievų atleidimo. Atsiprašyti už iškraipytas istorijas. Į pinigus iškeistas sielas. Pavogtus gyvenimus.

Tokiomis aplinkybėmis žiūrovai pageidautini, bet nebūtini.

Plačiame dengtame koridoriuje su kolonomis – kuthambalame, besiribojančiame su šventyklos širdimi, kurioje gyvena Mėlynasis Dievas* su fleita, mušė būgną būgnininkai ir šoko šokėjai, lėtai, spalvotai sukdamiesi naktyje. Rahelė atsisėdo sukryžiavusi kojas, atsišliejo į apskritą baltą koloną. Aukšta skardinė kokoso riešutų aliejaus dėžė bliksėjo virpančioje žalvarinės lempos šviesoje. Aliejus maitino šviesą. Šviesa nušvietė skardinę.

Nesvarbu, kad vaidinimas jau buvo prasidėjęs, nes kathakali seniai atskleidė Didžiųjų Istorijų paslaptį: jos yra didžiosios todėl, kad *neturi* paslapčių. Didžiosios Istorijos – tai istorijos, kurias girdėjai ir nori dar kartą išgirsti. Istorijos, kurių bet kurioje vietoje gali atsidurti ir patogiai įsitaisyti. Jos neklaidina netikėtais įvykiais ir klastinga pabaiga. Jos nestebina nenumatytais dalykais. Jos pažįstamos kaip namai, kuriuose gyveni. Arba mylimojo odos kvapas. Žinai, kaip jos baigiasi, tačiau klausaisi, lyg nežinotum. Lygiai taip pat žinai, kad kada nors mirsi, bet gyveni, lyg nemirtum. Žinai, kas Didžiosiose Istorijose gyvena, kas miršta, kas susiranda mylimąją, kas ne. Ir vis dėlto nori vėl sužinoti.

Tai ir yra jų paslaptis ir jų žavesys.

Kathakali Šokėjui šios istorijos yra jo vaikai ir jo vaikystė. Jis užaugo su jomis. Jos yra namai, kuriuose jį užaugino, pievos, kuriose jis žaidė. Jos yra jo langai ir jo matymo būdas. Todėl pasakodamas istoriją jis elgiasi su ja kaip su savo vaiku. Jis ją erzina. Jis ją baudžia. Jis ją švysteli aukštyn kaip burbulą. Jis pargriauna ją ant žemės ir vėl paleidžia. Jis juokiasi iš jos, nes ją myli. Jis gali per kelias minutes parodyti tau ištisus pasaulius – ir gali valandų valandas tyrinėti vystantį lapą. Ar žaisti miegančios beždžionės uodega. Jis gali be jokių pastangų paversti mūšio lauką moters, trenkančios galvą kalnų šaltinyje, laime. Gudrų, ūmų kažką sumaniusį rakša-

* Krišna.

są – malajale liežuvautoja, kuriai tiesiog niežti liežuvis. Jausmingą moterį su kūdikiu prie krūtinės – išdykėlio Krišnos šypsenos vilione. Jis gali parodyti sielvarto auksą, slypintį laimėje. Besislapstančią šlovės jūroje gėdos žuvį.

Jis pasakoja dievų istorijas, tačiau melų pasakos gija verpiama ne iš dievo, o iš žmogaus sielos.

Kathakali Šokėjas yra gražiausias iš žmonių. Nes jo kūnas *yra* jo siela. Jo vienintelis įrankis. Nuo trejų metų amžiaus obliuotas ir poliruotas, genėtas, visiškai pajungtas vienam darbui – pasakoti istorijas. Po grimu, panašiu į kaukę, ir sijonų sūkuriu slepiasi burtininkas.

Tačiau šiandien jis netekęs gyvybingumo. Neįmanomas. Brokuota prekė. Jo vaikai šaiposi iš jo. Jie trokšta būti bet kuo, kad tik nebūtų tokie kaip jis. Jis žiūri, kaip jie auga ir tampa kontoros tarnautojais ir autobusų konduktoriais. Ketvirtarūšiais, neminimais laikraščiuose pareigūnais. Su savomis profsąjungomis.

Tačiau jis, pakibęs tarp žemės ir dangaus, negali dirbti jų darbo. Jis negali slinkti autobusų praėjimais, skaičiuoti grąžos ir pardavinėti bilietų. Jis negali atsiliepti šaukiamas varpeliu. Jis negali kūprintis už padėklų su arbata ir „Marie“ sausainiais.

Iš nevilties jis imasi turistų. Skverbiasi į rinką. Siūlydamas pirkti vienintelį daiktą, kuris yra jo nuosavybė. Istorijas, kurias moka pasakoti jo kūnas.

Jis tampa Tautiniu Koloritu.

Tamsos Širdyje jie tyčiojasi iš jo savo tingia nuogybe ir importiniu trumpai tesukaupiamu dėmesiu. Jis sutramdo įniršį ir šoka jiems. Pasiima užmokestį. Pasigeria. Arba rūko „žolę“. Puikiąją Keralos kanapę. Prisirūkęs juokiasi. Paskui sustoja prie Ajemenemo šventyklos, jis ir visi kiti, ir jie šoka melsdami dievus atleidimo.

Rahelė (nei Planų, nei *Locus Standi*), atsirėmusi nugara į koloną, žiūrėjo, kaip ant Gangos kranto meldžiasi Karna. Karna, apkaustytas šviesos šarvais. Karna, liūdnasis Surjos, Dienos Dievo, sūnus. Karna Kilnusis. Karna pamestinukas. Karna, labiausiai gerbiamas iš visų karių.

Tą naktį Karna buvo visiškai apsvaigęs. Nuskaręs sijonas suadytas. Karūnoje vietoj brangakmenių žioji skylės. Aksominė palaidi-

nė iškedėjusi nuo senumo. Kulnai sutrūkinėję. Kieti. Jis į juos gesindavo nuorūkas.

Tačiau jei užkulisiuose jo lauktų minia grimuotojų, agentas, kontraktas, pelno procentas – kas jis būtų tada? Apgavikas. Turtingas apsišaukėlis. Aktorius, kuriantis vaidmenį. Ar jis galėtų būti Karna? O gal turtų apsupty jaustųsi per daug *saugus*? Ar pinigai, tartum vis storėjantis rumbas, neįsiterptų tarp jo ir jo istorijos? Ar begalėtų jis jausti pasakojimo sielą, neatskleistas pasakojimo paslaptis taip, kaip jaučia dabar?

Turbūt ne.

Šiąnakt šis vyriškis pavojingas. Jo neviltis absoliuti. Ši istorija – apsauginis tinklas, virš jo jis krinta, sminga žemyn lyg puikus bankrutavusio cirko klounas. Tik ji besaugo jį, kad nenugarmėtų skradžiai pasaulio kaip krintantis akmuo. Ji – jo spalva ir jo šviesa. Indas, į kurį jis išlieja save. Ji suteikia jam formą. Sandarą. Užvaldo jį. Apima. Jo Meilę. Jo Beprotybę. Jo Viltį. Jo Begalinį Džiaugsmą. Gal kam pasirodys ironiška, tačiau jis, priešingai aktoriui, stengiasi ne *įsigyventi* į vaidmenį, o ištrūkti iš jo. Tačiau kaip tik to jis negali padaryti. Jo niekingiausias pralaimėjimas yra jo didžiausia pergalė. Jis *yra* Karna, kurį apleido pasaulis. Karna Vienišasis. Brokuota prekė. Karalaitis, išaugęs skurde. Gimęs, kad negražiai, beginklis ir vienišas mirtų nuo brolio rankos. Didingas savo absoliučia neviltimi. Besimeldžiantis ant Gangos kranto. Apsikvaišinęs taip, kad eina iš galvos.

Pasirodo Kuntė. Tai irgi vyras, bet sušvelnėjęs, sumoteriškėjęs, vyras su krūtimis, nes daugelį metų kuria moterų vaidmenis. Jos judesiai grakštūs. Kupini moteriškumo. Kuntė irgi apkvaitusi. Nuo tų pačių suktinių, kurias kartu rūkė. Ji atėjo papasakoti Karnai vienos istorijos.

Karna palenkė gražią galvą ir klausosi.

Raudonakė Kuntė šoka jam. Pasakoja apie jauną moterį, apdovanotą malone. Slapta mantra, kurios padedama ji gali išsirinkti meilužį iš dievų. Ir kaip neišmintinga jaunystė paskatino moterį išmėginti, ar mantra iš tiesų paveiki. Kaip ji viena atsistojo tuščiame lauke, pakėlė veidą į dangų ir ištarė mantrą. Žodžiai dar tebevirpėjo ant kvailų jos lūpų, pasakoja Kuntė, kai priešais

atsirado Surja, Dienos Dievas. Jaunoji moteris, mirguliuojančio jauno dievo grožio pakerėta, tapo jo. Po devynių mėnesių ji pagimdė jam sūnų. Kūdikis gimė apsiaustas šviesos, su auksiniais auskarais ausyse ir auksiniais krūtinės šarvais, kuriuose buvo išraižytas saulės simbolis.

Jaunoji motina karštai mylėjo savo pirmagimį, pasakoja Kuntė, bet ji buvo netekėjusi ir negalėjo jo pasilikti. Įdėjo į nendrinę pintinę ir išmetė į upę. Vaiką upės žemupyje rado Adhirata, vežėjas. Ir pavadino Karna.

Karna pakėlė akis į Kuntę. *Kas ji buvo? Kas buvo mano motina? Pasakyk man, kur ji? Nuvesk mane pas ją.*

Kuntė nuleido galvą. *Ji čia,* tarė ji. *Stovi prieš tave.*

Karnos džiaugsmas ir pyktis po apreiškimo. Jo šokis, pilnas sutrikimo ir nevilties. *Kur tu buvai*, klausia jis ją, *kai man tavęs labiausiai reikėjo? Ar kada nors laikei mane ant rankų? Ar žindei mane? Ar kada manęs ieškojai? Ar spėliojai, kur aš galėčiau būti?*

Atsakydama Kuntė suėmė rankomis karališką veidą, žalią veidą* raudonomis akimis, ir pabučiavo į kaktą. Karna suvirpėjo iš laimės. Karys, virtęs kūdikiu. Bučinio ekstazė. Jis keliauja į visas kūno kerteles. Į kojų pirštus. Rankų pirštų galiukus. Gražuolės jo motinos bučinys. *Ar žinojai, kaip ilgėjausi tavęs?* Rahelė matė, kaip jis teka jo gyslomis, taip aiškiai, lyg tai būtų kiaušinis, slenkantis stručio kaklu.

Pasklidęs bučinys, kurio kelionę staiga nutraukia išgąstis, kai Karna suvokia, kad motina atskleidė jam paslaptį tik norėdama apsaugoti penkis kitus, mylimesnius sūnus – Pandavus, – besiruošiančius epiniam mūšiui su šimtu pusbrolių. Tai *juos* nori išgelbėti Kuntė, pasisakydama Karnai esanti jo motina. Ji turi išgauti pažadą.

Ji remiasi Meilės Įstatymais.

Jie yra tavo broliai. Tavo kūnas ir kraujas. Pažadėk, kad nesikausi su jais. Pažadėk man.

Karna Karys negali duoti tokio pažado, nes sulaužytų anksčiau duotąjį. Rytoj jis žygiuos į mūšį, ir jo priešai bus Pandavai. Tai jie, ypač Ardžuna, viešai užgauliojo jį, žemakasčio vežėjo sūnų. O Dur-

* Kathakali spektakliuose didvyrių ir dievų veido grimas žalias.

jodhana, vyriausias iš šimto brolių Kauravų, atėjo jam į pagalbą padovanodamas savo karalystę. Mainais Karna prisiekė Durjodhanai amžiną ištikimybę.

Tačiau Karna Kilnusis negali atsakyti motinai. Todėl jis pakeitė pažadą. Išsisuko. Truputį pataisė, davė šiek tiek perdirbtą priesaiką.

Pažadu tau štai ką, pasakė Karna Kuntei. *Tu visada turėsi penkis sūnus. Judhišthirai aš nepadarysiu nieko blogo. Bhima nežus nuo mano rankos. Nė pirštu nepaliesiu dvynių — Nakulos ir Sahadevos. Bet Ardžuna — dėl jo nieko nežadu. Aš užmušiu jį arba jis mane. Vienas iš mudviejų mirs.*

Ore kažkas pasikeitė. Rahelė suvokė, kad atėjo Estha.

Ji nepasuko galvos, tačiau pajuto sušilus sielą. *Jis atėjo,* pamanė ji. *Jis čia. Su manim.*

Estha įsitaisė prie tolimos kolonos, ir taip jie atsėdėjo visą vaidinimą, atskirti kuthambalamo erdvės, tačiau sujungti istorijos. Ir kitos motinos atminimo.

Oras sušilo. Buvo nebe toks drėgnas.

Galbūt tą vakarą Tamsos Širdyje buvo itin blogai. Ajemeneme vyrai šoko, lyg būtų nepajėgę sustoti. Kaip vaikai šiltuose namuose, saugančiuose nuo audros. Atsisakydami išeiti į lauką pažiūrėti, koks oras. Kad vėjas smarkus ir kad griaudžia. Kad po nuniokotą gamtovaizdį laksto žiurkės su dolerio ženklais akyse. Kad aplink žlunga pasaulis.

Išnarplioję vieną istoriją, jie tuoj pat puldavo prie kitos. Nuo *Karna Šabadam* — Karnos Priesaikos — prie *Durjodhana Vadham* — Durjodhanos ir jo brolio Dušasanos mirties.

Baigėsi keturios, kai Bhima sučiupo nedorėlį Dušasaną. Vyrą, bandžiusį viešai nurengti Pandavų žmoną Draupadę, kai Kauravai ją išlošė kauliukais. Draupadė (kažkodėl supykusi tik ant vyrų, kurie ją išlošė, o ne ant vyrų, kurie ją pralošė) prisiekė vaikščioti palaidais plaukais, kol neištrinks galvos Dušasanos kraujuje. Bhima davė žodį atkeršyti už jos įžeistą garbę.

Bhima užspeitė Dušasaną mūšio lauke, jau nusėtame lavonais. Jie kovėsi visą valandą. Įžeidinėjo vienas kitą. Išvardijo visas vieno

kitam padarytas skriaudas. Kai žalvarinės lempos šviesa mirgėdama pradėjo gesti, jie padarė paliaubas. Bhima įpylė aliejaus, Dušasana išvalė suanglėjusią dagtį. Paskui jie vėl pradėjo kautis. Gniaužianti žadą jų dvikova išsiveržė iš kuthambalamo ir siautė šventykloje. Jie vaikėsi vienas kitą po visą teritoriją, sukdami papjėmašė vėzdus. Du vyrai išsipūtusiais sijonais ir iškedėjusio aksomo palaidinėmis, šokinėjantys per pakreiktus mėnulius ir mėšlo krūvas, besisukantys aplink gremėzdišką miegantį dramblį. Dušasana vieną akimirką gyrėsi savo drąsa. Kitą gūžėsi. Bhima žaidė juo. Abu buvo visiškai apkvaitę.

Dangus priminė rausvą taurę. Pilka dramblio formos skylė Visatoje pasimuistė per miegus ir miegojo toliau. Aušo, kai Bhimoje sukilo žvėris. Būgnai sudundėjo garsiau, tačiau oras buvo tykus ir kupinas grėsmės.

Ankstyvo ryto šviesoje Esthapenas ir Rahelė žiūrėjo, kaip Bhima vykdo pažadą, duotą Draupadei. Jis parmušė Dušasaną ant grindų. Vėzdas persekiojo menkiausią mirštančio kūno virpulį ir tvatino, kol šis nurimo. Kalvis lygino neklusnaus metalo lakštą. Tvarkingai gludino kiekvieną įdubimą ir išsikišimą. Daužė dar ilgai po to, kai šis mirė. Paskui plikomis rankomis perskrodė kūną. Išplėšė vidurius ir palinko atsigerti kraujo tiesiai iš sudraskyto lavono taurės, o paklaikusios akys žvilgčiojo per kraštą, žėrėdamos įtūžiu, neapykanta ir bepročio pilnatve. Blyškiai rausvi kraujo burbuliukai gurgėjo tarp dantų. Varvėjo dažytu veidu, kaklu ir smakru. Atsigėręs iki soties, atsistojo, it šaliu apsivyniojo kaklą kruvinomis žarnomis ir nuėjo ieškoti Draupadės bei trinkti jai galvos šviežiu krauju. Jį tebegaubė įniršio aureolė, kurios nenumalšino net žmogžudystė.

Tą rytą ten tvyrojo beprotybė. Po rožine taure. Tai nebuvo vaidinimas. Esthapenas ir Rahelė atpažino jį. Buvo matę anksčiau. Ne šį rytą. Ne šioje scenoje. Ne tokį įsiūtį (anas buvo su šimtakojais ant batų padų). Žiauri šio prabanga prilygo laukiniam ano šykštumui.

Jie sėdėjo, Tykumas ir Tuštuma, sustingusios dizigotinės iškasenos, su gumbeliais kaktoje, iš kurių neišdygo ragai. Atskirti kuthambalamo erdvės. Nuklimpę pelkėje istorijos, kuri buvo ir nebu-

vo jų. Kuri prasidėjo lyg ir deramai, tvarkingai, paskui it pasibaidęs arklys tapo nevaldoma.

Koču-Thombanas pabudo ir atsargiai pradaužė rytinį kokoso riešutą.

Kathakali Šokėjai nusivalė grimą ir nuėjo namo mušti žmonų. Net švelnioji Kuntė su krūtimis.

Lauke sukrutėjo ir atgijo kaimu apsimetęs miestelis. Pabudo senis ir nusvirduliavo prie viryklės pasišildyti kokoso aliejaus su pipirais.

Draugas Pilajis. Ajemenemo medžių (nuo kurių lekia skiedros) kirtėjas ir medkirtys profesionalas.

Keista, bet kaip tik jis supažindino dvynius su kathakali. Nepaisydamas Mažės-kočamos nuomonės, vesdavosi juos kartu su Leninu į visą naktį trunkančius vaidinimus šventykloje ir sėdėdavo su jais iki aušros, aiškindamas kathakali kalbą ir judesius. Būdami šešerių, jie kartu su juo žiūrėjo kaip tik šią istoriją. Kaip tik jis supažindino juos su Raudra Bhima – beprotiu, ištroškusiu kraujo Bhima, ieškančiu mirties ir keršto. „Jis ieško žvėries, gyvenančio jame“, – paaiškino jiems – išsigandusiems vaikams išplėstomis akimis – draugas Pilajis, kai paprastai geraširdis Bhima pradėjo kaukti ir urgzti.

Kokio žvėries, draugas Pilajis nepasakė. Ieško *žmogaus*, kuris gyvena jame, veikiausiai norėjo pasakyti, nes joks žvėris neišmano beribio, neapsakomai išradingo žmogaus neapykantos meno. Joks žvėris neprilygsta jos mastui ir jėgai.

Rausva taurė apsiblausė, ėmė dulksnoti šiltas pilkas lietus. Kai Estha su Rahele ėjo pro šventyklos vartus, į vidų įžengė draugas K. N. M. Pilajis, blizgantis nuo aliejaus vonios. Kaktą buvo pasitepęs sandalmedžio pasta. Alyvuotą odą it sagos nusėjo lietaus lašai. Delnuose nešė saują ką tik nuskintų jazminų žiedų.

– Oho! – pasakė savo spiegiamu balsu. – Jūs čia! Tai vis dar domitės indų kultūra? Geraigerai. Labai gerai.

Dvyniai, nei šiurkštūs, nei mandagūs, nutylėjo. Namo jie nuėjo drauge. Ji ir Jis. Mes ir Mus.

13

Pesimistas ir optimistas

Čakas išsikraustė iš savo kambario ir miegos Papačio kabinete, o jo kambary įsikūrė Sofi-mol ir Margareta-kočama. Pro to mažo kambariuko langą buvo matyti nykstanti, šiek tiek apleista kaučiukmedžių plantacija, kurią šventikas E. Dž. Ipė nusipirko iš kaimyno. Vienos durys jungė jį su pagrindiniu pastatu, o kitos (atskiras įėjimas, kurį apdairiai įsakė įrengti Mamačė Čako „Vyriškiems Poreikiams" tenkinti) vedė tiesiai į šoninį kiemą.

Sofi-mol miegojo ant sudedamos lovelės, paklotos jai greta didžiosios lovos. Lėtai dūzgiantis palubėje ventiliatorius išūžė jai galvą. Praplėšė mėlynaipilkaimėlynas akis.

Bud Ri

Jud Ri

Vik Ri

Miegai buvo nedelsiant išvaikyti.

Pirmą kartą po Džo mirties pabudusi ji pirmiausia pagalvojo ne apie jį.

Apžvelgė kambarį. Nekrustelėjo, tik sužvairavo. Priešo teritorijoje sučiupta šnipė, planuojanti įspūdingą pabėgimą.

Ant Čako stalo stovėjo vaza su šluota vystančių kinrožių. Sienos užkrautos knygomis. Įstiklinta spintelė prigrūsta apgadintų balzos lėktuvėlių. Sulūžusių drugelių maldaujančiomis akimis. Medinių užkeiktų nedoro karaliaus žmonų, kurios kamavosi paverstos medžiais.

Spąstuose.

Tik viena, jos motina Margareta, pabėgo į Angliją.

Kambarys sukosi aplink ramų chromuotą sidabrinio palubės

ventiliatoriaus vidurį. Rusvai gelsvas pusžalio sausainio spalvos driežas gekonas susidomėjęs žiūrėjo į ją. Prisiminė Džo. Kažkas joje virptelėjo. Ji užsimerkė.

Galvoje sukosi ramus chromuotas sidabrinio palubės ventiliatoriaus vidurys.

Džo mokėjo vaikščioti rankomis. O kai dviračiu leisdavosi nuo kalniuko, galėdavo pasikišti vėją po marškiniais.

Gretimoje lovoje tebemiegojo Margareta-kočama. Ji gulėjo ant nugaros, sunėrusi rankas po krūtine. Pirštai buvo pabrinkę, ir atrodė, kad vestuvinis žiedas nepatogiai ankštas. Žandai nukaro, todėl skruostikauliai atrodė aukšti ir išsišovę, o lūpos nelinksmai išsišiepė spingsėdamos dantų krašteliais. Kadaise tankius antakius ji replikėmis pavertė dabar madingais plonais kaip siūlelis lankais, todėl net sapne atrodė kiek nustebusi. Kalėsi ir kitos jos išraiškos. Veidas buvo išraudęs. Kakta blizgėjo. Po nuoraudžiu slėpėsi blyškumas. Atidėtas liūdesys.

Plona tamsiai mėlyna medvilnės su poliesteru suknelė baltomis gėlytėmis prarado standumą ir glebiai lipo jai prie kūno – kilo aukštyn su krūtimis, lindo į tarpą tarp ilgų, stiprių kojų, lyg irgi būtų nepratusi prie karščio ir norėjusi nusnūsti.

Ant naktinio staliuko sidabriniuose rėmeliuose stovėjo nespalvota Čako ir Margaretos-kočamos vestuvinė nuotrauka, daryta prie bažnyčios Oksforde. Snyguriavo. Gatvę ir šaligatvį dengė pirmosios snaigės. Čakas buvo apsivilkęs kaip Neru. Baltos siauros čuridaro kelnės ir juodas durtinys žemiau kelių – šervanis. Pečiai buvo apsnigti. Iš sagos kilpelės kyšojo rožė, o iš viršutinės šervanio kišenės – trikampiu sulankstytos nosinaitės kraščiukas. Avėjo blizgančiais juodais suvarstomais batais. Atrodė, lyg juoktųsi iš savęs ir savo apdaro. Kaip maskarade.

Margareta-kočama vilkėjo ilgą, lyg putos krintančią suknelę, o ant trumpai kirptų garbanų buvo užsidėjusi pigią diademą. Šydą pakėlusi nuo veido. Buvo ne žemesnė už jį. Atrodė laiminga. Liesi, jauni, susiraukę nuo plieskiančios saulės. Jos tankūs tamsūs antakiai buvo suraukti, bet tai tik žaviai pabrėžė kvarkliuotą nuotakos baltumą. Susiraukęs debesis tankiais antakiais. Už jų stovėjo stambi moteriškė storomis kulkšnimis ir aliai vienos užsegtomis palto

sagomis. Margaretos-kočamos motina. Jai iš abiejų pusių stovėjo po anūkę klostytais languotos vilnos sijonėliais, su kojinaitėmis ir vienodais kirpčiukais. Abidvi kikeno užsidengusios rankomis burnas. Margaretos-kočamos motina žiūrėjo į šalį, lyg būtų atsidūrusi nuotraukoje ne savo noru.

Margaretos-kočamos tėvas atsisakė dalyvauti vestuvėse. Jis nemėgo indų, manė, kad tai klastingi, nedori žmonės. Negalėjo patikėti, kad duktė už tokio išteka.

Dešiniajame nuotraukos kampe į jaunuosius atsisukęs spoksojo vyriškis, palei šaligatvio kraštą stumiantis dviratį.

Margareta-kočama dirbo padavėja vienoje Oksfordo kavinėje, kai pirmą kartą pamatė Čaką. Jos šeima gyveno Londone. Tėvas turėjo kepyklą. Motina pardavinėjo skrybėlaites. Prieš metus Margareta-kočama paliko tėvų namus, jaunatviškai gindama savo nepriklausomybę. Ketino dirbti, susitaupyti pinigų mokytojų kursams, o paskui susirasti darbo mokykloje. Oksforde nuomojo butuką su drauge. Irgi padavėja kitoje kavinėje.

Persikėlusi Margareta-kočama suvokė, kad tapo kaip tik tokia mergaite, kokios būtų norėję tėvai. Susidūrusi su Tikruoju Pasauliu, ji nervingai įsikibo į senas įsimintas taisykles, ir beliko maištauti tik prieš save. Todėl net Oksforde tebegyveno tą patį menką, ankštą gyvenimėlį, nuo kurio įsivaizdavo išsigelbėjusi, na, nebent grotuvas rėkdavo garsiau, nei buvo leidžiama namie.

Kol vieną rytą į kavinę įėjo Čakas.

Buvo jo paskutinio kurso Oksforde vasara. Atėjo vienas. Sulamdyti marškiniai kreivai susagstyti. Batraiščiai nesurišti. Priekyje rūpestingai sušukuoti ir suglostyti plaukai pakaušyje šiaušėsi it plunksnų aureolė. Buvo panašus į susitaršiusią laimingą dygliakiaulę. Aukštas ir gražiai sudėtas, pro drabužių kratinį (nepriderintas kaklaraištis, nuskuręs paltas) įžvelgė Margareta-kočama. Mina buvo džiugi, o prisimerkdavo taip, lyg užmiršęs atsinešti akinius būtų mėginęs perskaityti tolimą iškabą. Ausys kyšojo lyg arbatinio rankenos. Sportiškas sudėjimas netiko prie netvarkingos išvaizdos. Kad jame slypi storulis, išdavė tik švytintys, laimingi žandai.

Jis nė kiek nebuvo panašus į neryžtingą taikų griozdą, nors paprastai netvarkingi, išsiblaškę žmonės laikomi būtent tokiais. Atrodė linksmas, lyg būtų ėjęs su įsivaizduojamu bičiuliu ir jam būtų buvę smagu su juo. Atsisėdo prie lango ir sėdėjo atsirėmęs alkūne į stalą ir suėmęs saujon veidą, šypsodamasis tuščiai kavinei, lyg svarstydamas, ar neužkalbinus baldų. Užsisakė kavos draugiškai tebesišypsodamas, tačiau neatrodė pastebėjęs aukštą padavėją tankiais antakiais, kuri priėmė užsakymą.

Ji krūptelėjo, kai jis šiūptelėjo du šaukštus su kaupu cukraus į savo itin praskiestą pienu kavą.

Paskui paprašė kiaušinienės su skrebučiais. Dar kavos ir braškių uogienės.

Kai ji grįžo nešina užsakymu, jis pasakė lyg tęsdamas pradėtą pokalbį:

– Ar girdėjote anekdotą apie žmogų, turėjusį du sūnus?

– Ne, – atsakė ji, dėdama ant stalo jo pusryčius. Nežinia kodėl (gal dėl įgimto atsargumo ir instinktyvaus santūrumo bendraujant su užsieniečiais) neparodė didelio susidomėjimo Žmogumi su Dviem Sūnumis, kurio jis, rodos, tikėjosi. Čakas nelabai dėl to jaudinosi.

– Vienas žmogus turėjo du sūnus, – pasakė jis Margaretai-kočamai. – Pitą ir Stiuartą. Pitas buvo Optimistas, o Stiuartas Pesimistas.

Jis iškrapštė iš uogienės braškes ir sudėjo vienoje lėkštės pusėje. Likusią uogienę storai užtepė ant skrebučio su sviestu.

– Tryliktojo gimtadienio proga tėvas padovanojo Stiuartui – Pesimistui – brangų laikrodį, dailidės įrankių komplektą ir dviratį.

Čakas pakėlė akis į Margaretą-kočamą įsitikinti, ar ši klausosi.

– O Pito – Optimisto – kambarį jis privertė arklio mėšlo.

Čakas užsidėjo keptus kiaušinius ant skrebučio, pradūrė spindinčius drebančius trynius ir apverstu šaukšteliu paskleidė juos ant uogienės.

– Išvyniojęs dovanas, Stiuartas bambėjo visą rytą. Dailidės įrankių komplekto jam nereikėjo, laikrodis nepatiko, o dviračio padangos buvo ne tokios, kokių reikia.

Margareta-kočama nebesiklausė, nes labai susidomėjo keistu ritualu ant lėkštės. Skrebutis su uogiene ir keptu kiaušiniu buvo supjaustytas į dailius kvadratėlius. Išimtos iš uogienės braškės buvo kviečiamos viena po kitos ir rantomos plonais griežinėliais.

– Nuėjęs į Pito – Optimisto – kambarį, tėvas nepamatė Pito, tačiau išgirdo karštligišką kastuvo brūkšėjimą ir sunkų alsavimą. Arklio mėšlas skraidė po visą kambarį.

Nelaukdamas anekdoto pabaigos, Čakas sudrebėjo nuo begarsio juoko. Virpančiomis iš juoko rankomis uždėjo po griežinėlį braškės ant kiekvieno skaisčiai geltonai raudono skrebučio kvadratėlio – gaminys atrodė it įmantrus užkandis, kurį bridžo vakarui patiekia kokia nors senutė.

– „O dangau, ką tu darai?“ – sušuko tėvas Pitui.

Skrebučio kvadratėliai buvo apibarstyti pipirais ir druska. Čakas delsė prieš ištardamas lemiamąjį sakinį, juokėsi pakėlęs akis į Margaretą-kočamą, o ši šypsojosi jo lėkštei.

– Iš mėšlo gelmių atsklido balsas: „Klausyk, tėve, – tarė Pitas, – aplink šitiek mėšlo, taigi kažkur turi būti ir ponis!“

Čakas su šakute ir peiliu rankose atsilošė kėdėje, ir tuščioje kavinėje suskambo linksmas, žagsintis, užkrečiamas storulio juokas, galiausiai skruostais jam pabiro ašaros. Margareta-kočama, praleidusi pro ausis kone visą anekdotą, nusišypsojo. Paskui pradėjo juoktis iš jo juoko. Juokėsi vienas iš kito, kol ėmė isteriškai spygauti. Pasirodęs kavinės savininkas išvydo klientą (nelabai gerą) ir padavėją (gerą, kol nėra geresnės) besiraitančius, bejėgiškai kaukiančius iš juoko.

Tuo tarpu nepastebimai atėjęs kitas klientas (nuolatinis) laukė, kol jį aptarnaus.

Savininkas triukšmingai dzingsėdamas išplovė keletą švarių stiklinių ir sutarškino moliniais indais ant prekystalio, kad Margareta-kočama suprastų, koks jis nepatenkintas. Eidama aptarnauti naujo kliento, ji pasistengė susitvardyti. Tačiau akys buvo pilnos ašarų, o priimdama užsakymą vos nepratrūko kikenti iš naujo, todėl alkanas vyriškis pakėlė akis nuo valgiaraščio, nepritariamai suspaudęs plonas lūpas.

Ji vogčiom dirstelėjo į Čaką, šis žiūrėjo į ją ir šypsojosi. Šypsena buvo be proto draugiška.

Jis baigė pusryčiauti, sumokėjo ir išėjo.

Darbdavys išbarė Margaretą-kočamą ir išdrožė jai pamokslą apie Kavinės Etiką. Jinai atsiprašė. Iš tiesų krimtosi dėl savo elgesio.

Vakare po darbo susimąstė apie tai, kas atsitiko, ir pasijuto nejaukiai. Nebuvo lengvabūdė ir manė, kad negražu taip nevaržomai juoktis su visiškai nepažįstamu vyriškiu. Lyg būtų pasielgusi perdėtai familiariai, kaip su labai artimu žmogum. Spėliojo, kas ją taip prajuokino. Žinojo, kad ne anekdotas.

Prisiminė Čako juoką, ir iš jos akių ilgai neišnyko šypsena.

Čakas pradėjo gana dažnai lankytis kavinėje.

Visada ateidavo su savo nematomu bičiuliu ir draugiška šypsena. Net kai jį aptarnaudavo ne Margareta-kočama, susirasdavo ją akimis, ir jie vogčiom apsikeisdavo šypsenomis, primenančiomis jų bendrą Juoką.

Margareta-kočama pajuto laukianti Susitaršiusios Dygliakiaulės. Nerimo nejuto, tik savotišką baimingą švelnumą. Sužinojo, kad jis – Rodso stipendininkas iš Indijos. Kad studijuoja klasikinę filologiją. Ir irkluoja už Beiljelo koledžą.

Iki pat vestuvių dienos ji netikėjo, kad kada nors sutiks tapti jo žmona.

Praėjus keliems mėnesiams po pirmojo pasimatymo, jis pradėjo slapčiom vestis ją į kambarį, kuriame gyveno it bejėgis ištremtas princas. Nors tarnas ir valytoja stengėsi iš paskutiniųjų, kambarys visada buvo priterštas. Ant grindų mėtėsi knygos, tušti vyno buteliai, nešvarūs apatiniai ir cigarečių nuorūkos. Spintas atidaryti buvo pavojinga, nes žemyn šlumštelėdavo rūbai, knygos ir batai, o kai kurios knygos buvo tokios sunkios, kad galėjo kaip reikiant sužeisti. Tykiai aiktelėjęs lyg šiltas kūnas, įbridęs į šaltą jūrą, mažutytis tvarkingas Margaretos-kočamos gyvenimas išsižadėjo savęs šio iš tiesų barokinio beprotnamio labui.

Ji suprato, kad po Susitaršiusia Dygliakiaule slepiasi Marksistas nukrypėlis, kariaujantis su nepakenčiamu, nepagydomu Romantiku, – kuris užmiršo žvakes, sudaužė vyno taures, pametė žiedą. Kuris mylėdavo ją taip aistringai, kad gniaužė kvapą. Ji

manė esanti neįdomi, negrakštaus liemens, storų kulkšnių mergina. Nebjauri. Ne gražuolė. Tačiau su Čaku ribos nusitrindavo. Horizontai plėsdavosi.

Ji niekad nebuvo sutikusi žmogaus, kuris kalbėtų apie pasaulį: koks jis, kaip toks pasidarė, kas, jo nuomone, iš jo bus – taip, kaip kiti pažįstami – apie darbą, draugus ar savaitgalius paplūdimyje.

Būdama su Čaku, Margareta-kočama jausdavo, kad jos siela išsprūsta iš siaurų izoliuoto jos krašto ribų į didžiules beprotiškas jo tėvynes erdves. Jis išmokė ją pajusti, kad pasaulis priklauso jiems, – lyg gulėtų priešais tarsi perpjauta varlė ant skrodimo stalo, maldaudama, kad ją ištyrinėtų.

Per metus pažinties, iki vestuvių, pati aptiko turinti šiokių tokių apžavų ir valandėlę jautėsi nelyginant linksmas džinas, išleistas iš lempos. Veikiausiai buvo per jauna suprasti, kad tariama meilė Čakui iš tiesų buvo bandomasis, nedrąsus susitaikymas su savimi.

O Čakui Margareta-kočama buvo pirmoji draugė gyvenime. Ne tik pirmoji moteris, su kuria jis permiegojo, bet ir pirmoji tikra bičiulė. Labiausiai Čakui patiko jos savarankiškumas. Galbūt tai buvo įprasta vidutinės anglės savybė, tačiau Čakui ji buvo nepaprasta.

Jis dievino Margaretą-kočamą, kad ši nepristojo prie jo. Kad abejojo savo jausmais jam. Kad jis iki paskutinės dienos nežinojo, tekės už jo ar ne. Dievino ją, kai nuoga atsisėsdavo lovoje atsukusi jam ilgą baltą nugarą, dirstelėdavo į laikrodį ir pasakydavo: „Ajajai, turiu eiti“. Dievino ją, kas rytą klibančiu dviračiu važiuojančią į darbą. Skatino jųdviejų nuomonių skirtumus ir širdies gilumoje džiūgaudavo, kai ji kartais pratrūkdavo pykčiu dėl jo apsileidimo.

Buvo jai dėkingas, kad nenori jo prižiūrėti. Nesisiūlo sutvarkyti kambario. Nesideda iki šleikštumo rūpestinga motina. Tapo priklausomas nuo Margaretos-kočamos, nes ji nepriklausė nuo jo. Garbino ją, nes ji jo negarbino.

Apie jo šeimą Margareta-kočama žinojo labai mažai. Jis retai kalbėdavo apie namiškius.

Tiesą sakant, studijuodamas Oksforde Čakas apie juos beveik

negalvojo. Gyvenimas buvo pertekęs įvykių, ir Ajemenemas atrodė baisiai toli. Upė per sekli. Žuvų per mažai.

Nespaudė būtini reikalai palaikyti ryšius su tėvais. Rodso stipendija buvo didelė. Pinigų jam nereikėjo. Karštai mylėjo savo meilę Margaretai-kočamai, ir niekam daugiau jo širdyje nebuvo vietos.

Mamačė nuolat jam rašė vaizdingai išklodama savo bjaurias rietenas su vyru ir nerimą dėl Amu ateities. Jis beveik niekad neperskaitydavo laiško iki galo. Kartais net atplėšti patingėdavo. Atsakymų niekad nerašė.

Net tą vienintelį kartą, kai buvo parvykęs (kada neleido Papačiui vožti Mamačei žalvarine vaza ir mėnulio šviesoje buvo nugalabyta supamoji kėdė), veikiausiai nesuprato, kad baisiai užgavo tėvą, kad motinos susižavėjimas juo padvigubėjo, kad nelauktai išgražėjo mažoji sesutė. Jis atvyko ir išvyko kaip sapnuodamas, nes nuo tos akimirkos, kai parvažiavo, troško grįžti pas jo laukiančią baltąją merginą ilga nugara.

Jis baigė Beiljelo koledžą (egzaminus išlaikė prastai), o žiemą Margareta-kočama ir Čakas susituokė. Jos šeima nepritarė. Jo šeima nežinojo.

Juodu nusprendė, kad jam reikia persikelti į Margaretos-kočamos butą (vietoj Kitos padavėjos, dirbusios Kitoje kavinėje), kol susiras darbą.

Blogesnio laiko vedyboms negalėjo būti.

Kartu su bendro gyvenimo sunkumais užgriuvo skurdas. Stipendijos Čakas nebegavo, o už butą reikėjo mokėti visą nuomą.

Nustojęs irkluoti, jis staiga pirma laiko išplero, lyg būtų vidutinio amžiaus. Čakas tapo Storuliu, dabar kūnas atitiko jo juoką.

Praėjus metams po vestuvių, studentiškas Čako tingulys Margaretos-kočamos nebežavėjo. Jai nebebuvo linksma, kad butas prišnerkštas ir prieš jai išeinant į darbą, ir grįžus. Kad jam nė į galvą neateina pakloti lovos, išskalbti rūbų ar suplauti indų. Kad jis neatsiprašinėja dėl cigarete pradegintų skylių naujoje sofoje. Kad, regis, prieš eidamas tartis dėl darbo, nemoka susisagstyti marškinių, pasirišti kaklaraiščio, net susirišti batų raištelių. Po metų ji buvo pasiryžusi iškeisti varlę ant skrodimo stalo į vieną

kitą menką, praktišką nuolaidą. Kad ir dirbantį vyrą ar švarius namus.

Pagaliau Čakas gavo laikiną, menkai apmokamą darbelį Indijos arbatžolių valdybos Užsienio prekybos skyriuje. Vildamiesi ilgainiui susirasti šį tą geresnio, Čakas su Margareta persikėlė į Londoną. Į dar mažesnius, niūresnius kambarius. Margaretos-kočamos tėvai išsižadėjo.

Buvo ką tik suvokusi, kad laukiasi, kai susitiko Džo. Seną brolio mokyklos draugą. Margareta-kočama niekad nebuvo patrauklesnė, kaip tada, kai jie susitiko. Nėštumas parausvino jai skruostus ir suteikė žvilgesio storiems tamsiems plaukams. Nors vedybos teikė rūpesčių, ji buvo slapukiškai linksma ir mylėjo savo kūną, kaip dažna nėščia moteris.

Džo buvo biologas. Redagavo trečiąjį Biologijos žodyno leidimą nedidelei leidyklai. Džo buvo visiška Čako priešingybė.

Patikimas. Mokus. Liesas.

Margareta-kočama pajuto, kad ją traukia prie jo, kaip augalą tamsiame kambaryje – prie šviesos pluošto.

Čakas baigė darbą, kuriam buvo pasamdytas, o susirasti kito nepavyko, todėl jis parašė Mamačei pranešdamas apie vedybas ir prašydamas pinigų. Mamačė baisiausiai nusiminė, bet slapčia įkeitė savo brangenybes ir pasirūpino, kad pinigai būtų išsiųsti jam į Angliją. Jų nepakako. Jų niekad nebuvo pakankamai.

Tuo metu gimė Sofi-mol. Margareta-kočama suprato, kad savo ir dukters labui *privalo* palikti Čaką. Paprašė skyrybų.

Čakas grįžo į Indiją, kur lengvai gavo darbą. Keletą metų dėstė Madraso krikščioniškajame koledže, o po Papačio mirties grįžo į Ajemenemą su indiška stiklainių uždarinėjimo mašina, Beiljelo koledžo irklu ir sudužusia širdimi.

Mamačė džiaugsmingai pasveikino jį grįžus į jos gyvenimą. Maitino jį, siuvo jam, rūpinosi, kad jo kambaryje visada būtų ką tik nuskintų gėlių. Čakui reikėjo motinos dievinimo. Tiesą sakant, jis jo *reikalavo,* tačiau niekino ir vogčiom baudė ją už tai. Ėmė puoselėti savo lašinius ir šiaip fizinį išgverimą. Vilkėjo pigius raštuotus terileno marškinius, išleistus ant balto mundaus, ir avėjo plastma-

sinius sandalus, už kuriuos bjauresnių nebeįmanoma nusipirkti. Jei pas Mamačę atvykdavo svečių, giminaičių ar senų draugių iš Delio, Čakas apsireikšdavo prie jos skoningai padengto vakarienės stalo – papuošto įmantriomis orchidėjų puokštėmis ir geriausiu porcelianu – ir draskydavo šašus ar kasydavo didžiulius juodus pailgus rumbus ant alkūnių.

Ypač mėgstamas taikinys buvo Mažės-kočamos svečiai – katalikų vyskupai ar kunigai, – dažnai užsukdavę užkąsti. Jų akivaizdoje Čakas nusiaudavo sandalus ir atkišdavo šlykštų, pritvinkusį pūlių diabetiko skaudulį ant pėdos.

– Viešpatie, pasigailėk vargšo raupsuotojo, – sakydavo jis, tuo tarpu Mažė-kočama beviltiškai bandydavo atitraukti svečių dėmesį nuo tokio reginio, rinkdama iš jų barzdų sausainių ir bananų traškučių trupinius.

Tačiau baisiausia ir labiausiai žeminanti iš slaptų kankynių, kurias Mamačei tekdavo patirti nuo Čako, buvo jo prisiminimai apie Margaretą-kočamą. Jis kalbėdavo apie ją dažnai ir keistai didžiuodamasis. Lyg žavėdamasis ja, kad išsiskyrė.

– Ji iškeitė mane į vertesnį vyriškį, – sakydavo Mamačei, ir ši sudrebėdavo, lyg jis būtų pažeminęs ne save, o ją.

Margareta-kočama tvarkingai rašė Čakui apie Sofi-mol. Tikino, kad Džo esąs nuostabus, rūpestingas tėvas ir kad Sofi-mol labai jį mylinti, – tai Čaką ir džiugino, ir liūdino.

Margareta-kočama buvo laiminga su Džo. Juo laimingesnė po beprotiškų, nesaugių metų su Čaku. Galvodavo apie Čaką su meile, bet neapgailestaudama. Paprasčiausiai jai nė į galvą neatėjo, kaip baisiai jį užgavusi, nes tebemanė, kad yra paprasta moteriškė, o jis – nepaprastas vyras. Kadangi Čakas nei tada, nei vėliau niekuo neparodė savo sielvarto ir širdies skausmo, Margareta-kočama neabejojo, kad jis laiko šią santuoką klaida, kaip ir ji. Kai papasakojo jam apie Džo, išėjo liūdnas, bet ramus. Su savo nematomu bičiuliu ir draugiška šypsena.

Jie dažnai rašydavo vienas kitam, ir metams bėgant ryšys stiprėjo. Margaretai-kočamai jis reiškė ramią, patikimą draugystę. Čakui tai buvo būdas, *vienintelis* būdas, palaikyti santykius su savo vaiko motina ir vienintele kada nors mylėta moterim.

Kai Sofi-mol paaugo ir galėjo lankyti mokyklą, Margareta-kočama užsirašė į mokytojų kursus, paskui gavo pradinių klasių mokytojos vietą Klepheme. Buvo mokytojų kambary, kai sužinojo apie Džo avariją. Jai pranešė jaunas policininkas rimta mina, sukiodamas rankose šalmą. Atrodė keistai komiškas, nelyginant prastas aktorius, bandantis gauti rimtą vaidmenį spektaklyje. Margareta-kočama prisiminė, kad išvydusi jį vos nešyptelėjo.

Dėl Sofi-mol, o gal ir dėl savęs ištikta baisios nelaimės Margareta-kočama stengėsi elgtis ramiai. Stengėsi *apsimesti,* kad elgiasi ramiai. Neprašė atostogų. Pasirūpino, kad Sofi-mol lyg niekur nieko lankytų mokyklą. *Pabaik namų darbą. Valgyk kiaušinį. Ne, neiti į mokyklą negalime.*

Sielvartą ji slėpė po sumanios, praktiškos mokytojos kauke. Griežta mokytojos formos skylė Visatoje (kuri kartais mušasi).

Bet kai Čakas parašė ir pakvietė ją į Ajemenemą, širdies gilumoje ji atsiduso ir atsisėdo. Kad ir kas būtų buvę tarp jos ir Čako, manė, kad jis – tinkamiausias pasaulyje žmogus Kalėdoms švęsti. Kuo ilgiau galvojo, tuo labiau ją viliojo kelionė į Indiją. Įsikalbėjo, kad Sofi-mol tik to ir trūksta.

Tad galų gale, nors žinojo, kad draugams ir bendradarbiams tai atrodys nei šiaip, nei taip – lekia pas pirmą vyrą, kol dar antrasis neatšalęs, – Margareta-kočama nutraukė terminuoto indėlio sutartį ir nusipirko du lėktuvo bilietus. Londonas–Bombėjus–Kočinas.

Tas sprendimas persekiojo ją iki mirties. Į kapus nusinešė dukros lavonėlio ant kušetės Ajemenemo Rūmo svetainėje vaizdą. Net iš tolo buvo aišku, kad ji nebegyva. Ne serganti, ne mieganti. Mat gulėjo kažkaip keistai. Surietusi rankas ir kojas. Mirties valdžioje. Siaubingos jos ramybės.

Žolės ir upės purvas įsivėlė į gražius rusvus jos plaukus. Įdubę vokai buvo be odos, apgraužti žuvų. (O taip, tos giliavandenės žuvys šitaip daro. Jos visko paragauja.) Rausvai violetinė velvetc prijuostė laimingomis, pakrypusiomis raidėmis tvirtino: *Atostogos!* Buvo susiraukšlėjusi it skalbėjo nykštys, nes per ilgai mirko vandenyje.

Akyta undinėlė, užmiršusi, kaip plaukti.

Kumštelyje sugniaužusi laimę nešantį sidabrinį antpirštį.

Ji gers iš antpirščio.

Judės karste.

Margareta-kočama taip ir neatleido sau, kam nusivežė Sofi-mol į Ajemenemą. Kam paliko ją vieną savaitgaliui ir su Čaku išvažiavo į Kočiną patvirtinti grįžimo bilietų.

MAŽDAUG DEVINTĄ RYTO Mamačė ir Mažė-kočama sužinojo apie baltojo vaiko lavoną, plūduriuojantį Mynačalės žemupyje, ten, kur upė, artėdama prie užtakio, platėja. Esthos su Rahele vis dar nebuvo.

Rytą vaikai – visi trys – neatėjo išgerti rytinės stiklinės pieno. Mažė-kočama ir Mamačė pamanė, kad jie galbūt nuėjo į upę paplaukioti, ir sunerimo, nes išvakarėse ir kone visą naktį smarkiai lijo. Jos žinojo, kad upė gali būti pavojinga. Mažė-kočama išsiuntė jų ieškoti koču-Mariją, bet ši grįžo be nieko. Po Velijos Papeno apsilankymo kilo baisi suirutė, niekas neprisiminė, kada paskutinį kartą matė vaikus. Niekam jie per daug nerūpėjo. Gal jų nebuvo visą naktį.

Amu vis dar buvo užrakinta miegamajame. Mažė-kočama turėjo raktus. Paklausė Amu per duris, bene nujaučianti, kur galėtų būti vaikai. Stengėsi, kad balse nesigirdėtų panikos, kad klausimas skambėtų nerūpestingai. Kažkas atsitrenkė į duris. Amu paklaiko iš įniršio negalėdama patikėti, kad jai taip galėjo atsitikti – kad ją užrakino lyg viduramžiais išprotėjusią dukterį. Tik vėliau, kai aplink griuvo pasaulis, kai Sofi-mol kūnas buvo pargabentas į Ajemenemą ir Mažė-kočama atrakino ją, Amu persijojo savo įniršį bandydama išsiaiškinti, kas atsitiko. Baimė ir baisi nuojauta prablaivė protą, ir ji tik tada prisiminė, ką pasakė savo dvynukams, kai šie priėjo prie miegamojo durų ir paklausė, kodėl ji užrakinta. Neapgalvotus ir neteisingus žodžius.

– Per jus! – suspiegė Amu. – Jei ne jūs, manęs čia nebūtų! Nieko panašaus nebūtų atsitikę! Aš čia nesėdėčiau! Būčiau laisva! Reikėjo jus tą dieną, kai gimėt, atiduoti į prieglaudą! *Jūs* man kaip akmuo ant kaklo!

Nematė jų, prigludusių prie durų. Nustebusio Kuodo ir Fontano, suveržto „Meile Tokijuje“. Sutrikusių Dvynių, Dievas Žino Ko

Ambasadorių. Jų Ekscelencijų ambasadoriaus E.(lvio) Pilvūzo ir ambasadorės G.(yva)Lazdės.

– Nešdinkitės iš čia! – pasakė Amu. – Kodėl negalite dingti ir palikti manęs ramybėje?

Jie taip ir padarė.

Į klausimą apie vaikus sulaukusi tik vieno atsakymo – Amu kumščio į miegamojo duris, Mažė-kočama nuėjo. Akivaizdžiais, logiškais ir visiškai klaidingais ryšiais susiejo nakties įvykius su dingusiais vaikais, ir joje pamažu ėmė augti baimė.

Išvakarėse anksti pradėjo lyti. Staiga karšta diena apsiniaukė, iš dangaus niurnėdamas sugriaudėjo perkūnas. Nežinia ko surūgusi koču-Marija virtuvėje stovėjo ant savo žemos taburetės ir dvokiančių žvynų debesyje niršiai skuto didžiulę žuvį. Auksiniai auskarai nuožmiai siūbavo. Sidabriniai žuvies žvynai skraidė po virtuvę, leidosi ant arbatinių, sienų, daržovių skutiklių, šaldytuvo rankenos. Ji nekreipė dėmesio į Veliją Papeną, kai šis permirkęs ir drebėdamas išdygo prie virtuvės durų. Tikroji akis buvo pasruvusi krauju ir atrodė, kad jis nusigėręs. Dešimt minučių stovėjo ir laukė, kol jį pastebės. Kai koču-Marija, išdorojusi žuvį, ėmėsi svogūnų, jis krenkštelėjo ir paprašė pakviesti Mamačę. Koču-Marija bandė jį išvyti, bet jis nėjo. Kai išsižiodavo ko pasakyti, palmių degtinės smarvė vertė koču-Mariją iš kojų it gavusią plaktuku. Ji nebuvo jo tokio mačiusi ir apsigando. Daugmaž numanė, koks reikalas, todėl galų gale nusprendė, kad geriausia pakviesti Mamačę. Uždarė virtuvės duris, palikusi Veliją Papeną lauke, užpakaliniame kieme, girtai svirduliuojantį liūtyje. Buvo gruodis, tačiau lijo kaip birželio mėnesį. Kitą dieną laikraščiai pavadins tai *Ciklono sukeltomis liūtimis*. Tačiau tada laikraščiai jau niekam nerūpės.

Galbūt kaip tik lietus atvijo Veliją Papeną prie virtuvės durų. Prietaringam žmogui nepaliaujama ne laiku prapliupusi liūtis galėjo pasirodyti Dievo rūstybės ženklu. Girtam prietaringam žmogui – pasaulio pabaigos pradžia. Iš dalies taip ir buvo.

Kai virtuvėje pasirodė Mamačė apatiniu sijonu ir šviesiai rausvu chalatu apvedžiotais kripėmis kraštais, Velija Papenas užsiropštė virtuvės laiptais ir atkišo jai įkeistąją akį. Laikė ją ant delno. Pasakė

nesąs jos vertas ir norįs grąžinti. Jo kairysis vokas užkrito tuščią akiduobę, sustingdamas baisingu mirktelėjimu. Lyg viskas, ką jis ketina pasakyti, būtų tik kruopščiai paruoštas pokštas.

– Kas tai? – paklausė Mamačė, tiesdama ranką, veikiausiai pamaniusi, kad Velija Papenas nei iš šio, nei iš to grąžina kilogramą raudonųjų ryžių, kuriuos ji jam rytą buvo davusi.

– Jo akis, – garsiai paaiškino Mamačei koču-Marija, verkdama svogūno ašaromis. Tuo metu Mamačė jau buvo palietusi stiklinę akį. Atšoko pasibjaurėjusi jos slidžiu kietumu. Jos gleivėtu marmuro šaltumu.

– Tu girtas? – piktai paklausė Mamačė pliaupiantį lietų. – Kaip drįsti toks čia ateiti?

Apgraibom nuslinko prie kriauklės ir vandeniu su muilu nusiplovė girtutėlio paravano akies syvus. Paskui pauostė rankas. Koču-Marija padavė Velijai Papenui seną virtuvės skudurą nusišluostyti ir nieko nepasakė, kai jis atsistojo ant viršutinio laiptelio, beveik liečiamojoje virtuvėje, ir džiovinosi pasislėpęs nuo lietaus po nuožulnia stogo iškyša.

Apsiraminęs Velija Papenas įsidėjo akį į teisėtai jai priklausančią akiduobę ir prabilo. Iš pradžių dėstė Mamačei, kiek gero jos šeima padariusi jo šeimai. Iš kartos į kartą. Kaip šventikas E. Džonas Ipė padovanojo jo tėvui Kelanui žemės sklypelį, ant kurio dabar stovi jo troba, kai komunistai dar nė negalvojo apie tokius dalykus. Kaip Mamačė sumokėjo už jo akį. Kaip rūpinosi Veluthos mokslu ir priėmė jį į darbą...

Nors Mamačei kėlė apmaudą jo girtumas, tačiau klausytis liaupsių sau ir savo šeimai buvo malonu. Krikščioniškas dosnumas. Ji nė neįtarė, ką išgirs vėliau.

Velija Papenas pravirko. Raudojo pusė jo. Ašaros kaupėsi tikrojoje akyje ir blizgėjo ant juodo skruosto. Pastėrusia antrąja akimi žvelgė pirmyn. Senas paravanas, prisimenantis dienas, kai Vaikščiojo Atbulas, blaškydamasis tarp Ištikimybės ir Meilės.

Paskui jį apėmė Siaubas ir iškratė iš jo žodžius. Papasakojo Mamačei, ką matęs. Istoriją apie valtelę, kuri kas naktį plaukdavusi per upę, ir kas joje buvę. Istoriją apie vyrą ir moterį, stovinčius greta mėnulio šviesoje. Oda prie odos.

Jie eidavę į Kario Saipu Namus, pasakė Velija Papenas. Juos apsėdęs baltojo žmogaus velnias. Taip Karis Saipu atkeršijęs už tai, ką Velija Papenas jam padaręs. Valtį (ant kurios sėdėjo Estha, kurią rado Rahelė) pririšdavę prie kelmo šalia stataus tako, per pelkę vedančio į apleistą kaučiukmedžių plantaciją. Jis ją ten matydavęs. Kasnakt. Besisupančią ant vandens. Tuščią. Laukiančią, kol grįš meilužiai. Ji laukdavusi valandų valandas. Kartais jie išlįsdavę iš aukštos žolės tik prieš aušrą. Velija Papenas juos matęs savo akimi. Kiti irgi juos matę. Visas kaimas žinąs. Mamačė irgi netrukus būtų sužinojusi. Todėl Velija Papenas pats atėjęs pasakyti Mamačei. Manąs, kad tai paravano ir žmogaus su įkeistomis kūno dalimis pareiga.

Meilužiai. Gimę iš jo ir jos. Jo sūnus ir jos duktė. Neįtikimą dalyką pavertę įtikimu, padarę tai, kas neįmanoma.

Velija Papenas vis kalbėjo. Raudodamas. Žiaukčiodamas. Mamačė nebegirdėjo, ką jis sako. Lietus pliaupė vis garsiau, net galva skilo. Ji neišgirdo, kad rėkia.

Staiga akla sena moteriškė kripėmis apvedžiotu chalatu, plonais žilais plaukeliais, supintais į žiurkės uodegą, žengtelėjo į priekį ir iš visų jėgų pastūmė Veliją Papeną. Šis aukštielninkas šlumštelėjo nuo virtuvės laiptų ir išsitiesė skystoje purvynėje. Nieko panašaus nesitikėjo. Neliečiamąjį liesti draudžiama. Bent jau tokiomis aplinkybėmis. Jie įkalinti fiziškai neprieinamame kokone.

Mažė-kočama, eidama pro virtuvę, išgirdo bruzdesį. Mamačė spjaudė į lietų TFU! TFU! TFU!, o Velija Papenas kniūbsčias gulėjo pliurzoje ir raudojo. Siūlėsi nudėti sūnų. Sudraskyti jį į gabalus.

Mamačė rėkė:

– Girtas šuva! Girtas melagis paravanas!

Pro ūžesį koču-Marija Velijos Papeno istoriją išrėkė Mažei-kočamai. Mažė-kočama iškart suprato, ką galima išspausti iš taip susiklosčiusios padėties, tačiau kaipmat patepė savo mintis šventaisiais aliejais. Ji pražydo. Neabejojo, kad Taip Dievas baudžia Amu už nuodėmes ir kartu keršija už jos (Mažės-kočamos) pažeminimą per Veluthos ir jo bendrų demonstraciją – *Modalali Mariakuti* patyčias, priverstinį mosavimą vėliava. Iškart pakėlė bures. Kilnumo laivas, skrodžiantis nuodėmės jūros bangas.

Sunkia ranka Mažė-kočama apkabino Mamačę.

– Tai veikiausiai tiesa, – tyliai pasakė. – Ji gali tai padaryti. Jis irgi. Velija Papenas neprasimanytų tokių dalykų.

Ji paprašė koču-Mariją atnešti Mamačei stiklinę vandens ir kėdę atsisėsti. Privertė Veliją Papeną pakartoti visą istoriją, kartkartėm jį nutraukdama ir klausinėdama smulkmenų: kieno valtimi? Dažnai? Nuo kada?

Kai Velija Papenas baigė, Mažė-kočama atsisuko į Mamačę.

– Jis turi dingti, – pasakė ji. – Šiąnakt. Kol dar nepasklido gandas. Kol mes nevisiškai sužlugdyti.

Paskui sudrebėjo kaip mokinukė. Tada ir pasakė: *Kaip ji galėjo pakęsti smarvę? Negi jūs nepastebėjot, kad tų paravanų savotiškas kvapas?*

Sulig ta pastaba dėl uoslės, ta ypatinga smulkmena išsprūdo Siaubas.

Mamačės įtūžis senam vienaakiui paravanui lietuje, girtam, varvančiam, purvinam, virto šalta panieka dukrai ir jos poelgiui. Galvojo, kaip ji nuoga sanguliauja purvynėje su vyriškiu, kuris viso labo tėra nešvarus *kulis.* Gyvai įsivaizdavo šiurkščią juodą paravano ranką ant dukters krūtinės. Jo burną ant jos. Jo juodus klubus, trūkčiojančius tarp išskėstų jos kojų. Girdėjo jų kvėpavimą. Užuodė savotišką paravano kvapą. *Kaip gyvuliai,* pamanė Mamačė ir vos nesusivėmė. *Kaip šuva su rujojančia kale.* Atlaidumas sūnaus „Vyriškiems Poreikiams" tik pakurstė nežabotą įtūžį dukrai. Ji suteršė kelias garbingas kartas (Palaimintąjį Mažylį, asmeniškai palaimintą Antiochijos patriarcho, Karališkąjį Entomologą, Rodso stipendininką iš Oksfordo) ir nuplėšė garbę visai šeimai. Dabar kartų kartas, *per amžius,* žmonės badys juos pirštais per vestuves ir laidotuves. Per krikštynas ir gimtadienių pobūvius. Baksnosis alkūnėmis ir šnibždėsis. Viskas baigta.

Mamačė pametė galvą.

Jos padarė tai, ką reikėjo padaryti, tos dvi senos ponios. Įtūžis buvo Mamačės. Sumanymas – Mažės-kočamos. Koču-Marija tapo jų neūžauga pagalbininke. Prieš pasiųsdamos Veluthos, jos užrakino Amu (įviliojusios ją į miegamąjį). Žinojo, kad turi išvyti jį iš Ajemenemo, kol negrįžo Čakas. Pasikliauti Čako požiūriu ar jį numatyti buvo sunku.

Tiesa, ne jos vienos kaltos, kad tas reikalas išsprūdo joms iš rankų lyg išprotėjęs vilkelis. Kad nušlavė visus, kurie pasipainiojo jo kelyje. Kad tuo metu, kai Čakas ir Margareta-kočama grįžo iš Kočino, buvo jau vėlu.

Žvejys jau buvo radęs Sofi-mol.

Įsivaizduokime jį.

Auštant valtyje upės, kurią pažinojo visą gyvenimą, žiotyse. Upė vis dar srauni ir ištvinusi po vakarykščio lietaus. Kažkas plūduriuoja vandenyje, ir jam į akį krinta spalvos. Rausvai violetinė. Rusvai ruda. Paplūdimio smėlis. Daiktas plaukia pasroviui, skubinasi į jūrą. Žvejys ištiesia bambukinę kartį ir prisitraukia jį artyn. Tai raukšlėta undinė. Undinėlė. Viso labo undinėlė. Rusvai rudais plaukais. Karališkojo Entomologo nosimi, su sidabriniu nešančiu laimę antpirščiu kumštelyje. Jis ištraukia ją iš vandens į valtį. Pakloja po ja ploną medvilninį rankšluostį, ji guli valties dugne šalia sidabrinio smulkių žuvelių valksmo. Jis iriasi namo – *Thai thai thaka thai thai thom* – mąstydamas, kaip klysta žvejys, manantis, kad gerai pažįsta savo upę. *Niekas* nepažįsta Mynačalės. Niekas nežino, ką ji gali pačiupti ar staiga atiduoti. Arba kada. Todėl žvejai ir meldžiasi.

Kotajamo policijos nuovadoje Mažę-kočamą palydėjo į Nuovados Viršininko kabinetą. Ji nupasakojo Inspektoriui Tomui Metjui aplinkybes, kuriomis teko netikėtai atleisti iš darbo fabriko darbininką. Paravaną. Prieš keletą dienų jis bandė... kėsinosi į jos dukterėčios garbę, paaiškino ji. Išsiskyrusios moters su dviem vaikais.

Mažė-kočama neteisingai nupasakojo Amu ir Veluthos santykius ne gindama Amu, bet stengdamasi užkirsti kelią skandalui ir išgelbėti šeimos reputaciją inspektoriaus Tomo Metjaus akyse. Jai netoptelėjo, kad paskui Amu pati apsigėdins – nueis į policiją ir bandys paaiškinti, kaip buvo iš tikrųjų. Pasakodama Mažė-kočama pradėjo tikėti, kad taip ir buvo.

Inspektorius panoro sužinoti, kodėl policijai nebuvo pranešta iškart.

– Mūsų giminė sena, – tarė Mažė-kočama. – Mes nenorėtume, kad pasklistų kalbos apie tokius dalykus...

Inspektorius Tomas Metjus, traukdamasis už savo „Air India" reklamos ūsų, puikiai suprato. Turėjo liečiamąją žmoną, dvi liečiamąsias dukteris – o šių liečiamosiose įsčiose lūkuriavo ištisos liečiamųjų kartos...

– Kur dabar nukentėjusioji?

– Namie. Ji nežino, kad aš čia. Nebūtų leidusi man ateiti. Nieko nuostabaus – ji paklaiko iš nerimo dėl vaikų. Apimta isterijos.

Vėliau, sužinojęs tikrąją istoriją, kad paravanas ne apiplėšė Liečiamųjų Karalystę, bet buvo *apdovanotas,* jis labai susirūpino. Todėl kai po Sofi-mol laidotuvių Amu su dvynukais atėjo pas jį pasakyti, jog padaryta klaida, jis pabaksnojo policininko lazda jai į krūtis ne dėl to, kad buvo bukas, žiaurus policininkas. Jis puikiai žinojo, ką daro. Tai buvo apgalvotas veiksmas jai pažeminti ir įbauginti. Bandymas pataisyti sugedusį pasaulį.

Dar vėliau, kai dulkės nusėdo ir popieriai buvo sutvarkyti, inspektorius Tomas Metjus pasveikino save taip vikriai apsisukus.

Bet dabar jis atidžiai ir mandagiai klausėsi, kaip riečia Mažė-kočama.

– Vakar vakare temstant – apie septintą valandą – jis atėjo prie namų ir mums grasino. Pliaupė lietus. Šviesa užgeso, ir mes įžiebėme lempas, kai jis atėjo, – pasakojo ji. – Jis žinojo, kad namų šeimininkas, mano anūkas Čakas Ipė, išvykęs į Kočiną. Namie buvo tik trys vienišos moterys. – Ji nutilo, kad Inspektorius galėtų įsivaizduoti, kokį siaubą trims vienoms namuose likusioms moteriškėms kelia paravanas – seksualinis maniakas.

– Mes pasakėme, kad jei jis tyliai nedings iš Ajemenemo, iškviesime policiją. O jis pareiškė, kad mano dukterėčia *sutikusi*, ar galite įsivaizduoti? Paklausė, kokių turime įrodymų, kad jį kaltiname. Pasakė, kad pagal Darbo įstatymus neturime pagrindo jo atleisti. Buvo labai ramus. „Nebe tie laikai, – pareiškė mums, – kai galėjote išspirti mus kaip šunis..." – Dabar Mažė-kočama kalbėjo be galo įtikinamai. Įžeista. Negalinti patikėti.

Paskui davė valią vaizduotei. Nepasakojo, kad Mamačė pašėlo. Kad priėjo prie Veluthos ir spjovė į jį. Ką jam pasakė. Kokiais žodžiais išvadino.

Ne, ji pasakojo inspektoriui Tomui Metjui kreipusis į policiją ne dėl to, *ką* Velutha pasakė, bet dėl to, *kaip* pasakė. Kad jo nė kiek negraužė sąžinė – tai ją labiausiai sukrėtė. Lyg jis *didžiuotųsi* tuo, ką padarė. Pati nesuvokė kalbanti apie Veluthą, lyg jis būtų ją pažeminęs demonstrantas. Nusakė pašaipų įniršį jo veide. Begėdišką įžūlumą balse, taip išgąsdinusį ją. Dėl to ir neabejoja, kad jo atleidimas ir vaikų dingimas susiję, kitaip nė būti negali.

Mažė-kočama pasakė pažįstanti tą paravaną nuo vaikystės. Jį išmokslinusi jos šeima, lankęs neliečiamųjų mokyklą, įsteigtą jos tėvo, Punjano Kundžu (Ponas Tomas Metjus veikiausiai žino, kas jis buvo? Taip, žinoma)... Jos šeima leidusi jį mokytis dailidės amato, namas, kuriame jis gyvena, jos šeimos dovanotas jo seneliui. Jos šeimai jis turįs būti dėkingas už viską.

– Na, jūs ir žmonės, – pasakė inspektorius Tomas Metjus, – iš pradžių išlepinate šituos tipus, užsikariat ant sprando it kokią puošmeną, o kai jie nusižengia, lekiat pas mus pagalbos.

Mažė-kočama nuleido akis lyg baramas vaikas. Ir kalbėjo toliau. Pasakojo inspektoriui Tomui Metjui pastarosiomis savaitėmis pastebėjusi tam tikrų ženklų, įžūlumo, šiurkštumo. Paminėjo mačiusi jį demonstracijoje pakeliui į Kočiną ir gandus, kad jis yra ar buvo naksalitas. Nepastebėjo nerimo raukšlelės, atsiradusios Inspektoriaus kaktoje po šios žinios.

Ji įspėjusi sūnėną dėl to žmogaus, kalbėjo Mažė-kočama, tačiau nė nesapnavusi, kad šitaip baigsis. Toks gražus vaikutis nebegyvas. Dar du dingę.

Mažė-kočama apsipylė ašaromis.

Inspektorius Tomas Metjus pasiūlė jai puodelį policijos arbatos. Kai ji pasijuto truputį geriau, padėjo surašyti skundą apie viską, ką ji jam papasakojo. Jis laidavo Mažei-kočamai Visapusišką Kotajamo Policijos Paramą. Niekšą pagaus dar dienai nepasibaigus, pažadėjo jis. Paravanas su pora dvynukų, persekiojamas istorijos, – jis žinojo, kad tokiam nelabai yra kur slėptis.

Inspektorius Tomas Metjus buvo apdairus žmogus. Ėmėsi vienos atsargumo priemonės. Pasiuntė džipą atvežti į nuovadą draugo K. N. M. Pilajo. Svarbiausia sužinoti, ar paravaną remia politinės jėgos, ar jis veikia vienas. Nors jis rėmė Kongreso partiją, tačiau su

Marksistine Vyriausybe susikauti neketino. Atvykęs draugas Pilajis buvo pasodintas į kėdę, nuo kurios visai neseniai pakilo Mažė-kočama. Inspektorius Tomas Metjus parodė jam Mažės-kočamos skundą. Abudu pasikalbėjo. Trumpai, slaptai ir be užuolankų. Lyg kalbėtųsi skaičiais, o ne žodžiais. Paaiškinimai buvo nereikalingi. Draugas Pilajis ir inspektorius Tomas Metjus nebuvo draugai ir vienas kitu nepasitikėjo. Bet puikiai vienas kitą suprato. Abu buvo žmonės, kurių vaikystė prabėgo nepalikusi pėdsako. Nesmalsūs. Neabejojantys. Abu tikrai, gąsdinamai suaugę. Jie žvelgė į pasaulį nesvarstydami, kaip šis sukasi, nes žinojo. Jie jį ir suka. *Jie* yra mechanikai, aptarnaujantys skirtingas tų pačių staklių dalis.

Draugas Pilajis pasakė inspektoriui Tomui Metjui pažįstąs Veluthą, tačiau neprasitarė, kad Velutha – Komunistų Partijos narys ir kad vakar vėlai vakare pasibeldė į jo duris, mat tada būtų tapęs paskutiniu asmeniu, mačiusiu Veluthą prieš dingstant. Nepaneigė jis ir Mažės-kočamos kaltinimo bandymu išprievartauti, nors žinojo, kad tai netiesa. Jis tik patikino inspektorių Tomą Metjų, kad, jo nuomone, Komunistų Partija negloboja ir nesaugo Veluthos. Kad jis pats atsako už save.

Išvykus draugui Pilajui, inspektorius Tomas Metjus mintyse pakartojo pokalbį kabinėdamasis prie kiekvieno žodžio, mėgindamas jo logiką, ieškodamas landų. Abejonėms išsisklaidžius, nurodė pavaldiniams, ką daryti.

Tuo tarpu Mažė-kočama grįžo į Ajemenemą. Ant kelio stovėjo „Plimutas“. Iš Kočino parvyko Margareta-kočama ir Čakas.

Sofi-mol gulėjo ant kušetės.

Išvydus dukrelės lavoną, Margaretos-kočamos sielą it vaiduokliški plojimai tuščioje salėje sudrebino sielvartas. Jo perteklius plūstelėjo vėmalų banga, atimdamas jai žadą ir užgesindamas akis. Ji apverkė ne vieną, o dvi mirtis. Netekus Sofi, Džo numirė iš naujo. Ir šį kartą nebereikėjo rūpintis nepadarytu namų darbu ar nesuvalgytu kiaušiniu. Ji atvyko į Ajemenemą gydyti savo sužeisto pasaulio ir neteko visko. Subyrėjo kaip stiklas.

Vėlesnes dienas prisiminė miglotai. Ilgos blausios ūkanotos ramybės apsinešusiu liežuviu valandos (daktaro Vergezės Vergezės

vaistų nuopelnas), plėšomos aštrių, plieninių isterijos kirčių, skvarbių ir veriančių kiaurai it naujo skustuvo ašmenys.

Neaiškiai jautė Čaką – rūpestingą, švelnaus balso, kai būdavo šalia, – ir įsiutusį, lyg tūžmingas vėjas siaubiantį Ajemenemo Rūmą. Visiškai nepanašų į linksmą Pasišiaušusią Dygliakiaulę, kurią ji vieną Oksfordo rytą prieš šimtą metų susitiko kavinėje.

Blankiai prisiminė pamaldas geltonojoje bažnyčioje. Liūdnas giesmes. Kažką išgąsdinusį šikšnosparnį. Prisiminė laužiamų durų traškesį, išgąsdintus moterų balsus. Ir kad naktį svirpliai krūmuose čirpė, lyg girgždėtų laiptai, o baimė bei niūrumas, pakibę virš Ajemenemo Rūmo, nuo to svirpimo tik augo.

Ji neužmiršo neprotingai niršusi ant dviejų mažesniųjų vaikų, kurie kažkodėl liko gyvi. Karščiuojantis protas it moliuskas įsikibo į mintį, kad Estha kaltas dėl Sofi-mol mirties. Keista, juk Margareta-kočama nežinojo, kad būtent Estha – Maišymo Burtininkas su Kuodu, kuris yrėsi per uogienę ir mąstė Dvi Mintis, – Estha pažeidė taisykles ir popiet plukdydavo valtele per upę Sofi-mol su Rahele, Estha sklaidydavo šleikštų kvapą mosuodamas Marksistine vėliava. Estha pavertė užpakalinę Istorijos Namų verandą namais toli nuo namų, nugabendamas ten demblį ir beveik visus žaislus: laidynę, pripučiamą žąsį, koalą tabaluojančiomis sagučių akimis. Pagaliau baisiąją naktį būtent Estha nusprendė, kad, nors tamsu ir lyja, Atėjo Metas bėgti, nes Amu jie nebereikalingi.

Kodėl šito nežinanti Margareta-kočama kaltino Esthą dėl to, kas atsitiko Sofi? Galbūt nujautė, nes buvo motina.

Tris ar keturis kartus, praplėšusi tirštą vaistų sukelto miego maršką, ji iš tiesų susirado Esthą ir talžė jį, kol kažkas ją nuramino ir nusivedė. Vėliau Margareta parašė Amu ir atsiprašė. Kol laiškas keliavo, Estha buvo Grąžintas, o Amu liepta susirinkti daiktus ir išeiti. Ajemeneme liko tik Rahelė, ji vietoj Esthos perskaitė Margaretos-kočamos atsiprašymus. *Neįsivaizduoju, kas mane apsėdo,* rašė ta. *Veikiausiai tai buvo raminamųjų poveikis. Neturėjau teisės taip elgtis ir noriu, kad žinotumėte, jog man gėda ir baisiausiai gailiuosi.*

Keista, bet Margareta-kočama niekada nepagalvodavo apie Veluthą. Jo ji visiškai neprisiminė. Net kaip atrodė.

Galbūt dėl to, kad artimai jo nepažinojo ir negirdėjo, kas jam atsitiko.

Netekties Dievas.

Mažmožių Dievas.

Jis nepalieka nei pėdsakų smėlyje, nei raibulių vandeny, nei atspindžių veidrodžiuose.

Juk Margaretos-kočamos nebuvo tarp liečiamųjų policininkų, kai šie kėlėsi per patvinusią upę. Plačiomis rusvai žalsvomis trumpikėmis, standžiomis nuo krakmolo.

Žvangindami metaliniais antrankiais išsipūtusioje kažkurio kišenėje.

Neprotinga tikėtis, kad žmogus prisimins dalykus, apie kuriuos nieko nežino.

TAČIAU TĄ MĖLYNĄ kryžiuku siuvinėtą popietę, kai Margareta-kočama gulėjo nuvarginta kelionės lėktuvu ir miegojo, iki Sielvarto dar buvo likusios dvi savaitės. Pakeliui pas draugą K. N. M. Pilajį pro miegamojo langą it susirūpinęs tylus banginis praplaukė Čakas, ketinęs dirstelėti, bene žmona *(Buvusi žmona, Čakai!)* ir duktė nemiega ir ar joms ko nereikia. Paskutinę akimirką jis pritrūko drąsos ir praliumpsėjo pro šalį neužsukęs. Sofi-mol (Bud Ri, Jud Ri, Vik Ri) pamatė jį nueinant.

Ji atsisėdo lovoje ir įsižiūrėjo į kaučiukmedžius. Saulė pasirito dangumi ir metė sodrų namo šešėlį ant plantacijos, tamsindama ir taip tamsialapius medžius. Už šešėlio šviesa buvo lygi ir švelni. Margą kiekvieno medžio žievę kirto įstrižas pjūvis, pro jį it baltas kraujas iš žaizdos sunkėsi panašus į pieną kaučiukas ir varvėjo į lūkuriuojantį kokoso riešuto kevalą, pririštą prie medžio.

Sofi-mol išlipo iš lovos ir iškrėtė miegančios motinos rankinę. Rado, ko ieškojo, – raktus nuo didžiulio užrakinto lagamino ant grindų, apklijuoto skrydžių lipdukais ir bagažo etiketėmis. Atrakino jį ir kruopščiai it šuva, kapstantis gėlyną, ėmė raustis. Iškniso krūvas apatinių baltinių, išlygintų sijonų ir palaidinių, šampūnų, kremų, šokolado, lipnios juostelės, skėčių, muilo (ir kitokių uždarytų buteliuose Londono kvapų), chinino, aspirino, įvairiausių antibiotikų. „Pasiimk visko, – susirūpinę patarinėjo bendradarbiai

Margaretai-kočamai. Niekad negali žinoti“. Tokiais žodžiais jie bandė pasakyti bendradarbei, keliaujančiai į Tamsos Širdį, kad:

(a) Kiekvienam Gali Bet Kas Atsitikti.

Todėl

(b) Geriausia Ruoštis iš Anksto.

Pagaliau Sofi-mol rado, ko ieškojo.

Dovanas pusbroliui ir pusseserei. Trikampius „Toblerone“ šokolado bokštelius (suminkštėjusius ir pakrypusius nuo karščio). Kojines įvairiaspalviais pirštais. Ir du šratinukus – viršutinė jų dalis buvo pripildyta vandens, kuriame plūduriavo iškirptas Londono gatvės vaizdas. Bakingemo rūmai ir Didysis Benas. Parduotuvės ir žmonės. Raudonas dviaukštis autobusas, stumiamas oro burbuliuko, plaukiojo tylinčia gatve pirmyn ir atgal. Judri šratinuko gatvė be triukšmo atrodė klaikokai.

Sofi-mol susidėjo dovanas į prašmatnųjį rankinuką ir iškeliavo į pasaulį. Sudaryti sunkaus sandorio. Derėtis dėl draugystės.

Draugystės, kuri, deja, pakibs ore. Nesubrendusi. Mataruojanti kojomis, nes nebus kur atsiremti. Draugystės, apie kurią nepasakojamos legendos, dėl to Sofi-mol tapo Prisiminimu daug greičiau, negu būtų turėjusi, o Sofi-mol Netektis stiprėjo ir darėsi vis gyvesnė. Kaip vaisius, kurio sezonas prasidėjo. Visais metų laikais.

14

Darbas yra kova

Čakas pasuko trumpiausiu keliuku pro palinkusius kaučiukmedžius, kad pagrindine gatve į draugo K. N. M. Pilajo namus reiktų eiti tik trumpą galelį. Tebevilkėjo ankštą oro uosto kostiumą per petį permestu kaklaraiščiu ir žingsniuodamas sausų lapų kilimu atrodė kvailokai.

Kai Čakas atvyko, draugo Pilajo nebuvo namie. Jo žmona Kaljani šviežia sandalmedžio pasta išpieštais ant kaktos raštais pasodino jį ant plieninės sulankstomosios kėdės mažame gerajame kambaryje ir pro skaisčiai rausvą nailoninį nėrinių užuolaidos tarpdurį išėjo į tamsų gretimą kambarį, kuriame mirkčiojo didžiulės aliejinės žalvario lempos liepsna. Virš durų medinėje lentelėje buvo parašyta *Darbas yra Kova. Kova yra Darbas.* Sklido šleikščiai saldus smilkalų kvapas.

Čakas buvo per didelis šiam kambariui. Mėlynos sienos jį spaudė. Apsidairė įsitempęs ir truputį sunerimęs. Ant žalio langelio grotų džiūsta rankšluostis. Pietų stalas užtiestas ryškia gėlėta polietilenine staltiese. Apie mažų bananų kekę ant baltos emaliuotos lėkštės mėlynais pakraščiais zyzia mašalai. Viename kambario kampe krūva žalių neišlukštentų kokoso riešutų. Ryškiame grotuotos šviesos lygiagretainyje ant grindų voliojasi vaikiškos nukleiptos guminės šlepetės. Prie stalo stovi įstiklinta indauja. Viduje kartūninės užuolaidos slepia jos turinį.

Draugo Pilajo motina, smulkutė senikė ruda palaidine ir šviesiu mundum, sėdėjo ant pristumtos prie sienos aukštos medinės lovos krašto, nukorusi kojas, toli gražu nesiekiančias grindų. Plonas baltas rankšluostis buvo sujuostas per krūtinę ir permestas per pe-

tį. Virš galvos it apversta kvailio kepurė zirzė moskitų piltuvas. Sėdėjo parėmusi delnu skruostą, perstūmusi ton veido pusėn visas raukšles. Kiekvienas kūno colis, net riešai ir kulkšnys, buvo raukšlėti. Tik kaklo oda, aptempusi milžinišką gūžį, buvo glotni ir lygi. Jos jaunystės šaltinis. Ji abejingai žiūrėjo į priešingą sieną pamažu supdamasi, ritmingai, lygiais laiko tarpais suniurgzdama tarsi nuobodžiaujanti autobuso keleivė.

Ant sienos jai už nugaros įrėminti kabojo draugo Pilajo atestatas, humanitarinių mokslų bakalauro ir humanitarinių mokslų magistro diplomai.

Ant kitos sienos kabojo įrėminta draugo Pilajo, vainikuojančio girlianda draugą E. M. S. Nambudiripadą, fotografija.

Besisukantis stalinis ventiliatorius pavyzdingai, demokratiškai seikėjo mechaninį vėjelį – iš pradžių pašiaušdamas senosios ponios Pilaji plaukų likučius, paskui Čako. Moskitai nenuilsdami išsisklaidydavo ir vėl susiburdavo.

Už lango Čakas matė pro šalį dardančių autobusų viršų, bagažą regzčiuose daiktams. Pravažiavo džipas su garsiakalbiu, plyšaujančiu Markstistinės Partijos dainą apie Nedarbą. Choras pritarė angliškai, kiti žodžiai buvo malajalių kalba.

Darbo nėra! Darbo nėra!
Kur tik vargšas benueitų,
Darbo nėra, nėra, nėra!

„Nėra“ buvo kirčiuojama taip, kad rimavosi su „gvėra“.

Sugrįžo Kaljani, nešina nerūdijančio plieno stikline maltos kavos ir nerūdijančio plieno lėkšte bananų traškučių (ryškiai geltonų su juodomis sėklytėmis vidury) Čakui.

– Jis išvyko į Olasą. Jau turėtų grįžti, – pasakė ji. Pavadino vyrą *adeham*, mandagiąja įvardžio „jis“ forma, tuo tarpu jis šaukdavo ją „edi“, tai maždaug reiškia „Ei, tu!“

Buvo prašmatni, graži moteris rudai auksine oda ir didžiulėmis akimis. Ilgi garbanoti plaukai, drėgni ir palaidi, draikėsi ant nugaros, supinti buvo tik galiukai. Aptemptos sodriai raudonos palaidinės nugara sušlapo, rūbas atrodė dar ankštesnis ir ryškesnis. Iš

trumpų rankovių veržėsi minkštos rankos, lyg putnios kalvos gaubiančios alkūnes su duobutėmis. Baltas mundus ir kavanis* buvo gaivūs ir išlyginti. Ji kvepėjo sandalmedžiu ir trintais žaliais nuto žirniais, kuriais prausdavosi vietoj muilo. Pirmą kartą per daugelį metų Čakas žiūrėjo į ją nejausdamas nė menkiausio geismo. Namie jo laukė žmona *(Buvusi žmona, Čakai!)*. Šlakuotomis rankomis ir nugara. Mėlyna suknele, iš po kurios matyti kojos.

Tarpdury pasirodė mažasis Leninas raudonomis elastinėmis trumpikėmis. Stovėjo ant vienos kojos kaip gandras ir suko į ritinį rausvą nėrinių užuolaidą, spoksodamas į Čaką motinos akimis. Dabar buvo šešerių metų, seniai išaugęs iš to amžiaus, kai į nosį kišami visokie daiktai.

– Eik pašauk Lathą, – pasakė jam ponia Pilaji.

Leninas nė nekrustelėjo, tik tebežiūrėdamas į Čaką suspiegė be jokių pastangų, kaip moka vaikai.

– Latha! Latha! Reikia tavęs!

– Dukterėčia iš Kotajamo. Jo vyresniojo brolio duktė, – paaiškino ponia Pilaji. – Praėjusią savaitę Trivandramo jaunimo festivalyje laimėjo pirmąją premiją už Iškalbą.

Iš už nėrinių užuolaidos išniro karingos išvaizdos jauna, kokių dvylikos ar trylikos metų, mergaitė. Segėjo kartūninį sijoną ligi kulkšnių ir buvo apsivilkusi trumpą, iki liemens, baltą palaidinę su įsiuvais būsimoms krūtims. Sutepti aliejumi plaukai buvo perskirti. Dvi standžiai supintos blizgančios kasytės, sulenktos ir surištos kaspinais, karojo abipus veido it didžiulių nulinkusių dar nenuspalvintų ausų kontūrai.

– Žinai, kas čia? – paklausė Lathą ponia Pilaji.

Latha papurtė galvą.

– Soras Čakas. Mūsų fabriko Modalali.

Latha žiūrėjo į jį ramiai ir nesmalsaudama, lyg būtų buvus daug vyresnė negu trylikos metų.

– Jis studijavo Londone, Oksforde, – pridūrė ponia Pilaji. – Gal jam ką padeklamuotum?

Latha nedelsdama pakluso. Šiek tiek praskėtė kojas.

* Trumpas saris.

– Gerbiamas pirmininke, – nusilenkė ji Čakui, – brangūsteisėjai ir... – Apžvelgė įsivaizduojamus klausytojus, susigrūdusius mažame įkaitusiame kambaryje. – Mylimi draugai. – Teatrališkai patylėjo.

– Šiandien norėčiau padeklamuoti sero Valterio Skoto eilėraštį „Lochinvaras“. – Ji sunėrė rankas už nugaros. Akis aptraukė migla. Nematantis žvilgsnis įsmigo kažkur virš Čako galvos. Deklamuodama truputį lingavo. Iš pradžių Čakas pamanė, kad tai „Lochinvaro“ vertimas į malajalių kalbą. Žodžiai atsitrenkdavo vienas į kitą. Paskutinis vieno žodžio skiemuo susijungdavo su pirmuoju kito skiemeniu. Viskas vyko žaibo greitumu.

Lochinva rasatjojo isaulės laidos,
Tokiožir gonema tėčia nieksniekados,
Veigbegink lisujuo tikjo kardašveitrus,
Jis kelia vobedrau goramus irorus.

Eiles paįvairino senosios ponios ant lovos niurnėjimas, į kurį niekas, be Čako, nekreipė dėmesio.

Upęper plaukęsgrei tenebuvo brastos,
Jisnušo ko nuožir goprievartų pilies,
Išvežta tavonuo taka, vel tuivilies.

Draugas Pilajis atvyko įpusėjus eilėraštį, blizgančia nuo prakaito oda, virš kelių pasikaišytu mundum, šlapiomis nuo prakaito terileno marškinių pažastimis. Šis menko sudėjimo išgeltęs žmogelis baigė ketvirtą dešimtį. Kojos buvo ilgos ir plonos, o standus, išsipūtęs kaip jo smulkutės motinos gūžys, pilvas visiškai netiko prie lieso, smulkaus kūno ir judraus veido. Lyg giminės genai būtų apdovanoję juos neišvengiamais gumbais, kaip pakliūva iškilusiais ant įvairių kūno dalių.

Dailūs siauri ūsiukai horizontaliai dalijo viršutinę lūpą perpus ir baigėsi sulig burnos kampučiais. Buvo pradėjęs plikti ir nesistengė to slėpti. Plaukai buvo ištepti aliejum ir sušukuoti aukštyn. Tikrai nesistengė susigrąžinti jaunystės. Nuo jo sklido Šeimos Galvos ra-

mybė ir orumas. Nusišypsojo ir sveikindamasis linktelėjo Čakui, tačiau neišsidavė pamatęs žmoną ar motiną.

Lathos žvilgsnis nukrypo į jį, prašydamas leisti deklamuoti toliau. Leidimas buvo duotas. Draugas Pilajis nusivilko marškinius, suvyniojo ir išsišluostė jais pažastis. Kai baigė, Kaljani paėmė iš jo marškinius kaip dovaną. Puokštę gėlių. Draugas Pilajis berankove liemene atsisėdo ant sulankstomos kėdės ir užsidėjo kairę pėdą ant dešinės šlaunies. Kol dukterėčia deklamavo, jis mąsliai žiūrėjo į grindis parėmęs delnu smakrą ir trepsėjo dešine koja į taktą eilėraščio ritmui. Kita ranka masažavo grakščiai išlenktą kairės pėdos keltį.

Lathai baigus, Čakas kilniaširdiškai paplojo. Ji nepadėkojo už plojimus, lūpose nešmėkštelėjo šypsena. Elgėsi it Rytų Vokietijos plaukikė vietinės reikšmės varžybose. Įsmeigusi akis į Olimpinį Auksą. Visos menkesnės pergalės buvo savaime suprantamas dalykas. Ji pažvelgė į dėdę prašydama leidimo išeiti iš kambario.

Draugas Pilajis pamojo jai pirštu ir pakuždėjo į ausį:

– Eik ir pasakyk Pothačenui ir Mathukučiui, kad jei jie nori su manim susitikti, tegu tučtuojau ateina.

– Ne, drauge, iš tiesų... Nieko nebenoriu, – pasakė Čakas pamanęs, kad draugas Pilajis siunčia Lathą atnešti daugiau užkandžių. Draugas Pilajis, dėkingas už nesusipratimą, patvirtino jį:

– Ne, ne, ne. Kaipgi šitaip? Edi Kaljani, atnešk lėkštę tų avalosi ūndas*.

Draugui Pilajui, kylančiam politikui, buvo gyvybiškai svarbu, kad rinkėjai laikytų jį įtakingu žmogumi. Norėjo Čako apsilankymu padaryti įspūdį vietiniams prašytojams ir partiniams darbuotojams. Pothačenas ir Mathukutis, kurių jis pasiuntė, buvo kaimo gyventojai, prašę jo pasinaudoti savo ryšiais Kotajamo ligoninėje ir įdarbinti slaugėmis jų dukteris. Draugas Pilajis norėjo, kad juos *pamatytų* laukiančius prie jo namų. Kuo daugiau laukiančių prašytojų, tuo užimtesnis jis atrodys, tuo geresnį įspūdį darys. O jei prašytojai pamatys, kad pats fabriko Modalali atėjo su juo susitikti, *lankosi* pas jį, pasklis visokie labai naudingi gandai.

* Saldūs kieti ryžių rutuliukai su kokosu.

– Taigi drauge! – pasakė draugas Pilajis, kai Latha buvo išsiųsta, o avalosi ūndas atnešti. – Kokios naujienos? Kaip apsiprato jūsų duktė? – Su Čaku jis atkakliai kalbėdavo angliškai.

– O, puikiai. Šią valandėlę kietai miega.

– Aha. Tikriausiai išvargino skridimas lėktuvu, – pasakė draugas Pilajis, patenkintas, kad šį bei tą žino apie tarptautines keliones.

– Kas vyko Olasoje? Partijos konferencija? – paklausė Čakas.

– O, nieko panašaus. Neseniai mano seseriai Sudhai skilo kaulas, – pasakė draugas Pilajis tokiu tonu, lyg Kaulas būtų labai aukštą vietą užimantis ponas. – Todėl nuvežiau ją pas Olasos daktarus vaistų. Aliejų ir panašiai. Jos vyras Patnoje, taigi ji dabar viena šešuro namuose.

Leninas apleido savo postą prie durų, įsitaisė tarp tėvo kojų ir rakinėjo nosį.

– O tu, vaikine, nepadeklamuosi eilėraščio? – paklausė jį Čakas. – Ar tėvas tavęs nė vieno neišmokė?

Leninas įbedė akis į Čaką niekuo neišsiduodamas, nei kad girdėjo, nei kad suprato, ką šis sakė.

– Jis viską žino, – tarė Draugas Pilajis. – Jis – genijus. Tylus tik prie svečių.

Draugas Pilajis pasūpavo Leniną ant kelių.

– Leninai-mon, padeklamuok draugui dėdei tą eilėraštį, kurį tave išmokė Tėtis. *Mieli romėnai...*

Leninas toliau ieškojo lobio nosyje.

– Na, berniuk, čia tik draugas dėdė...

Draugas Pilajis pabandė išskelti Šekspyrą:

– *Mieli romėnai! Dėmesio! Tautiečiai...*

Leninas nemirksėdamas tebežiūrėjo į Čaką. Draugas Pilajis pabandė dar kartą.

– *Tautiečiai, draugai, klausykite?..*

Leninas čiupo saują bananų traškučių ir šovė pro duris. Jis pradėjo lakstyti priekiniame kiemelyje tarp namo ir kelio, rėkdamas iš nesuprantamo jaudulio. Kai šiek tiek aprimo, bėgimas virto ramiu šuoliavimu aukštai keliant kelius.

–...*draugai, klausykite MANĘS!* – suklykė Leninas iš kiemo, perrėkdamas pravažiuojantį autobusą.

Ne šlovint,
O laidot Cezario aš atėjau.
Blogi darbai ir po mirties gyvena,
O tai, ką gero nuveikė žmogus,
Kartu su juo palaidoti mes skubam.*

Visa tai jis išrėkė sklandžiai, nė karto neužsikirtęs. Nepaprastas dalykas, juk jam buvo tik šešeri metai ir jis nesuprato nė žodžio. Viduje sėdintis draugas Pilajis, stebėdamas dulkiną velniūkštį, siautėjantį kieme (būsimą rangovą su kūdikiu ir „Bajaj" skuteriu), išdidžiai nusišypsojo.

– Jis pirmas klasėje. Šiais metais bus perkeltas per dvi klases.

Mažame įkaitusiame kambarėlyje garbėtroškos buvo su kaupu.

Nežinia, ką draugas Pilajis laikė savo spintoje su užuolaidomis, tačiau tai tikrai nebuvo sulaužyti balzos lėktuveliai.

Antra vertus, Čakas nuo tos akimirkos, kai įžengė į šiuos namus, o gal nuo tos akimirkos, kai parvyko draugas Pilajis, jautėsi nei šiaip, nei taip. It generolas, kuriam atimtos žvaigždės, šypsojosi šykščiau. Pažabojo savo nesantūrumą. Žmogus, matantis jį pirmą kartą, galėjo pamanyti, kad Čakas tylūnas. Beveik drovus.

Neklystančiu barikadų kovotojo instinktu draugas Pilajis suvokė, kad jo neturtas (mažas įkaitęs namukas, niurnanti motina, akivaizdus artimumas darbo liaudžiai) šiais revoliucingais laikais teikia jam, palyginti su Čaku, tokį pranašumą, kokiam neprilygs jokie oksfordai.

Jis kaip šautuvą pakišo savo neturtą Čakui po nosim.

Čakas išsitraukė suglamžytą popieriaus skiautelę su bet kaip paterliotu naujos etiketės, kurią norėjo užsakyti draugui K. N. M. Pilajui išspausdinti, eskizu. Ji buvo skirta naujam produktui, kurį „Rojaus konservai ir uogienės" pavasarį ketino pradėti gaminti. Sintetiniam valgomajam actui. Čakas nebuvo puikus dailininkas, bet draugas Pilajis daugmaž suvokė esmę. Jam buvo gerai žinomas kathakali šokėjas, šūkis po jo sijonu *Skonio karalystės valdovai* (jo idėja) ir šriftas, kurį jie parinko „Rojaus konservams ir uogienėms".

* Vertė A. Churginas.

– Manau, kad piešinys tas pats, skiriasi tik tekstas, – tarė draugas Pilajis.

– Ir pakraščio spalva, – pasakė Čakas. – Garstyčių vietoj raudonos.

Draugas Pilajis stumtelėjo akinius ant plaukų, kad galėtų garsiai perskaityti tekstą. Nuo plaukų aliejaus stiklai kaipmat apsitraukė rūku.

– *Sintetinis Valgomasis Actas,* – perskaitė jis. – Matyt, viskas didžiosiomis raidėmis.

– Berlyno mėlio spalvos, – pridūrė Čakas.

– *Pagamintas iš acto rūgšties?*

– Ryškiai mėlynai, – pridūrė Čakas. – Kaip „Žaliųjų pipirų sūrymas".

– *Grynas svoris. Partijos Nr., Pagaminimo data, Galiojimo laikas, Didžiausia mažmeninė kaina... rupijų.* Ta pati ryškiai mėlyna spalva, išskyrus patį vidurį ir kairę vidurinę dalį?

Čakas linktelėjo.

– *Patvirtiname, kad actas šiame butelyje yra tokios kilmės ir kokybės kaip nurodyta. Sudėtis: vanduo ir acto rūgštis.* Manau, kad tai bus raudonomis raidėmis.

Draugas Pilajis sakydavo „manau", norėdamas teiginiais užmaskuoti klausimus. Baisiai nemėgo klausinėti, na, nebent apie asmeninį gyvenimą. Klausimai šiurkščiai atskleidžia neišmanymą.

Kai Čakas ir draugas Pilajis baigė aptarinėti acto etiketę, abudu buvo įsitaisę po asmenišką moskitų piltuvą.

Suderino užsakymo atlikimo laiką.

– Tai vakarykštė demonstracija pavyko? – Čakas pagaliau prabilo apie tikrąją apsilankymo priežastį.

– Jei ir kol nebus patenkinti mūsų reikalavimai, drauge, negalime sakyti, Sėkminga ji ar Nesėkminga. – Draugo Pilajo balse vis labiau ryškėjo mitingo gaidelės. – Iki tol turime kovoti.

– Tačiau Atgarsio susilaukė, – kurstė Čakas, stengdamasis kalbėti tokiomis pat intonacijomis.

– Be abejonės, – sutiko draugas Pilajis. – Draugai įteikė memorandumą aukščiausiai Partijos valdžiai. Pamatysime. Dabar beliko laukti ir budėti.

– Vakar pravažiavome pro juos, – tarė Čakas. – Demonstrantus.

– Veikiausiai pakeliui į Kočiną, – pasakė draugas Pilajis. – Tačiau remiantis Partijos šaltiniais, Trivandrame susilaukta kur kas didesnio Atgarsio.

– Kočine irgi žygiavo tūkstančiai draugų, – tarė Čakas. – Tiesą sakant, mano dukterėčia matė tarp jų jaunąjį Veluthą.

– Aha. Suprantu. – Draugas Pilajis buvo užkluptas netikėtai. Jis pats ketino užvesti su Čaku kalbą apie Veluthą. Kada nors. Kai ateis metas. Bet ne taip atvirai. Galva zvimbė nuo minčių, kaip ventiliatorius ant stalo. Svarstė, ar pasinaudoti pasitaikiusia proga, ar atidėti kitam kartui. Nusprendė pasinaudoti ja dabar.

– Taip. Geras darbuotojas, – mąsliai tarė. – Labai protingas.

– Tikrai, – pritarė Čakas. – Puikus stalius, mąsto kaip inžinierius. Ir jei ne...

– Ne *tai* norėjau pasakyti, – įsiterpė draugas Pilajis. – *Partinis* darbuotojas.

Draugo Pilajo motina tebesisupo ir tebeniurzgė. Ritmingas narnesys savotiškai ramino. Lyg laikrodžio tiksėjimas. Garsas, kurio, regis, nepastebi, tačiau pasigendi, kai nutyla.

– O, suprantu. Jis – Partijos narys?

– O taip, – atsakė draugas Pilajis. – O taip.

Čaką po plaukais išmušė prakaitas. Jautėsi, lyg skruzdžių būrys keliautų per jo galvą. Ilgai kasėsi abiem rankom. Tampydamas galvos odą.

– *Oru karjam parajatej?** – Draugas Pilajis prabilo malajalių kalba, patikliu sąmokslininko balsu. – Kalbu kaip draugas, *keto*. Neoficialiai.

Prieš kalbėdamas toliau, draugas Pilajis tiriamai nužvelgė Čaką. Bandė atspėti, kokio susilauks atgarsio. Čakas apžiūrinėjo pilką prakaito ir pleiskanų tyrelę, įstrigusią po nagais.

– Tas paravanas pridarys jums bėdos, – pasakė jis. – Patikėkite manim... suraskite jam darbo kur nors kitur. Išsiųskite jį iš čia.

Čakas suglumo, kad kalba taip pakrypo. Jis ketino tik išsiaiškin-

* Ar pasakyti jums paslaptį? *(Malajalių.)*

ti, kas darosi, kokia padėtis. Tikėjosi priešiškumo, net piktumo, o jam siūlo klastingą, klaidinantį sąmokslą.

– Išsiųsti iš čia? Bet kodėl? Man nekliudo, kad jis komunistas. Aš tik norėjau sužinoti, daugiau nieko... Pamaniau, gal jūs su juo kalbėjotės, – pasakė Čakas. – Neabejoju, kad jis tik bando, miklina sparnus, jis – nuovokus vyrukas, drauge. Aš juo pasitikiu...

– Ne tai norėjau pasakyti, – tarė draugas Pilajis. – Galbūt jis visiškai padorus žmogus. Tačiau kiti darbininkai juo nepatenkinti. Jie jau pradėjo skųstis man... Matote, drauge, vietiniu požiūriu kasta yra amžinas dalykas.

Kaljani padėjo ant stalo metalinį garuojančios kavos puoduką vyrui.

– Pažiūrėkit kad ir į ją. Šių namų šeimininkę. Ji niekad neįleis į trobą paravanų ir panašių į juos. Niekad. Net *aš* negaliu jos perkalbėti. Savo žmonos. Žinoma, namuose Karaliauja ji. – Meiliai, šelmiškai šypsodamasis, jis atsisuko į žmoną. – *Alaj edi**, Kaljani?

Kaljani nuleido akis ir nusišypsojo droviai pripažindama savo nepakantumą.

– Matote? – pergalingai pareiškė draugas Pilajis. – Ji puikiai supranta angliškai. Tik nekalba.

Čakas nenuoširdžiai nusišypsojo.

– Sakote, kad mano darbininkai ateina jums skųstis...

– O taip, teisingai, – atsakė draugas Pilajis.

– Dėl konkrečių dalykų?

– Nepasakyčiau, – tarė draugas K. N. M. Pilajis. – Bet matote, drauge, kitus piktina jam teikiamos lengvatos, ir tai visiškai suprantama. Jiems atrodo, kad jis proteguojamas. Jiems jis, kokį darbą bedirbtų, staliaus, elektriko ar kitokį, yra tik paravanas, palmių sulos leidinėtojas. Jo darbą nulėmė kasta. Aš pats sakiau jiems, kad neteisinga. Tačiau, atvirai kalbant, drauge, Permainos – vienas dalykas. Pritarimas – kas kita. Turėtumėte būti apdairus. Jam bus geriau, jei išsiųsite jį iš čia...

– Mielas pone, – pasakė Čakas, – tai neįmanoma. Jis neįkainojamas. Faktiškai jis vadovauja fabrikui... be to, neišspręsime šio

* Ar ne taip? *(Malajalių.)*

klausimo kur nors išsiųsdami visus paravanus. Turime išmokti nepaisyti šių nesąmonių.

Draugui Pilajui nepatiko kreipinys „mielas pone“. Jam pasirodė, kad tai įžeidimas, pasakytas gražia anglų kalba, dėl to dvigubas – įžeidimas savaime ir dar dėl to, kad Čakas manė jį nesuprasiant. Jo nuotaika visiškai sugedo.

– Gali būti, – dygiai atšovė, – bet ir Roma ne per dieną buvo pastatyta. Neužmirškite, drauge, kad čia ne Oksfordo universiteto koledžas. Jums tai nesąmonė, o Masėms visiškai kas kita.

Leninas, liesas kaip tėvas, bet motinos akimis, užduseęs pasirodė tarpduryje. Tik išpyškinęs visą Marko Antonijaus kalbą ir didžiąją dalį „Lochinvaro“, suvokė, kad niekas jo nebesiklauso. Vėl įsitaisė tarp išskėstų draugo Pilajo kelių.

Jis pliaukštelėjo rankomis tėvui per galvą, sukeldamas sąmyšį moskitų piltuve. Suskaičiavo sutraiškytus vabzdžius ant delnų. Kai kurie buvo išpampę nuo šviežio kraujo. Parodė juos tėvui, tas atidavė jį motinai apkuopti.

Ir vėl tylą tarp jų pasiglemžė niurnanti senoji ponia Pilaji. Atvyko Latha su Pothačenu ir Mathukučiu. Vyrams teko laukti lauke. Duris paliko praviras. Kai draugas Pilajis vėl prabilo, kalbėjo malajalių kalba ir pakankamai garsiai, kad girdėtų klausytojai lauke.

– Be abejo, tinkamiausia vieta pranešti apie savo skriaudas darbininkams yra Profsąjunga. O šiuo atveju, kai pats Modalali yra draugas, tiesiog gėda, kad Profsąjunga neįkurta ir jie neįsijungę į Partijos Kovą.

– Aš apie tai galvojau, – tarė Čakas. – Ketinu įsteigti. Jie išsirinks savo atstovus.

– Bet, drauge, negalite už juos padaryti revoliucijos. Galite tik pažadinti jų savimonę. Mokyti juos. *Savo* kovą turi pradėti patys. *Jie* turi įveikti savo baimę.

– Ko jiems bijoti? – šyptelėjo Čakas. – Manęs?

– Ne, ne jūsų, mielas drauge. Ilgų priespaudos amžių.

Ir draugas Pilajis užgauliai pacitavo Pirmininką Mao. Malajalių kalba. Nutaisęs keistai panašią į dukterėčios miną.

– „Revoliucija – ne iškilminga vakarienė. Revoliucija yra sukilimas, smurto veiksmas, kai viena klasė nuverčia kitą“.

Taigi gavęs užsakymą Sintetinio Valgomojo Acto etiketėms gaminti, jis sumaniai išstūmė Čaką iš Naikintojų gretų į gretas klastūnų, kuriuos Reikia Sunaikinti.

Dienos, kai Atvyko Sofi-mol, popietę juodu sėdėjo vienas šalia kito ant sulankstomų metalinių kėdžių, gurkšnodami kavą ir triaukšdami bananų traškučius. Liežuviu nukrapštydami sudrėkusį geltoną minkštimą, limpantį prie gomurio.

Mažas Liesas Žmogelis ir Didelis Storas Žmogus. Juokingi knyginiai priešininkai kare, kuris dar neprasidėjo.

Paaiškėjo, kad karas, draugo Pilajo nelaimei, baigėsi beveik nė neprasidėjęs. Pergalė buvo jam padovanota ant sidabrinio padėklo, dailiai suvyniota ir surišta kaspinais. Tik kai buvo per vėlu ir „Rojaus Konservai" tykiai, nemurmėdami ir nemėgindami priešintis, susmuko ant žemės, draugas Pilajis suvokė, kad iš tiesų jam reikėjo ne pergalės, o nuolatinio karo. Karas galėjo tapti žirgu, ant kurio jis būtų nujojęs jei ne visą, tai bent dalį kelio į Įstatymų leidžiamąjį susirinkimą, o pergalė jo padėties nė kiek nepagerino.

Jis nukirto medį, tačiau iš šio teliko skiedrų krūva.

Niekas tikrai nežinojo, koks buvo draugo Pilajo vaidmuo tolesniuose įvykiuose. Net Čakas – supratęs, kad aistringos draugo Pilajo kalbos apie neliečiamųjų Teises („Kasta yra Klasė, draugai"), rėžiamos spigiu balsu, kai Marksistinė Partija apsiautė „Rojaus Konservus", yra veidmainiškos, – nežinojo visos istorijos. Jam tai ir nerūpėjo. Sofi-mol netektis prabloškė jį, ir į viską žiūrėjo sielvarto aptemdytomis akimis. Kaip vaikas, sukrėstas tragedijos, kuris staiga suauga ir daugiau nežaidžia, Čakas pametė savo žaislus. Konservų Magnato svajonės ir Klasių Kova atsidūrė ant įstiklintos spintos lentynų greta sulūžusių lėktuvėlių. Uždarius „Rojaus Konservus", keletas ryžių laukų buvo parduota (kartu su įkaitiniais raštais) banko paskoloms grąžinti. Parduota ir daugiau laukų, kad šeima nevaikščiotų nuoga ir alkana. Kai Čakas emigravo į Kanadą, vienintelis šeimos pajamų šaltinis liko kaučiukmedžių plantacija prie Ajemenemo Rūmo ir keletas kokosinių palmių. Iš to ir gyveno Mažė-kočama su koču-Marija, kai visi kiti išmirė, išvyko arba buvo Grąžinti.

Reikia pripažinti, kad draugas Pilajis nenumatė tokios įvykių eigos. Jis tik šmūkštelėjo godžią ranką į Istorijos atkištą pirštinę.

Ne vien jo kaltė, kad gyveno visuomenėje, kurioje žmogaus mirtis gali būti naudingesnė už gyvybę.

Paskutinis Veluthos apsilankymas pas draugą Pilajį – po vaido su Mamače ir Maže-kočama – ir tai, kas įvyko tarp jų, liko paslaptis. Po šios paskutinės išdavystės Veluthai beliko tamsoje ir lietuje prieš srovę perplaukti upę, kad laiku spėtų į pasimatymą su nepažįstamąja – istorija.

VELUTHA ĮSĖDO į paskutinį autobusą iš Kotajamo, kur buvo atidavęs taisyti konservų stiklainių uždarymo aparatą. Autobusų stotelėje susidūrė su vienu iš fabriko darbininkų, tas šaipydamasis pasakė, kad Mamačė norinti su juo pasimatyti. Velutha nenutuokė, kas atsitiko, ir neturėjo supratimo apie girto tėvo apsilankymą Ajemenemo Rūme. Nežinojo jis ir to, kad Velija Papenas jau daug valandų sėdi prie lūšnos durų vis dar neišsiblaivęs ir laukia Veluthos sugrįžtant, o jo stiklinė akis ir kirvio ašmenys žybčioja lempos šviesoje. Nei kad vargšas paralyžiuotas Kutapenas, pastiręs iš baimės, dvi valandas be paliovos šnekina tėvą bandydamas jį nuraminti, visą laiką įtempęs ausis, bene išgirs žingsnius ar atžalyno šnaresį, kad galėtų įspėti nieko neįtariantį brolį.

Velutha nėjo namo. Jis pasuko tiesiai į Ajemenemo Rūmą. Buvo užkluptas netikėtai, nors, antra vertus, pirmykščiu instinktu nujautė, kad vieną gražią dieną Istorija suskaičiuos savo išklišusius viščiukus. Mamačė šėlo, o jis elgėsi santūriai ir keistai ramiai. Tokia ramybė kyla iš didžiausio susijaudinimo. Iš aiškumo, kuris anapus įniršio.

Atvykus Veluthai, Mamačė visiškai paklaiko ir prapliupo aklu pykčiu, nepakenčiamais įžeidimais, nukreiptais į sustumiamąsias duris, kol Mažė-kočama dailiai apsuko ją ir nukreipė įniršį teisinga linkme – į Veluthą, kaip įbestą stovintį tamsoje. Mamačė tratėjo toliau, tuščiomis akimis, perkreiptu, bjauriu veidu, o pyktis stūmė ją vis arčiau Veluthos, pagaliau ėmė klykti tiesiai jam į veidą ir jis pajuto seilių tiškalus, užuodė jai iš burnos išsivadėjusį arbatos kvapą.

Mažė-kočama nesitraukė nuo Mamačės. Ji nieko nesakė, tačiau rankomis sumaniai kreipė Mamačės šėlą, kurstė jį. Drąsindama plekšnojo per nugarą. Ramindama apkabino per pečius. Mamačė nieko nejuto.

Iš *kur* sena ponia – vilkinti gurgždančius išlygintus sarius ir vakarais griežianti smuiku *Spragtuko siuitą* – išmoko keiksmažodžių, kuriuos pažėrė tą dieną, visiems ją girdėjusiems (Mažei-kočamai, koču-Marijai, užrakintai kambaryje Amu) liko paslaptis.

– Lauk! – pagaliau suspiegė ji. – Jei tave rytoj nutversiu savo žemėje, liepsiu išromyti kaip šunį! Liepsiu nudėti!

– Pažiūrėsim, – ramiai pasakė Velutha.

Tiek ir tepasakė. Tačiau iš to Mažė-kočama inspektoriaus Tomo Metjaus kabinete prikūrė įspūdingų grasinimų nužudyti ir pagrobti.

Mamačė spjovė Veluthai į veidą. Tirštai. Skreplys ištiško jam ant odos. Ant burnos ir akių.

Jis tiktai stovėjo. Apstulbęs. Paskui apsisuko ir išėjo.

Eidamas tolyn nuo šių namų, jautė, kad jo pojūčiai darosi aštresni ir ryškesni. Lyg visi aplinkiniai daiktai būtų suplokštėję ir virtę aiškiu, tiksliu piešiniu. Staklių brėžiniu su instrukcija, ką daryti. Protas, beviltiškai trokšdamas kokios atramos, kabinosi į smulkmenas. Įvardijo kiekvieną daiktą, pro kurį jis ėjo.

Vartai, pamanė eidamas pro vartus. *Vartai. Kelias. Akmenys. Dangus. Lietus.*

Vartai.

Kelias.

Akmenys.

Dangus.

Lietus.

Šiltas lietus ant odos. Kauburiuotas raudonžemis po kojomis. Jis žinojo, kur eina. Juto viską. Kiekvieną lapą. Kiekvieną medį. Kiekvieną debesį bežvaigždžiame danguje. Kiekvieną žingsnį, kurį žengė.

Kūkū kūkum thyvandi
Kūki padum thyvandi

Rapakal odum thyvandi
Thalanu nilkum thyvandi.

Pirmoji mokykloje išmokta pamoka. Eilėraštis apie traukinį.

Jis pradėjo skaičiuoti. Kažką. Bet ką. *Vienas du trys keturi penki šeši septyni aštuoni devyni dešimt vienuolika dvylika trylika keturiolika penkiolika šešiolika septyniolika aštuoniolika devyniolika dvidešimt dvidešimt vienas dvidešimt du dvidešimt trys dvidešimt keturi dvidešimt penki dvidešimt šeši dvidešimt septyni dvidešimt aštuoni dvidešimt devyni...*

Staklių brėžinys pradėjo blaustis. Aiškios linijos lietis. Instrukcija pasidarė beprasmiška. Kelias stojosi jo pasitikti, tamsa tirštėjo. Lipnėjo. Darėsi sunku brautis per ją. Lyg plauktum po vandeniu.

Vyksta, pranešė jam balsas. *Prasidėjo.*

Siela, staiga neįtikėtinai pasenusi, apleido kūną ir nusklendė oru aukštai virš jo, terkšdama nenaudingus perspėjimus.

Ji žvelgė žemyn ir stebėjo, kaip tamsoje lietui pliaupiant eina jauno vyriškio kūnas. Tas kūnas labiau už viską nori užmigti. Užmigti ir pabusti kitame pasaulyje. *Kur įkvepiamas oras kvepia jos oda. Kuriame jos kūnas ant jo. Gal jis jos niekad nebepamatys. Kur ji? Ką jie jai padarė? Ar nesumušė?*

Jis ėjo toliau. Veidas nebuvo nei atkištas lietui, nei nuleistas, kad nesulytų. Jis nei džiaugėsi lietumi, nei vengė jo.

Nors lietus nuplovė Mamačės skreplį nuo veido, jausmas, kad kažkas nuėmė jam galvą ir privėmė į kūną, nepraėjo. Lyg jo viduriais būtų varvėję vėmalai. Per širdį. Plaučius. Pamažu storais lašais kapsėję į paširdžius. Visus organus skalauja vėmalai. Ir lietus čia niekuo negali padėti.

Jis žinojo, ką turi daryti. Instrukcija rodė kelią. Reikia eiti pas draugą Pilajį. Nebežinojo, kodėl. Kojos nešė jį į „Sėkmingąją Spaustuvę", kuri buvo užrakinta, paskui per mažutį kiemelį – į draugo Pilajo namus.

Ranką pabelsti pakėlė sukaupęs paskutines jėgas.

Kai pasibeldė Velutha, draugas Pilajis buvo suvalgęs avialą* ir maigė prinokusį bananą, spausdamas jį į varškės lėkštę. Pasiuntė

* Įvairių daržovių salotos.

žmoną atidaryti durų. Ji grįžo susiraukusi ir, draugo Pilajo nuomone, staiga tapusi labai patraukli. Panoro tuoj pat paliesti jos krūtis. Tačiau pirštai buvo išterlioti varške, o už durų kažkas stovėjo. Kaljani atsisėdo ant lovos ir išsiblaškiusi patapšnojo Leniną, miegantį greta savo mažutės senelės ir čiulpiantį nykštį.

– Kas ten?

– Tasai paravano Papeno sūnus. Sako, kad skubus reikalas.

Draugas Pilajis neskubėdamas baigė valgyti varškę. Pakrutino pirštus virš lėkštės. Kaljani atnešė vandens mažame nerūdijančio plieno inde ir užpylė jam ant rankų. Lėkštėje likę maisto kąsneliai (sausas raudonas ankštinis pipiras, kieti kampuoti apčiulpti ir išspjauti paukščio kulšies kauleliai) iškilo ir plūduriavo. Ji atnešė jam rankšluostį. Jis nusišluostė rankas, pasigardžiuodamas atsirūgo ir nuėjo prie durų.

– *Enda?* Vidury nakties?

Velutha atsakė ir pajuto, kad balsas atšoksta atgal, lyg būtų atsitrenkęs į sieną. Bandė paaiškinti, kas atsitiko, bet išgirdo tik neriešlų vapesį. Žmogus, kuriam kalbėjo, buvo mažas ir toli, už stiklo sienos.

– Kaimas mažas, – pasakė draugas Pilajis. – Žmonės šneka. Aš klausau, ką jie šneka. Nereikia manyti, kad nežinau, kas dedasi.

Ir vėl Velutha išgirdo kažką pasakęs žmogui, kuriam tai nieko nereiškė. Jo paties balsas apsivyniojo apie jį kaip gyvatė.

– Galbūt, – tarė draugas Pilajis. – Bet, drauge, turėtum žinoti, kad Partija įkurta ne darbininkų palaidam asmeniniam gyvenimui remti.

Velutha žiūrėjo, kaip draugo Pilajo kūnas dingsta už durų. Jo bekūnis spigus balsas pasiliko ir kliegė šūkius. Gaireles, plazdančias tuščiame tarpduryje.

Partijai nenaudinga imtis tokių reikalų.

Organizacijos interesai aukščiau už asmens interesus.

Pažeisti Partijos Drausmę reiškia pažeisti Partijos Vienybę.

Balsas netilo. Sakiniai subyrėjo į frazes. Žodžius.

Revoliucijos Progresas.

Sunaikinti Klasinį Priešą.

Kapitalistų agentė.

Pavasario griaustinis.

Nieko naujo. Dar viena religija, sukilusi prieš save pačią. Dar vienas žmogaus proto statinys, sunaikintas žmogaus prigimties.

Draugas Pilajis uždarė duris ir grįžo pas žmoną ir vakarienę. Nusprendė suvalgyti dar vieną bananą.

– Ko jis norėjo? – paklausė žmona, paduodama bananą.

– Jie sužinojo. Matyt, kas nors pasakė. Jį atleido.

– Tiktai? Tegul džiaugiasi, kad nepakorė ant artimiausio medžio.

– Pastebėjau keistą dalyką... – tarė draugas Pilajis, lupdamas bananą. – To tipo nagai nulakuoti raudonai...

Stovintį lauke, lietuje, šaltoje šlapio vienintelio gatvės žibinto šviesoje, Veluthą įveikė miegas. Vargais negalais praplėšė sulipusius vokus.

Rytoj, tarė sau. *Rytoj, kai nustos lyti.*

Kojos nunešė jį prie upės. Lyg jos būtų pavadėlis, o jis šuo.

Istorija, vedžiojanti šunį.

15

Į kitą krantą

Buvo po vidurnakčio. Upė patvinusi, jos vandenys sraunūs ir juodi, it gyvatės vinguriuojantys jūros link, nešantys debesuotą nakties dangų, palmės lapą, nendrinės tvoros nuolaužą ir kitas vėjo dovanas.

Netrukus lietus virto dulksna, paskui liovėsi. Vėjelis purtė nuo medžių vandenį, ir valandėlę lijo tik po medžiais, anksčiau teikusiais priedangą.

Neryžtingas išskydęs mėnulis prasisunkė pro debesis ir apšvietė jauną vyriškį, sėdintį ant aukščiausio iš trylikos laiptelių į upę. Jis buvo labai ramus, labai šlapias. Labai jaunas. Netrukus atsistojo, nusisiautė baltą mundų, kuriuo vilkėjo, išgręžė vandenį ir apsivyniojo jį apie galvą kaip turbaną. Nuogas nužengė trylika laiptelių į vandenį ir ėjo toliau, kol upė apsėmė krūtinę. Tada pradėjo plaukti lengvais, galingais yriais, sukdamas ten, kur srovė greita ir ryžtinga, kur prasideda Gelmė. Mėnesienos apšviesta upė sruvo jo plaukiančiomis rankomis kaip sidabro rankovės. Perplaukė upę per kelias minutes. Pasiekęs aną pusę, švytėdamas išniro ir išsiropštė į krantą, juodas kaip naktis, kuri supo jį, juodas kaip vanduo, kurį perplaukė.

Žengė taku, per pelkę vedančiu į Istorijos Namus.

Jis nepaliko raibulių vandenyje.

Nei pėdsakų pakrantėje.

Išskleidė virš galvos mundų, kad išdžiūtų. Vėjas išpūtė jį kaip burę. Staiga pasijuto laimingas. *Bus dar blogiau,* pamanė. *Paskui geriau.* Greitai žingsniavo Tamsos Širdies link. Vienišas kaip vilkas.

Netekties Dievas.

Mažmožių Dievas.

Nuogas, lakuotais nagais.

16

Po kelių valandų

Trys vaikai ant upės kranto. Pora dvynukų ir dar viena, ant kurios violetinės prijuostės pakrypusiom laimingom raidėm parašyta: *Atostogos!*

Šlapi medžių lapai mirguliavo it kalstytas metalas. Tankus geltonųjų bambukų guotas sviro į upę lyg iš anksto sielvartaudamas dėl to, ką žinojo įvyksiant. Upė buvo tamsi ir tyki. Veikiau nebuvo, negu buvo, niekuo neišsidavė, kokia ji iš tikrųjų didelė ir stipri.

Estha su Rahele ištempė valtį iš krūmų, kuriuose ją paprastai slėpdavo. Veluthos padaryti irklai buvo paslėpti drevėtame medyje. Jie nuleido valtį ant vandens ir laikė, kad nejudėtų, kol Sofi-mol įlipo. Pasitikėjo tamsa ir lakstė aukštyn žemyn blizgančiais akmeniniais laiptais nelyginant tvirtai ant kojų stovintys ožiukai.

Sofi-mol buvo atsargesnė. Truputį išsigando to, kas tykojo šešėliuose, supančiuose ją. Ant krūtinės jai tabalavo medžiaginis maišelis su maistu, nudžiautu iš šaldytuvo. Duona, pyragas, sausainiai. Dvyniai, prislėgti motinos žodžių – *Jei ne jūs, būčiau laisva! Reikėjo tą dieną, kai gimėt, jus atiduoti į prieglaudą! Jūs man kaip akmuo ant kaklo!* – nenešė nieko. Dėl to, ką Apelsinųgėrimų Citrinųgėrimų Pardavėjas padarė Esthai, jų Namai toli nuo Namų jau buvo apstatyti. Per dvi savaites, prabėgusias nuo to laiko, kai Estha yrėsi per raudoną uogienę ir Mąstė Dvi Mintis, jie lyg voverės susitempė Būtinas Atsargas: degtukų, bulvių, apdaužytą prikaistuvį, pripučiamą žąsį, kojines spalvotais pirštais, šratinukus su Londono autobusais ir koalą tabaluojančiomis sagučių akimis.

– O jei Mamytė mus ras ir *maldaus* grįžti?

– Tada grįšime. Bet tik jei maldaus.

Estha Gailiaširdis.

Sofi-mol įtikino dvynius, kad ji *būtinai* turinti eiti kartu. Kad kai vaikai, *visi* vaikai, dings, suaugusiuosius sąžinė grauš daug labiau. Jie tikrai pasigailės, kaip Hamelno gyventojai, kai žiurkininkas išsivedė visus vaikus. Visur ieškos, ir tik kai anie nuspręs, kad visi trys nebegyvi, jie pergalingai grįš namo. Branginami, mylimi ir reikalingi labiau negu bet kada. Nulėmė argumentas, kad jei ją paliks, ji gali būti kankinama ir priversta išduoti jų slėptuvę.

Estha palaukė, kol įlipo Rahelė, tada pats atsisėdo apžergęs valtelę kaip sūpuokles. Nuo kranto jis atsistumdavo kojomis. Išsiyrę į gilesnius vandenis, jie pasuko įstrižai prieš srovę, kaip mokė Velutha. („Jei norite tenai nusigauti, turite *tenai* ir kreipti".)

Tamsoje jie nematė, kad pataikė ne į tą nebylaus kelio juostą, kad čia slopiai ūžiantis eismas didelis. Kad į juos nemažu greičiu lekia šakos, rąstai, medžių nuolaužos.

Jie praplaukė Gelmę, iki Kito Kranto liko vos keli jardai, kai valtelė susidūrė su plūduriuojančiu rąstu ir apsivertė. Jiems taip dažnai atsitikdavo per ankstesnes iškylas, tada plaukdavo paskui valtį, kabindamiesi į ją kaip į plaustą, ir taip nusikapanodavo iki kranto. Šį kartą valties jie tamsoje nematė. Ją nunešė srovė. Pasuko į krantą stebėdamiesi, kad tokiam trumpam atstumui nuplaukti reikia tiek pastangų.

Esthai pavyko sugriebti šaką, palinkusią prie upės. Jis įsižiūrėjo į tamsą pasroviui, bene išvys kur valtį.

– Nieko nematau. Ji dingo.

Rahelė, visa purvina, išsikapstė į krantą ir ištiesė ranką Esthai. Valandėlę sulaikę kvapą, jie apmąstė valties netektį. Apverkė jos mirtį.

– Visas mūsų maistas sugadintas, – pasakė Rahelė Sofi-mol, bet vietoj atsakymo išgirdo tylą. Veržlią, banguojančią, kupiną plaukiojančių žuvų tylą.

– Sofi-mol! – sušnibždėjo ji veržliai upei. – Mes čia! Čia! Prie ilimbos medžio!

Nieko.

Ant Rahelės širdies šlamėdama tamsius sparnus išskleidė Papačio peteliškė.

Išskleidė.

Suskliautė.

Ir pakėlė kojytes.

Aukštyn.

Žemyn.

Jie bėgo krantu šaukdami ją. Bet ji išnyko. Nunešta slopiai ūžiančio kelio. Pilkaižalio. Jame plaukiojo žuvys. Atsispindėjo medžiai ir dangus. O naktį – nuskilęs geltonas mėnulis.

Audros muzikos nebuvo. Nė vienas vandens sūkurys neiškilo iš juodų lyg rašalas Mynačalės gelmių. Nė vienas ryklys nevadovavo tragedijai.

Viso labo tyki perdavimo ceremonija. Valtis išbarstė krovinį. Upė priėmė auką. Vieną mažą gyvastį. Trumpai švietusį spindulį. Su kumštelyje sugniaužtu sidabriniu antpirščiu, nešančiu laimę.

Buvo ketvirta valanda ryto, vis dar tamsu, kai dvyniai, išvargę, paklaikę ir purvini, persigavo per pelkę ir prisiartino prie Istorijos Namų. Vaiduokliškos pasakos Joniukas ir Grytutė, kurių svajonės bus paimtos į nelaisvę ir persvajotos. Atsigulė užpakalinėje verandoje ant demblio su pripučiama žąsimi ir koala. Du šlapi nykštukai, nutirpę iš baimės, laukiantys pasaulio pabaigos.

– Kaip tau atrodo, ji jau nebegyva?

Estha neatsakė.

– Kas dabar bus?

– Mus pasodins į kalėjimą.

Jis, Be Abejonės, žino. Žmogeliukas. Jo ant ratų nameliukas. Bum bum.

Jie nepamatė, kad tarp šešėlių kažkas miega. Vienišas kaip vilkas. Su rudu lapu ant juodos nugaros. Dėl kurio musoniniai lietūs ateina laiku.

17

Kočino geležinkelio stotis

Švariame purvino Ajemenemo Rūmo kambaryje ant lovos tamsoje sėdėjo Estha (nesenas, nebejaunas). Sėdėjo labai tiesiai. Pasitempęs. Rankos ant kelių. Lyg vykstant oficialiam tyrimui lauktų, kol ateis jo eilė būti iškviestam. Arba areštuotam.

Rūbai išlyginti. Tvarkinga krūvelė guli ant lyginimo lentos. Jis išlygino ir Rahelės drabužius.

Lijo be paliovos. Nakties lietus. Vienišas būgnininkas, mušantis savo ritmą, kai kiti orkestrantai seniai nuėję miegoti.

Šoniniame kieme, prie atskirų „Vyriškų Poreikių" durų, sužaibavus spingtelėjo chromuoti senojo „Plimuto" stabilizatoriai. Daugelį metų po Čako išvykimo į Kanadą Mažės-kočamos nurodymu jį reguliariai plaudavo. Du kartus per savaitę už nedidelį užmokestį į Ajemenemą atvažiuodavo koču-Marijos svainis, Kotajamo municipaliteto geltono šiukšliavežio vairuotojas (Kotajamo atliekų smarvė perspėdavo apie jo atvykimą ir ilgai tvyrodavo ore jam išvykus), atimti iš žmonos sesers paskutinio skatiko ir pavažinėti „Plimutu", kad neišsikrautų akumuliatorius. Susidomėjusi televizija, Mažė-kočama tuo pačiu metu apleido ir automobilį, ir sodą. Viską iškart.

Sulig kiekvienu musonu senasis automobilis vis giliau smigo į žemę. Nelyginant kampuota artritiška višta, nerangiai besitaisanti ant perimų kiaušinių. Neketindama kada nors pasikelti. Jo supliuškusias padangas užžėlė žolė. „Rojaus konservų ir uogienių" iškaba supuvo ir sukrito vidun kaip sulūžusi karūna.

Dėmėtoje suskilusio vairuotojo veidrodėlio šukėje į save vogčiom dirsčiojo vijoklis.

Ant užpakalinės sėdynės gulėjo negyvas žvirblis. Jis įskrido pro priekinio stiklo skylę, sugundytas sėdynės porolono lizdui. Kelio atgal nebesurado. Niekas nepastebėjo paklaikusių iš siaubo maldavimų per automobilio stiklą. Jis pastipo ant užpakalinės sėdynės, užvertęs kojas į viršų. It pokštas.

Koču-Marija miegojo ant svetainės grindų susirietusi tarsi kablelis, nutvieksta mirgančios vis dar įjungto televizoriaus šviesos. Amerikos policininkai kišo į patrulinį automobilį paauglį su antrankiais. Ant šaligatvio buvo pritaškyta kraujo. Švysčiojo automobilio žibintai, perspėdama kaukė sirena. Sunykusi moteriškė, galbūt vaikinuko motina, paplūdusi ašaromis žiūrėjo iš šešėlio. Vaikinas stengėsi ištrūkti. Viršutinę jo veido dalį slėpė neryškūs kvadratėliai, kad jis negalėtų jų paduoti į teismą. Burna ir sportinių marškinėlių priekis buvo tarsi raudonas seilinukas – užlieti sukrešėjusiu krauju. Jis šiepė dantis pro rausvas kaip kūdikio lūpas. Atrodė lyg vilkolakis. Pro mašinos langą suklykė į kamerą:

– Man penkiolika metų, aš norėčiau būti geresnis, negu esu. Tačiau taip nėra. Gal norite išgirsti mano graudžią istoriją?

Jis spjovė į kamerą, skreplių salvė išsklido ant lęšio ir nuvarvėjo žemyn.

Mažė-kočama sėdėjo lovoje savo kambaryje ir pildė „Listerino" nuolaidos kortelę, siūlančią dviejų rupijų nuolaidą už naująjį penkių šimtų mililitrų butelį ir čekių už du tūkstančius rupijų loterijos Laimėtojams.

Milžiniški mažų vabzdžių šešėliai šmaižiojo sienomis ir lubomis. Kad jų atsikratytų, Mažė-kočama užgesino šviesą ir vandens kubile uždegė didžiulę žvakę. Vandenyje jau buvo tiršta apdegusių lavonėlių. Žvakės šviesa dar labiau išryškino jos parausvintus skruostus ir dažytas lūpas. Blakstienų tušas buvo nuvarvėjęs. Tviskėjo brangenybės.

Ji atsuko kortelę į šviesą.

Kuo jūs paprastai skalaujate burną?

Listerinu, parašė Mažė-kočama seniokiškai ilgomis ir plonomis it voro kojos raidėmis.

Paaiškinkite, kodėl renkatės šį gaminį.

Mažė-kočama nesvyruodama parašė: *Aštrus Skonis. Gaivus Burnos Kvapas.* Buvo išmokusi greitos, gyvos televizijos reklamos kalbos.

Įrašė savo pavardę, pamelavo amžių.

Skiltyje *Profesija* parašė: *Dekoratyvinė sodininkystė, Ročesterio universitetas JAV.*

Įdėjo kortelę į voką su užrašu *PATIKIMI DAKTARAI, KOTAJAMAS.* Laišką rytą paims koču-Marija, išsiruošusi į Geriausią kepyklą bandelių su kremu.

Mažė-kočama paėmė kaštonų spalvos dienoraštį, pardavinėjamą kartu su parkeriu. Atsivertė liepos devynioliktąją ir įrašė pirmą sakinį. Jis nesikeisdavo. Parašė: *Aš myliu tave aš myliu tave.*

Šie žodžiai buvo kiekviename dienoraščio puslapyje. Ji turėjo pilną lagaminą dienoraščių su tokiais žodžiais. Kartais parašydavo dar kai ką. Kas nutiko tą dieną, ką Reikia Padaryti, mėgstamų dialogų iš mėgstamų muilo operų nuotrupas, bet ir tie įrašai visi prasidėdavo tais pačiais žodžiais: *Aš myliu tave aš myliu tave.*

Tėvas Maligenas prieš ketverius metus mirė nuo virusinio hepatito ašrame į šiaurę nuo Rišikešo. Induizmo šventųjų raštų apmąstymai iš pradžių teologui kėlė vien smalsumą, tačiau galiausiai paskatino pakeisti tikėjimą. Prieš penkiolika metų tėvas Maligenas tapo vaišnava. Viešpaties Višnaus garbintoju. Jis nenutraukė pažinties su Maže-kočama ir įstojęs į ašramą. Parašydavo jai per kiekvieną Divali ir atsiųsdavo sveikinimo atviruką per kiekvienus Naujuosius metus. Prieš keletą metų atsiuntė nuotrauką – tėvas Maligenas kalba viduriniosios klasės Pendžabo našlių susirinkimui dvasinėje stovykloje. Visos moterys susisupusios į baltus sarius ir užsitraukusios ant galvų palų. Tėvas Maligenas vilkėjo oranžiniais drabužiais. Trynys, kalbantis virtų kiaušinių jūrai. Jo balta barzda ir plaukai buvo ilgi, bet sušukuoti ir išpuoselėti. Oranžinis Kalėdų Senis šventaisiais pelenais ištepta kakta. Mažė-kočama negalėjo tuo patikėti. Nuotrauka buvo jo vienintelis jai atsiųstas dalykas, kurio nepasiliko. Įsižeidė, kad jis galiausiai iš tiesų sulaužė įžadus, bet ne dėl jos. Dėl kitų įžadų. Lyg būtų sveikinusi jį išskėtusi rankas, o jis praėjęs pro šalį į kitos glėbį.

Tėvo Maligeno mirtis nepakeitė įrašų Mažės-kočamos dienoraštyje, nes jis, šiaip ar taip, buvo nepasiekiamas. Gal po mirties priklauso jai net labiau negu gyvas. Bent jau jos prisiminimai apie jį priklausė *jai*. Tik jai. Negailestingai, nuožmiai – jai. Jais nereikės dalytis nei su Tikėjimu, nei tuo labiau su varžovais – vienuolėmis, sadhu ar kaip ten. Svamiais.

Mirtis išdildė skriaudą, kad gyvenime jis ją atstūmė (nors tai padarė švelniai ir užjausdamas). Jos atmintyje jis apkabindavo ją. Tik ją. Kaip vyras apkabina moterį. Po mirties Mažė-kočama nutraukė nuo tėvo Maligeno juokingus oranžinius rūbus ir vėl apvilko kokakolos spalvos sutana, kurią taip mylėjo. (Kol perrenginėjo, jos juslės gardžiavosi tuo liesu, išsekusiu, į Kristaus panašiu kūnu.) Ji išplėšė iš jo aukų indą, apdailino suragėjusius induistinius padus ir grąžino patogius sandalus. Vėl atvertė jį į aukštai keliantį kojas kupranugarį, kuris ketvirtadieniais ateidavo pietų.

Ir kiekvieną mielą naktelę, metų metais, į dienoraštį po dienoraščio po dienoraščio ji rašė: *Aš myliu tave aš myliu tave.*

Ji įkišo parkerį į jam skirtą kilputę ir užvertė dienoraštį. Nusiėmė akinius, liežuviu išstūmė dantų protezus, nutraukdama seilių gijas, siejančias juos su dantenomis it įlinkusios arfos stygos, ir įmetė į stiklinę „Listerino“. Jie paniro į dugną, ir iškilo maži burbuliukai – kaip maldos. Jos stikliukas prieš gulant. Sukąstų dantų gazuotas vanduo. Aštraus skonio dantys rytą.

Mažė-kočama vėl atsilošė ant pagalvės ir ėmė laukti, kol Rahelė išeis iš Esthos kambario. Jie pradėjo jai kelti nerimą, abu. Prieš kelis rytus ji atidarė langą (Įkvėpti Gryno Oro) ir užklupo juos nusikaltimo vietoje – Grįžtančius Iš Kažkur. Akivaizdžiai visą naktį kažkur prasibastė. Drauge. Kur jie galėjo būti? Ką ir kiek prisiminė? Kada išvyks? Ką veikia taip ilgai sėdėdami tamsoje? Ji užmigo atsirėmusi į pagalves, pamaniusi, kad veikiausiai per lietaus barbenimą ir televizijos murmesį neišgirdo, kaip atsidarė Esthos durys. Kad Rahelė seniai nuėjusi miegoti.

Taip nebuvo.

Rahelė gulėjo ant Esthos lovos. Atsigulusi atrodė liesesnė. Jaunesnė. Mažesnė. Veidu buvo atsisukusi į langą prie lovos. Įstrižas

lietus talžė langо grotas, tikšdamas smulkučiais purslais ant jos veido ir glotnios nuogos rankos. Jos minkšti berankoviai sportiniai marškinėliai geltonai švytėjo tamsoje. Apatinė kūno dalis, aptempta mėlynais džinsais, joje ištirpo.

Buvo šaltokas. Mažumėlę drėgnas. Tykus. Oras.

O sakyti nebuvo ko.

Iš ten, kur sėdėjo, nuo lovos galo, Estha galėjo žiūrėti į ją nepasukęs galvos. Į neryškias jos apybraižas. Aštrią žandikaulio liniją. Raktikaulius, panašius į sparnus, išsiskleidusius nuo gerklės apačios iki pečių galų. Paukštis, sulaikytas odos.

Ji pakreipė galvą ir pasižiūrėjo į jį. Jis sėdėjo labai tiesiai. Laukdamas oficialaus tyrimo. Buvo baigęs lyginti.

Jam ji buvo žavi. Jos plaukai. Jos skruostai. Jos mažos, regis, viskam gabios rankos.

Jo sesuo.

Jo galvoje buku skausmu sutvinkčiojo garsas. Pravažiuojančių traukinių dundesys. Šviesa ir šešėlis, šviesa ir šešėlis, krintantys ant tavęs, kai sėdi prie lango.

Jis atsisėdo dar tiesiau. Bet ir dabar matė ją. Kaip iš akies luptą motiną. Drėgną jos akių spindesį tamsoje. Mažą tiesią nosį. Burną pilnomis lūpomis. Atrodančią, lyg būtų užgauta. Lyg gūžtųsi. Lyg seniai seniai kažkas – kažkoks žieduotas vyriškis – būtų šėręs jai per burną. Graži sužeista burna.

Jų gražuolės motinos burna, pamanė Estha. Amu burna.

Bučiuojanti jo ranką pro grotuotą traukinio langą. Pirma klasė, Madraso pašto traukinys į Madrasą.

– *Sudiev, Estha. Telaimina tave Dievas,* – ištarė Amu burna. Amu besistengianti nepravirkti burna.

Paskutinį kartą, kai jis ją matė.

Ji stovėjo Kočino geležinkelio stoties perone, pakėlusi galvą į traukinio langą. Pilka, blausia oda, kurios žvilgantis spindesys nublanko neoninėje stoties šviesoje. Dienos šviesa, iš abiejų pusių sustabdyta traukinių. Ilgų kamščių, įkalinusių buteliuose tamsą. Madraso pašto traukinys. „Skraidanti Rani“.

Rahelę Amu laikė už rankos. Moskitą ant pasaitėlio. Pabėgėlę Gyvalazdę „Bata“ sandalais. Oro uosto Fėją geležinkelio stotyje.

Perone trypiančią kojomis, keliančią nusėdusio stoties purvo debesis. Kol Amu papurtė ją ir liepė Liautis, ir ji Liovėsi. Aplinkui grumdėsi šurmuliavo minia.

Skubinosi lėkė pirko pardavinėjo stūmė bagažą karučiu mokėjo nešikui vaikai tuštinosi žmonės spjaudė atvažiuodavo išvažiuodavo prašė išmaldos derėjosi tikrino iš anksto užsakytas vietas.

Stoties atgarsiai.

Prekiautojai pardavinėjo kavą. Arbatą.

Sulysę vaikai, išblyškę nuo neprivalgymo, pardavinėjo nešvankius žurnalus ir maistą, kurio patys neturėjo už ką nusipirkti.

Aptirpusį šokoladą. Cigarečių formos saldainius.

Apelsinųgėrimus.

Citrinųgėrimus.

KokakoląFantąledusrožiųpieną.

Rausvaodes lėles. Barškučius. „Meilę Tokijuje".

Tuščiavidures plastmasines papūgas užsukamomis galvomis, prikimštas saldainių.

Geltonrėmius raudonus akinius nuo saulės.

Žaislinius laikrodėlius su nupieštu laiku.

Pilną vežimėlį brokuotų dantų šepetukų.

Kočino Geležinkelio Stotis.

Pilka stoties šviesoje. Tuščiaviduriai žmonės. Benamiai. Alkani. Dar neatsigavę po pernykščio bado. Jų revoliuciją Vėlesniam Laikui atidėjo draugas E. M. S. Nambudiripadas *(Sovietų Marionetė, Bėgantis Šuo)*. Kadaise Pekino brangintas kaip akies vyzdys.

Oras buvo tirštas nuo musių.

Aklasis be vokų, mėlynomis kaip išblukę džinsai akimis, rauplėta oda, šnekučiavosi su raupsuotuoju be pirštų, vikriai rūkydamas išmestų cigarečių nuorūkas, kurių krūvelė gulėjo šalia jo.

– O tu? Kada *tu* čia atsikėlei?

Lyg jie galėtų rinktis. Lyg būtų išsirinkę šią vietą iš gausybės žemės plotų aukštuomenės rajone – sąrašų blizgančiame popieriuje išspausdintose brošiūrose.

Vyras, sėdintis ant raudonų svarstyklių, atsirišo kojos protezą (keliu žemyn) su nupieštu juodu batu ir dailia balta kojine. Tuščiavidurė gumbuota blauzda buvo rausva, kaip pridera padoriai

blauzdai. (Kam kartoti Dievo klaidas kuriant žmogaus atvaizdą iš naujo?) Viduje jis laikė bilietą. Rankšluostį. Nerūdijančio plieno puodelį. Savo kvapus. Paslaptis. Meilę. Beprotybę. Viltį. Begalinį džiaugsmą. Jo tikroji koja buvo basa.

Jis nusipirko arbatos į savo puodelį.

Senutė išvėmė. Kauburiuotą klaną. Ir gyveno toliau.

Stoties pasaulis. Visuomenės cirkas. Kai į jį įsiveržė prekyba, nevilčiai tapo riesta, ir ji pamažu grūdinosi nusilenkti likimui.

Tačiau šį kartą Amu ir jos dizigotiniai dvyniai žiūrėjo į jį ne pro „Plimuto" langą. Nebuvo gelbstinčio tinklo, jiems skriejant po cirko kupolu.

Susirink daiktus ir išeik, pasakė Čakas. Peržengęs išlaužtas duris. Su rankena rankoje. O Amu, nors rankos drebėjo, nepakėlė akių nuo nereikalingo siūlėjimo. Dėžutė kaspinų atidaryta gulėjo jai ant kelių.

Tačiau Rahelė pakėlė. Akis. Ir pamatė, kad Čakas išnyko vietoj savęs palikęs pabaisą.

Storalūpis žieduotas vyriškis vėsiais baltais drabužiais iš prekiautojo perone pirko „Scissors" cigaretes. Tris pakelius. Parūkyti traukinio koridoriuje.

Malonumas
Veikliems Vyrams.

Tai buvo Esthos palyda. Šeimos draugas, keliaujantis į Madrasą. Ponas Kurienas Mathenas.

Anot Mamačės, kadangi su Estha, šiaip ar taip, bus suaugęs žmogus, nėra reikalo švaistyti pinigų dar vienam bilietui. Baba perka bilietą iš Madraso į Kalkutą. Amu perka Laiko. Jai irgi teks susirinkti daiktus ir išvažiuoti. Pradėti naują gyvenimą, kad galėtų išlaikyti vaikus. Nuspręsta, kad iki tol vienas dvynių liks Ajemenemе. Tik ne abu. Drauge jie velnias žino ką gali iškrėsti. *sanotėŠ uj esyka*. Juos reikia išskirti.

Galbūt jie teisūs, šnibždėjo Amu, pakuodama jo lagaminėlį ir krepšį. *Galbūt berniukui reikia Babos.*

Storalūpio vyriškio vieta buvo gretimoje kupė. Jis pasakė bandysiąs susikeisti su kuo nors, kai traukinys pajudės.

Tuo tarpu paliko mažąją šeimyną vieną.

Jis žinojo, kad virš jų sklando pragaro angelas. Eina ten, kur eina jie. Sustoja ten, kur jie sustoja. Varvindamas vašką nuo sulenktos žvakės.

Visi žino.

Apie tai rašė laikraščiai. Apie Sofi-mol mirtį, apie policijos „Susirėmimą" su paravanu, apkaltintu vaikų pagrobimu ir žmogžudyste. Kaip vėliau Komunistų Partija, vadovaujama nuosavo Ajemenemo Kovotojo už Teisybę ir Išnaudojamųjų Teisių Gynėjo, apsiautė „Rojaus Konservus ir Uogienes". Draugas K. N. M. Pilajis tvirtino, kad Administracija neteisingai apkaltinusi paravaną, nes šis buvęs aktyvus Komunistų Partijos narys. Kad jį norėta pašalinti už „Teisėtą Profsąjunginę Veiklą".

Taip rašė laikraščiai. Tokia buvo Oficiali Versija.

Be abejo, storalūpis žieduotas vyriškis neturėjo supratimo apie kitą versiją.

Pagal tą būrys liečiamųjų policininkų persikėlė per Mynačalės upę, tingią ir patvinusią po neseniai pasibaigusio lietaus, ir prasibrovę per šlapią traką sugriuvo į Tamsos Širdį.

18

Istorijos Namai

Būrys liečiamųjų policininkų persikėlė per Mynačalės upę, tingią ir patvinusią po neseniai pasibaigusio lietaus, ir brovėsi per šlapią traką žvangindami antrankiais nukarusioje kažkurio kišenėje.

Platūs chaki šortai buvo pastirę nuo krakmolo ir šokčiojo virš aukštos žolės lyg eilė standžių sijonėlių, visiškai nepriklausomų nuo juose judančių kojų.

Jų buvo šešetas. Valstybės Tarnų.

Paslaugumas
Objektyvumas
Lojalumas
Išsiauklėjimas
Civilizuotumas
Intelektualumas
Jautrumas
Atidumas

Kotajamo policija. Karikatūriškas būrys. Naujojo amžiaus kunigaikščiai keistais smailiaviršūniais šalmais. Kartonas, išklotas medvilne. Išteptas plaukų aliejumi. Nuskurusios rusvai žalsvos karūnos.

Širdies Tamsybė.

Mirtinaipasiryžusi.

Jie aukštai kėlė liesas kojas, plumpindami per vešlią žolę. Vijokliai kabinosi už kojų plaukelių, sudrėkusių nuo rasos. Dagiai ir žolynų žiedai pagyvino jų nykias kojines. Rudi šimtakojai miegojo

liečiamųjų batų paduose plieno viršūnėmis. Šiurkšti žolė nudraskė jiems kojų odą, suraižė kryžmai. Šlapias purvas pliurpčiojo po kojomis, kai jie maknojo per pelkę.

Jie kėblino pro žalčiakaklius medžių viršūnėse: paukščiai džiovino permirkusius sparnus, išskleidę juos dangaus fone it skalbinius. Pro garnius. Kormoranus. Didžiulius indiškus gandrus. Gerves, besidairančias, kur čia pašokus. Raudonuosius ibius negailestingomis akimis. Jų kurtinantį *vraark vraark vraark.* Pateles su kiaušiniais.

Ankstyvo ryto kaitra žadėjo, kad bus dar blogiau.

Už pelkės, kuri dvokė stovinčiu vandeniu, praėjo pro senus medžius, apsiaustus vijoklių. Milžiniškus manio augalus. Laukinius pipirus. Purpurines smailiaviršūnes kaskadas.

Pro tamsiai mėlyną vabalą, besisupantį ant nelankstaus žolės lapo.

Pro milžiniškus voratinklius, kurie atlaikė lietų ir driekėsi nuo medžio prie medžio kaip pakuždom skleidžiamos paskalos.

Nuo nuskurusio medžio sudraskytais lapais karojo banano žiedas, apsiaustas kraujo spalvos pažiedėmis. Perlas nevalos mokinuko rankoje. Aksominių džiunglių brangenybė.

Ore poravosi tamsiai raudoni laumžirgiai. Dviem aukštais. Sumaniai. Vienas iš policininkų susižavėjęs pasižiūrėjo ir trumpą valandėlę susimąstė apie laumžirgių sekso varomąsias jėgas ir kas kur kišama. Paskui po komandos jo protas spragtelėdamas atsistojo Ramiai ir grįžo Policinės Mintys.

Pirmyn.

Pro aukštus skruzdėlynus, sukietėjusius po lietaus. Susmukusius it apsvaiginti sargybiniai, miegantys prie Rojaus vartų.

Pro drugius, skriejančius oru kaip geros žinios.

Didžiulius paparčius.

Chameleoną.

Stulbinamą klumpaitę.

Dumiantį slėptis pilką džiunglių paukštelį.

Muskatmedį, kurio nerado Velija Papenas.

Atsišakojusį kanalą. Nejudantį. Pasmaugtą plūdenų. Panašų į žalią gyvatę. Su užvirtusiu medžio kamienu. Liečiamieji policininkai pratipeno į kitą pusę. Sukdami blizgančias bambukines lazdas.

Plaukuotos fėjos mirtį nešančiomis burtų lazdelėmis.

Paskui saulės šviesa įtrūko nuo plonų pasvirusių medžių kamienų. Širdies Tamsybė įžengė į Tamsos Širdį. Antsparniškas svirplių čirškesys stiprėjo.

Pilkosios voverės nuskuodė taškuotais kaučiukmedžių kamienais, pakrypusiais į saulę. Žievėje prakirstais senais randais. Užteptais. Užgydytais. Nenuleistais syvais.

Akrų akrai kaučiukmedžių, paskui žole apaugęs skynimas. Namas.

Istorijos Namai.

Kurių durys užrakintos ir langai atdari.

Šaltomis akmeninėmis grindimis ir banguojančiais laivų pavidalo šešėliais ant sienų.

Kur vaškiniai protėviai diržingais kojų pirštų nagais ir kvapu, trenkiančiu geltonais žemėlapiais, šnekučiuojasi šlamančiu lyg popierius kuždesiu.

Kur po senais paveikslais įsikūrę permatomi driežai.

Kur svajonės paimamos į nelaisvę ir persvajojamos.

Kur seno anglo šmėklą, pjautuvu prismeigtą prie medžio, sunaikino dizigotinių dvynukų pora – Kilnojamoji Respublika su Kuodu, įsmeigusi greta Marksistinę vėliavą. Pro šalį kicenantis policininkų būrys neišgirdo jo maldavimo. Meiliu misionieriaus balsu. *Atsiprašau, ar jūs, mm... gal kartais turėtumėt, mm... turbūt neturite cigaro? Ne? Ne, nemanau.*

Istorijos Namai.

Kur Siaubas (vis dar būsimas) per daugelį metų bus užkastas negiliame kape. Paslėptas po linksmu viešbučio virėjų klegesiu. Senų komunistų nusižeminimu. Lėta šokėjų mirtimi. Žaislinėmis istorijomis turtingiems turistams pažaisti.

Namas buvo gražus.

Kadaise baltomis sienomis. Raudonu stogu. Bet dabar nudažytas audrų spalvomis. Gamtos paletėje pamirkytu teptuku. Žalias kaip samanos. Rudas kaip žemė. Juodas kaip irimas. Dėl to atrodė senesnis, negu buvo. Tarsi nuskendęs lobis, iškeltas iš vandenyno dugno. Nubučiuotas banginių ir apkibęs polipais. Suvystytas tyla. Iškvepiantis burbuliukus pro išdaužtus langus.

Jį visą juosė plati veranda. Kambariai buvo atokiau ir slypėjo šešėlyje. Čerpių stogas šliaužė žemyn lyg didžiulės apverstos valties šonai. Pūvančios sijos, atremtos į kadaise baltas kolonas, ties viduriu įlinko palikdamos žiojinčią, žiovaujančią skylę. Istorijos skylę. Istorijos formos skylę Visatoje, pro ją sutemus tarsi fabriko dūmai išvirsdavo tiršti tykių šikšnosparnių debesys ir išsisklaidydavo naktyje.

Jie grįždavo auštant su naujienomis apie pasaulį. Pilka migla rausvame tolyje, kuri staiga sutirštėdavo ir aptemdydavo namą, prieš šlumštelėdama pro Istorijos skylę nelyginant dūmai atbulai sukamame filme.

Jie, šikšnosparniai, miegodavo visą dieną. Kaip kailiu iškloję pastogę. Apdrabstydami grindis išmatomis.

Policininkai sustojo ir išsiskleidė vėduokle. Iš tiesų nebuvo būtina, bet jie mėgo tokius Liečiamųjų žaidimus.

Užėmė strategines pozicijas. Prigludę prie sugriuvusios, žemos akmeninės sienos, žyminčios ribas.

Greitai Nusimyžo.

Karštaputa ant šiltoakmens. Policijosmyžalai.

Nuskendusios skruzdėlės tarp geltonų burbuliukų.

Gilus kvėpavimas.

Paskui kartu, remdamiesi keliais ir alkūnėmis, nušliaužė prie namo. Kaip Filmų policininkai. Tyliai tyliai per žolę. Su lazdomis rankose. Automatais mintyse. Atsakomybė už Liečiamųjų ateitį gulė ant jų liesų, bet pajėgių pečių.

Jie aptiko aukas užpakalinėje verandoje. Išardytą Kuodą. Fontaną, suveržtą „Meile Tokijuje". O kitame kampe (vienišą it vilką) – stalių raudonais kaip kraujas nagais.

Miegantį. Niekais pavertusį visą liečiamųjų gudrybę.

Netikėtąpuolimą.

Antraštes jų galvose.

GALVAŽUDYS SUČIUPTAS VIENINGOMIS POLICIJOS PASTANGOMIS.

Už šį įžūlumą, už sugadintą malonumą laimikis sumokėjo. O taip.

Veluthą jie pažadino batais.

Esthapenas su Rahele pabudo nuo mieguisto apstulbusio riksmo sutraiškius kelių girneles.

Klyksmai nusigalavo juose ir išplaukė pilvais į viršų lyg nebegyvos žuvys. Susirietę ant grindų, blaškydamiesi tarp baimės ir netikėjimo, jie suprato, kad muša Veluthą. Iš kur jis atsirado? Ką padarė? Kodėl policininkai jį čia atitempė?

Girdėjo medžio bumbsėjimą į kūną. Bato į kaulą. Į dantis. Slopų krioktelėjimą, kai spiriama į pilvą. Tykų kaukolės trekštelėjimą į betoną. Kraujo gurgesį kvėpuojant, kai plautį perplėšia dantytas sulaužyto šonkaulio galas.

Jie žiūrėjo – pamėlusiomis lūpomis, išplėstomis kaip lėkštės akimis, užhipnotizuoti to, ką pajuto, bet nesuprato: policininkai taip elgiasi ne iš užgaidos. Ne iš pykčio – vietoj jo tvyro bedugnė. Tai nuosaikus, santūrus žiaurumas taupant jėgas.

Atidaro butelį.

O gal užsuka čiaupą.

Kerta medį, taigi lekia skiedros.

Dvynukai buvo per maži ir nesuprato, kad jie – tik istorijos budeliai. Pasiųsti išreikalauti skolų ir surinkti mokesčių iš tų, kurie sulaužė jos įstatymus. Skatinami pirmykščių, tačiau netikėtai visiškai beasmenių jausmų. Paniekos, gimusios iš pradinės, nepripažintos baimės; taip civilizacija bijo gamtos, vyrai – moterų, galingieji – bejėgių.

Nesąmoningas žmogaus potraukis naikinti viską, ko jis negali nei pavergti, nei sudievinti.

Vyrų Poreikiai.

Tą rytą Esthapenas su Rahele tapo liudininkais (nors tada to nežinojo) klinikinio įrodymo, kaip kontroliuojamomis aplinkybėmis (juk čia ne karas, ne genocidas) žmogaus prigimtis veržiasi valdyti. Kaip trokšta aiškios struktūros. Tvarkos. Visiško monopolio. Tai buvo Dieviškąja Paskirtimi apsimetusi žmonijos istorija, pasirodžiusi nepilnamečiams žiūrovams.

Tai, kas įvyko tą rytą, nebuvo atsitiktinumas. Nebuvo neesminga. Ne koks nenumatytai išdaužytas snukis ar asmeniškos sąskaitos. Tai epocha antspaudavo savo gyventojus.

Tiesioginė Istorijos transliacija.

Galbūt Veluthą jie sužalojo labiau, negu ketino, bet tik todėl, kad bet koks panašumas, bet koks ryšys tarp jų ir jo, bet kokia išvada, kad jis bent jau biologiškai tos pačios rūšies, seniai buvo panaikinti. Jie ne žmogų suėmė, jie varė baimės velnią. Neturėjo matuoklio nustatyti, kokią bausmę jis pajėgus pakelti. Nei priemonių įvertinti, ar smarkiai ir ar pagydomai jį suluošino.

Priešingai siautėjančioms religinių fanatikų minioms ar nugalėtojų kariuomenėms, tą rytą Tamsos Širdyje liečiamųjų policininkų būrys darbavosi taupiai, be įsiūčio. Veiksmingai, o ne padrikai. Atsakingai, o ne isteriškai. Jie nenurovė jam plaukų, nesudegino gyvo. Nenušniojo lytinių organų ir nesukišo į burną. Neišprievartavo jo. Nenukirto galvos.

Juk jie ne su epidemija kovojo. Tik skiepijo bendruomenę, kad epidemija nekiltų.

Užpakalinėje Istorijos Namų verandoje ponia Eapen ir ponia Radžagopalan, Dvyniai Dievas žino ko Ambasadoriai, išmoko dar dvi pamokas, kol žmogus, kurį jie mylėjo, buvo daužomas ir naikinamas.

Pirmoji Pamoka:

Kraujo ant Juodo Žmogaus beveik nematyti. (Bum bum)

Ir

Antroji Pamoka:

Bet kvapas juntamas.

Šleikščiai saldus.

Kaip vystančių vėjuje rožių. (Bum bum)

– *Madijo?* – paklausė vienas iš Istorijos Įgaliotinių.

– *Madi ajirikum*,* – atsakė kitas.

Užteks?

Užteks.

Jie atsitraukė. Meistrai vertino savo darbą. Grožėjosi iš tolo.

Jų Darbas, apleistas Dievo ir Istorijos, Markso, Vyro, Moters ir

* Užteks? – Turėtų *(malajalių)*.

(tai dar bus) Vaikų, susitraukęs gulėjo ant grindų. Nevisiškai praradęs sąmonę, bet nebejudėjo.

Jo kaukolė buvo trijose vietose perskelta. Nosis ir abu skruostikauliai sulaužyti, todėl veidas virtęs minkšta pasklida mase. Smūgis perskėlė viršutinę lūpą ir išmušė šešis dantis, trys iš jų susmigo į apatinę lūpą, šlykščiai aukštyn kojom mėgdžiodami jo gražią šypseną. Keturi šonkauliai lūžo, vienas perdūrė kairįjį plautį, todėl iš burnos tekėjo kraujas. Skaisčiai raudonas sulig kiekvienu įkvėpimu. Šviežias. Putotas. Pradurta žarna kraujavo, kraujas kaupėsi pilvo ertmėje. Nugarkaulis buvo dviejose vietose sužalotas, nuo sutrenkimo paralyžiavo dešinę ranką, jis nebevaldė šlapimo pūslės ir tiesiosios žarnos. Abi kelių girnelės buvo sutraiškytos.

Vis dėlto jie išsitraukė antrankius.

Šaltus.

Gaižiai trenkiančius metalu. Kaip plieniniai autobuso turėklai ir konduktoriaus rankos dėl to, kad buvo įsikibęs į juos. Tada pastebėjo jo lakuotus nagus. Vienas iš jų pakėlė juos ir koketiškai pamojavo kitiems. Anie nusijuokė. „Kas čia?“ – sucypė falcetu. „Kintama srovė – pastovi srovė?“

Vienas iš jų lazda taukštelėjo jam per varpą.

– Nagi parodyk savo ypatingą paslaptį. Parodyk, iki kokio dydžio gali jį išpūsti. – Tada pakėlė batą (kurio pade buvo susirangę šimtakojai) ir šleptelėdamas nuleido.

Rankas jie surakino jam už nugaros.

Spragt.

Vėl spragt.

Po Laimę Nešančiu Lapu. Rudens lapu naktyje. Dėl kurio laiku ateina musonai.

Jo oda pašiurpo tose vietose, kur ją lietė antrankiai.

– Tai ne jis, – sušnibždėjo Esthai Rahelė. – Aš žinau. Tai jo dvynys brolis. Urumbanas. Iš Kočio.

Estha nenorėjo ieškotis prieglobsčio prasimanymuose ir nutylėjo.

Kažkas juos kalbino. Malonus liečiamasis policininkas. Malonus saviškiams.

– Vaikai, ar jūs sveiki? Jis jūsų neužgavo?

Ir dvynukai, ne vienu balsu, bet beveik, sušnibždėjo:

– Taip. Ne.

– Nusiraminkite. Dabar, su mumis, jūs saugūs.

Paskui policininkai apsidairė ir pamatė demblį.

Puodus ir keptuves.

Pripučiamą žąsį.

Koalą tabaluojančiomis sagučių akimis.

Šratinukus su Londono gatvėmis.

Kojines skirtingų spalvų pirštais.

Geltonrėmius raudonos plastmasės akinius nuo saulės.

Laikrodį su nupieštu laiku.

– Kieno jie? Iš kur atsirado? Kas juos atnešė? – balse pasigirdo nerimo gaidelė.

Estha su Rahele, pilni žuvų, spoksojo į juos.

Policininkai susižvalgė. Suprato, ką turi daryti.

Koalą pasiėmė savo vaikams.

Ir šratinukus su kojinėmis. Policijos vaikai skirtingų spalvų kojinių pirštais.

Žąsį jie susprogdino cigarete. *Pokšt.* Ir užkasė gumos skutelius.

Nianaudinga žąsis. Lengvai atpažįstama.

Vienas iš jų užsidėjo akinius. Kiti juokėsi, todėl jis valandėlę jų nenusiėmė. Visi jie užmiršo laikrodėlį. Jis liko Istorijos Namuose. Užpakalinėje verandoje. Klaidingai įamžinęs laiką. Be dešimt dvi.

Jie išvyko.

Šeši karalaičiai žaislų prikimštomis kišenėmis.

Pora dizigotinių dvynių.

Ir Netekties Dievas.

Jis negalėjo eiti. Todėl jie vilko jį.

Niekas jų nematė.

Juk šikšnosparniai akli.

19

Išgelbėti Amu

Policijos nuovadoje inspektorius Tomas Metjus liepė atnešti du butelius kokakolos. Su šiaudeliais. Vergiškai nuolankus policininkas pristatė juos ant plastmasinio padėklo ir pasiūlė dviem purviniems vaikams, sėdintiems anapus inspektoriaus stalo, apversto bylomis ir dokumentais, tik galvos vos vos kyšojo.

Taigi antrą kartą per dvi savaites Estha vaišinamas Baime iš butelio. Atšaldyta. Gazuota. Kartais Viskas blogiau lenda užsigeriant kokakola.

Pursiai mušė jam į nosį. Jis atsirūgo. Rahelė sukikeno. Ji pūtė per šiaudelį, kol gėrimas išsiliejo ant suknelės. Ir nulašėjo ant grindų. Estha garsiai skaitė nuo lentos ant sienos.

– samugualsa**P**, – pasakė jis. – samugualsa**P**, samuvytkejb**O**...

– samulajo**L**, samijėlkuaiss**I**, – tarė Rahelė.

– samutouzilivi**C**, samulautkeletn**I**.

– samurtua**J**, samudit**A**.

Reikia pagirti inspektorių Tomą Metjų, kad nepametė galvos. Jis juto, jog vaikų mintys darosi vis padrikesnės. Pastebėjo išsiplėtusias lėliukes. Buvo tai matęs anksčiau... žmogaus proto išleidžiamąjį vožtuvą. Būdą traumai įveikti. Jis atsižvelgė į tai ir klausimus pateikė sumaniai. Nepavojingai. Tarp: „Kada tavo gimimo diena, berniuk?“ ir „Kokia tavo mėgstamiausia spalva, mergyt?“

Pamažu iš padrikų nuotrupų reikalas ėmė aiškėti. Pavaldiniai trumpai papasakojo jam apie puodus ir keptuves. Demblį. Neįmanomus užmiršti žaislus. Dabar jie darėsi prasmingi. Inspektoriui Tomui Metjui linksma nebuvo. Jis pasiuntė džipą atvežti Ma-

žės-kočamos. Pasirūpino, kad vaikų nebūtų kambaryje, kai ji atvyks. Nepasisveikino.

– Sėskitės, – tarė.

Mažė-kočama pajuto, kad kažkas labai negerai.

– Suradote juos? Viskas gerai?

– Viskas negerai, – patikino ją inspektorius.

Iš jo akių išraiškos ir balso tono Mažė-kočama suprato, kad šį kartą teks bendrauti su visiškai kitu žmogumi. Ne paslaugiu ankstesnio susitikimo policijos inspektoriumi. Ji susmuko į kėdę. Inspektorius Tomas Metjus kalbėjo be užuolankų.

Kotajamo policijos veiksmai rėmėsi *jos* skundu. Paravaną sugavo. Nelaimei, suimant jis buvo sunkiai sužeistas ir veikiausiai nakties neišgyvens. Tačiau vaikai sako išėję savo noru. Jų valtis apsivertusi, ir anglė mergytė nuskendusi atsitiktinai. Tai reiškia, kad policijai užkrauta juridiškai nekalto žmogaus mirtis. Teisybė, jis – paravanas. Teisybė, jis elgėsi negražiai. Tačiau laikai neramūs, ir juridiškai, pagal įstatymą, jis nekaltas. Prieš jį negalima sudaryti *bylos*.

– Bandymas išprievartauti? – neryžtingai pasiūlė Mažė-kočama.

– *Kur* aukos skundas? Jinai jį parašė? Davė parodymus? Atsinešėte juos? – Inspektoriaus tonas buvo karingas. Beveik priešiškas.

Atrodė, kad Mažė-kočama sumažėjo. Po akimis ir žandikauliais nukaro maišiukai. Joje ėmė rūgti baimė ir seilės burnoje pasidarė gaižios. Inspektorius stumtelėjo jai stiklinę vandens.

– Reikalas paprastas. Arba iššaginimo auka parašo skundą. Arba vaikai, girdint policininkui, patvirtina, kad paravanas juos pagrobė. Arba. – Jis palaukė, kol Mažė-kočama pakėlė į jį akis. – Arba turėsiu jus apkaltinti padavus neteisingą skundą. Kriminaliniu nusikaltimu.

Prakaitas nudažė Mažės-kočamos šviesiai mėlyną palaidinę tamsiai mėlynai. Inspektorius Tomas Metjus jos neskubino. Žinojo, kad, vyraujant tokioms politinėms nuotaikoms, pats gali pakliūti į didelę bėdą. Suprato, kad draugas K. N. M. Pilajis šios progos nepražiopsos. Nagus graužė dėl tokio neapgalvoto savo elgesio.

Pakišo kartūninį rankšluostį po marškiniais ir nusišluostė krūtinę bei pažastis. Jo kabinete buvo tylu. Policijos nuovados veiklos garsai, batų dundesys, kartais skausmingas tardomojo stūgavimas nutolo, lyg sklistų iš kažkur kitur.

– Vaikai padarys, kaip liepta, – pareiškė Mažė-kočama. – Ar galėčiau valandėlę pabūti su jais viena?

– Kaip norite. – Inspektorius pakilo eiti.

– Prašom truputį palaukti prieš atvesdamas juos.

Inspektorius linktelėjo ir išėjo.

Mažė-kočama nusišluostė blizgantį prakaituotą veidą. Ištempė kaklą žiūrėdama į lubas, kad palaus galu galėtų iššluostyti prakaitą iš lašinių rievių ant kaklo. Pabučiavo savo kryželį.

Sveika Marija, malonės pilnoji...

Maldos žodžiai ją apleido.

Atsidarė durys. Įėjo Estha su Rahele. Aplipę purvu. Permirkę kokakola.

Mažės-kočamos vaizdas juos kaipmat išblaivė. Peteliškė nepaprastai tankiais nugariniais šepetukais išskleidė sparnus virš abiejų širdžių. *Kodėl ji atėjo? Kur Amu? Ar vis dar užrakinta?*

Mažė-kočama griežtai pažvelgė į juos. Ilgai tylėjo. Kai prabilo, jos balsas buvo kimus ir nepažįstamas.

– Kieno ta valtis? Iš kur jūs ją ištraukėt?

– Mūsų. Mes radom. Velutha ją mums sutaisė, – sušnibždėjo Rahelė.

– Seniai ją turėjote?

– Radom ją tą dieną, kai atvyko Sofi-mol.

– Taigi vogėte iš namų daiktus ir gabenote ja per upę?

– Mes tik žaidėm...

– *Žaidėt?* Jūs tai vadinat žaidimu?

Mažė-kočama ilgai žiūrėjo į juos. Pagaliau prašneko.

– Jūsų žaviosios pusseserės lavonas guli svetainėje. Žuvys išgraužė jai akis. Jos motina nesiliauja verkusi. Ir jūs tai vadinate *žaidimu?*

Staiga pūstelėjus vėjeliui, gėlėta užuolaida subangavo. Rahelė lauke pamatė stovinčius džipus. Ir vaikštančius žmones. Vienas bandė užvesti motociklą. Kaskart, kai jis spustelėdavo starterį, šalmas nuslysdavo ant šono.

Po inspektoriaus kambarį sklandė Papačio peteliškė.

– Atimti žmogui gyvybę – baisus dalykas, – kalbėjo Mažė-kočama. – Baisiausias, kokį tik galima padaryti. Net *Dievas* to neatleidžia. Jūs tai žinote, ar ne?

Dvi galvos dukart linktelėjo.

– Ir vis dėlto... – ji liūdnai pažvelgė į juos, – jūs tai padarėte. – Pasižiūrėjo į juos. – Jūs – žmogžudžiai. – Palaukė, kol jie tai suvoks. – Jūs žinot, kad aš žinau, jog tai nebuvo nelaimingas atsitikimas. Žinau, kaip jūs jai pavydėjote. Ir jei teisėjas teisme mane paklaus, turėsiu jam pasakyti, ar ne? Juk negaliu meluoti, teisybė? – Ji patapšnojo kėdę greta savęs. – Na, sėskitės...

Keturios dviejų klusnių užpakaliukų pusės įsispraudė į kėdę.

– Turėsiu papasakoti, kad jums buvo griežtai Draudžiama vieniems eiti prie upės. Kad privertėte ją eiti kartu, nors žinojote, kad ji nemoka plaukti. Kad vidury upės išstūmėte ją iš valties. Juk tai nebuvo nelaimingas atsitikimas, tiesa?

Keturios lėkštutės spoksojo į ją. Apžavėtos istorijos, kurią ji pasakojo. *O kas atsitiko paskui?*

– Taigi dabar jus pasodins į kalėjimą, – meiliai pasakė Mažė-kočama. – Ir jūsų motina per jus sės į kalėjimą. Ar to norėtumėt?

Išsigandusios akys ir fontanas žiūrėjo į ją.

– Jūs visi trys atsidursite trijuose skirtinguose kalėjimuose. Ar žinote, kokie Indijos kalėjimai?

Dvi galvos buvo dukart papurtytos.

Mažė-kočama išdėstė įrodymus. Pasitelkusi vaizduotę, nupiešė ryškius kalėjimo gyvenimo paveikslus. Traškų nuo tarakonų maistą. Krūveles tualetuose, panašias į minkštus rudus kalniukus. Blakes. Mušimą. Smulkiai nupasakojo ilgus metus, kuriuos Amu dėl jų teks praleisti kalėjime. Kai ją išleis – jei, žinoma, ji nenumirs anksčiau, – bus ligota utėlėta senė. Maloniu, susirūpinusiu balsu nuosekliai išdėstė jiems, kokia klaiki ateitis jų laukia. Užgesinusi menkiausią vilties spindulėlį, visiškai sunaikinusi jų gyvenimus, it fėja krikštamotė pasiūlė jiems išeitį. Dievas niekad neatleis jiems to, ką jie padarė, bet čia, Žemėje, galima šiek tiek atitaisyti padarytą žalą. Išgelbėti motiną nuo pažeminimų ir

kančių, kuriuos jai tektų patirti dėl jų. Žinoma, jei jie pasiruošę elgtis protingai.

– Laimei, – tarė Mažė-kočama, – jūsų laimei, policija suklydo. *Laiminga* klaida. – Ji patylėjo. – Jūs žinote, apie ką kalbu, teisybė?

Stikliniame prespapjė ant policininko stalo buvo įkalinti žmonės. Estha juos matė. Šokantį valsą vyrą ir šokančią valsą moterį. Balta suknele, iš po kurios matyti kojos.

– Juk žinote?

Skambėjo prespapjė valsas. Mamačė jį griežė smuiku.

Rarararararam.

Param param.

– Ar šiaip, ar taip, – kalbėjo Mažės-kočamos balsas, – to, kas padaryta, nebepakeisi. Inspektorius sako, kad jis vis tiek mirs. Taigi jam tikrai nesvarbu, ką pamanys policija. Svarbu tiktai, ar jūs norite sėsti į kalėjimą ir dar pasodinti Amu. Tai turite nuspręsti jūs.

Prespapjė viduje buvo burbuliukų, todėl atrodė, kad vyras ir moteris šoka valsą po vandeniu. Atrodė laimingi. Galbūt tuokėsi. Ji balta suknele. Jis juodu kostiumu ir peteliške. Paskendę vienas kito akyse.

– Jei norite ją išgelbėti, tereikia eiti kartu su Dėde dideliais ūsais. Jis jus kai ko paklaus. Tik vieno klausimo. Tereiks atsakyti: „Taip". Tada mes visi galėsime vykti namo. Viskas labai paprasta. Lengvai atsipirksite.

Mažė-kočama pasižiūrėjo, kur įsmeigtos Esthos akys. Vargais negalais susitvardė negriebusi prespapjė ir neišmetusi pro langą. Jos širdis daužėsi.

– Na! – pasakė gyvai, trapiai šypsodamasi, balsas nuo įtampos ėmė kimti. – Ką man pasakyti dėdei inspektoriui? Ką mes nusprendėme? Norite išgelbėti Amu, ar pasodinsime ją į kalėjimą?

Lyg siūlytų jiems rinktis vieną iš dviejų malonumų. Žvejoti ar maudyti paršiukus? Maudyti paršiukus ar žvejoti?

Dvynukai pakėlė į ją akis. Ne kartu (bet beveik) du išsigandę balsai sušnibždėjo:

– Išgelbėti Mamytę.

Daugelį metų mintyse jie kartos šią sceną. Vaikai. Paaugliai. Suaugę. Ar juos apgaule privertė padaryti tai, ką jie padarė? Ar juos gudrumu prikalbino paskelbti nuosprendį?

Turbūt. Tačiau viskas ne taip paprasta. Abudu žinojo, kad turi teisę rinktis. O kaip greit pasirinko! Nedvejojo nė valandėlės prieš pakeldami akis ir ištardami (ne vienu balsu, bet beveik): „Išgelbėti Mamytę". Gelbėkimės. Gelbėkime motiną.

Mažė-kočama džiugiai nusišypsojo. Nuo palengvėjimo jai paleido vidurius. Turėjo eiti į tualetą. Skubiai. Atidarė duris ir paprašė pakviesti inspektorių.

– Jie geri vaikučiai, – pasakė, kai jis atėjo. – Jie eis su jumis.

– Nėra reikalo abiem eiti. Pakaks vieno, – tarė inspektorius Tomas Metjus. – Bet katro. Berniuko. Mergytės. Kuris nori eiti su manimi?

– Estha, – parinko Mažė-kočama. Žinojo, kad jis praktiškesnis už Rahelę. Sukalbamesnis. Įžvalgesnis. Atsakingesnis. – Eisi tu. Gerazberniukas.

Žmogeliukas. Jo ant ratų nameliukas. Bum bum.

Estha išėjo.

Ambasadorius E.(lvis) Pilvūzas. Kurio akys kaip lėkštutės, o kuodas išardytas. Mažutis ambasadorius, su aukštais policininkais besileidžiantis į Kotajamo policijos nuovados gelmes atlikti siaubingos misijos. Jų žingsniai atsimuša nuo plytelėmis išklotų grindų.

Rahelė pasiliko Inspektoriaus kabinete ir klausėsi, kaip drimba inspektoriaus klozetan jam skirtame tualete kliurksintis Mažės-kočamos palengvėjimas.

– Nuleidimas sugedęs, – pasakė išėjusi. – Kaip nemalonu. – Buvo sutrikusi, kad inspektorius pamatys, kokios spalvos ir konsistencijos jos ekskrementai.

Areštinėje buvo tamsu kaip maiše. Estha nieko nematė, bet išgirdo gergždžiantį, sunkų kvėpavimą. Vos nesusivėmė nuo išmatų smarvės. Kažkas įjungė šviesą. Ryškią. Akinamą. Ant maurinų, slidžių grindų pasirodė Velutha. Sužalotas džinas, iššauktas modernaus žibinto. Buvo nuogas, išterliotas mundus atsivyniojęs. Krau-

jas sunkėsi jam iš kaukolės nelyginant išdavystė. Veidas buvo ištinęs, o galva panaši į moliūgą, per didelį ir per sunkų plonam koteliui, ant kurio išaugo. Moliūgas baisia apversta šypsena. Policijos batai atsitraukė nuo besiplečiančio šlapimo klano, kuriame atsispindėjo plika elektros lemputė.

Esthoje į viršų išplaukė padvėsusios žuvys. Vienas iš policininkų bakstelėjo Veluthai koja. Šis nekrustelėjo. Inspektorius Tomas Metjus atsitūpė ir džipo raktu drėkstelėjo Veluthai per padą. Užtinusios akys atsimerkė. Klaidžiojo. Paskui pro kruviną miglą įsmigo į mylimą vaiką. Esthai pasirodė, kad jis nusišypsojo. Ne lūpomis, kažkuria kita, nesužalota kūno dalimi. Galbūt alkūne. Ar petimi.

Inspektorius paklausė. Esthos burna ištarė Taip.

Ant pirštų galų ištipeno vaikystė.

Tartum sklendė įslinko tyla.

Kažkas užgesino šviesą, ir Velutha išnyko.

Važiuojant policijos džipu namo, Mažė-kočama sustojo prie „Patikimų Medikų" nupirkti Raminamųjų. Davė kiekvienam po dvi tabletes. Privažiavus Čangemo tiltą, jų akys jau merkėsi. Estha sušnibždėjo Rahelei į ausį:

– Tavo teisybė. Tai buvo ne jis. Tai buvo Urumbanas.

– Ačiū Dievui, – pašnibždom atsiliepė Rahelė.

– Kaip tau atrodo, kur jis?

– Pabėgo į Afriką.

Motinai juos atidavė kietai miegančius, skendinčius savo pramane.

Iki kito ryto, kai Amu išpurtė iš jų tiesą. Bet tada jau buvo vėlu.

Inspektorius Tomas Metjus, žmogus, turįs atitinkamos patirties, buvo teisus. Velutha nakties neišgyveno.

Pusė valandos po vidurnakčio jį ištiko Mirtis.

O mažą šeimynėlę, kuri susiraičiusi miegojo ant mėlyno kryžiuku siuvinėto užtiesalo? Kas ištiko juos?

Ne mirtis. Tiktai gyvenimo pabaiga.

Po Sofi-mol laidotuvių, kai Amu vėl nusivedė juos į policijos nuovadą ir inspektorius rinkosi mango *(Bakst bakst)*, kūnas jau bu-

vo išneštas. Įmestas į *themadi kuži* – vargšų duobę, – kur policininkai paprastai sumeta nuovados negyvėlius.

Išgirdusi apie Amu apsilankymą nuovadoje, Mažė-kočama persigando. Viskas, ką ji, Mažė-kočama, buvo padariusi, rėmėsi viena prielaida. Koziriu, kad Amu, ką bedarytų, kaip betūžtų, niekada viešai neprisipažins buvusi Veluthos meilužė. Nes, Mažės-kočamos supratimu, pražudytų save ir vaikus. Visam laikui. Bet Mažė-kočama neatsižvelgė į Amu Nepatikimumą. Sprogstamąjį Mišinį – begalinį motinystės švelnumą, beprotišką savižudės teroristės įniršį.

Amu poelgis ją pritrenkė. Žemė slydo jai iš po kojų. Žinojo, kad inspektorius Tomas Metjus – jos sąjungininkas. Tačiau ar ilgai tai truks? O jei jį perkels kitur ir bylą pradės tirti iš naujo? Visiškai įmanoma, kai matai prie vartų draugo K. N. M. Pilajo suburtą lozungus rėkaujančią Partijos darbuotojų minią. Ji neleido darbininkams eiti į darbą, ir milžiniškos mango, bananų, ananasų, česnakų ir imbierų krūvos „Rojaus Konservų" teritorijoje pamažu puvo.

Mažė-kočama suprato, kad turi kuo greičiau Amu išvyti iš Ajemenemo.

Jai tai pavyko pasinaudojus savo ypatingu talentu. Drėkinti savo laukus, puoselėti savo augalus kitų žmonių aistromis.

Ji lyg žiurkė prasigraužė į Čako sielvarto sandėlį. Tarp jo sienų įsmeigė lengvą, prieinamą jo beprotiško pykčio taikinį. Nebuvo sunku įteigti, kad dėl Sofi-mol mirties kalta Amu. Amu ir jos dizigotiniai dvynukai.

Čakas, laužiantis duris, buvo tik liūdnas jautis, besiblaškantis ant Mažės-kočamos pavadžio. Tai ji sumanė, kad Amu būtų priversta susirinkti daiktus ir išvykti. Kad Estha būtų Grąžintas.

20

Madraso pašto traukinys

Taigi Kočino geležinkelio stotyje prie grotuoto traukinio lango sėdėjo Estha Vienišasis. Ambasadorius E.(lvis) Pilvūzas. Akmuo ant kaklo su kuodu. Jaudindamasis, lyg plūduriuotų bedugnėje ant žalsvų neramių, sunkių bangų tarp jūros dumblių su bedugne širdyje. Jo lagaminėlis su užrašyta pavarde buvo po suolu. Priešpiečių dėžutė su pomidorų sviestainiais ir „Eagle" termosas su ereliu padėti ant mažo atlenkiamo stalelio priešais jį.

Greta jo valganti ponia žaliai purpuriniu Kančipuramo sariu ir deimantais, it švytinčios bitės susispietusiais ant abiejų šnervių, pasiūlė geltonų ladu iš dėžutės. Estha papurtė galvą. Ji nusišypsojo, meilios akys už akinių dingo plyšeliuose, ir ėmė įkalbinėti. Sučepsėjo lūpomis.

– Pamėgink vieną. Labaiii saldus, – pasakė ji tamilų kalba. *Rombo maduram.*

– Saldus, – angliškai pakartojo jos vyriausioji, maždaug Esthos metų dukrelė.

Estha vėl papurtė galvą. Ponia pašiaušė jam plaukus ir išardė kuodą. Jos šeima (vyras ir trys vaikai) jau valgė. Dideli, apvalūs geltoni ladu trupiniai ant sėdynės. Traukinio dundėjimas po kojomis. Mėlyna naktinė lempelė dar neuždegta.

Mažiausias valgančios ponios sūnelis ją uždegė. Valganti ponia užgesino. Ji paaiškino vaikui, kad tai lemputė miegoti. Ne būdrauti.

Traukinio pirmojoje klasėje viskas buvo žalia. Žalios sėdynės. Žali gultai. Žalios grindys. Žalios grandinės. Tamsiai žalios. Šviesiai žalios.

NORĖDAMI SUSTABDYTI TRAUKINĮ, PATRAUKITE GRANDINĘ, buvo žaliai parašyta.

IMADĖRON ITYDBATSUS ĮNIKUART, ETIKUARTAP ĘNIDNARG, žaliai perskaitė Estha mintyse.

Pro lango grotas Amu spaudė jam ranką.

– Saugok bilietą, – tarė Amu burna. Bandanti nepravirkti Amu burna. – Ateis jo patikrinti.

Estha linktelėjo Amu veidui, pakeltam į traukinio langą. Rahelei, mažai ir išsitepusiai stoties purvu. Visus tris atskirai jungė baisus supratimas, kad jie negyvai užmylėjo žmogų.

To laikraščiuose nebuvo.

Dvyniams prireikė daugelio metų suprasti Amu vaidmenį tuose įvykiuose. Per Sofi-mol laidotuves ir vėliau, kol Estha nebuvo Grąžintas, jie matė jos paburkusias akis ir su vaikišku savanaudiškumu dėl jos sielvarto kaltino tik save.

– Valgyk sviestainius, kol neištižo, – pasakė Amu. – Ir neužmiršk parašyti.

Ji apžiūrėjo rankutės, kurią laikė, nagus ir iškrapštė juodą purvo pjautuvėlį iš po nykščio nago.

– Ir prižiūrėk mano mieliausiąjį. Kol aš atvažiuosiu jo pasiimti.

– Kada, Mamyte? Kada tu jo atvažiuosi?

– Greit.

– Bet kada? Tiksliaikada?

– Greit, mieliausiasis. Kai tik galėsiu.

– Po mėnesio? Mamyte? – tyčia paminėjo tokį ilgą laiką, kad Amu pasakytų: *Anksčiau, Estha. Būk praktiškas. Kaipgi bus su tavo mokslu?*

– Kai tik gausiu darbą. Kai tik galėsiu išvykti iš čia ir gausiu darbą, – tarė Amu.

– Bet tai bus niekada! – Siaubo banga. Bedugnės su bedugne širdyje jausmas.

Valganti ponia atlaidžiai klausėsi.

– Matot, kaip gražiai jis kalba angliškai, – tamilų kalba pasakė savo vaikams.

– Bet tai bus niekada, – karingai išpyškino vyriausioji duktė. – En-i-e-ka-a-dė-a. Niekada.

Tardamas „niekada“, Estha tik norėjo pasakyti, kad tam prireiks daug laiko. Kad ne *dabar,* kad *negreit*.

„Niekada“ jam reiškė „kada nors“.

Tačiau išsprūdo kas kita.

Bet tai bus niekada!

Jie tik pridėjo NIE ir nubraukė NORS.

Jie?

Vyriausybė.

Kur žmonės siunčiami Išmokti Gražaus Elgesio.

Tačiau įvyko kaip tik taip.

Niekada. Ne Kada Nors.

Jo kaltė, kad tolimi šauksmai Amu krūtinėje nutilo. Jo kaltė, kad ji vieniša mirė viešbutyje, kad niekas negulėjo jai už nugaros ir su ja nesikalbėjo.

Nes jis *pasakė. Bet, Mamyte, tai bus niekada!*

– Nebūk kvailas, Estha. Tai įvyks greit, – kalbėjo Amu burna. – Aš būsiu mokytoja. Įsteigsiu mokyklą. O judu su Rahele joje mokysitės.

– Ir mes galėsime mokytis privačioje mokykloje, nes ji bus mūsų! – tarė amžinasis pragmatikas Estha. Nepražiopsantis progos. Nemokamas važinėjimas autobusu. Nemokamos laidotuvės. Nemokamas mokslas. Žmogeliukas. Jo ant ratų nameliukas. Bum bum.

– Turėsime savo namus, – pasakė Amu.

– Mažus, – įsiterpė Rahelė.

– O mokykloje bus klasės ir lentos, – pridūrė Estha.

– Ir kreida.

– Ir mokys Tikri Mokytojai.

– Ir bus teisingos bausmės, – pasakė Rahelė.

Štai tokie dalykai sudarė jų svajones. Tą dieną, kai Estha buvo Grąžintas. Kreida. Klasės lentos. Teisingos bausmės.

Neprašė, kad jiems atleistų nenubaudę. Prašė tiktai bausmių, atitinkančių jų nusižengimus. Ne spintų su įmontuotais miegamaisiais dydžio. Po kurių lentynų labirintus klaidžiojant prabėgtų visas gyvenimas.

Traukinys pajudėjo be perspėjimo. Labai iš lėto.

Esthai išsiplėtė lėliukės. Nagai įsikirto į ranką Amu, einančiai peronu. Pasileidusiai bėgti, kai Madraso pašto traukinys padidino greitį.

Telaimina tave Dievas, mažyti. Mieliausiasis mano. Aš greit atvažiuosiu tavęs!

– Mamyte! – tarė Estha, kai ji ištraukė ranką. Atlupusi vieną pirščiuką po kito. – Mamyte! Bloga! – Esthos riksmas virto aimana.

Mažasis Elvis Pilvūzas su išardytu ypatingų išvykų kuodu. Ir rusvai gelsvais smailianosiais batukais. Jis paliko savo balsą už nugaros.

Rahelė susirietė stoties perone ir spiegė spiegė.

Traukinys nuvažiavo. Įsiveržė šviesa.

PO DVIDEŠIMT TREJŲ METŲ Rahelė, tamsi moteris geltonais sportiniais marškinėliais, atsisuka į Esthą tamsoje.

– Esthapapičačenai Kutapenai Piteri-mon, – sako ji.

Kužda.

Judina lūpas.

Gražuolės jų motinos lūpas.

Estha, sėdintis labai tiesiai, laukiantis, kol bus suimtas, prikiša prie jų pirštus. Nori paliesti žodžius, kuriuos jos sukuria. Sulaikyti kuždesį. Jo pirštai čiuopia jas. Liečia dantis. Jo ranka paimama ir bučiuojama.

Spaudžiama prie šalto skruosto, šlapio nuo užtiškusio lietaus.

Paskui ji atsisėdo ir apkabino jį. Prisitraukė prie savęs ant lovos.

Taip jie gulėjo ilgai. Budėdami tamsoje. Tyla ir Tuštuma.

Neseni. Nebejauni.

Gyvybingo mirštamo amžiaus.

Jie buvo nepažįstami, atsitiktinai susitikę žmonės.

Jie pažinojo vienas kitą prieš prasidedant Gyvenimui.

Ne kažin ką galima pasakyti apie tai, kas atsitiko paskui. Jokių požymių, pagal kuriuos (Mamačės knygoje) Seksas atskiriamas nuo Meilės. Arba Poreikiai nuo Jausmų.

Nebent tiek, kad iš Rahelės akių nebežvelgė Stebėtojas. Niekas nespoksojo pro langą į jūrą. Ar į valtį jūroje. Ar į skrybėlėtą praeivį migloje.

Tik tiek, kad buvo šaltokas. Mažumėlę drėgnas. Bet labai tykus. Oras.

O sakyti nebuvo ko.

Tik tiek, kad riedėjo ašaros. Kad Tyla ir Tuštuma sulipo kaip suglausti šaukštai. Tik tiek, kad duobutėse žemiau dailaus kaklo kažkas šnarpštė. Tik tiek, kad ant kieto medaus spalvos peties atsirado dantų žymių pusratis. Tik tiek, kad jie ilgai gulėjo apsikabinę, net kai viskas buvo baigta. Tik tiek, kad tą naktį dalijosi ne laime, o šlykščiu sielvartu.

Tik tiek, kad jie dar kartą sulaužė Meilės Įstatymus. Kurie apibrėžia, ką mylėti. Ir kaip. Ir kiek.

Ant apleisto fabriko stogo mušė būgną vienišas būgnininkas. Trinksėjo vielinės durys. Fabriko grindimis perbėgo pelė. Voratinkliai užantspaudavo senus konservavimo kubilus. Visi buvo tušti, išskyrus vieną – jame gulėjo krūvelė sustingusių baltų dulkių. Karties Lepėdos kaulų dulkių. Seniai pastipusios. Konservuotos pelėdos.

Atsakymas į Sofi-mol klausimą: *Čakai, kur skrenda stipti pasenę paukščiai? Kodėl jie nebegyvi nekrenta iš dangaus kaip akmenys?*

Užduotą tos dienos, kai atvyko, vakarą. Ji stovėjo ant Mažės-kočamos dekoratyvinio tvenkinio krašto ir žiūrėjo, kaip danguje suka ratus pesliai.

Sofi-mol. Skrybėlėta, kliošinėmis kelnėmis ir Mylima iš pat Pradžių.

Margareta-kočama (nes ji žinojo, kad kai keliauji į Tamsos Širdį, (b) *Kiekvienam gali Bet Kas Atsitikti)* pašaukė ją į vidų gerti privalomų tablečių. Dramblialigė. Maliarija. Viduriavimas. Deja, ji neturėjo profilaktinių priemonių nuo Mirties Nuskęstant.

Atėjo pietų metas.

– Vakarienės, kvaily, – pasakė Sofi-mol, kai Esthą pasiuntė jos pakviesti.

Per *kvailių vakarienę* vaikai sėdėjo prie atskiro mažesnio staliuko. Sofi-mol, atsukusi nugarą suaugusiesiems, baisiai vaipėsi žiūrėdama į maistą. Kiekvieną kąsnį, pusiau sukramtytą, panašų į puvenas ar šviežius vėmalus ant liežuvio, parodydavo susižavėjusiems jaunesniesiems giminaičiams.

Kai tą patį padarė Rahelė, Amu pamatė ir nuvarė ją gulti.

Amu apkamšė išdykusią dukrą ir užgesino šviesą. Jos naktinis bučinys neapseilėjo Rahelei skruosto, ir Rahelė suprato, kad mama nelabai pyksta.

– Tu nepyksti, Mamyte. – Laiminga sukuždėjo. *Mama myli ją truputį labiau.*

– Ne. – Amu vėl pabučiavo ją. – Labanakt, mieloji. Telaimina Dievas.

– Labanakt, Mamyte. Greičiau atsiųsk Esthą.

Išeidama Amu išgirdo dukrą kuždant:

– Mamyte!

– Ko dar?

– *Mes vieno kraujo, tu ir aš.*

Tamsoje Amu atsirėmė į miegamojo duris, nenorėdama grįžti prie vakarienės stalo, kur pokalbis lyg peteliškė sukosi apie baltąjį vaiką ir jo motiną, tarsi jie būtų buvę vienintelis šviesos šaltinis. Amu pajuto, kad mirs, išseks ir mirs, jei išgirs dar bent vieną žodį. Jei teks iškęsti dar bent akimirką išdidžios lyg teniso prizą laimėjusio Čako šypsenos. Ar slaptą moterišką pavydą, sklindantį nuo Mamačės. Ar Mažės-kočamos pokalbį, numatytą išskirti Amu ir jos vaikams, pranešti jiems, kur jų vieta pasaulio sandaroje.

Atsirėmusi į duris tamsoje, pajuto, kad jos sapnas, jos popiečio slogutis juda joje it vandens kraštelis, kylantis iš vandenyno, virstantis banga. Linksmas vienarankis vyriškis sūria oda ir petimi, stačiu kaip uola, išniro iš dantyto paplūdimio šešėlių ir nuėjo prie jos.

Kas jis?

Kas jis galėtų būti?

Netekties Dievas.

Mažmožių Dievas.

Pašiurpusios Odos ir Staigių Šypsenų Dievas.

Vienu metu jis mokėjo daryti tik vieną dalyką.

Jei lietė ją, negalėjo su ja kalbėti, jei mylėjo ją, negalėjo palikti, jei kalbėjo, negalėjo klausytis, jei kovojo, negalėjo laimėti.

Amu ilgėjosi jo. Troško taip, kad skaudėjo visą kūną.

Ji grįžo prie stalo.

21
Gyvenimo kaina

Kai senasis namas užmerkė apsiblaususias akis ir nugrimzdo į miegą, Amu, ant ilgo balto apatinio sijono apsivilkusi senus Čako marškinius, išėjo į priekinę verandą. Valandėlę vaikščiojo pirmyn ir atgal. Nerami. Laukinė. Paskui atsisėdo ant pintos kėdės po supelijusia bizono galva sagučių akimis ir Palaimintojo Mažylio bei Alejutės Amačės portretais, kabančiais abipus. Jos dvynukai išvargę miegojo pusiau atmerktomis akimis – du pabaisiukai. Paveldėjo tai iš tėvo.

Amu įsijungė geltonai oranžinę radijytę. Pro traškesį prasiveržė vyro balsas. Angliška daina, kurios anksčiau nebuvo girdėjusi.

Sėdėjo tamsoje. Vieniša švytinti moteris žiūrėjo į tetos apkartusios širdies sodą, klausėsi mandarino. Tolimo balso. Skriejančio naktimi. Plaukiančio virš ežerų ir upių. Virš tankių medžių viršūnių. Pro geltonąją bažnyčią. Pro mokyklą. Atsitrenkiančio į purviną kelią. Laiptais aukštyn į verandą. Pas ją.

Beveik negirdėdama melodijos, ji stebėjo šėlą vabzdžių, zujančių aplink šviesą, besivaržančių, kuris pirmas gaus galą.

Jos galvoje sproginėjo dainos žodžiai.

Laiko ne per daug
Girdžiu aš jį
Gaudyk svajones
Kol kelyje
Svajos sprunka vis
Ir miršta greit

Kai jų nebėr, gali
Iš proto eit

Amu prisitraukė kelius prie krūtinės ir apkabino. Negalėjo patikėti. Tokiu pigiu atsitiktinių žodžių sutapimu. Nuožmiai įsmeigė akis į sodą. Pro šalį praskrido Ūza, Karties Lepėda, tyli nakties sargybinė. Mėsingi anturiai spindėjo lyg šautuvų metalas.

Ji pasėdėjo dar valandėlę. Daina seniai pasibaigė. Paskui staiga pakilo nuo kėdės ir išėjo iš savo pasaulio nelyginant burtininkė. Į geresnę, laimingesnę vietą.

Ji lėkė per tamsą, lyg feromono pėdsaku – vabzdys. Pažinojo taką upės link ne blogiau už savo vaikus ir galėjo rasti kelią užrištomis akimis. Nežinojo, kodėl taip skuba traku. Kodėl pasileido bėgti. Kodėl atlėkė ant Mynačalės kranto gaudydama kvapą. Kūkčiodama. Lyg vėluotų. Lyg jos gyvenimas priklausytų nuo to, ar suspės. Lyg žinotų, kad jis bus tenai. Lauks. Lyg žinodamas, kad ji ateis.

Tikrai.

Žinojo.

Suvokimas pervėrė jį tą popietę. Staigiai. Kaip aštrūs peilio ašmenys. Kai istorija užsižiopsojo. Kol jis laikė jos dukrelę ant rankų. Kai jos akys pasakė jam, kad dovanas gali duoti ne tik jis. Kad ir ji gali jį apdovanoti, kad mainais už jo valtis, dėžutes, vėjo malūnėlius atiduos gilias duobutes, kai šypsosi. Lygią rudą odą. Švytinčius pečius. Akis, kurios visada žiūri kažkur kitur.

Jo ten nebuvo.

Amu atsisėdo ant akmeninių laiptų, vedančių į upę. Įsikniaubė veidu į rankas, jausdamasi kvailai, kad buvo taip įsitikinusi. *Tokia tikra.*

Toliau pasroviui, upės vidury , ant nugaros plūduriavo Velutha, žiūrėdamas į žvaigždes. Paralyžiuotas brolis ir vienaakis tėvas suvalgė jo išvirtą vakarienę ir užmigo. Taigi buvo laisvas ir galėjo gulėti upėje lėtai plukdomas pasroviui. Rąstas. Tylus krokodilas. Kokosinės palmės palinko prie upės ir žiūrėjo, kaip jis plaukia pro šalį. Geltonasis bambukas verkė. Žuvytės nesivaržydamos meilinosi jam. Baksnojo jį.

Jis apsivertė ir ėmė plaukti. Prieš srovę. Pasuko paskutinį kartą pažvelgti į krantą, skirdamas vandenį, jausdamasis kvailai, kad buvo taip įsitikinęs. *Toks tikras.*

Pamatęs ją buvo sukrėstas taip, jog vos nenuskendo. Turėjo sukaupti visas jėgas, kad išsilaikytų ant vandens. Įveikęs vandenį, sustojo tamsios upės vidury.

Ji nematė, kad jo galva it rutulys šokinėja virš tamsios upės. Tai galėjo būti bet kas. Plūduriuojantis kokoso riešutas. Šiaip ar taip, ji nežiūrėjo. Buvo įsikniaubusi į rankas.

Jis stebėjo ją. Neskubėjo.

Jei būtų žinojęs, kad žengia į tunelį, iš kurio veda tik vienas kelias – per jo sunaikinimą, ar būtų pasukęs atgal?

Gal.

Gal ne.

Kas gali pasakyti?

Jis ėmė plaukti jos pusėn. Tyliai. Be triukšmo skrosdamas vandenį. Buvo beveik pasiekęs krantą, kai ji pakėlė akis ir pamatė jį. Jo pėdos palietė purviną upės dugną. Kai iškilo iš tamsios upės ir lipo akmeniniais laiptais, ji pamatė, kad pasaulis, kuriame jie stovi, priklauso jam. Kad jis – to pasaulio dalis. Kad tas pasaulis – jo dalis. Vanduo. Purvas. Medžiai. Žuvys. Žvaigždės. Jis taip lengvai žengė per jį. Žiūrėdama perprato jo grožį. Kaip jį sukūrė darbas. Kaip medis, kurį jis apdorodavo, apdorojo jį. Kiekviena jo nuobliuota lenta, kiekviena jo įkalta vinis, kiekvienas jo padarytas daiktas formavo jį. Uždėjo jam savo antspaudą. Davė jam tą jo jėgą, lankstų grakštumą.

Strėnas buvo apsivyniojęs plonu baltu audeklu, o jo galus tarp tamsių kojų suveržęs kilpa. Išpurtė iš plaukų vandenį. Ji matė tamsoje jo šypseną. Atvirą, staigią šypseną, atsineštą iš vaikystės į brandą. Vienintelį daiktą.

Jie pažvelgė vienas į kitą. Nebegalvojo. Apmąstymų laikas buvo atėjęs ir praėjęs. Dar bus sudaužytų šypsenų. Bet vėliau.

Vė Liau.

Jis stovėjo priešais ją, nuo jo lašėjo upė. Ji tebesėdėjo ant laiptų, žiūrėdama į jį. Blyškiu mėnesienoje veidu. Staiga jį supurtė drebu-

lys. Širdis pradėjo daužytis. Viskas – siaubinga klaida. Jis neteisingai ją suprato. Viską prasimanė. Čia spąstai. Krūmuose žmonės. Stebi. Ji – žavingas masalas. Negi gali būti kitaip? Jį matė demonstracijoje. Pabandė prašnekti nerūpestingai. Įprastai. Balsas sugergždė.

– Amukuti... kas yra?

Ji priėjo prie jo ir visu kūnu prisišliejo. Jis tiktai stovėjo. Nelietė jos. Virpėjo. Iš šalčio. Iš siaubo. Nuo skausmingo geismo. Jo kūnas, nors ir bijodamas, buvo pasiruošęs užkibti ant jauko. Jis norėjo jos. Tuoj pat. Buvo šlapias ir permerkė ją. Ji apkabino jį.

Jis pabandė galvoti blaiviai: *Kas blogiausio gali atsitikti?*

Galiu netekti visko. Darbo. Šeimos. Pragyvenimo. Visko.

Ji išgirdo, kaip paklaikusiai daužosi jo širdis.

Glaudė jį, kol širdis nurimo. Šiek tiek.

Ji atsisegė marškinius. Jie stovėjo. Oda prie odos. Jos ruda prie jo juodos. Jos švelni prie jo šiurkščios. Jos rudos it riešutas krūtys (kurios neišlaikytų dantų šepetuko) prie jo glotnios juodmedžio krūtinės. Ji juto nuo jo sklindantį upės kvapą. Jo savotišką paravano kvapą, kuriuo taip šlykštisi Mažė-kočama. Amu iškišo liežuvį ir paragavo jo duobutės po kaklu. Ausies spenelio. Palenkė jo galvą prie savęs ir pabučiavo į lūpas. Drumstu bučiniu. Bučiniu, kuris reikalauja atsakomojo bučinio. Jis irgi pabučiavo ją. Iš pradžių atsargiai. Paskui reikliai. Jo rankos pamažu apglėbė ją. Paglostė nugarą. Labai švelniai. Ji juto jo delnų odą. Šiurkščią. Su nuospaudomis. Švitrinį popierių. Jis stengėsi neužgauti jos. Ji jautė, kokia glėžna jam atrodo. Jautė save per jį. Savo odą. Savo kūną tik ten, kur jis liečia ją. Kitur buvo virtusi dūmais. Juto, kaip jis krūpčioja prisiglaudęs prie jos. Jo rankos ant jos užpakalio (kuris atlaikytų krūvą dantų šepetukų) traukė jos klubus artyn, kad ji žinotų, kaip stipriai jis nori jos.

Tą šokį sukūrė gamta. Laiką matavo siaubas. Padiktavo ritmą, kuriuo jų kūnai atsiliepė vienas kitam. Lyg jau žinodami, kad už kiekvieną džiaugsmo virpulį turės sumokėti tokiu pat skausmo saiku. Lyg jau žinodami, kad nueis tuo ilgesnį kelią, kuo lėčiau eis. Todėl susilaikė. Kankino vienas kitą. Atsidavė pamažu. Tačiau nuo to darėsi tik blogiau. To, kas pastatyta ant kortos, vertė tik didėjo.

Tai jiems tik daugiau kainavo. Mat išlygino nepažįstamos meilės raukšles, negrabumą, veržlumą ir švystelėjo abu į karštligiškas aukštybes.

Už jų tamsoje tvinkčiojo upė, mirguliuodama it laukinio šilkaverpio šilkas. Verkė geltonasis bambukas.

Naktis atsirėmė alkūnėmis į vandenį ir žiūrėjo į juos.

Jie gulėjo po garcinija, kur visiškai neseniai seną pilką valties augalą su valties žiedais ir valties vaisiais išrovė Kilnojamoji Respublika. Vapsva. Vėliava. Nustebęs kuodas. Fontanas, suveržtas „Meile Tokijuje".

Trepenantis, skubantis valties pasaulis jau buvo dingęs.

Balti termitai – pakeliui į darbą.

Baltos boružės – pakeliui į namus.

Balti vabalai rausėsi gilyn nuo šviesos.

Balti žiogai su balto medžio smuikais.

Liūdna balta muzika.

Visi dingo.

Palikę valties pavidalo plikos sausos žemės lopelį, nuvalytą ir paruoštą meilei. Lyg Estha su Rahele būtų parūpinę jiems vietą. Norėję, kad tai įvyktų. Dvynukės Amu sapno pribuvėjos.

Amu, dabar nuoga, prisispaudė prie Veluthos, apžiojusi jo burną. Jis išskleidė jos plaukus aplink lyg palapinę. Taip darydavo ir jos vaikai, kai norėdavo atsiskirti nuo išorinio pasaulio. Ji slinko žemyn, toliau pažindama jo kūną. Kaklą. Spenelius. Šokoladinį pilvą. Išgėrė iš bambos duobutės upės likučius. Prispaudė karštą jo varpą prie savo vokų. Paragavo lūpomis jo sūrumo. Jis atsisėdo ir vėl prisitraukė ją. Ji pajuto, kaip po ja it lenta įsitempia jo pilvas. Pajuto, kaip jos drėgmė liejasi jam ant odos. Jis apžiojo vieną jos spenelį, o kitą krūtį sūpavo sugrubusiu delnu. Aksomą – švitrinio popieriaus pirštinėmis.

Tą akimirką, kai paėmė jį į save, netyčia pastebėjo jo jaunystę, jo *nepatyrimą,* nuostabą jo akyse dėl atsiskleidžiančios paslapties, ir atlaidžiai nusišypsojo, lyg jis būtų jos vaikas.

Kai jis atsidūrė joje, baimė buvo nuversta ir ją pakeitė gamta. Gyvenimo kaina pašoko į neįvertinamas aukštybes; nors vėliau Mažė-kočama pasakys, kad jie Dar Lengvai Atsipirko.

Tikrai?

Dvi gyvybės. Dviejų vaikų vaikystė.

Ir istorinė pamoka būsimiesiems įstatymų laužytojams.

Migla aptrauktos akys įdėmiai žiūrėjo į migla aptrauktas akis, ir švytinti moteris atsivėrė švytinčiam vyrui. Ji buvo plati ir gili kaip upė per potvynį. Jis plaukė jos vandenimis. Ji juto, kaip jis vis giliau veržiasi į ją. Siautulingas. Paklaikęs. Prašydamas įsileisti dar toliau. Dar. Sulaikomas tik jos kūno. Jo kūno. Ir kai jam buvo atsiliepta, kai jis palietė jos gelmių gelmes, kūkčiodamas trūkčiojamai atsiduso ir nuskendo.

Ji gulėjo prigludusi prie jo. Slidūs nuo prakaito kūnai. Ji pajuto, kaip jo kūnas atsiplėšia nuo jos. Jo kvėpavimas darosi lygesnis. Pamatė, kaip giedrijasi jo akys. Jis paglostė jai plaukus jausdamas, kad mazgas, atrištas jame, tebėra kietas ir vis dar virpčioja joje. Švelniai apvertė ją ant nugaros. Šlapia strėnų juosta nušluostė nuo jos prakaitą ir smėlį. Atsigulė ant jos rūpindamasis nespausti savo svoriu. Į jo dilbių odą įsispaudė akmenukai. Bučiavo jai akis. Ausis. Krūtis. Pilvą. Septynias sidabrines dvynukų paliktas drūžes. Pūkų takelį nuo bambos prie tamsaus trikampio, rodančio jam, kur ji norėtų jį nuvesti. Tarp kojų, kur oda švelniausia. Paskui staliaus rankos pakėlė jos klubus ir neliečiamojo liežuvis palietė jos slapčiausią vietą. Ilgai ir godžiai gėrė iš jos taurės.

Ji šoko jam. Ant to valties pavidalo žemės lopinio. Ji gyveno.

Jis glaudė ją atsirėmęs nugara į garcinijos kamieną, o ji ir verkė, ir juokėsi. Paskui amžinybę, kuri iš tiesų truko tik valandėlę, nusnūdo atsišliejusi jo, nugara atsirėmusi jam į krūtinę. Septyneri užmaršties metai pakilo nuo jos ir nuskrido į šešėlius sunkiais, drebančiais sparnais. Tartum niūri plieninė povė. O Amu Kelyje (į Senatvę ir Mirtį) sužaliavo saulėta pievutė. Vario žolynai, papuošti žibančiais mėlynais drugeliais. Už jos bedugnė.

Pamažu į jį vėl įsiskverbė siaubas. Dėl to, ką padarė. Dėl to, ką, žinojo, darys vėl. Ir vėl.

Ji pabudo nuo jo širdies beldimosi į krūtinę. Lyg ši būtų ieškojusi kelio į lauką. Paslankaus šonkaulio. Slaptų sustumiamųjų durų. Jis tebelaikė ją apkabinęs, juto judant raumenis, kai jo rankos

žaidė sausu palmės lapu. Amu nusišypsojo sau tamsoje, pamaniusi, kaip myli jo rankas – jų pavidalą ir stiprybę, kokia saugi jaučiasi ilsėdamasi jose, nors iš tiesų tai pavojingiausia vieta, kokioje tik galima atsidurti.

Savo baimę jis suklostė į gražuolę rožę. Padavė jai ant delno. Ji paėmė ir įsisegė į plaukus.

Ji prisiglaudė stipriau, norėdama būti jame, kuo daugiau jo paliesti. Jis suėmė ją į savo kūno įdubą. Nuo upės papūtė vėjelis ir atvėsino jų šiltus kūnus.

Buvo šaltokas. Mažumėlę drėgnas. Tykus. Oras.

O sakyti nebuvo ko.

Po valandos Amu švelniai išsivadavo.

– Man reikia eiti.

Jis nieko neatsakė, nepajudėjo. Žiūrėjo, kaip ji rengiasi.

Dabar svarbus buvo tik vienas dalykas. Jie žinojo, kad tik tiek gali prašyti vienas kito. Tik to vieno dalyko. Visada. Abu tai žinojo.

Net vėliau, tas trylika naktų, kurios sutemo po šios, jie instinktyviai kabinosi į Mažmožius. Dideli Dalykai visuomet slypi viduje. Jie žinojo neturį kur eiti. Neturį nieko. Net ateities. Todėl kabinosi į mažmožius.

Jie juokėsi iš skruzdžių įkandimų ant vienas kito užpakalių. Iš nerangių vikšrų, nusprūstančių nuo lapų kraštų, iš vabalų, gulinčių ant nugaros, nemokančių apsiversti. Iš dviejų žuvyčių, kurios upėje visuomet susirasdavo Veluthą ir įkąsdavo jam. Iš itin pamaldaus vabzdžio maldininko. Iš mažuliuko vorelio, kuris gyveno Istorijos Namų verandos pajuodusios sienos plyšyje ir maskavo savo kūnelį šiukšlytėmis – vapsvos sparno atplaiša. Voratinklio siūleliu. Dulkėmis. Lapų puviniu. Tuščia mirusios bitės krūtinės ląsta. *Čapu Thamburam,* vadino jį Velutha. Šiukšlių Valdovas. Vieną naktį jie padovanojo jam drabužį – česnako aiženos gabalėlį – ir baisiai įsižeidė, kai jis atmetė jį drauge su visu savo šarvu, iš kurio išniro: suirzęs, nuogas, snarglių spalvos. Lyg apgailestaudamas, kad jų toks prastas skonis. Iš paniekos keletą dienų tupėjo savižudiškai plikas. Atstumtas lukštas tebegulėjo it išėjusi iš mados pasaulėžiū-

ra. Pasenusi filosofija. Paskui subyrėjo. Pamažu *Čapu Thamburan* įsigijo naują apdarą.

Neprisipažindami nei vienas kitam, nei sau, jie susiejo savo likimą, savo ateitį (savo Meilę, savo Beprotybę, savo Begalinį Džiaugsmą) su juo. Kiekvieną naktį patikrindavo (laikui bėgant su vis augančia baime), ar jis išgyveno šią dieną. Jie nerimavo dėl jo trapumo. Jo mažumo. Jo maskuotės tinkamumo. Jo aiškiai pragaištingo išdidumo. Jie pamėgo jo eklektišką skonį. Jo kerėplišką orumą.

Jie pasirinko jį, nes žinojo, kad turi tikėti tik trapumu. Kabintis į Mažumą. Kaskart išsiskirdami išgaudavo vienas iš kito vienintelį mažą pažadą:

– *Rytoj?*

– *Rytoj.*

Jie žinojo, kad viskas gali pasikeisti per dieną. Ir neklydo.

Tačiau jie klydo dėl *Čapu Thamburan*. Šis pergyveno Veluthą. Paleido į pasaulį naujas kartas.

Ir pastipo nuo senatvės.

Tą pirmąją dienos, kai atvyko Sofi-mol, naktį Velutha žiūrėjo, kaip rengiasi mylima moteris. Apsivilkusi pritūpė priešais. Lengvai palietė jį pirštais, palikdama pašiurpusį raštą odoje. Panašų į plokščia kreida nubrėžtą klasės lentoje. Panašų į vėjelio ryžių lauke. Panašų į reaktyvinio lėktuvo mėlyname bažnyčios danguje. Jis suėmė jos veidą rankomis ir prisitraukė prie savojo. Užsimerkė ir pauostė jos odą. Amu nusijuokė.

„Taip, Margareta, – pamanė ji. – *Mes irgi taip darome vienas kitam“.*

Ji pabučiavo jo užmerktas akis ir atsistojo. Velutha, nugara atsirėmęs į garciniją, žiūrėjo į ją nueinančią.

Į plaukus buvo įsisegusi sudžiūvusią rožę.

Dar atsisuko pasakyti: *Nalej.*

Rytoj.

MEILĖ IR MIRTIS AJEMENEME

Pernai pasaulį nustebino smulki trisdešimt septynerių metų indė iš piečiausios, Keralos valstijos. Juoda, bet graži, anot Giesmių Giesmės. Tik akys kaip Draupadės, kai Dušasana karalių, princų ir didikų susibūrime plėšė nuo jos sarį, o penketas jos vyrų, ką tik pralošusių pačią kauliukais, stovėjo ir tylėjo.

Už pirmąjį romaną (autorė užsimena, kad veikiausiai ir paskutinį) „Mažmožių Dievas" Arundhati Roy buvo paskirta prestižinė Bookerio premija – svarbiausias Didžiosios Britanijos literatūrinis apdovanojimas. Ji lyginama su Salmanu Rushdie ir G. G. Markesu, romanas paskelbtas vienu iš geriausių XX amžiaus literatūros kūrinių.

Knyga dedikuota motinai – Merei Roy.

Daugiau kaip prieš keturiasdešimt metų malajalė krikščionė ištekėjo už bengalo induisto. Netrukus paaiškėjo, kad vyras alkoholikas. Kai jis pradėjo mušti ne tik pačią, bet ir vaikus, Merė Roy, pasiėmusi vienerių metų dukrą Arundhati ir ketverių – sūnų Lalithą, grįžo į gimtąją Keralą, kur niekas jos, išsiskyrėlės, nelaukė. Tik neliečiamieji, jau nebesutepami, žaisdavo su Arundhati ir Lalithu – neaiškios kastos ir tikėjimo vaikais.

Merė Roy sunkiai sirgo astma, ir vaikai nuolat bijojo, kad mama numirs. Iš baimės greit tapo savarankiški. Šešiolikmetė Arundhati (tokio amžiaus merginos – tinkamiausios nuotakos, tačiau Roy, anot jos pačios, pasižymėjo trimis indų jaunikius atbaidančiomis savybėmis: buvo liesa, tamsiaodė ir protinga, o svarbiausia – bekraitė) išvyko į Delį ir įstojo į architektūros koledžą. Pinigų užsidirbdavo darydama brėžinius įvairioms firmoms. Gyve-

no lūšnų rajone, senuose griuvėsiuose su elgetomis ir raupsuotaisiais. Traukdavo „žolę", kad būtų linksmiau ir nejaustų alkio.

Kol kartą merginą savižudės teroristės akimis gatvėje pastebėjo kino režisierius Pradipas Krišenas. Pasiūlė vaidmenį savo filme. Buvo vedęs, turėjo dvi dukras, tačiau Arundhati jo ramų gyvenimą apvertė aukštyn kojom. Džiunglėse filmuodamasi „Masej sahibe", tapo jo meiluže, o mirus žmonai už jo ištekėjo. Vaidinti jai nepatiko, tada parašė keletą scenarijų, bet kai pamatė, ką iš gero scenarijaus gali padaryti prastas aktorius, tapo aerobikos trenere. Ketverius metus pusę dienos užsirakinusi miegamajame rašydavo romaną „Mažmožių Dievas", o kitą pusę mokydavo aerobikos, kad galva pailsėtų.

Tai knyga apie pražudytą meilę. Kelios 1969 metų gruodžio dienos Ajemeneme, Roy gimtajame kaime, kur aistros susiduria su lemtimi. Didinga indiška melodrama. Netgi su muzikiniais-choreografiniais intarpais. Tiktai intarpai — iš klasikinės šokių dramos kathakali, o meilė laužo tūkstantmečius įstatymus, ką mylėti, kaip, kiek, ir pasmerkta iš pat pradžių. Šiame ir aname pasaulyje (bažnyčia atsisako laidoti Amu).

Jauna graži išsiskyrusi aukštos kasto „moteriškė, kuri jau pasmerkta, nebeturi ko prarasti ir dėl to gali būti pavojinga", — Amu. Jaunas gražus auksarankis meistras, neliečiamasis Velutha, „slepiantis gyvą, neramų pyktį pasipūtusiam tvarkingam pasauliui". Abu krikščionys, tačiau Indijoje net islamo išpažinėjai susiskirstę į kastas. Išpampusi kaip voras nedorėlė Mažė-kočama, „mintyse tvarkingai, rūpestingai registruojanti Dalykus, Kuriuos Padarė Kitiems, ir Dalykus, Kurių Kiti Jai Nepadarė". Sadistai policininkai, „istorijos budeliai, pasiųsti išreikalauti skolų ir surinkti mokesčių iš tų, kurie sulaužė jos įstatymus". Du išsiskyrusios moters vaikai — Rahelė ir Esthapenas, iš kurių bus atimta vaikystė ir motina. Tradicinė indiška melodrama. Nevilties pliūpsnis kaip paskutiniai 1964 metais nusižudžiusio režisieriaus Guru Dato filmai.

Trylika naktų Amu ir Velutha mylėjo vienas kitą. Penkioliktą naktį Velutha mirė šlapime ir išmatose, nes policininkai mušdami sulaužė jam stuburą, perskėlė kaukolę, sulaužė šonkaulius, su-

traiškė kelių girneles, išmušė dantis... Amu mirė nuo astmos pigiame purviname viešbutyje po ketverių metų — moters iš geros šeimos taip paprastai neužplumpinsi, tačiau kartu su juodu stipriu meilužio kūnu galima atimti iš jos viltį. Ir ji išeis pro „Velutho̅s formos skylę Visatoje" net neatsisukusi pamojuoti savo dvynukams, kuriuos iš jos, pasileidėlės, atėmė. Kuriuos išskyrė. Nors juodu turėjo vieną sielą. Dvyniai ir prisimena šią istoriją, grįžę namo į Ajemenemą po dvidešimt trejų metų. Vienas beprotis, antroji bejausmė.

Į pražudytos meilės temą (Amu ir Velutha — ne vieninteliai, nelaimingų įsimylėjėlių knygoje yra ir daugiau) įsipina kitos, ne mažiau skaudžios: nuniokotos gamtos („upė trenkė išmatomis ir pesticidais, nupirktais už Pasaulinio banko paskolas. Beveik visos žuvys išdvėsė"); keliaklupsčiavimo prieš Vakarų „kultūrą" (namie Rahelę su Esthapenu verčia kalbėti angliškai, Papačis penkiasdešimties laipsnių karštyje važinėja apsitaisęs vilnoniu europietišku kostiumu, Mažė-kočama per televizorių žiūri tik amerikietiškas laidas ir serialus, o iš užsienio grįžę indai kupini paniekos viskam, kas indiška, net savo vargingiems giminaičiams); vergiško neliečiamųjų nuolankumo (Veluthą įskundžia ir ketina užmušti tikras tėvas); kompartijos, kurios vienintelis tikslas — valdžia, o ne geresnis „liaudies masių" gyvenimas, demagogijos (iš visų Indijos valstijų bedarbių daugiausia komunistų valdomoje Keraloje); liūdnos moterų padėties (Amu iš tėvo palikimo nieko nepriklauso, nes ji duktė, o pagal įstatymą beveik visą turtą paveldi sūnus; Papačis kulia žmoną žalvarine vaza ir nebeleidžia mokytis griežti smuiku, mokytojui pagyrus jos nepaprastą talentą; Čakas ištvirkauja su savo fabriko darbininkėmis, kurios negali priešintis, nes reikia pinigų: vyrai viską prageria, o namie laukia alkani vaikai ir seni tėvai; kathakali šokėjai po spektaklio drožia namo mušti žmonų).

Bene gražiausi ir liūdniausi Roy puslapiai — apie nacionalinės kultūros prievartavimą, apie tradicinių meno formų nuvertėjimą ir mirtį, apie sielą, iškeistą į duonos kąsnį. „Man Kerala visada buvo didžiai ori šalis. Pastaraisiais metais stebėjau, kaip išpardavinėjamas jos orumas ir ką jam padarė turizmas. Užsienio

valiuta nekompensuos nužudytos dvasios". Ji rašo apie išsigimstantį kathakali teatrą, apie jo aktorius, prasigėrusius, prisirūkiusius narkotikų iš nevilties, kad dėl pilvo tenka iškraipyti kanonizuotus „Ramajanos" ir „Mahabharatos" siužetus. O juk kathakali teatre nėra vidutinybių: aktoriui pirmą kartą leidžiama pasirodyti scenoje tik po dvylikos metų mokymosi – nuo ketvirtos valandos ryto iki devintos vakaro kasdien (dainavimas, šokis, dramos menas, pantomima, akrobatika). Per visą spektaklį jis neištaria nė žodžio. Viskas perteikiama judesiais ir mimika. „Šnekamąją plastiką" – mudrą – sudaro 24 pagrindinės pirštų padėtys (viena ar abiem rankom), kuriomis galima perteikti daugiau kaip 800 sąvokų. Nepasiruošęs žiūrovas sąlygiškų, stilizuotų mimo judesių nesupranta. Amžinai skubantys baltosios rasės turistai negali pakęsti kitokios kultūros, nes kas gali būti gero ne iš Amerikos? Ir jie gauna tai, ko nori: pikantišką egzotikos žiupsnį, dvidešimties minučių „epus", nors tikras kathakali spektaklis trunka visą naktį.

Savo romanui Roy kaip pastatui nubraižė brėžinius. „Laimei, studijavau architektūrą. Rašydama knygą žinojau, kad jos struktūra labai griežta, tačiau nesugebėjau perprasti, kokia. Trečiaisiais rašymo metais nubraižiau krūvą romano brėžinių. Staiga išvydau jo struktūrą". Pasakojimas nechronologinis. Įvykiams tai užbėgama už akių, tai grįžtama atgal į praeitį. Skyrius Arundhati rašė ne iš eilės. „Užčiuopdavau naują giją ir vyniodavau į pradžią". Parašydavo po 6–7 eilutes per dieną, bet nieko nebetaisė ir neperrašinėjo. Pirmas variantas buvo kartu ir paskutinis.

Negalima atsižavėti sodria, sąmojinga ir skaidriai gražia Arundhati Roy proza, dažnai net nebe proza, o poezija. Istorija papasakota meistriškai, sakiniai, šykščiai romantiški arba glaustai didingi, vangiai banguoja kaip Mynačalės vandenys. Palyginimai ir metaforos stulbina, menkiausios smulkmenos dažnai reiškia labai daug, o kai kurie nuolat kartojami simboliai ir frazės virtę tiesiog statybiniais blokais: Papačio peteliškė, Istorijos Namai, oranžinė Amu radijytė ir t.t. Žodžių burtai neišvengiamai traukia skaityti toliau, ir nors iš pat pradžių aišku, kad atsitiks kažkas baisaus, bet sustoti nebegali dėl skaudžiai trapaus, liūdnai išmin-

tingo, rafinuotai poetiško ir neįtikimai paprasto teksto grožio. Užsienio kritikai vienu balsu tvirtina, kad nūdienė anglų kalba visiškai nukraujavusi ir naujas literatūros peizažo formas bei spalvas bando apibrėžti tik rašytojai, kuriems ji nėra gimtoji. Gaila, kad vertime neįmanoma perteikti žodžių žaismo ir daugelio vaikiškų kalbos „patobulinimų", kurių prasimano verčiami angliškai kalbėti dvynukai.

Sulig pirmu sakiniu sušlama palmės, sučiulba paukščiai, sukrebžda vabalėliai, pasklinda kokoso aliejaus ir asafetidos kvapas. Virš paplūdimių kybo dangaus arka, žalius ryžių laukus gaubia troški kaitra, akinamai plieskia saulė, pliaupia musoninės liūtys. „Nemaniau, kad knyga, kurią parašysiu, bus tokia pilna žemės, vandens, dangaus, vabzdžių. Kiekviename puslapyje apsigyvenęs Mažmožių Dievas. Myliu tą kraštą ir gamtovaizdį taip stipriai, kad man pačiai sunku tai suprasti". Roy knyga — kartu ir himnas Keralos kvapams ir garsams, spalvoms ir šviesai, neapsakomo grožio žemei, kurioje tiek maža vilties.

Danguolė ŽALYTĖ

Turinys

1 „Rojaus konservai ir uogienės“ 7
2 Papačio peteliškė 37
3 Dideliam Žmogui *Laltain,* Mažam Žmogui *Mombatti* 83
4 „Abhilaš Tokiz“ 89
5 Dievo išrinktas kraštas 116
6 Kočino kengūros 127
7 Išminties pratybų sąsiuviniai 144
8 Sveika sugrįžusi namo, mūsų Sofi-mol 152
9 Ponia Pilaji, ponia Eapen, ponia Radžagopalan 172
10 Upė valtyje 177
11 Mažmožių Dievas 196
12 Koču-Thombanas 207
13 Pesimistas ir optimistas 215
14 Darbas yra kova 238
15 Į kitą krantą 255
16 Po kelių valandų 256
17 Kočino geležinkelio stotis 259
18 Istorijos Namai 267
19 Išgelbėti Amu 275
20 Madraso pašto traukinys 283
21 Gyvenimo kaina 289

Meilė ir mirtis Ajemeneme. Danguolė Žalytė 297

Roy, Arundhati

Ro–64 Mažmožių Dievas: romanas / Arundhati Roy; iš anglų kalbos vertė Danguolė Žalytė. – Vilnius: Alma littera, 1998. – [2] p. – (XX AMŽIAUS AUKSO FONDAS)

Kn. taip pat: Meilė ir mirtis Ajemeneme / D. Žalytė, p. 297.

ISBN 9986–02–488–9

„Mažmožių Dievas" – didinga indiška melodrama, sykiu pilna sąmojo ir išmonės.

UDK 820–3

ARUNDHATI ROY
MAŽMOŽIŲ DIEVAS
Romanas

Iš anglų kalbos vertė
DANGUOLĖ ŽALYTĖ

Viršelis © Sanjuv Saith
Redaktorė ZITA MARIENĖ
Techninė redaktorė BIRUTĖ TOLVAIŠIENĖ
Korektorė AUŠRINĖ MATULEVIČIŪTĖ
Kompiuteriu maketavo ZITA PIKTURNIENĖ

SL 412. Užsakymas 660
Išleido leidykla „Alma littera", Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius
Puslapis Internete: http://www.aiva.lt/AlmaLittera
Spausdino SPAB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas